

VÝBOR

ZE SPISŮ SVATÉHO OTCE A UČITELE CÍRKVE

JANA ZLATOÚSTA.

2 ŘEČTINY PŘELOŽIL A ŽIVOTEM TÉHOŽ SVĚTCE
OPATŘIL

JAN NEP. FRANTIŠEK DESOLDA,
KNĚZ ŘÁDU PREMONSTRÁTSKÉHO V TEPLÉ

ČÍSLO XXIV. — ZA ROK 1884.

V PRAZE.

TISKEM KN. ARCHIEP. KNĚŽTISKÁRNÍ ZA ROHLŮČKA A SIEVERSA.
1885.

I.

ŽIVOT

SVATÉHO JANA ZLATOŮSTA,

ARCIBISKUPA CAŘJHRADSKÉHO A UČITELE CÍRKVE.

„Kteří mnohé vynášejí spravedlnosti,
skvíjí se budou jako hvězdy na věčné
věky.“ (Dan. XII. 3).

§. 1. Svatého Zlatousta narození a vychování; jeho učitelé a přátelé.

K výtečníkům náleží dle souhlasu veškeré svaté církve bez odporu svatý otec Jan, přijímám *Zlatoustý*, ježto mu všim právem dáno jest.*) Narodil se v slavném městě Antiochii z rodičů křesťanských a šlechtných; otec jeho Sekundus byl vyšším vojenským důstojníkem v Syrii, matka slula Anthusa, doera též vznešených a zámožných rodičů. Rok narození Janova nelze na jisto určití, buď 347 nebo dle Stillinga, 344. Palladius praví, že měl též sestru a aice starší, než byl sám, aniž by pak její jméno udával; teta pak jeho, sestra otce, slula Sabiniana. Brzo po narození Janovu zesnul v Pánu otec Sekundus, a matka jeho tak ovdověla, jsouc sotva 20 let. Ačkoliv byla tak mladá, nevdala se více, jsouc pamětlivá rady sv. apoštola Pavla (k Kor. VII. 8.) všecku svou péči věnujíc šlechtnému vychování a vyučení mladého Jana, jakožto nejdražšího klenotu po milém manželci. Jak pečlivě a šetrně i obětavě tomu svému mateřskému úkolu dostála, dovědčuje o ní sám Jan ve spisu svém „o kněžství“ (I. 2.), což jest i důkazem, jakou synovskou láskou on sám se k ní neal. Nic neopominula, co by k jeho jak literárnímu tak nábožnému vzdělání posloužilo.

*) Kdy mu to přijmí dáno bylo, nelze určití; jisto jest, že již seřezáno od r. 690,

Výborné jeho schopnosti dobrým vyučováním brzo se ukázaly. Horlivým byl ku poznání Božských věcí, a poznáv jednou co pravda jest a co spravedlnost a povinnost velí, tak byl přísným a statným, že, kdo ho méně znali anebo mu nepřáli, na vzdornost a hrdość mu to vykládali. Ale taková bývá mnohdy u svatých mužů vroucí zbožnosť, že pro napravení mravů horlice, méně se zdají šetřiti okolností osob a času, kdežto si jiní netoliko přísně ale i opatrně počínají, on pak sám se přiznává, že byl k zlosti velmi nakloněn.

Učitelem v mudrctví měl kýhosí Andragathia, v řečnictví pak Libania, proslaveného té doby řečníka; onen ho uvedl ve filosofii Platonovu, tento pak vycvičil jej na takového řečníka, že se mu již ve škole sám divil, nyní pak ho proto celý svět oslavuje. Libaniovu školu počal Jan navštěvovati v 20. roce věku svého a vydržel v ní po 3 léta, připravuje se k řečnictví soudnímu. Celou tu dobu své mladosti přežil Jan, sč nejsa ještě pokřtěn a vůkol lákavými příklady rozkošnictví a prostopášnostmi velkoměstskými obklíčen, tak čistě a bezúhonně, že později ani nejkrutější nepřátelé jeho nic proti němu v tom ohledu nemohli udati.

Vystoupiv ze školy Libaniový Jan, chtěl se oddati řečnictví světskému a tím dojiti jednak oslavy, jinak též slušného úřadu, navštěvuje i veřejné tržiště, kdež se souly dály, i divadla. Ale duchu jeho, na tiché a vážné rozjímání věčných pravd uvyklému, nelíbily se ani úskočné lsti soudnic, tím však méně lehkovážné a z větší části nemravné a rouhavé báje divadel, tak že se brzo od obou s ošklivostí odvrátil a jich zanechal. K tomu nápomocen mu byl velmi důvěrný přítel jeho Basil, jenž jsa již v životě křesťanském vycvičen, k přísnému a zbožnému životu laskavými domluvami přítele Jana pobízeti neustával. Jan uposlechl; změnil bohatý oděv svůj v prostý oděv mnišský a oddal se čtení a rozjímání sv. písem a cvičení se podlé něho v životě křesťanském.

Byl tehdaž v Antiochii biskupem Miletius, muž i věhlasem ducha i svatostí života znamenitý. Ten vida, že Jan jest mladík veleschopný a statný, předpověděl o něm jako prorocky, že k velikým věcem určen a povolán jest, a proto jej milerád v společnost svou připouštěl, s ním důvěrně rozmlouval a jej u vše křesťanské důkladně vyučoval, polože tím základ, aby někdy byl sloupem a obrancem církve. Po tři léta trvalo to vyučování Janovo, načež byl od biskupa Miletia pokřtěn a za

„lektora“ (předčitatele) vysvěcen r. 369., jsa asi 22 neb 25 let stár. Palladius dosvědčuje, že Jan jsa pokřtěn od té doby nikdy ani neselhal, ani nepřisáhal, aniž koho pomluvil nebo v šprýmech si liboval.

Vida Basil přítele svého Jana tak ochotným a povolným a nesa se k němu láskou větší nežli obyčejného přítele, snažil se jej přemluvit, aby oba dům otcovský a město rodné opustíce v samotu se odebrali a mnišskému či poustevnickému životu se oddali. Srovnával se ten návrh Basiliův s náklonností Janovou, a již se oba přátelé k tomu kroku chystali: ale matka Janova, zvědouc o tom, domlouvala synu svému tak důtklivě, že dle své vroucí lásky synovské od úmyslu toho upustil, za to však v domě matčině trvaje soukromí, žil toliko rozjímání sv. písem a přísnému životu, tělesné vášně krotě tuhým mrtvením sebe, a na uzdě drže zvláště jazyk, odlouče se proto vši společnosti a zachováváje přísné mlčení, až na vážné a zbožné rozmluvy důvěrných přátel.

Mimo Basilia byli se k němu přidružili též *Evagrius*, *Theodorus* a *Maxinus*, byvše již společníky jeho v řečnické škole sofisty Libania. Ty byl Jan přesvědčil, aby zanechavše života světského, v němž se jenom po zisku a rozkoších sháněli, přísný života způsob si oblíbili. O Evagriovi nic nám dále dějiny nedělují. Maximus pak byl prý dle svědectví Hermantia později knězem v Antiochii a s Janem střídavě kazatelský úřad zastával a později byl biskupem v Isaurské Seleucii; Theodor pak nevydrže v přísném životě do světa se navrátil, a již na tom byl v manželství vstoupiti s jakousi Hermionou, odvolává se na učení Páně, že i stav manželský dovolený ba i svatý jest. Ale Jan považoval krok Theodorův jako pronevěření se Bohu, a hleděl přítele toho duchovnímu životu opět získati. Psal mu tedy důtklivé listy, z nichž se nám dva zachovaly, prvotinami jsouce spisovatelských prací Janových, a veledůležité jak ku poučení a obrácení duší zbloudilých tak i k útěše malomyslných a zarmoucených. I podařila se Janovi ta jeho přátelská snaha; Theodor se navrátil a stana se knězem a pak biskupem v městě Mopsvestii kraje Kiliického, proslul i co řečník i co spisovatel.*) Janovi pak se za přá-

*) Žel pak, že se v pravověrnosti nesdílel; spisy jeho byly pro bludy v nich obsažené na němu *pátém* v *Carhradě* zavřeny. Vůbec se Theodor považuje otcem kacířství Nestorova. Umrl r. 430. v Mopsvestii.

teleskou snahu odměnil tím, že se ho později, když od nepřátel křivě byl obžalován, mooně zastal.

Tak tedy svaté to družstvo horlivých mladíků společně se obíralo svatými písmy a ovičilo se v přísném životě, učiteli majíce Diodora (později biskupa v Tarsu) a Karteria, kteří tehdaž oba představenými klášterův Antiošských byli. Tu se přihodilo, že Miletius biskup ze svého sídla Antiochie byl vyobcován (370) a mimo toto město i jiná biskupská sídla se uprázdnila. Jednalo se o jich obsazení, a mluvilo se, že k tomu budou zvoleni a v případě, že by se vzpěchovali, i donuceni (což se tehdaž často přihodilo) Jan a Basil. Jan takové důstojnosti nehodným se považuje, velmi se zalekl a umínil si, že se ukryje; Basil pak přijde k Janovi radil se s ním, co by činiti měli, vyznaje se, že se zachová, jak Jan za dobré uzná. Jan z těchto slov znamená jednak ochotnost Basiliovu důstojnost nabízenou přijmouti, jinak i hodnost jeho i schopnost znaje, zatajil své mínění, řka, že ta věc nemá na spěchy. Zatím však, když světlí biskup přišel, uprohl a ukryl se, Basil pak byl uhozen a donucen, aby se vysvětití nechal (374).*) Na základě případu toho osnoval Jan svůj výtečný spis „o kněžství“, výtečný i obsahem, jednáje o zkušenosti, povinnostech i obtížích úřadu kněžského, i formou, jsa nápodoben dle úvah Platonových v způsobě rozmluvy, i uznává se právem za nejvýtečnější dílo toho sv. otce.**)

Když byl Basil na biskupství vysvěcen, odebral se Jan do jednoho z klášterů pohorních nedaleko Antiochie ležících, r. 374. nebo 375. Tu za příkladem nějakého přísného starce, Syra rodem, nejtužší poustevnický život po čtyři léta vedl; ba ani na tom dosti nemaje ještě dvě léta soukromí v jednu jeskyni se uzavřel, postem, bděním a jinými přísnostmi vášně své potíraje a pěním žalmův a spisováním se obíraje.***) Ale

*) Byl pak biskupem města Rafaney v Syrii nedaleko Antiochie.

**) Za doby císaře Karla V. bylo na dvoře sněmích církevních Turonském a Chalonském (818) duchovenstvu přikázáno, aby spis ten vedle nazešení církevních pilně se četli.

***) Z té doby pocházejí jeho spisy: O zkroušenosti k Stilichovi; a Demetriovi, o kněžství, proti odpárcům života mníšského, když byl arianý císař Valens, nástupce Valentiniana, mnichy pronásledovati počal; přirovnání mnicha s králem, tři knihy utěšitelé k Stagiriovi.

tím nemohlo býti jináče, nežli že zdraví jeho utrpělo; i musil se navrátiti zpět do Antiochie (380).

§. 2. Vyvolčení na jáhna — na kněze; kazatelský jeho úřad v Antiochii.

Po svém návratu do Antiochie byl Jan přinucen po nějaký čas v domácnosti se zdržovati, až by se tělesně i duševně zotavil, čehož i domácím šetřením i návštěvami přátel svých dosáhl. Biskup Miletius, který byl opět po vyhnanství svém sídla svého se ujal, neopominul muže tak učeného a vážného k vyšší církevní službě získati; přes vše jeho pokorné zdráhání vysvětil jej na jáhenství, v kterémž pak 6 let trval, až po rok 386., značně prospívaje církvi jak příkladnou zbožností, tak i moonou výmluvností, již důkazy ve spisech z té doby pocházejících se nám podnes zachovaly. ač byl posud veřejně jako kazatel nevystoupil.

Zatím zamřel po svatém životě biskup Miletius a na jeho místo doaznen byl *Flavian*. Tento znamená i učenost i zbožnost a statnost Janovu, umínil si, postaviti jej na vyšší stupeň důstojnosti církevní; vysvětiv jej tedy na kněžství, dal mu úřad *kazatelský* při biskupském chrámě v Antiochii. To byl úkol, k němuž jej i Božská prozřetelnost nejvýtečnějšími schopnostmi nadala, i on sám se k němu co nejdůkladněji připravil. Neboť netoliko se ve škole Libaniově vši pilností vyučil vědám řečníku nevyhnutelným, nýbrž i stále se cvičiti nepřestal, vše obraceje k rozumu a vysvětlování svatých písem, ku poučení lidu, vyvracování bludů, k obhájení svaté pravdy.

Bylť pak městu *Antiochii* takový kazatel velepotřebný. Jsouc totiž Antiochia téměř na práhu všech tří tehdy známých dílů světových, alynula i obchodem i průmyslem, oplývala bohatstvím a hověla jednak rozkošem, jednak i obsahovala v obyvatelstvu, jehož se počítalo na 200.000 duší, mnoho živlů k prostopácnostem a vzpourám schopných a nakloněných, jak se nám brzo ukáže. Co do náboženství bylo jádro toho obyvatelstva křesťanské, ale Bohu žal! již tehdejší rozštěpené mnohými kacířskými sektami, tak že vedle pravověrných katolíků se tam nalezali Arianci, Manicheové, Gnostikové (Valentiniánci, Sabelliovci) a j. Mimo to byl tam ještě znamenitý počet pohanův a veliká též částka židů. Slovem může se směle říci, že se An-

tiachie v mnohém ohledu podobala našim velikým nebo hlavním městům, v nichž se u bohatých střídaly slavnosti, divadla, zápasy a p., kdež však vedle největšího přepychu a bujně prostopášnosti byla i zející bída, nouze a chudoba, majíc v zápleti své smutné družky zoufalost a všeliké nepravosti.

V takové směsi měl svatý kazatel hojnou příležitost i k učení i k napravování a k vyvracování bludův i k přísnému kárání nepravosti všelikého druhu, a tomu svému úkolu dostal nejenom úplně ale i výtečně, netoliko katolíkům přes svou upřímnost ale i ostrou přísnost, nýbrž i jinověrcům svou laskavostí,*) netoliko bohatým svou přímou svobodou, ale i chudým svou otcovskou láskou a účinnou podporou. Všecky kázání a řeči jeho, jež po 12 let svého kněžství činil, vyčisti, přesahá obsah tohoto životopisného nástinu; lze však si poněkud pojem o jeho pili a snažné horlivosti učiniti, když pomníme, že skoro každodenně, když zdrav byl, kázával a tak i veškeré hnihy svatého písma, staré i nové úmluvy, vykládal, svátky Páně i památky proslulých svatých oněch vlasti svými chvalořečmi oslavoval, čekance k sv. křtu (katechumeny) připravoval, novokřtěnce o tajemstvích sv. víry poučoval a k zbožnosti napomínal.

Na své řeči se obyčejně velmi pilně připravoval, jakož toho jest důkazem jejich daleko největší část, oplývající netoliko hojností a důkladností myšlének, nýbrž i všemi řečníckými ozdobami, jakož jmenovati sluší: souměrné, ač někdy i dlouhé periody, vhodná podobenství, různé přápkovědi, uchvacující napomínání a j. Nic však méně osvědčil se i mnohdy, že dovede mistrně mluvit z pátra. Tak jednou jda do chrámu, pozoroval zástupy chudých, po náměstí a sloupochaří ležících a to za zimní doby. Pohledem tím jsa dojat, vzal si z toho příležitost k výtečné své jedné řeči „o abmužné“. — Jindy opět slyše, jak mu dle tehdejšího způsobu či nezpůsobu posluchači jeho potlesky a pokřiky chválu projevují, káral je z toho ihned delší důtkou, napomínaje, že mu daleko větší a milejší oslavou bude, budou-li jeho slova zachovávat. Že pak nejen co kněz v Antiochii, ale i co arcibiskup v Cařihradě mnohdy z pátra mluvil, důkazem jsou též v některých řečích jeho předlouhé periody, v nichž vložka vložku stíhá, až se na konci pravé spojení s první větou nachází. Jest to právě, jakoby hojný proud

*) Když mu někteří laskavost jeho ke kacířům, horlivé kázáním jeho naslouchajícím, vytýkali, řekl: „Nemám si je splástiti, abych je ulovil.“

jeho myšlének hrázi mluvnických pravidel protrhna, dále a dále se jako bystřina bral, pomina všech mezí. Ale to není divu při kazateli tak duchaplném, který skoro každodenně a delší kázání činíval.

§. 3. *Vzpouza Antioščanů; blahotinná působnost biskupa Flaviana a kněze Jana.*

Z veškerých však událostí, které se za doby kazatelského úřadu sv. Jana Zlatoústého v Antiochii sběhly, nejznamenitější jest zbouření obyvatelstva toho města, při které příležitosti se jak obětavá otcovská péče biskupa Flaviana, tak i kazatelská horlivost a opatrnost kněze Jana stkvěle ukázala. Sběhla pak se ona truchlivá událost takto.

Císař Theodosius rozkázal vybíratí na veškerém obyvatelstvu berní větší, nežli posavade se vybírala, buď k slavnostem, jež konati hodlal 10. rokem nastoupení své vlády spolu s pátým rokem císaře Arkadia, buď k válečnému tažení proti Maximovi, anebo pro jiné obecné potřeby. Daněmi přetiženi Antioščané nejprve proti tomu reptali, pak co byli moudřejší k náměstku císařovu se odebrali, úpěnlivě a na kolenou prosíce, aby tou berní ušetřeni byli. Když pak se po městě rozneslo, že byli oslyšeni, shluklo se celé množství v městě přebývajících cizinců, dělníkův a jiné luzy, a mávajíce nad hlavami svými pláští táhli buřičky na náměstí a tam císaři nadávajíce obrazy jeho kamením thloukli a blátem pokáleli; na to se valili k císařským lázním a tu vše co mohli zničili, a vrátivše se na náměstí, postavené tam sochy Theodosia a manželky jeho Flakilly, již zemřelé, strhli a zběsile po ulicích vlékli. Již i sborovnu obecnou zapálili, a bylo by snad celé město popelem lehlo, kdyby nebyli konečně gothští lukostřelci zástupy rozehnali a oheň uhasili. To se stalo 26. února r. 387., druhým rokem kazatelského úřadu Janova. Po té bouři co bylo v Antiochii cizincův a jiného zvláště sprostého lidu město na polo spustošené opustilo, usedli pak měšťané uvažujíce truchlivou událost, strachem se ohvěli, zvláště když se dozvěděli, že císař Theodosius, povahou velmi prudký, město celé přísně potrestati netoliko mu práva a sláva hlavního města odníti, ale i z kořen vyvrátiti hodlá.

Když tak zklíčení Antioščané nevěděli si rady, obrátili se k svému duchovnímu otci, biskupu Flavianovi, aby se za ně přimluvil a jim na císaři milostí vyprosil, vyprávě mu skutečný věci příběh, na němž nikoliv všickni měšťané vinni nejsou. Flavius k žádosti jejich odebral se ihned prosebně do Carhradu a to od lože umírající sestry, nedbaje její proseb, aby ji neopouštěl. Předveden jsa před císaře, pro pláč a slzy nemohl ani slova promluvit; když pak ho Theodosius přívětivě těšil, tu dojmavou řečí prosbu svou za ovečky sobě svěřené přednesl, tak že císař pohnut jsa, tato milostivá, v pravdě křesťanského knížete hodná slova promluvil: „Což to bude velikého, když lidem, kteří nás potupili, odpustíme, jasně sami lidé, pro něž Syn Boží na zemi přišel a za ty, kteří ho ukřižovali k cti se modlil, řka: „Odpusť jim, neboť nevědí, co činí!“ Když pak Flavian na poděkování za takovou milost s císařem bližící se svátky velikonoční slaviti chtěl, nedopustil tomu císař, řka: „Vím, jak velmi zarmoucena jsou srdce Antioščanů; jdi jen a hleď je těšiti; čím dříve spatří duchovního otce svého, tím dříve nepomni předešlé bouře i zármutku svého zapomenou.“ To když měšťanům Jan v slavné řeči o svátcích velikonočních zvěstoval, tu všickni radostí plesali, náměstí ověnčili, město osvětili. Tak se přičiněním horlivého biskupa zármutek obrátil v radost tím větší, poněvadž jich srdce Jan po celou dobu svatopostní, co byl biskup na cestě k císaři, důtklivě k pokání a polepšení života napomínal, je těšil a důvěru jich vzbuzoval, slibuje, že císař jistotně na přimluvu jich biskupa milost jim udělí. I jsouť řeči ty, počtem 21, jež se uvádějí vůbec pode jménem „o *soch/ich*“ ode všech znalců za nejvýtečnější plody Janovy v pravdě Zlatouště výmluvnosti uznány.*)

§. 4. Dosažení Jana Zlatousta na arcibiskupa v Catihradě a jeho působení na tom místě.

Pověst takového kazatele, jenž lid Antiošský neotoliko svou výmluvností, nýbrž i svatostí svého života vzdělával, rozhlásila

*) I my je máme v českém překladu od J. N. Stárky, doktora a profesora bobolovi v Hradci Králové, vydané pod názvem: *St. Jana Chrysostoma řeči a spisy vybrané*. V Pardubicích; tisk Jana St. Pospíšila 1850. V spisu tom i zevrubnější zprávu o celé události a působení Janovu lze nalézt.

se po celém východě a pronikla až do Cařihradu, kdež slabý Arkadius dle jména, skutkem však hrdá a zlomyslná manželka jeho Eudoxia s kleštěncem Eutropiem vládli. Tehdáž (r. 397. 17. září) zemřel arcibiskup Nektarius, když byl stolec Cařihradský po sv. Řehoři Nazianském od r. 381. držel. Na to jak slavné tak i výnosné místo mrozí se dotírali i nechvalnými cestami, tu dvořanům podlízajíce, tu dary a úplatky milost velmožů si získati hledíce, tu všelikým způsobem o přízeň lidu se ucházějíce. Ale pravověrní kněží i lid snažně prosili císaře, aby jim za otce duchovního dal muže tak vznešeného stupně skutečně hodna, totiž i zbožností i učeností i horlivostí. Náhodou byl všemocný Eutrop za příčinou úředních záležitostí před nějakým časem cestuje přišel i do Antiochie, a Jana netoliko sám kázati slyšel, ale i slavnou pověst jeho a lásku veškerého lidu k němu seznal. Proto jej i císaři nejvhodnějším stolce Cařihradského navrhl.

Ale tu šlo pak o to, jak Jana dostat, ano se obávati bylo, jednak aby on dozvěděl se o svém povýšení neutekl, jako byl již jednou učinil, jinak aby lid maje přijíti o miláčka svého, neboufil se. Tak po radě Eutropiově psáno a nařizeno mistodržícímu zemí východních v Antiochii, aby pod jakoukoliv záminou Jana hleděl do Cařihradu dostatí. Tento si jej obelal jako pod záminou rozmluvy k chrámu sv. mučovníků vně města Antiochie. Tam stál povoz mistodržitelův, na nějž pak Jan přijde a nic netuše, pomocí vojína přes moc vzat a do Cařihradu přivezen byl.

Tam byl již obelán i Theofil, arcibiskup Alexandrijský, muž úskočný a zlomyslný, aby Jana na biskupství vysvětil. Ale to se právě přičilo úmyslům jeho. Neboť znaje Janovu nejenom výtečnou výmluvnost ale i přímou, neoblomnou přisnost, věděl, že v něm nedostane povolného k svým ošemetnostem nástroje, pročež si byl již dávno vyhlídl ochotnějšího, kýhosi Isidora, kněze alexandrijského, chtěje ho na biskupství Cařihradské dostatí, aby mu prostředníkem byl k nekalým účelům při dvoře císařském. Proto jej do Cařihradu předealal s jedním lektorem a listy haslivými proti mnohým biskupům, kteří se byli k svěcení Janovu sešli. Ale ty listy lektor Isidorovi ukradna Eutropiovi doručil. Isidor znamenaje se býti vyražena, tajně utekl. Přítelství pak Theofilovi Eutrop listy ukázav na vůli dal, zdali se z těchto lživých nářků před biskupy přítomnými ospravedlniti či Jana vysvětití chce. Theofil

zvolil toto a vykonal 26. února r. 898. jakým srdcem, snadno lze se domyslet. Odtud již proti Janovi neukojitelnou zášť pojal, kterou si pak krutým způsobem vylil, jak později se nám ukáže.

Jan jsa tedy na tak vznešený a důležitý stupeň důstojnosti duchovní vyvýšen či vlastně unešen, hlavní péči k tomu obrátil, aby též těžkým svým povinností úplně dostál a velikému sobě svěřenému stádu prospěl. Věda tedy, že každý, kdo chce řídit jiné, má dříve zříditi dům svůj, nejprve také u sebe započal, aby pak bez výtky mohl kárati jiné. Obeslal si tedy správce jak důchodů kostelních tak i domu biskupského. Projda příjem i vydání, všecko co se mu z tohoto nejenom zbytečno ale i méně potřebno býti zdálo, přetřhl, a spokojiv se s nejpotřebnějším, přebytek vesměs k chudobincům a špitálům obrátil, i nové založil, ustanově u nich po dvou kněžích ke správě jak duchovní tak světské.

Druhá pak Janova péče velepastýřská byla, aby si opatřil a zřídil vzorné ve všem ohledu a horlivé duchovenstvo, věda že jenom tehdaž blahodárně na lid působiti lze, když tento nejen zdravé učení slyší, ale i vzorný život svých vůdců duchovních patří. Za biskupování marnivého a slabého Nektaria mnozi se do stavu kněžského bez povolání, z pouhých světských ohledů dotřeli a v službách Božích, zvláště nočních stali se nedbalými; jiní opět hleděli příliš statkův a zboží, světských počtův vyznamenání, z obého pak ohledu bohatcům a velmožům až, neřku kněžím, ale i mužů nehodně pochlebovali a se lichotili, s nimi spolu i všem marnostem a světským rozkoším hověli, nezřídka i s zanedbáním svých duchovních povinností. Proti takovým nemravům horlil Zlatoustý, slovem i příkladem povzbuzuje kněžstvo k pilnému a důstojnému odbývání služeb Božích, v pění žalmů za dne i noci záležitých, což hyli mnozi zastaralým již a tudíž neplatným obyčejem považovali.

Ale ještě jiný mnohem horší — hanebný nemrav zavládl v duchovenstvu netoliko Cařhradském ale i v celé řecké církvi, ten totiž, že někteří duchovní k službám svým přidružili si osoby, ježto se byly panenstvím Bohu zaslíbily a s nimi, jak pravili, co bratři s sestrami spolu bydlili, naryváje je *spolusvedenými* (*συνελαστοι*, subintroductae; družky). Pouhý pojem a název již v oči bije, jak neslušný, všecku počestnost stavu duchovního otravující, podvracující a zničující ten nemrav byl. I vystoupil proti němu se vši horlivostí a přísností sv. otec,

netoliko káraje takový poměr ale i bezohledně vyvrhuje ze sboru duchovenstva všecky, kteří se zákazu jeho podrobiti nechtěli. A byť se někteří vymlouvali, že se mezi nima nic nepočestného nedělo aniž děje, trval on na svém, že takový poměr jest jednak podpalem nezřízené žádostivosti, jednak hrubým pohoršením lidu věřícímu a vždy proti poctivosti stavu duchovního a naprosto hříšný, ať dime jenom to, čím se nejjemněji a nejšetrněji proti takovému nemravu prohlásil.

Potom obrátil zřetel svůj velepastýřský ke vdovám, ježto tehdaž zvláštní řád v církvi působily, vyšetřuje přímě jich život a se chování. U kterých seznal, že si nějaké rozkoše dovolují, marnivě se šatí, pomlouvám hoví, sváry působí, ty napomínal, aby se buď ku přímějšímu životu, jak na křesťanky sluší, obrátily, anebo raději hned se opět vdaly, nežli aby v nebezpečenství trvaly, příkázání Boží lehkovážně přestupovati.

Když si byl takto i svůj dům příkladně zřídil a uspořádal, i duchovenstvo své aspoň s větší částí k slušné kázni přivedl, pak hleděl i veliké stádo své co dobrý pastýř zdravou pastvou pravého učení živiti a zuřivých vlků chrániti. Byli pak těmi vlky bludaři rozliční, u valném počtu v tom hlavním císařském městě přebývajcí, majíce zvláštní své i chrámy i duchovenstvo, biskupy i kněze. Hlavní pak byli *Arianci*, tehdaž pode jménem *Anomoiové*, popírajíce článek víry katolické, že Syn Boží jest roven spolupodstaten Otci.*) Proti těm kázati počal Jan Zlatoústý hned prvním rokem svého biskupování, aniž ustál od boje proti nim, co živ byl. — Druzí pak byli *Novatiané*, obviňující církev katolickou, že ku pokání připouští a pak ve společnost věřících přijímá ty, kteří byli jednou viru zapřeli, jakož byli mnozí v pronásledování a v hrozných mukách nebo již z bázně před nimi učinili. Že tedy Novatiané žádných takových mezi sebou netrpěli, ba jim ani před smrtí svatých svátostí neudělovali, proto se hrdě jmenovali sami „Čistými“ (*καθαροί*).**) Těch a mnohých jiných menších odrůd bludařů křivé učení potíral a porážel Jan velepastýř-

*) Že Syn Boží jest Otcí ὁμοουσίος spolupodstaten, roven, pravili katolici; Arianci pak, že jest ἕτεροουσος, neroven, tudíž ten jich název Anomoiové.

**) Odtud povstalo naše jméno „kacíři“, zobecněví o významu bludařů vůbec.

skými řečmi, snaže se jednak obrátiti zbloudilé ku pravdě, jednak své pravověrné chrániti jich bludů.

Jak horlivě a pšsně i neohroženě si sv. otec na kázáních svých počíнал, vidno z mnohých příkladů jeho svatého života. Když jednou kázání čině v chrámu „Anastasio“, *) znamenal, že se velmi málo posluchačů sešlo, nic se nad tím nemrzel, nýbrž řekl, že i tomu skrovnému stádcu kázati bude, za příklad si bera Krista Pána, jemuž dosti bylo, když jediná žena Samaritánka u studně Jakubovy učení jeho poslouchala. — Jestliže bylo obyvatelstvo města Antiochie rozmarně milovné veřejných zápasův a divadel, nalezl sv. otec tuto vlastnost v Cařihradě mnohem větší v rovném poměru, jako byla velikost obou měst. I bylo mu pšsně proti tomu vystupovati tím více, hponěvadě si Cařihradčané ani v nejsvětější dny pochoutku tu ujmouti nedali. Tak již v prvním roce biskupského úřadu jeho se stalo, že na veliký pátek se slavily zápasy v cirku, co se v biskupském chrámě konala truchlivá památka smrti Páně; na bílou pak sobotu provozovala se hlučná představení v divadle. I nesměl to sv. biskup nechati bez pokárání. Vystoupiv na hod Božího vzkříšení, říznými slovy vytýkal a dokazoval jim neslušnost takové prostopášnosti a zvláštní zneuctění svatě bohoslužby; pšsně pak jim pohrozil i kletbou, jestliže se toho ještě jednou dopustiti odváží. —

Zřejmý a velevhodný příklad dal sv. Zlatoust též, jak již tehdaž rozuměla svatá církev a horliví velepastýři její rovnoprávnosti národní. Přišla totiž jednou sv. biskup na služby Boží do chrámu sv. Pavla, spatřil tam zástup lidu gothského, kterýž valně bydlel v Cařihradě a v okolí, a v vojště římském proslul nejen počtem ale i statností svých rodáků; z velké části se sice drželi Gothové kacířství Ariánského, ale valně se čítalo i katolíků mezi nimi. Ten lid, nevzdělaný sice, ale upřímný, spatřiv sv. biskup, velel knězi gothskému u přítomnosti jeho čísti částku sv. písem v řeči gothské a pak na to učiniti k rodákům svým mateřským jazykem kázání. Na to pak řečnil sv. biskup sám, vystavě Cařihradčanům v cizincích těch nevzdělaných příklad horlivosti pro slovo Boží.

*) Byl malý chrám v Cařihradě, kdež sv. Řehoř Naz. skrovně, více katolické věrně stádece shromažďoval a svým horlivým učením pravou víru k novému témet vzkříšení, *anastasie* přivedl. Viz jeho krásnou řeč „na rozloučenou“ Čas. kat. duch. r. 1878. st. 109. 198.

Tak zastával svatý Jan velepastýřský svůj úřad v hlavním městě východní části říše římské klidně a pokojně jenom jeden rok milován a ctěn všeobecně od lidu sprostého i vznešeného, ba sám císař Arkadius i manželka jeho, vševládnoucí Eudoxia otíli ho z počátku jako světce. Když se jednou ostatky svatých mučedníků v slavném nočním průvodu přenášely z Cařihradu do Drypie, města přímořního, vzdáleného asi 4 hodiny cesty, tak se s náramným počtem lidu účastnila i císařovna v sprostém oděvu a pěšky jako služebnice krácejíc za skříní, v kteréž těla sv. mučedníků se nešla, až pak v chrámu sv. Tomáše uložena byla. Druhý den dostavil se pak do téhož chrámu císař Arkadius s veškerým císařským komonstvem; a odloživ zlatou korunu a zbraň, kterouž i druzí vojenští průvodčí odepíali, vzdal sv. ostatkům náležitou poctu. Svatý Jan pak v řeči své, na to činěné, poukázal na koruny nebynoucí, jichžto se statným bojovníkům Kristovým v onom životě dostává, napomínaje i k jich účtě za příkladem vznešeného dvoru i k jich věrnému následování.

§. 5. *Žád Eutropia; vaspoua Gaináš; Jan Zlatouš* *k tomuto vyvolán.*

Avšak očekávaly svatého biskupa netoliko větši starosti, ale i mocná protivanství, dle neomylného výroku sv. písma, že „*spravedlivci mnohé bývají zármutky,*“ (Žalm 33, 20.) a „*kdo zbožně živu býti chtějí v Kristu, protivanství trpěti budou.*“ (II. Tim. 3, 12.) A první právě zármutek přišel svatému Zlatouštu od toho, který ho byl k té vznešené důstojnosti odporučil a přes moc unésti dal, od Eutropia. Tento dvořan z počátku svatého biskupa u veliké vážnosti měl i jeho rady poslušen byl; ale když ve své slávě a moci vždy výše a výše postupoval, na nepohodlného káratele zanevřel a svou zlou vůli dokázal tím, že přiměl císaře, aby zákonem bylo chrámům křesťanským útočištné právo odňato, čemuž však sv. biskup vši mocí odporoval; stalo pak se jako na trest za to, že později sám rád v chrámu útočiště hledal.

To se stalo takto. Když Eutrop od císaře důstojnost patricia a konsula byl obdržel, mnozí mu to záviděli, nejvíce však Gaináš, vůdce Gothů. Ten tajně povzbudil tribuna svého Trigibilda, aby se zástupem svých Gothů do paláce císařského

vpadl a na císaři hrozbou vymohl, aby mu nenáviděný Eutrop vydán byl. Arkadius, jak byl slab a bázliv, Tribigildovi učinil po vůli. Ale Eutrop, o tom zvěděv, aby smrti hrozící ušel, nyní sám do chrámu se utekl a u oltáře útočiště našel. Neboť sv. Zlatouš nedopustil tomu, aby Eutrop zuřivým vojínům gothským vydán byl. Avšak příležitosti té použil a činil řeč k lidu o nestálosti světské slávy, okazuje k očitému příkladu toho na přítomného Eutropa, an strachy až k smrti se třesa, sloupu oltářního se držel. Než po několik dní Eutrop opustil útočištný chrám chtěje nepřátelům svým utéci, ale jat a nejprve na ostrov Opyrský vypovězen, potom pak do Chalcedonu přiveden, odsouzen a stat byl.

Avšak zuřivý Gaináš nespokojil se touto obětí, kteréž si lsti a násilím byl vymohl, nýbrž žádal si bezživoti i dvou znamenitých a bohatých velmožův, Aureliana a Saturnina, a byl by také od císaře Arkadia, jaký byl, již obdržel, kdyby nebyl arcibiskup Jan svou výmluvností Gaináše nprosil, aby se sporným vyhnanstvím obou těch velmožů spokojil. Arkadius pak chtěje přízeň toho Gotha získati, učinil ho velitelem vojska. Avšak tento neměl ani na tom dosti, nýbrž žádal na císaři pro sebe a své rodáky jsoucí Ariany zvláštní chrám v městě (vně města již jeden měli); ale i tomu se opřel svatý Zlatouš, odvoláváje se k jednomu zákonu Theodosiovu, zakazujícímu, aby kacíři uvnitř hlavního města své sbory stavili.

Jsa tak Gaináš v své naději sklamán, otevřeně odboj proti císaři podnikl. Sebrav po Tracii sílu vojska počal zuřivě všechno všudy pleniti a vražditi, a již hlavní město ohrožoval. Nad tím veškeré obyvatelstvo takový strach pojal, že žádný se mu neřku postaviti, ale ani jako vyslanec k němu jíti se neodvážil. Tu sv. arcibiskup Zlatouš neohroženě ten strašný krok podnikl, a ukázal, jak vši zbraně mocnější bývá šlechtnost a svatost, činíc ze zuřivých vlků tiché beránky. Gaináš totiž uslyšev, že svatý biskup k němu přichází, upamatoval se, jak před časem sám statně zbožnost hájil, šel mu v ústřety a pravice jeho uchopiv na oči své ji kladl a syny své mu představil, aby jim žehnal. Tak sice sv. arcibiskup na Gainášů pokoj vymohl, ale ten dlouho netrval, neboť onen brzo na to vzpouru znova započal.

§. 6. Jan Zlatousta na visitační cestě v Asii.

Ale na sv. Zlatoustu již čekala jiná důležitější zaměstnání, týkající se jeho velepastýřského úřadu a vyžadující veškeré jeho i moudrosti i moci i příslosti. Bylť se již tehdejší v řecké církvi započaly nepořádky, v nichž podnes pohřžena jest a akoro nezhojitelně trpí, poněvadž se jí nedostalo řádného Řehoře VII., kterýž by ji byl z takových ran vyléčil, hrozná totiž svatokupectví a nezřízený život biskupův. Usilovali ovšem mnozí arcipastýři o nápravu takového zla, mezi nimiž náležel sv. Janu Zlatoustu ne-li první, zajisté jedno z nejprvnějších míst; ale byla ta pomoc jenom částečná, omezena na některé krajiny a doby.

Takový trudný případ udál se i sv. Janu Zlatoustu. Bylť to r. 400. v měsíci květnu, když se na synodální sněm sešlo do Cařihradu asi 70 biskupů, z nichž Euseb Valentinopolský podal žalobu proti Antonínu Efesskému, obsahující sedm provin, z nichž nejhorší byly, že Antonín odřekna se před vysvěcením, na biskupství ženy své, opět ji k sobě pojal a s ní manželsky žil, a že za peníze jiné biskupy vysvěcoval, a vůbec i jiné duchovní výkony jako na trhu na prodej měl. Zlatoust zasedna na soudnou stolicí, velel, aby se žaloba četla, a pak se tázal Antonína, co by mohl na to říci; ten však zapřel všechno. Na to se tázal biskupův, o nichž se pravilo, že je Antonín za peníze vysvětil; i ti zapírali. Došlo na svědky; ale těch tu nebylo. Jan se tedy nemoha z nedostatku důkazů na místě rozsouditi k řádnému vyšetření tak důležité věci chystal na cestu visitační do Asie. Ale Antonín nemoha se ospravedlniti a boje se Janovy i přímosti i příslosti, obrátil se na jednoho velmožného dvorana, jehož statky v Asii spravoval, aby všemožně arcibiskupa od té umýšlené cesty ne-li docela odvrátil, alespoň na nějaký čas zdržel. I podařilo se mu. Jan dostal ode dvora císařského pokynutí, že jest nyní nejméně příhodná doba k odcestování jeho, kdežto strach před Gainášem a jeho zástupy celé město i císařský dvůr v největším nebezpečí udržuje. Tak tedy svatý arcibiskup cestu svou na jiný čas odložil, ale aby věc neusmula, vyslal tři biskupy a poslal je do Asie té záležitosti vyšetřit. Antonín však dále se opatřiti hleděl. Netoliko žalobce svého Eusebia si draze udobřil, že proti němu dále nepovstal, ale i svědky zdržoval, že se k vy-

šetřujícími biskupům nedostavili, sám pak, když si byl takto cestu k vyvážnutí upravil, se světa vešel.

Tím se pře ovšem změnila, ale neudusila. Neboť brzo po smrti Antonína biskupa zaslalo duchovenstvo efesské zprávu do Cařihradu, jak církev jich se hubí jednak od Ariánů jednak od těch, kteří se sice katolíky jmenují, ale pro svou lakotu a panovačnost všechny církevní zákony nohama šlapou, čímž naráželi na neblahé si počínání arcibiskupa Antonína. Prosi pak Jana, aby brzo přišel, poněvadž se vyskytují vlci, ohltající za peníze té důstojnosti biskupské si uchvátiti.

Jan tedy ani nedbaje své nemoci, kterouž právě trpěl, vydal se na cestu a do Efesu přišel, kamž se bylo 70 biskupů z Asie menší, z Lydie a Karie dostavilo, mnozí přišli až z Frygie, aby Zlatoustovu výmluvnost a moudrost poznali. I jednáno ve sboru o věci Antonína, ať zemřelého, poněvadž tu i o jiné biskupy šlo. I přiznali se sami i svědky usvědčení byli, že za peníze a za jakou sumu každý si svěcení koupili; pak byli ssazeni a dědicům Antonínovým uloženo peníze jim navrátiti. Na jich místo dosazeni jsou jiní, neženatí, a jmenovitě na stolec Antonínův v Efesu ustanoven Heraklidas, muž učený a zbožný, který byl delší čas na poušti přísný život vedl. Všech tedy bylo šest ssazených v Asii menší, v Lycii pak a Frygii sedm. Seadil též v Nikomedii proti vůli měšťanů kýhosi neškodného Gerontia, jež byl sv. Ambrož z Milána vyhnal, Nektarius pak přes vše napomínání v duchovenstvo přijal.* Pak i mnohé chrámy Novatianům odňal a katolíkům vrátil a mnohé pohanské obyčeje v Efesu a Frygii odstranil.

Tak všecko pořídív horlivý arcibiskup po dlouhé nepřítomnosti, přes 100 dní trvající, do svého sídelného města se navrátil, kdež byl od lidu všech tříd tak slavně uvítán, že v řeči své při té příležitosti činěné radosti své ani slovo nenalezl, řka mezi jiným, že celé město v jeden chrám proměnili.

*) Těž Gerontius byl v Miláně jáhnem a znal se také dobře v umění lékařském a svou vládou a dobročinností si popularity získal. Toto sesazení Gerontia bylo posléž sv. Zlatoustu za vinu kladeno.

§. 7. Biskupové Severian a Theofil; počátek protivenství
proti Janovi Zlatoustu.

Ale tato radost střídala se brzo s nemalou a truchlivou starostí. Bylť sv. Zlatoust před svým odcestováním do Asie ustanovil biskupa Gabalekého Severiana v Cařihradě svým náměstkem po čas své nepřítomnosti. Ale již na svém návratu dostal od svého jáhna zprávu, že si v osobě muže onoho háda na srdci hřeje, kterýž ho někdy smrtelně uškne. A v skutku tak bylo. Neboť Severian za nepřítomnosti arcibiskupovy netoliko přízeň lidu Cařihradského sobě všemi, pravými i nepravými cestami získati hleděl, nýbrž a to zvláště o milost marnivé a vášnivé císařovny Eudoxie se ucházel, ať patrně se objevovalo, že po stolci Cařihradském baží. Navrátil se Jan, věci proti Severianu prohlašované vyšetřoval, a když se ukázalo, že onen i rouhavě a kacířsky se proti Synu Božímu prohlásil, lid pravověrný se bouřiti počal, takže Severian, by nebezpečí ušel, z města utekl. Nio však méně Eudoxia za svého miláčka se ucházela, a nejen císaře Arkadia za přimluvoce si obrala, ale i osobně arcibiskupa prosila, aby Severiana od společenství církve nevyklučoval, což onen i učinil, avšak Severianovo smíření bylo jenom na oko a vnitřní nepřátelství dnuilo jako pod popelem, aby později v zhoubný plamen vyvěhlo.

A skutečně proti sv. arcibiskupu stahovala se černá mračna, hrozil mu bouří, která ho nejenom s vznešené jeho důstojnosti svrhnouti, nýbrž i o život připraviti měla. Tak povstávali proti němu jeho četní, zlostní nepřátelé jako na nebeském čistém obzoru povstávají „ledoví mrakové.“ Těch nepřátel hlavou byl *Theofil*, patriarcha Alexandrijský. Viděli jsme, jak proti své vůli Jana na biskupství vysvětil a s srdcem černou žlučí proti němu překypujícím z Cařihradu odplul. Nepřátelství jeho rostlo co den a čekal jenom příležitosti, aby proti nenáviděnému spravedlivoi vystoupiti mohl. Theofilovi přidružil se právě zmíněný *Severian*, o němž v pravdě říci lze, že falešný přítel horší jest nežli zjevný nepřítel. Dále získal si Theofil soudruha svého záští v *Akaciově*, biskupu města Be-roie, který chvalitebnému svému životu tím právě hanebnou smahu vpálil, že se k nepřítelům Janovým přidal a k jeho

svržení vší moci se přičinil.^{*)} Čtvrtý z úhlavních protivníků Janových byl Antioch, biskup Ptolomaidský, muž lehkovážný a nespokojený novotář.

Když i biskupové z podlé zášti proti světoí povstali, ký div, že se mu i ve vlastním jeho duchovenstvu protivníci našli a najmouti se dali býti pomahači k jeho zhoubě?! Z těchto byli zvláště sušivi dva kněží a patero jáhnův; i ti jakož i všickni ostatní byli dilem z těch, kteří nemohli od svého velepastýře přísné káry svého nezřízeného života snésti, dilem kteří jeho tuhý, bezúhonný, svatý život jemn na slou stránku vykládali. Jest přirozeno slým nenáviděti dobrého.

Z lidu světakého byli asi dva nebo tři velmoži a dvořané oisářtí, jisto Theofilovi brannou rukou přispěli k svržení Zlatousta. Ale pohlaví ženské i tu osvědčilo, že není horšího zla na světě nad zlost ženy. Zvláště byly tři bohaté vdovy: *Marsa, Kastria a Engrafia*, které od svých mužův lichvou a loupeživým vydíráním nabyté jmění zdědivše, bez ostyhu marnivému prostopádnosti se vydaly a tak přísného mravokárce snésti nemohly, an veřejně hlásal, že takové jmění se má navrátiti a to-li nemožno, chudým se dáti nebo na jiné dobré skutky obrátiti. Nejvíce pak proti němu zanevřela císařovna *Eudoria*. Ta jeouc marniva a zlá žádošiva, přivlastnila si nepravě a násilně statek cizí, což arcibiskup na veřejném kázání káraje, řekl, že takové nehvácení kletbu Boží vyvolává, příkladem to Jezabeliným dotvrzuje. Ale úluční donašeči udali císařovně, že ji arcibiskup veřejně před lidem Jezabelou nazýval, což hněv její v žár neuhasitelný roznítilo.

Ti tedy všicki proti Janovi povstali; oni pak čtyři biskupové zvláště nejprve poslali do Antiochie vyzvědače, poptat se po tom, jaké bylo chování se Janovo od kolébky až do jeho kněžského tam úřadu, doufajíce nějakého možného poklesku z mladosti jeho vyzvěděti. Nemohše pak ničeho se dopátrati, co by jim k šeredným jich úkladům sloužilo, čakali na příležitost, aby na nevinného vší moci udeřiti mohli. A ta se jim udála; ale k srozumění toho třeba dále počíti.

^{*)} *Akacius* se cítil uražena pro to, že přijde jednou do Cařihradu nebyl od Zlatousta tak pobouřen, jak si toho žádal; tudíž i když nyní do Cařihradu opět přišel na soud Zlatousta, prohlásil se hrozivě: „*Δύω σὺν τῷ δέσποτι*“ (já mu chystám kašl)

§. 8. „Dlouzí bratři“; Epifanius, biskup Cyperský.

Byl v Alexandrii pod močí Theofila patriarchy kněz jménem Isidor, počestný a zbožný, kmet až osmdesátiletý; toho Theofil tak týral, až on, nevěda si jiné pomoci, z Alexandrie se odebral a k mnichům na poušť Sketiickou, jihozápadně v dolejších Egyptu ležící se utekl, aby tam aspoň v pokoji umřít mohl. Mniši ho přijavše hněv Theofilův proti sobě vzbudili, tak že některé znamenitější z nich z tichých jejich chýžek vyhnati kázal, pod tou křivou záminkou, jakoby bludův Origenových se drželi. Tito pak si vůdcem veznouce Amonia, starce velevášného, do Alexandrie se odebrali, tázajíce se Theofila, proč by je z pouště jejich vyháněl. Ten však dal Amonia strýzuiti a druhé bez slyšení cdehnal. I navrátili se oni na svou poušť a dále zbožný svůj život vésti hodlali. Ale Theofil svolav z blízka některé egyptské biskupy, sobě povolné, držel sněm, ty mnichy za kacíře vyhlásil a tři z nich, pro vysokou postavu „dlouhými bratři“ nazvané, z církve vyloučil. Jeden z těchto tří byl jmenovaný Amonius. Theofil pak sám v čele ozbrojencův a zástupu luzy je násilně vyhnal a jich chyžky zapálil, při čemž i jeden pacholik zahynul a velebná svátost zneuctěna byla.

Vyhnaní mniši utekli se nejprvé do svaté země k patriarchovi Jerusalemskému, odtud pak žádného zastání nenalezše, útočiště své vzali k Janovi Zlatoustému. K tomu přišedše, padli mu k nohám, prosíce, aby jim Theofila usmířil, sice že půjdou k císaři a zjeví mu všechny nepravosti, násilná utíkování a ohavné zločiny Theofilovy, jež prý až hanba jest povídati. Jan je k mlčení a trpělivosti napomenuv obydlí jim vykázal u chrámu „Anastasia“, kdež bohoslužby své soukromí konati mohli; výživu jim skýtali některé štědré paní, oni pak sami ruční svou prací si pomáhali; tak je zaopatřil jako chudé, ale po výstraze některých kněží egyptských, kteří ho před hněvem Theofilovým varovali, v společenství církevní jich nepojal. Na to psal Theofilovi list pokorný, nazývaje sebe synem jeho a prose, aby mnichy na milost přijal. Tento na první list ani neodpověděl. V druhém pak praví Jan Theofilovi, co mniši o něm císaři žalovati umýšlejí; aby tomu předešel a je laskavě opět přijati ráčil. Tu Theofil ještě více hněvem sahořel, a hned biskupa Dioskura, čtvrtého bratra oněch „dlouhých“, až ho byl sám prvé ku přijetí biskupského svěcení a místa donutil

z církve nyní vyobcoval, Janovi pak odpověděl hrdopýšně: „Tuším, že znáš usnešení zákonů Nicaejských, kterýmž se zakazuje, aby se biskup mimo obor svého biskupství soudcem nečinil; neznáš-li ho, už se a žalob proti mně nepřijímaj. Bych souzen býti měl, k biskupům egyptským soud by náležel, nikoli k tobě, jenž 76 dní cesty odtud vzdálen jsi.“

Mimo to poslal Theofil do Cařihradu jiné mnichy, kteří jemu oddáni jsouce, jej ospravedlniti a svatého arcibiskupa donutiti měli, aby „dlouhé bratry“, k nimž byl i vyobcovaný bratr jejich, biskup Dioskur přišel, i se druhý jejich z města vyhnal. Ale Jan nechtě spolupřisobiti k hříchům cizím, hleděl obě strany mnichů k smíru přivesti; avšak obě tomu odpíraly, vyhnaná proto, že si jista byla, že se jí křivda stala, přivržení pak Theofilovi předstírajíce, že bez dovolení svého patriarchy smířiti se nesmějí. Tudíž Jan nemoha rozvedených stran udobřiti, vzdal se další práce smírné. „Dlouzí bratři“ pak obšírnou žalobu zadali u císaře samého i proti Theofilovi, viníce tohoto nejen z násilí utrpeného, ale i z nepravostí nevyslovitelných, i proti druhým mnichům pro nactiutržení. Tak se ta pře dostala k úřadům světským. Mniši Theofilovi, nemohouce své udání proti dlouhým bratřím dokázati, byli uvrženi do vězení, kdež i někteří zemřeli, Theofilova příchodu marně očekávajíce. Tento pak byl obeslán, aby se do Cařihradu dostavil a při svou zde před arcibiskupem Janem a s tímto shromážděnými biskupy provedl.

Ale toho Theofil dalek byl. Hleděl více a snažil se provésti, aby dostavil se do Cařihradu, ale nikoliv jako provinilec k soudu, nýbrž jako soudce k svržení arcibiskupa Jana. Pročež psal listy k biskupům jednotlivých měst, v nichž hlavně spisy Origenovy v kletbu dává a je vyzývá, aby v té záležitosti do Cařihradu se postavili, taje při tom, co by sám proti Janu na mysl měl.

Mezi biskupy snažil se Theofil zvláště, aby Epifania Cyperského na svou stranu dostal. Byl totiž Epifanius muž věkem i svatostí života proslavený, ale ve své jakkoliv dobře míněné horlivosti neopatrný, jak dále z jednání jeho uvidíme.

Obdržev list Theofilův Epifanius ihned své Cyperské biskupy v sněm povolal a čtení Origenových spisů zakázal. Toto usnešení své rozeslal mimo jiné i do Cařihradu Janovi, aby on je podepsal a od svých biskupů podepsati dal. Ale Jan toho nic nedbal, věda, že takový zákaz náleží všeobecnému

aněmu církevnímu. Epifanius si též po žádosti Theofilově pospíšil do Cařihradu přijíti. Vystoupiv z lodi u ohrámu sv. Jana Křtitele, vzdáleného od Cařihradu asi půl druhé hodiny cesty, tam hned služby Boží konal a jednoho žáka na jáhenství vysvětil a potom se teprva do Cařihradu odebral. Jan Zlatoúst pro svatou pověst starcovu dělal se jako nevěda o tom, jak Epifanius proti právům jeho jedná, a sval ho, aby k němu zavítal a jeho pohostinství užíval. Ale Epifanius mu ve své neopatrné horlivosti přímo vzkázal, že u něho nemůže ani hospodou býti ani služby Boží s ním konati, dokaváde by zákazu proti čtení spisův Origenových nepodepsal a „dlouhých bratrů“ bludy Origenovými nakvašených a svého patriarchy neposlušných z města uvyhnal. Dále pak sebrav biskupy, kteří byli v Cařihradě přítomni, s nimi sněmoval a žádal, aby právě řešený zákaz podepsali, což někteří z úcty k starci učinili, jiní pak námitky odepřeli, z nichž se jmenuje Theotim Skythický, an řekl, že nechce muži, dávno v Pánu zesnulému, tak ukřivditi, aby v kletbu dal, čeho předkové jeho nezavrhl. Tak též odvětil i Jan, že se nesmí nic neopatrně jednat, dokaváde všeobecný sněm o tom nerozhodne. Tak nic nepotřidiv u biskupův, usmyslil si Epifanius k ponoukání nepřátel Janových veřejně při službách Božích vystoupiti a k lidu proti spisům Origenovým, proti „dlouhým bratrům“ a proti Zlatoústu řečniti. Ale tento zvědův o tom, zakázal mu to po Serapionovi vytýkaje mu, jakých nesprávností se již dopustil, varuje ho spolu, aby svým neprosfektelným jednáním žádné bouře mezi lidem nestropil. Též „dlouzí bratři“ se k němu odebrali, tážajíce se ho, proč je z kacířství viní a ospravedlňovali se mu všemožně. Na to Epifanius, tak se podobá, uznal, že ho Theofil jenom za nástroj užívatí chtěl, a rychle z Cařihradu odcestoval, řka k biskupům k lodi ho provázejícím: „Zůstavuji vám tu vaše město a dvůr i divadlo;“ ale domova nedoplul, umra na lodi.

§. 9. *Cislovna Eudoxia, nepřítelkyně Janova, volá Theofila do Cařihradu proti Janovi.*

Když byl Epifanius odcestoval, Jan opět, jakož obyčej měl, pilně kázal, a jednou velmi horlil proti zlým mrávům ženského pohlaví, marnosti, ušlechti, pyšce, prostopádnosti a p.

Tomu lid tak rozuměl, jakoby to šelilo proti dvoru vůbec a proti císařovně zvlášť, a našli se ochotní donášedři, kteří to, jak se říká, za tepla donesli a ještě svěřili a rozmnožili. Vážnívá bestoha Eudoxia, cítila se uraženu, císaři to žalovala a nutila, aby již na toho přísného mravokárce pro Theofila poslal. K těmto prosbám přidružil se falešný biskup Severian s mnohými duchovními osobami, kteréž taktéž svatý velepastýř byl pro neduchovní mravy kárati nepřestal. Ti všickni prosili Theofila, aby nemeškal přijíti a soud nad Janem vykonati.

To vše když se Theofil dozvěděl, seznal že jest pole přichystáno, že bitva započítí mže. Obeslav si své stejně smýšlející biskupy jak z Egypta tak i z Asie, vydal se na cestu svůj úmysl zjevně oblaživ řka: „Cestuji ke dvoru, abych Jana sesadil.“ Egyptským biskupům kázal plouti přímo k Cařihradu, sám pak vystoupil z lodi v Lidii a cestoval dále po zemi do Chalcedonu. Tu měl to potěšení, že se k jeho straně jako protivník Janův přidružil i biskup Chalcedonský Cyrinus,^{*)} rodem Egyptan, nazývaje Jana hrdým, neuprositelným, bezbožným.

Nežli se Theofil do Cařihradu odebral, konal s některými biskupy předběžnou poradu, jakby soud proti Janovi nejlépe se zavedl, a potom teprva do sídelního města se přepravil. Ale z těch mnohých duchovních, s přísným Janem nespokojených, přece se nikdo neodvážil Theofilovi na přivítanou v ústrety jíti; všickni se báli lidu, jenž svého velepastýře vroucně miloval. Jenom plavci Egyptští, obilí na lodích v přístavu Cařihradském majíce, Theofila hlučně přivítali.

Bylo to r. 403. asi v měsíci červnu, když Theofil v Cařihradě přistál, provázen jsa mnohými biskupy, ačkoli měl jako obžalovaný přijíti sám. Arcibiskup Jan jej hned uctivě sval, aby k němu se svým komonstvem zavítal, že proň všecko pohodlí přichystáno má. Zamítl to hrdopýšný Theofil, ba ani do chrámu nevstoupil, hospodu si vyvoliv v císařském jednom domě: jenž slul Placidianským. I více ještě dal nepřátelakou svou mysl na jevo, když na častější posváni Janovo, ba i na prosbu, aby mu řekl, čím by se byl proti němu provinil, že hotov jest všecko napravit, drze vzkázal, že ho nechce ani viděti, tím pak méně s ním mluvit. Mezi tím konal dvorní návštěvy u velmožů,

^{*)} Tomu Cyrinovi biskup Mesopotamský Maruta s neopatrností tehdejší na nobu šířil, z čehož se vyvinula ríma, na kterouž Cyrin po opětovaném řezání posádky v náramných bolestech umřel.

dávaje všude bohaté dary na zlatě a stříbre i drahocenném rouchu egyptském a indickém.

Ale i protivníci Theofilovi prosili císaře, aby jejich při proti němu rozsouditi dal, viníce jej z loupeží, vražd, násilí a j. nepravostí. Císař, jak byl nestálý, obeslav si Jana, poroučel mu, aby při Theofilovu soudil, kteréhož prý mnozí z mnohých složitů viní. Jan pak odpověděl, že nenáleží k němu nýbrž k biskupům egyptským souditi Theofila, patrně tuže, že by se ani všeobecnému sněmu východních biskupů nepodrobil, nýbrž ještě větší bouře stropil.

Theofil však nebyl tak ani svědomitým ani skromným, nýbrž všechny cesty nastoupil, aby Jana netoliko se stolce sesadil, ale i o život připravil. Na vše strany hleděl si přívržence získati, tu rozdávaje dary, tu labušníky častuje nádhernými hody, tu liebotě duchovním výhledy na vyšší důstojnosti. Zvláště pak přemluvil na svou stranu dva jahny, z nichž jeden pro zpáchanou vraždu, druhý pro cizoložstvo z duchovenstva vyvržen byl, slibem, že budou opět v hodnost svou a úřad usazeni, jestliže jako žalobníci proti svému arcibiskupovi na sněmu vystoupí. I dali se bídáci ti k tomu namluviti a sepsali žalobu, jak jim ji Theofil napovídal. Tu uchvátiv Theofil sešel se v domě řečené svrhu vdovy Engrasie se Severianem, Antiochem a Akaciem i některými jinými protivníky Janovými na poradu, jak by svou věc proti tomuto provésti mohli. Tu jeden radil, aby se žaloba doručila císaři a ten pak Jana i přes moc před sněm pohnal. Toho snadno doufali dosíci, poněvadž si byl Theofil úplatky mnohé drohany naklonil.

§. 10. *Theofil oslňuje se otoupenci svými „u dubu“; Jan odsouzen a vyhoštěn.*

Ale ani tak neodvážil se Theofil sněm v Cařihradě shromáždit, ať tu již po tři neděle se svými přáteli dlel; báli se všickni, aby lid, svému duchovnímu pastýři oddaný, nevzbouřil se a jim jich oběti nevytrhl. Proto se přepravili do Chalcedonu a tam na jednom předměstí, „u dubu“ zvaném, v ohrámu sv. apoštolů Petra a Pavla sněmovati usmyslili.

Tam tedy usedl Theofil sám třicátý šestý*) a předsedal

*) Focinus sice praví, že 45 biskupů bylo shromážděných „u dubu“, ale Zlatoust sám se pouze udává v listu k Innocenciovi p.

sboru nepravému, který si osoboval právo souditi spravedlivého. Žalobníky byli svrchu řečení jahnové, jež byl arcibiskup Jan sesadil, biskup Isácius a mnich Jan. Z článků žalobních vztahovaly se některé na osobu domnělá bezprávi, která byla vlastně zaslouženými tresty a kárami, jako: že byl jmenované jahny s důstojnosti jich složil, že Isácia často trestal, což oboje se zajisté zaslouženě a podle pravomoci vrohnopastýřské stalo; jiné ukazovaly na špatně pochopené nebo zlomyslně překročené výroky na kázáních a v domácnosti, jako když v radostném zápalu nad slavným přenešením těl svatých mučovníků z pítra své kázání počal: „Plesám a jsem bez sebe“;*) nebo když radil kajícím řka: „Zhřeš-li opět a kolikrátkoli, přijď a já tě uzdravím,“ což se mu vykládalo, jakoby k hřešení povzbuzoval, on pak těšil a ku pokání radil, což jest pravověrné; nebo že řekl: „Stoly bývají plny vzteklic,“ tím mínil zajisté nádherná hodování a kvasy, a v tom měl pravdu. A tak jiné ještě žalobní články byly výtky nepodstatné a malicherné, jako že sobě samému dává připravovati lázeň a jinému po sobě ji užívatí nedopouští, že samotou jídá, což činil on ze střídmosti a pro slabost žaludku; oni zlomyslníci vykládali jedni na opominutí pohostinství, jiní na obžerství, řkouce že vede život kyklopský; pak že na křesle biskupském bohoslužebné roucho obléká a svláčí, což mu jakož velepastýři náleželo, že tam „koláček“ snídá, což činil z uctivosti k velebné svátosti, jakož i jiným radil, aby přijímajíce velebnou svátost, troškem vody zapijeli, a to zajisté slušné a opatrné bylo. Jiná obviňování byla přímo vylhaná, jako že Akacia pohostinu nepřijal, ba ani s ním nemluvil; viděli jsme však svrchu, že sv. Zlatouš horlivce toho neopatrného k sobě šetrně sval, ale tento mu drze odřekl. Nejzlomyslnější pak byla žaloba, že osobám ženským k sobě přístupu dovoluje a s nimi sám bez svědků mluví, jakoby toho mnohdy úřad velepastýřský nežádal, a jakoby z toho hned na nejhorší souditi se smělo. Sám svatý Zlatouš v listu k Cyriakovi na to narážaje, odmítá takové ohavné podezření řka: „Svlečte tělo mé a naleznete unutření údů mých.“

*) Takový zápal θαρσύνει v ochranu bře sv. Řehoř Naz. řka: „Nebůme za zlé takový zápal, bez něhož nic velikého pro zbožnost a jinou ctnost učiniti ani nelze,“ odvolává se k povaze sv. Petra a že se takový zápal našel u mnohých svatých.

Zatím shromáždil i Zlatousta své biskupy počtem čtyřice, v domě arcibiskupském, kteří se nemálo divili tomu, jak Theofil je sám jakožto provinilec k soudu pohnán a z 70 provin máje se zodpovídati, s takovým počtem biskupů přišel a tak náhle u dvora a světských soudců mínění změnil a tolik duchovenstva k své straně potáhl. Ale ještě více žasli všickni, když přišli poslové od sboru „u dubu“ vyzvat Jana, aby se dostavil, že prý proti němu mají žaloby, obsahující proviný nesčíslné. — Jan jim vzkázal: „Vyloučíte-li moje patrné protivníky,“ (těmi míně Theofila, Severiana, Antiocha a Akacia) „ze sboru soudců, hotov jsem přijíti a hájiti se, co kdo proti mně žalovati bude.“ Když pak ho vyzývali po druhé, aby se dostavil, poslal s své strany k nim tři biskupy s tímto vzkazáním Theofilovi avšak: „Nepodvracuj, netrhej církev, pro níž Bůh se vtěliti ráčil. Když však nezřízeně zákonů Nicaejských rušíš, od 318 biskupů vydaných a mimo obor svůj soudíš, tu lépe učiň a přeprav se k nám, a nevysývej jako Kain Abela do pole!“ Tím na jevo dal, že tuší, k jakému konci nepřítel jeho směřuje.

Sotva se poslové Janovi vypravili, dostavil se k sborovníkům Cařihradským tajemník ode dvora s dopisem od císaře i přiloženou prosbou od sboru „u dubu“ k císaři, aby Jan přes moc k biskupům tam sborujícím dohnán byl. Ale Jan odpověděl totéž jako dříve, že nepůjde jinak, leč budou-li zjevní protivníci odstraněni. Tohoto nátlaku s strany dvorní původkyně byla, jak se podobá, císařovna Eudoxia, zvyklá jsouc s manželem svým dle libosti vládnouti.

Biskupové však od Jana k Theofilovu sboru vyslání zle pochodili; neboť jeden z nich byl ranami akoro ubit, druhému šat s těla strhán, třetímu řetězy železné na hrdlo vloženy, kteréž byly na Zlatousta přichystány, aby ho, kdyby se byl dostavil, spoutaného na neznámé místo někam odvezli; někteří se s bázně ani k Janovi nevrátili. Theofil pak se s „dlouhými bratry“ smířil, tak zjevně ukazav, že mu nic nezáleží na pravověrnosti, ale všechno na tom, aby si na Janovi svou vražednou Kainskou zášť vylil. Bylť tedy úsudek nad nepřítomným Janem vynešen v ten smysl a na ten důvod: Ponědvádě se, byv opětně vysván, k sněmu nedostavil, budiž s důstojnosti biskupské složen. Ten jediný důvod uvedli, protože všechny ostatní, jak jsme svrchu o některých na příklad dokázali, nedostatečny byly. Aby pak Jana to nejhorší potkalo, doložili k úsudku tomu, že také vinen jest uražením císařské velebnosti, poněvadž cí-

sašovnu veřejně Jezabelou jmenoval. Císař úsudek sněmu potvrdil toliko, že Jan s důstojností biskupské má složen býti, opomíná o uražení císařské velebnosti se smíiniti.

Úsudek ten byl k večeru téhož dne v Cařihradě duchovenstvu a lidu ohlášén. Tento se ihned shlukl, ke chrámu arcibiskupskému se hrnul a celou noc tam trval, hotov svého velepastýře i moci ochrániti. Tento však domnívaje se, že císař, jak se často dělo, úmysl svůj brzo změni, neopustil obydlí svého a města, nýbrž trval do třetího dne, odebera se do chrámu, lid těše, nevinu svou mu dokazuje, ale i při tom k pokoji a trpělivosti i poslušnosti napomínaje. Když pak císař nejenom svůj úsudek nezměnil, ale i rozkaz dal, aby Jan do vyhnanství odveden byl, vydal se tento sám, aniž by lid to znamenal, vojenskému důstojníku, který byl o polednách s četou svou se dostavil, a tak odveden jest k přístavu „Hieron“ řečenému a odtud na pusté pomoři v Bythinii, na blízku města Nikomedie r. 403. ku konci měsíce září. Jan tedy za příkladem Spasitelovým jak dobrovolně tak i trpělivě se odvésti nechal, těše se právě slovy Jobovými: „Hospodin dal, Hospodin vzal; jak se Hospodinu líbilo, stalo se; Hospodinovo jméno buď velebeno na věky.“

§. 11. Jan opět povolán; Theofil otráchem utekl.

Theofil pak, který se neodvážil za přítomnosti Janovy v Cařihradě sněmovati, odebral se tam hned po jeho odstranění se stoupenci svými a v průvodu moci vojenské. Tak do domu Božího vpadli ozbrojeni kopími, šípy a kyji, vyhánějíce lid, který prosbami zuřivost jich ukojiti hleděl, oni pak ani ran nešetřili, tak že i síň křesťní lidskou krví znesvěcena byla. Tím lid jsa rozhořčen, brojiti počal hlavně proti Theofilovi a Severianovi, jež za původce té nespravedlnosti považoval. Ale Severian se též odvážil vystoupiti a úsudek proti Janovi schvalovati, že prý se mu spravedlivě stalo, poněvadž prý to zasloučil, byť pro nic jiného nebylo, pro svou hrdopýchu, neboť všechny hříchy prý Bůh odpouští, ale pyšným se protiví. Ale takovou řečí lid tím více se bouřil, rotě se po chrámech a po městě, veliký pak zástup valil se k paláci, prosebně volaje, aby jim císař milovaného a svatého velepastýře navrátili ráčil. Tomu pak pomohla jiné svlátní a trudná událost.

Téže noci totiž po vyhostění svatého Zlatousta, událo se znamenité zemětřesení v Cařihradě. Tím polekán byl náramně veškeren lid, považuje to za trest Boží pro učiněné milnému arcibiskupovi bezpráví; zvláště pak císařovna tak ustrašena byla, že téže noci k císaři šla na kolenu ho prosíc, aby Jana zpět povolati dal, čemuž on na obrat ruky mysl svou měniti uvyklý a neméně ustrašen a v svědomí pohnut jsa, rád svolil. Eudoxia napsala sama list vyhostěnému velepastýři, vymlouvajíc se, že na té události vinna není, nýbrž že to jeho zlomyslní nepřátelé osnovali; ona že toho želi a hořkými slzami oplakává. Tak tedy třetí den po vypuzení svém sv. Zlatoust co nejrychleji zpět povolán byl; císař Arkadius poslal proň Brisona, komorníka císařovny, který ho našel v Prenetu, malém městečku, ležícím proti Nikomedii, v zákoutí zálivu Astackého a hned se mu navrátili rozkázal.

Jakmile se lid o tom dozvěděl, že svatý velepastýř se navrátil, ihned v nesčíslném množství lodi mu v ústřety plul a vítězoslavně ho k Cařihradu provázal. Ale on jsa sobě své neviny vědom, nechtěl do stoličného svého chrámu uveden býti, ba ani do města, nýbrž vystoupil a zůstal na předměstí „Anaplas“ řečeném, až by výrok, nespravedlivě proti němu vydaný, od shromážděných biskupů zrušen byl. Když se však lid bouřiti počal, proti císaři a císařovně zuřiti a hanlivá slova na ně provolávati počínal, povolil pro pokoj veřejný a nechal se slavně od lidu do nejbližšího chrámu sv. apoštolův uvést, a tam na křesle arcibiskupském usedna, lidu žehnal a hned kázal.

Mezi tím než se Zlatoust navrátil, dostal Theofil danému slovu a usadil oba jahny, kteří pro nezřízený život byli od onoho z duchovenstva vyvrženi a pak ze msty proti němu jako žalobníci povstali, opět v jich prvější důstojnost, a měl již i na místo arcibiskupovo nástupce navrženého; ale návrat Zlatousta mu to překazil. Zvěděv pak, že se na žádost tohoto sněm nový rozepisuje, aby výrok proti němu vydaný vyšetřil a zrušil, zlým svědomím puzen na lodi vstoupil a za noční tmy odplul; a měl čas, neboť mezi rozbouřeným lidem proslýchala hrozba, že by bylo nejlépe hoditi ho do moře a utopiti. Za ním pak odcestovali co nejrychleji Severian a všickni druzí stoupenci jeho. Bylo pak po útěku Theofila ještě asi 60 biskupů v Cařihradě; ti sčedše se v jedno, všecko jednání sněmu „u dubu“ zrušili, načež pak teprva Zlatoust svůj velepastýřský úřad nastoupil.

§. 12. *Noví nepřátelé císařovny Eudoxie.*

Avšak nebylo horlivému velepastýři dopřáno užívati dlouho utěšeného pokoje; sotva uplynuly dva měsíce, postavení jeho se celé změnilo. Neboť jeho nepřátelé z biskupův i kněží porážkou utrpenou jen vřutnějšími se stali čekající na příležitost, když by své úklady obnoviti a o zničení soka svého vši silou se zasaditi mohli. Císař Arkadius byl povahou jemný, ale jak jsme viděli slabý a vrtký. Hlavní pak nepřítelkyní stala se mu opět císařovna Eudoxia, jak to u marnivých žen bývá, u nichž paměť na prokázaná dobrodíní a učiněné sliby netrvává dlouho, zvláště když ošemetníci jich vášní chytře použití umějí. Že tak s Eudoxií bylo, dokazuje, Bohu žel! příběh Zlatoústův.

Před velehrámem Božské Moudrosti stála na počest císařovny Eudoxie stříbrná její socha na mramorovém podstavci a sloupu. U té sochy měly se dle obyčeje slaviti veřejné a hlučné hry. Poněvadž se však při takových hrách mnohé neslušné, křesťanským mravům odporné věci děly a takové i řeči mluvily i zpěvy zpívaly, horlival proti nim sv. arcibiskup nejednou na svých kázaních. I nyní se dozvédáv, že se ty hry chystají, napomenul, jak Theofanes praví, vladaře města, aby se těch her zanechal. Ale tento, jsa Manichej, pospíšil si zvěstovat císařovně, že arcibiskup Jan zakazuje, aby se její velebnosti v podobizně její povinná úcta vzdávala, což dostačilo aby z uražené ctižádosti proti pňianému mravokárci znova a trpčeji zanevřela. Ale horoucí plamen nenávisti vyšlehl, když sv. Jan mezi tou slavnou hrou, ana se před vraty kostela odbývala, dle své horlivosti neslušnost takových hlučných her před chrámem a mezi službami Božími dokazoval.*) Tím si zážď císařovny znova vzbudil. To znamenajíce nepřátelé Janovi pojali naději, že se nenáviděného arcipastýře předce zbaví.

I obrátili se tedy k Theofilovi vyzývajíce ho, aby do Cařihradu přišela sněm proti Janovi zahájil; jestliže by osobně přijíti nemohl, aby poslal své náměstky a uďal, jak by se věc

*) Že by pak byl huď při té příležitosti nebo později řekl: „Opět Herodias suď a hlavy Janovy si řáď!“ praví sice Sokrates a Sozomenus; ale hoasíže těmi slovy počínající uznána jest za nepravou. Možná však že ji některý ctitel Zlatoústův na základě těch slov od něho skutečně řečených padělal, poněvadž jest velmi stará, jelikož ji už Anatas Sinaiský († 509) uvádí.

ta prospěšně pro ně a k záhubě Jana zavéstí měla. Theofil pamatuje se, jak by se mu bez mála bylo v Cařihradě vedlo, nevydal se tam více, ale poslal tři biskupy, stejně s ním smýšlející a poukázal na jeden zákon sněmu Antiošského z r. 341., v němž se stanoví, že biskup, od sněmu některého ssazený, když by, nejša opět sněmem novým ospravedlněn a dosazen, sám o své vůli nebo po rozkazu císařském svého stolce se smocnil, má zůstati složen na vždy, aniž smí úřadu biskupského kdy více zastávati. Tento zákon stanovili Ariánci,^{*)} a Theofil, an dělal se tak velmi pravověrným, nestyděl se sněmu a zákonu Arianekého poukázati, aby sv. Zlatoústa s stolce biskupského sehnati mohl.

Jaká zatím zášť proti Janovi u dvora se vzmohla, ukázalo se o slavnosti nejbližší přístí narození Páně, když císař do chrámu nepřijda, arcibiskupovi vzkázal, že v církevním společenství s ním nebude, leč se byl prvé s provin proti němu vznešených řádně ospravedlnil.

§. 13. Sněm proti Janovi v Cařihradě; odsouzení jeho.

Tak se přiblížil rok 404. a biskupové se do Cařihradu dostavili, ale všicki, ať byli kterékoliv strany, spolu s Janem v společenství trvali, aby se lid nevzbouřil, jako se bylo prvé stalo. Avšak to urazilo nemálo císaře a císařovnu. Zahájil se tedy sněm a Jan se dostavil, ač tu mimo Theofila opět své protivníky měl, totiž Akacia, Antiocha, Cyrina a Severiána; na své straně pak měl 42 biskupů. Na tom sněmu nic se nejednalo o nějakém zločinu proti Janovi, nýbrž toliko, proč byv s důstojností ssazen, ji sobě opět osvojil. Jan naproti tomu trval, že i sněm i výrok jeho nepravý byl, poněvadž předně Theofil mimo obor své pravomoci soud si nad ním osoboval a pak sám prvé s 70 provin se ospravedlniti měl, že on odsouzen byl nejša přítomen, konečně že výrok ten od 65 biskupů byl zničen a on že po jich příkazu na stolec svůj dosedl, když byl od císaře s něho zapuzen, ale opět od císaře zpět povolán. Dále pak okázal, že ten zákon, který se proti němu uvádí,

^{*)} Tím čelili proti sv. Athanasii, jehož s biskupství vypudili a kterjž pak od císaře opět dosazen byl.

Sv. Jan Zlatoúst.

není katolický, nýbrž Arianský, proti sv. Athanasiu sesnovaný. Nic však méně biskupové přes to ustanovili, že Jan s důstojností biskupské složen býti má, poněvadž jednou byv sněmem sesazen, opět na stolec biskupský dosedl. I poháněli Akacius a jeho soudruzi Arkadia císaře, aby ještě před hodem velikonočním Jana s biskupského stolce sehnal a z vlasti vyhostil. Když tedy císař Janu rozkaz dal, aby chrámu se vzdal, odvětil tento, že on důstojnost biskupskou od Boha obdržel, a jen Bůh že mu ji odníti může. I druzí biskupové, Janovi přívrženci, prosili císaře i císařovnu, aby Jana nevyločovali, nerušili slavnost vzkříšení Páně a nepohoršovali lid a čekance sv. křtu zvlášť; ale nepřátelé Janovi, zvlášť Akacius a Antiochus, když viděli, an císař váhá jim učiniti po vůli, obávaje se i svatého dne velikonočního i možného zbouření lidu, řekli směle: „Na hlavy naše buď sesazen Janovo!“ zvítězila opět nepravost těchto a onino se truchlivi odebrali do příbytků svých, poroučejíce vše Bohu, cokoliv se stane.

§. 14. *Konání velikonoční svátky v Cárihradě.*

Ale stalo se hůře, nežli by se byl kdokoli nadál. Byla právě bílá sobota (16. dubna 404) a večer, když se již celonoční služby Boží počínaly. Věřící lid byl již v určených chrámech shromážděn se svými knězi a jáhny, kteří svatá písmata četli a náležitě obřady konali, ohystajíce se křtiti katechumeny v náležitých k tomu křtitelnách. Tu hlavní protivníci Janovi, majíce císařské vojsko k svým službám, s ním nejprve do chrámu stoličního vpadli a arcibiskupa Jana se všim duchovenstvem i lidem vyhnali, a pak od jednoho chrámu k druhému tak zbrojně táhnouce, všude nápodobně zuřili, vyhánějíce biskupy, počtem přes čtyřicet, kteří v těch chrámech služby Boží konali. Kněži pak a jáhnové shromáždili vyhnany z chrámů lid v prostranných lázních Konstantinových, hodlajíce zde náležitě obřady té svaté noci konati. Ale Akacius, obávaje se, aby císař přijde ráno do chrámu nenalezl jej prázdný a z toho pak nesezal lásku lidu k Janovi a nezměnil opět mínění své, přemluvil a sliby přinutil jakéhosi Lucia, pohana, důstojníka vojenského, aby lid ten z oněch lázní vypudil. Ten vezma svůj zástup ozbrojenců tasenými meči v po-

svátne to shromáždění až k svatým křtitelnicím vtrhli a vojáci jeho jáhny sporáželi, staré kněze okrvavěli, tak že právě svěcená voda křestní s krví smíšená byla. Tu bylo patřiti děsnou hrůzu. Ženy, jež se byly již k svatému křtu svlékly, s svými muži je provázajícími, bázní a studem v útěk se daly, některé z nich i do krve raněny jsouce, plakaly a kvílaly; ozbrojenci pak mnozí semotamo tahali diakonisky, posvátná roucha z nich trhající, jiní pak všechny posvátné nádoby uohvátili, zpranili a ukradli, jáhny pak i kněze do žalářů savírali. Kdo z lidu vážnější byli, i z města uprchli. To se stalo v druhém bdění nočním o půlnoci.

Toho se dopustili Akacius se stoupenci svými, mimo vůli zbožného císaře, jako Zlatouš sám ve svém listu papeži Innocenciovi dosvědčuje, aby lid donutil jíti do chrámů, kdež oni hoď velikonoční slavití chtěli. Ale skoro všickni pravověrní obyvatelé vyšli v neděli na to ven z města, aby pod širým nebem jako rozptýlené stádo služby Boží konali. Tu císař vyjeda si procházkou a patře ten zástup v bělostkvoucím oděvu, (novokřtěnci totiž v bílé roucho odění byli) táže se, co by to bylo. Odpovědělo se mu lživě, že jsou to kacíři. Úslužní průvodci jeho ihned vyslali ozbrojence, aby ten zástup rozehnali a kněze jich jali. Tu se opětovalo násilí předešlé noci; duchovní byli sjímáni, ženám šlojfe a šperky utrhány, a místo aby v chrámech zněly radostné zpěvy, ozývalo se všude jenom kvilení a pláč; neboť netoliko katolíci ale i kacíři a židé truchlili nad tou spoustou, hroznější než by při dobytí od nepřitele bylo.

Jan Zlatouš neměl v té své tísni mimo Boha a své dobré svědomí nikdež útočiště, leč u nejvyšší hlavy církve, náměstka Kristova na zemi, — u římského papeže, tehdejšího Innocencia I. Tomu vylíčil ve dvou obšírných listech zevrubně své utrpení následkem úkladů Theofilových, snažně prose, aby se ho zastal. Papež byl již také od Theofila o věci té zpraven, ale již z listu téhož soudil, že ho chce ošemetně podvésti, sám toho vinné. I smlouval se horlivý ten papež s císařem západo-římským Honoriem, bratrem Arkadia, aby se v té záležitosti všeobecný sněm konal, a sice v Soluni, kdež by obě strany nejsnadněji sejíti se mohly a jelikož biskup Anysius Solunský Jana se držel. Ale Eudoxia císařovna toho na svém manželci vymohla, že tak žádoucí a prospěšný sněm nebyl k místu při-

veden; namluvilo se císaři, že by to bylo nedůstojné výhodního císařství, aby si od západního císaře přikazovati dalo.

§. 15. *Nešťastné úhlady proti Janovi; druhé odvedení do vyhnanství.*

Týmž pak časem, co sv. Zlatouš po dva měsíce ještě v Carhradě v arcibiskupském domě trval, byl po dvakrát zákeřnický napaden, jednou od jednoho zběsilce, za nějž pak se u vladaře městského sám přimluvil, aby nebyl mučen; po druhé pak od aluby kněze Elpidia najatého *prý* k tomu za 50 dukátů, jak Palladius zaznamenal. Při tom případu osvědčil pak lid Caribradský opět svou lásku k svému velepastýři, neboť měšťané se postavili po střídě na stráž před obydlím jeho. Ale tato láska znova protivníky Janovy rozútila. Šla tedy často jmenovaná útveřice biskupův, Akacius, Antiochus, Severianus a Cyrinus k císaři, po mnohých lichotných slovech ujišťující, že nebude v městě mezi lidem a duchovenstvem pokoje, leč až Jana odstraní a při tom opět věc tu na hlavy své brali. Dal se císař pohnouti jejich a Eudoxie nutkáním a vyslal tajemníka svého Patricia k Janovi, aby se Bohu poručil a chrám i město opustil. Jan vida, že proti tak mnohým a mocným nepřítelům neodolá, nýbrž že by mohlo ještě větší neštěstí se státi nežli o velikonoci, rozloučil se velmi tklivě s biskupy a napomena kněžstvo a diakonisky, aby nástupce jeho poslušní byli, poněvadž církev bez biskupů býti nemůže, dal si koně přivést k západním vratům chrámovým, sám pak dveřmi postranními na východ vyšel, aby ho lid neviděl a nebouřil se; a nežele než že nepravdělivě vypuzen jest a nemá dovoleno se hájiti, co i vrahům i cizoložníkům se devoluje, vzdal se témuž Luciovi, kterýž se byl i k oněm velikonočním ukrutnostem propůjčil, aby ho v průvodu své čety odvedl. Přijda k moři na malé loďce přepraven byl do Bithynie a odveden do města Niceje (20. června 404), kdež potrval do 4. července.

§. 16. Požár v chrámu stoličném.

Když byl Jan z Cařihradu odveden, veliké množství lidu nevědouce to, čekali uan dílem v chrámu, dílem na ulici, ale před hlavními vraty na západní straně. Tu nepřítelé Janovi bojíce se bouře lidu, zavřeli vrata chrámu a všechny dvéře a lid na ulici dali rozehnati. Ten dozvědév se, že mileny jeho velepastýř jeť odveden, z části k moři běžel, aby ho dostihl, z části na útěk se dal, boje se hněvu císařova. Zatím však hroznější událost myslí všech pobouřila. V stoličném totiž chrámu vypukl oheň právě na tom místě, kde Zlatoušť kázával a vzmoha se, celý chrám zničil, až na kapli, kde se posvátné nádoby chovaly, jako na ospravedlnění Jana, že není pravda, co se naň udávalo, že by byl ony nádoby rozprodal. Požár netoliko mnohá stavení vůkol chrámu spolu zničil, nýbrž i s chrámu přelétl přes ulici na sborovnu městskou a sice na zadní její část, sousedící s palácem císařským, tak že tento u velikém nebezpečí byl. O původu požáru toho hned s počátku různé byly zprávy. Lid to přímo dílem za trest Boží považoval pro nespravedlivé zapuzení tak milého a zbožného velepastýře, dílem také na protivníky jeho sváděl; z těchto pak to neštěstí někteří stoupencům Janovým přikládali, jeť také jímati a vězniti dali, jiní pak to i Janovi samému přičítali, nic se nestydíce, jej z toho ve svých listech k papeži přímo viniti. Někteří donucovali duchovní i světské osoby žaláři a mučením, aby na Jana kletbu vynášely, a kdo tak tak učiniti nechtěli, ty jímati, žalářovati a mučiti dali.*)

Sotva však byl první strach z požáru vzniklý minul, již i pečovali o nové obsazení stolce arcibiskupského. Za přičinění

*) Tak byli až do smrti umučeni *Eutropius* lektor, mládenec útlý, a *Tigrinus* kněz zvláště milý a vládny i k chudým dobročinný; oboemu byly po hrozném bičování loky rozedrány a pochoďnami páleny, tak že brzo na to v žaláři umřeli; tento byl bičován a nakřtpec natažen a tak též v žaláři ducha vypustil. Oba se připomínají mezi svatými mučenkami v římském martyrologiu 12. ledna. *Olympiade* diakoniska, jeonc od vladaře městského tázána, zdali nezaložila oheň v chrámu, odvětila srdnatě: „Neuť to můj obyčej; já velikým svým jménem nákladně chrámy stavěla.“ A když jí vladař řekl, že její život dobře zná, pravila: „Teď sestup s stolice soudné a buď mým žalobcem a ponech to jinému, aby uno soudil.“ — *Prasidm* pak diakoniska, která neznala leť svoji sňaci a chrám, též byla k soudu, od soudu pak do žaláře odvěčena.

císařovny Eudoxie vyvolen k tomu Arsacius, stařec osmdesátník, bratr Nektaria, předchůdce Janova, muž tichý sice a zbožný, ale slabý, tak že nechal vše běžeti jak běží, mimo to zůstala povaze jeho vždy ta úhona, že byl přívržencem Theofilovým a tudíž i spolu vinen příkoří proti Janovi spáchaných. Avšak netoliko lid, ale i biskupů daleko větší část drželi se Jana, proto jeounce zvaní Johanité. Z biskupů Jana se držících byl hlavou biskup Soluňský Anysius, stařec velebný, udávaje svého přívrženství důvodem, že drží se toho, který jest v jednotě s papežem římským; tak smýšleli též biskupové Karští, Foeničtí i Palestiniští, Kiličtí pak jenom z části. Johanité Cařihradští konali služby Boží po domích a soukromých letnicích, ba i v lesích po tajmu.

Co se to dělo, trval Zlatouš v Nicaeji; libým a pohodlným pověřím té krajiny ozdravěl, tak že mohl odtud na vše strany listy psáti a rozesílati, v nichž si chválí provázející jej strážní vojáky, kteří prý se k němu laakavě chovají, všeliké služby mu konajíce. Nevěděl však ani kam, bude na další vyhostění odveden, povídalo se, že bude dopraven až do Skyticka, což jest nynější jižní Rusko, jiní opět pravili že do Sebastie, hlavního města pontického kraje Kalapeny, až konečně přišel rozkaz, aby byl odveden do Kokusu, bídného městyse pusté krajiny Kapadocké. Přimlouvali se sice někteří jeho přátelé, aby mu některé příjemnější místo k jeho vyhostění vyprosili, ale marně, neboť byla opět Eudoxia onen příkaz císařův vymohla.

§. 17. *Stihody na cestě do Caesareje Kapadocké — do Kokusu.*

Bylo tedy Janovi tu dalekou — dalekou cestu nastoupiti.*) Odcestoval tedy z Nicaeje na začátku měsíce července zdrav a zotaven. Ale jsa přinucen ve dne v noci cestovati, za dne vedrem, v noci zimou a bděním mořen, neřku pohodlnosti ale i nejnnutnějších potřeb postrádaje, upadl opět v zimnici. Avšak nežli do Kapadocka přišel, zvěstováno mu bylo, že Faretrius, biskup Caesareje Kapadocké (slulo též prvé Mazaka), s ochotností jej očekává, hotov prý všeliké

*) Rovnou čarou, okliky a hory nepočítaje, jest z Nicaeje do Caesareje Kapadocké 70 zeměp. míl, odtud pak do Kokusu přes horstvo Antitauru opět 15 zeměp. míl.

služby mu prokázati. Ale Zlatoušt tomu nevěřil, znaje své přátele, jak se ihned okáže.

Nic však méně do Caesareje doraziv, bylo mu jakoby z bouřlivého moře v tichý přístav zavítal.

Uhostil se tedy na předměstí; nebylo sice možná, aby se hned zotavil, ale přece poněkud okřál poněvadž, jak sám praví, čistou vodu píti mohl a nemusil chléb plesnivý jísti, nýbrž pořádného pokrmu požíval a lázni se občerstvil, i pohodlnější lůžko měl. Avšak zinnice ho neopustila, napadajíc ho každým třetím dnem, ba jednou tak mocně, že se myslilo, že skoná. Ale dobré měl lékaře a ochotné posloužení, jelikož duchovenstvo, velmožové, lid jako o závod jej všemi potřebnostmi opatrovali. Ale biskup Faretrius, ač mu mnohé služby prokázal, přece nepřátelsky proti němu smýšlel, a sice z pouhé závidosti, an viděl, že veškerý lid tak veliké, srdečné úcty en-tví s svatým vyhnanecem má. I umyslíl jej z města vypuditi, a k tomu navedl a povzbudil některé přemrštěné mnichy, jimž Jana jako kacíře vyličil. Ti jednou zástupem obklíčili obydlí Janovo, tím nejhorším hrozič, jestliže ihned města neopustí, tak že i vojáci mu radili, aby se jim uhnul, že prý nebude tak zle loupeživým Isaurům do rukou vpadnouti, kteří skutečně tehdejší vůkolí města nebezpečným činili, nežli těmto zůřivcům. Nemoha tedy jinak, dal se Jan do nosítek posaditi a z města odnésti.

Ale zbožná jedna a bohatá paní. Selencia jménem, přemluvila sv. arcibiskupa, aby na jejím letníku, asi 2 hodiny cesty od města vzdáleném, své utočiště vzal, což on i s vděčností přijal. Ale ani tu ho netrpěl biskup Faretrius, hrozě Selencii, že buď mnichy nebo Isaury na něho pošle, tak že její letník zapálí. Tu Selencia, o nic méně chytrá nežli úslužná, nechť biskupa zůřivost vyzraditi, obrátila se k Janovu knězi Evethiovi, aby sv. vyhnance pro útěk Isaurův hleděl přepravit na jiný její vzdálenější opevněný dvorec, kdežby se žádného nebezpečí obávati nebylo. I poslechl onen. Jednou o půl noci přikvapil Evethius do ložnice nemocného Jana, a hlasitě jej zvolal řka: „Vstaň, Isaurové přicházejí; už jsou na blízku!“ Na to Jan strachem si jiné rady nevěda, ač nemocen a skoro polomrtev, vstal a v nosítka se posadiv, odnésti se dal. Byla širá tma, jelikož noc bezluní, rozlésté pohodně dal Evethius shasnouti, aby se cestovníci sami nepřátelům nevyzradili. Tak když bez světla, bez cesty dále kráčeli, náhle

jeden mezek klopýtá převrhl nosítka, tak že sv. Zlatouš vyvržen byl a s tíží od Evethia byv pozveden, dále kráčet, či vlastně pro slabost vlečen byl, až přišli k útočištnému dvorci, o němž na štěstí ošemetník Faretrius nevěděl.

Tam se poněkud zotaviv, ubíral se dále. Přijdoucím do Taurocilicie*) v ústřety přišli kněží a mniši i zástupy lidu, šly prolévající, ani patřili, že tak svatý velepastýř tak se strastně a v tak nehostinnou zemi do vyhnanství ubírá. Ale takové projevy lásky sv. otce více nežli všeliká utrpení rmoutily, nebo všechno rád a tiše strádal neustále na mysli a na rtech máje svou milou průpověď: „Jedinému Bohu budiž sláva za všechno!“ Nežli však do Kokusu přišel, nabídl mu Dioskorus, zámožný tam měšťan, svůj dům hospodou, prose aby nikam jinam nezavítal nežli k němu. I přijal Jan tak laskavé nabídnutí a v tom Dioskurovu domu se uhostil.

§. 18. *Žít a činnost Janova v Kokusu; jeho listy.*

Konečně tedy přišel náš svatý vyhostěnci k cíli svého vyhnanství, strávil na cestě své úplných 70 dní,**) do městečka Kokusu, ležícího v krajině hornaté na východním svahu horstva Antitauru. Bylo pak to městečko bídné, nemajíc ani trhů; jenom někteří správoové vůkolních statků náležejících bohatým velmožům rozličných měst, i Cařihradským, tam své obydlí měli. Proto si též sv. otec v jednom listu stýská, že tam není nic k dostání, ani pokrmův, ani léků, ani cizího. Podnebí pak bylo dle hornaté polohy velmi ostré, zvláště v zimě, za to pak v létě i velmi horké, jak dle pásma souditi lze; k tomu i na východ a sever otevřeno, na jih a západ sevřeno, onde horstvem Tauru, tu pak Anti-Tauru. V zimě praví sv. otec, že jest tam člověk sevřen právě jako v žaláři, a cesty že jsou zaváty, tak že nelze na žádnou stranu nijakého posla vypravit.

Ubytoval pak se sv. Zlatouš v domě Dioskurově, an mu jej

*) Východní část Kapadocka za Antitaurum, mezující s Cilicií; proto též spisovatel zlaďou město Kokusu a Arabisus buď do Kapadocka, buď do Cilicie. Slova Taurocilicie užívá sv. Jan Zlatouš.

**) Počítáme-li vjezd sv. otce z Niceaje 8. července a odtud 70 dní i s pobytem v Caesareji, vypadne příchod jeho do Kokusu asi na druhou polovici měsíce září r. 404.

byl celý postoupil, sám se vystěhovav na jeden svůj venkovský letník. V domě tom již prvé všecko pohodlí mu připraveno bylo, i ložnice i lázeň, ba i zimní síně k vytápění. Ve všech ostatních potřebách zaopatřoval šlechtitný Dioskuros svého vzácného hosta dostatečně, tak že mu tento v mnohém zabraňovati nucen byl, poněvadž mu i správcové vůkolních zemanských statků rozličné potřeby životní po rozkazu svých pánů skýtati měli, tak že byl v tom ohledu bez starosti.

Zatím však, co sv. arcibiskup od svého sídla tak vzdálen byl, co i kněžstvo jemu věrné bylo vyháněno, věřící lid týrán, nepřineala taková nespravedlivá zutřivost ani říši ani vládě žádného prospěchu. Neboť se všech stran na ni doráželi zevnější nepřátelé, tu na západě v Tracku svedepí Hunové zemi pustošili, lid vraždili nebo do zajetí uváděli, brojíce až po hlavní město; na východě pak loupeživí Isaurové celé krajiny hubili, zvláště Kapadocko, tak že obyvatelé mnohých měst obydlí své opustivše do pustin se utekli. K tomu přišly i živelní pohromy; 30. září 404. byla krajina Cařihradská hrozným krupobitím spustošena; a bolestné úmrtí nepřitele Zlatoustova, biskupa Chalcedonského, a náhlé skonání císařovny Eudoxie, neblahé původkyně velikých strastí Janových, která 6. října r. 404. následkem předčasného porodu umřela, brzo potom když byl onen cíle svého vyhnanství došel; to vše považováno za Božské tresty, jimiž i říše i jednotliví původci oněch nespravedlností postiženi byli.

Přišel pak sv. Jan do Kokusu velmi nemocen, trpě po 30 dní těžkou zimnicí a velikou slabostí žaludku, z čehož přicházelo časté vrhnutí; přidejme k tomu nesnáze cesty daleké a obtížné, ustavičné strachy před loupeživými Isaury, a jiné nepohodlnosti a trampoty, a v pravdě úžaseme, že svatý otec to všecko přešl. K tomu nastala ještě zima, v té krajině zvláště tuhá, tak že po celou zimní dobu ohuravěl. Nastávajícím však jarem se mu zdraví polepšilo, tak že potom vždy se lépe měl, jak tělesně tak duševně.

V tomto ohledu jej potěšilo, že přišla do Kokusu k jeho službám diakoniska Sabiniána, neohroženě se na tu cestu odváživši přes všechny obtíže a zvláště stáří své.*⁹⁾ I nedala si zahrániti, aby u něho déle býti směla, ochotně mu sloužila ve všem. Tak též si od něho vyprosila dovolení kněz Konstantin,

⁹⁾ Valentiný Tillemont za to má, že jest tato Sabiniána teta sv. Jana, sestra totiž otceva, což dle vysokého stáří jejího není pravdě nepodobno.

aby k němu přijít a po jeho boku u něho trvati směl, jsa mu téměř tajemníkem. — Byl pak v Kokusu, ačkoli to bylo malé město, zvláštní biskup, jenž svatému Zlatoustu svůj biskupský úřad vzdáti ohtěl, jako za nehodna se považuje u přítomnosti tak svatého velepastýře duchovní správu vésti; ale sv. Jan nabídnutí toho nepřijal, nechtěl se mísiti dle řádu církevního v obor cizí. Tak mohl tedy sv. vyhostěnci přátelům psáti: „Abyste se, stav náš seznamíce, potěšili, vězte, že velikého poklidu a prázdnež požíváme i tělesně se dosti dobře máme, ač v tom ohledu mnohým slabostem podléháme. — Přes to však i přes ustavičnou bázeň před loupeživými Isaury tím se těšíme, že jsme již větší nesnáze přestáli.“ —

Úžasno pak jest, jakou horlivou a opatrnou a všestrannou činnost sv. otec po dobu svého tříletého, trudného vyhnanství vyvinul. Toho důkazem jsou přemnohé jeho listy, které na vše strany psal a rozeslal, a z nichž se netoliko jeho hluboko pronikající duch, ale jeho všeobsahující láska a jemnocitná šetrnost i obezřetná pastýřská pečlivost jeví.

Především osvědčil sv. vyhostěnci své vděčné srdce, píše těm, kteří mu byli po jeho cestě nějaké dobrodiní prokázali. Nejprve mnohým měšťanům Caesarejským, mezi nimiž zvláště jmenuje Hymnetia, nazýváje ho výtečným mezi lékaři, a žádaje si, aby mu vždy přítelem zůstal, a když pro nebezpečnou cestu k němu přijít nemůže, alespoň mu to laskavými dopisy nahradil. Tak i jiným, kteří mu své přátelství byli osvědčili. Díky také vzdal zvláštním listem císařskému náměstkovi Kapadocka sídlem v Caesarei, Karteriovi, že bouří, proti němu zlomyslně povstalou, potlačil a všemočně se přičinil, aby mu bezpečnost opatřil.

Dozvěděl pak se též o truchlivých událostech v Cařihradě, jak totiž po osudném požáru mnozí z duchovenstva, jemu věrného, mnohé nátisky zakoušeli; těm píše jeduak je chválí z jich vytrvalosti, představuje jim mnohé utěšující příklady ze sv. písmá, jednak je napomíná k trpělivosti. Když pak se dozvěděl, že zajatí jeho přátelé na svobodu puštění byli, píše Studiovi, vladaři města, děkuje mu za to, že mocným přičiněním jeho se jim toho dobrodiní dostalo. A podobně těší i biskupa Cyriaka, který též byl za příčinou onoho požáru uvězněn, ale jsa propuštěn u velikém zármutku trval, tomu píše Zlatoust: „Pročež na kolenou tě prosím, pusť ten zármutek a žal mimo sebe a buď mne u Boha pamětliv!“ Z toho vidua veliká důvěra sv. otce, an sám máje mnoho strádati, přes to ještě i jiné těší a posiluje.

Nejlépe však objevuje se velepastýřská jeho důstojnost v listech, v nichž svou pečlivost o věřící na jevo dává. Tu jest skutečně druhý Pavel, ježž tisíci „*každodenní péče o všechny církve.*“ (II. Kor. 11, 28.) Tak píše Olympiadě, diakonise, žádá, aby všemožně hleděla, aby Marutas, biskup mesopotamský, na svobodu se dostal dokládaje: „*poněvadž pro církev perské velmi ho potřebují.*“ Týž Marutas totiž sv. evangelium v Persku horlivě hlásal a bludy kouzelných Chaldeů mocně potíral. — Gotům, na pobřeží Euxinském (černého moře) okolo Trapezuntu obývajícím umřel biskup Unila; Jan obává se, aby Arsacius tam neposlal své strany biskupa, píše o tom Olympiadě, aby jáhna gotského Moduaria, kterýž v Cařihradu meškal, k němu o té záležitosti poslal.

Hlavní pak péči měl o své věrné stádo v Cařihradě. Věděl, že i větší část lidu i zdravější duchovenstva k němu drží; z dopisů věděl též, co se tam děje, a pečoval o to, aby kněžstvo pilně své povinnosti konalo. Tak píše Theodorovi, stěžuje si, že kněz Salustius od jeho odchodu z města až do měsíce Hjna toliko pětkrát kázal, a jiný kněz Theofil nikdy; oba že málokdy služby Boží navštěvují, jeden z bázně, druhý z lenosti. I. píše pak každému zvláštní list, napomínaje, jest-li to tak pravda, jak to zvěděl, aby se polepšili a pilněji duchovní správu zastávali, dokládaje: „*Kdož by jim to směl odpustiti, když, co jini týráni a vyhoštění jsou, oni sami ani svou přítomností ani učením lidu všelijak utiskovanému nic nehledí pomoci a jej potěšiti?*“

Při svém odchodu z Cařihradu ustanovil Jan kněze Domitiana, aby měl péči o vdovy a panny. Ale ten mu psal, že jsou v takové nouzi, až i hlad trpí. Na tu zprávu obrátil se pak arcibiskup listem k bohatému Valentinovi, jehož znal, že jest dobrodincem chudých, prose ho, aby Domitianovi nějakou pomoc poskytl, dokládaje, že dar v takovou dobu nouze podaný dvojnásobné odměny dojde. Z jiných listů pak jde na jevo, že prosba jako nebyla oslyšena. — Kněží Filip a Euthymius představení byli ve školách Cařihradských; ale že si svobodně, jak jim slušelo, počínali, byli ze škol vyhozeni. Zvěděv o tom Jan, těší je z toho a napomíná, aby toto bezpráví za odměnu považovali.

Svrohu jsme řekli, že sv. vyhoštěnec v Kokusu a v okolí tolik šlechetných lidí nalezl, že jej všemi potřebami tak hojně zaopatřili, že z nich i sám mnohé dobrodiní prokazovati mohl. Tak si zvláště oblíbil, aby osoby od loupeživých Isaurů zajaté

vykupoval. Když pak mu jistý Diogenes, velmi zámožný, značnou sumu peněz poslal po Afratovi, muží velmi nábožném, a tomuto přikázal, kdyby je Jan přijmouti nechtěl, aby mu je přes moc vnutil, psal Jan Diogenovi a prosil ho, aby tyto peníze po Afratovi poslal do Fenioka tamním misionářům, kteří mezi pohany sv. evangelium hlásali a s mnohými nesnázemi zápasili, osočováni a pronásledováni jeouce.

To jsou jen některé črty k slabému nastínění jeho křehkého otcovsky laskavého srdce z 242 listů jeho, kteréž nás došly; mnohé během času ztratily se. Ale i z uvedených lze poznati jednak i ducha i horlivost i péči jeho, jednak i že ten sv. otec ve svém vyhnanství více se skoro proslavil, nežli v kněžském svém úřadě v Antiochii a na stkvělém stolci arcibiskupském v Cařihradě. Neboť byl ode všech slaven pro svou dobročinnost, milován pro svou jemnost v řeči a mravích, pro svůj věhlas a moudrost, kterou vždy a všem raditi uměl. Bývalť tudíž navštěvován odevšad z Armenska, ze Syrie, z Cilicie. Z Antiochie Syrské, jeho rodiště, skoro celé město vykonalo pouť k svému milovanému kazateli, nic nedbajíce daleké, obtížné a nebezpečné cesty, a navrátilve se domů, nemohli poutníci tito dosti vynachváliti a velebiti moudrost a svatost jeho. Ale Porfíria, biskupa Antiošského, nástupce Flaviana a Severiána Gabalského to k takové závisti roznítalo, že o bezžití světcovo ukládali, jak dále řečeno bude.

§. 19. *Úmrtí Areacia a dosazení Attika na stolec Cařihradský; papež Innocencia snaha o všeobecný sněm.*

Ale mezi tím umřel Areacius 13. listopadu 405 po vyhnání Zlatoustá na stolec arcibiskupský dosazený, na němž tedy ne-seděl déle, než 1 rok a 5 měsíců. Takové důstojnosti v hlavním městě Říse a na blízku císařského dvora mnozí si žádali a všemožně dosáci se jí snažili; obdržel ji pak kněz Attikus, který byl horlivým protivníkem svého arcibiskupa, spolu se přičiniv, aby tento byl do vyhnanství odveden. Bylť muž přičinlivý sice, ale ne příliš učený ani výmluvný, avšak proti všem, kdo mu nestranili, vášnivě prudký a hrozně ukrutný. Pročež i mnozí biskupové do Říma k papeži Innocenciovi se utekli, jednak aby životy své zachránili, jednak aby u nej-

vyššího pastýře církve jistou správu dali o násticích, jež východní církve trpí nepřáteli Janovými, vyčítajíce spolu ty biskupy, kteří se Jana Zlatoustá a s ním Římské církve drží.

Vyslyšev papež Innocencio jich všech stížnosti a zevrubně vyličení zponst, v církvi Cařihradské spáchaných, odpověděl nejprve Zlatoustu, od něhož byl též listy obdržel, pak psal duchovenstvu Cařihradskému, že takových strastí jejich se dozvěděl, pro něž není jiného léku utěšitelného, leč trpělivosti, až se všeobecný sněm sejde, kterýmž by ti neřádně se odstranili a spravedlnost se stala, spolu pak vyhlašuje všechny za nešlechtníky, kteří byli Jana odsoudili, aniž by ho byli vyalehli. I psal opětně o sněmu tom císaři Honoriovi, sídlem tehdaž v Raveně, žádaje, aby ten sněm k místu přišel, že by bylo nejpohodlněji v Soluni, i aby se u bratra, císaře Arkadia za to přimluvil. Honorius poslechl a psal po třetí císařskému svému bratru o té záležitosti, přísněji a důtklivěji nežli prvé. Ale to právě Arkadia, z důvodu svrchu uvedeného, popudilo, že proti úmyslu bratrovu a papežovu tím více zanevřel. Což nejzřejměji oovědčil tím, jak s posly papežovými jednati kázal.

§. 20. Poselství papežovo do Cařihradu; autentičtí proti vyslancům i svému duchovenstvu.

Papež Innocencio totiž hledě věc tu všeobecného sněmu rychleji ku konci přivést, zvolil pět biskupů a dva kněze k vyslanectví do Cařihradu, jižto měli o tom jednati. Ale těm se velmi zle vedlo. Neboť připluvše k Athenám spolu s východními biskupy, kteří se k nim byli z Říma přidružili, byli od vojenského důstojníka zadrženi, který je pod stráž jednoho setníka postavil, s tím příkazem, aby jim nedopustil k Soluni přistáti, kdež měli listy biskupu Anisiovi odevzdati. Tak musili bez potravy přes velmi rozbouřené Egejské moře se přepravit, až třetí den k večeru k Cařihradu dorazili. Tu však byli od úředníků přistavních spět posláni a v hradu Athyrách na pomoh Tráckém zavřeni, Římti v jednom domě, ale východní rozdělení po více místech, všichni však velmi tuze drženi, že jim ani posluhy nebylo povoleno. Žádali pak je úředníci císařští, aby jim listy vydali, a když to odpírali, byly jim přes moc vydrány. Když takové násilí nic nespomohlo, posláni byli

k nim dvořané, nabízejíce jim tři tisíce kusů zlatých peněz, aby s Attikem v jednotu vstoupili a o Janovi mlčeli. Ale oni oděknouce takové zrádné nabídnutí a vidouce, že jsou v moci nepřátelské, obrátili se k prosbám, aby jim aspoň dovoleno bylo k sídlům svým se navrátiti. Ale ani to jim nebylo dopřáno. Naloženi byli na velkou loď s 20 vojíny a loďnímu správci pokynuto, aby je na moři nějak zahubil. Oni pak přes to šťastně dopluli Lampeaku a tam na jinou loď přestoupivše, zpět do Itálie pluli, kamž se po 20denní nebezpečné plavbě dostali, u Hydruntu*) přistavše, aniž by se byli po té celé cestě čehosi dozvěděli buď o Janovi Zlatoustu, anebo o čtyřech východních biskupech, jižto byli s nimi z Říma odcestovali a od nich v Athyrách byli odloučeni. Ale těm se vedlo ještě hůře: zmizeli, aniž by kdosi byl svěděl kam, jakoby byli v moři utonuli. Později pak vyšlo na jevo, že byli po hanebném s nimi nakládání v nejzazší končiny Říše po jednom zavedení, do Palmyry,**) do hradu arabského Misfa,**), do Syeny†) a na jednu oasu na blízku jezera Tritonakého v sev. Africe. Všickni doznali od stoupenců Theofilových nejhrubší s sebou nakládání.

Toho příčinou byl nejvíce Attikus, nástupce Arsacia na stoli arcibiskupském v Cařihradě, an sám nic lépe nenakládal se svým duchovenstvem, biskupy, kněžími, jáhny, mnichy. Biskupové, kteří se neutekli do Říma, byli dílem vypovězeni, dílem vězněni. Tak biskup Hilarius, svatý stařec, vypovězen byl do krajiny Pontské, když byl až k smrti ubit a to nikoli od bířčův ale od duchovních; biskup Autonín v jeskyních palestynských se skrýval, Lampetius v malém městečku Lydiickém školu držel, Briseo biskup a Helladius kněz každý své dědičné poličko vzdělávali, Silvanus, svatosti proslulý biskup, rybařením v Troadě se živil, Heraklides, týž, kterého byl Jan v Efesu vysvětil a biskupem ustanovil, po čtyry léta v žaláři strávil a tak jiní jinam i biskupové i kněží až do Gallie, do Tracka, do Arabie vyhověni byli, mnozí z těch, kteří se útekem spasili, do Říma

*) Přístavní město v jižní Itálii na východním pobřeží, nyní Otranto.

***) Palmové město, již od krále Šalomouna vystavěno, sev. od Damašku.

****) Hrad v skalnaté Arabii, 8 dní cesty od města Bostry.

†) Město v horním Egyptu, kdež byl pramen, v němž se v létě o poledních slunce celé osušilo; tudíž Eratosthenes odtud 1 stupeň svých rovnoběžek určil, ležší Syene asi stupeň severně od obrátka raka.

se odebrali. Attikus nevěře ani těm, kteří se všelijak donuceni jauce k jeho straně obrátili, biskupy co nejdále mohl rozeslal, kněze a jáhny mnichy nelidsky týral. Na důkaz tu stojí jenom, jak se Štěpánem mnichem nakládal. Ten byl totiž listy z Říma přinesl a proto jat, bičován a po deset měsíců v žaláři držen byl. Když pak se od něho žádalo, aby s Attikem v jednotu vstoupil a on toho odepřel, byla mu prsa a boky rozedrány a když se byl po deset opět měsíců z ran vyléčil, byl do Pelusia vyobcován.*)

Takovým ošemetným a krutým jednáním Cařhradské i duchovní i světské vlády zmařeny jsou snahy šlechtického papeže Innocencia i západo-rímského císaře Honorio, aby se Janu Zlatoústu za živa na všeobecném sněmu církevním ospravedlnění a opětného dosazení dostalo, na které důvěrně doufati nepřestával. Ale sklamala ho naděje. Žil, jak jsme řekli, v Kokusu, potřebami k živobytí jsa dostatečně, ba hojně zapášen, jichž však více k dobročinnosti jiným nežli k pohodlnosti své používal, jsa i vážen i oslavován netoliko v městě tomto a okolí, ale i široko daleko až do Syrie a Palestiny. Jenom dvě věci mu byly těžké a nebezpečné v Kokusu, nepřijemná totiž toho místa poloha, kteráž zvláště zimní dobou naň zle působila. Zima ta byla zvláště z roku 405. na 406. neobyčejně krutá, tak že náš světec u velmi nebezpečnou nemoc až k smrti upadl, trpě náramným bolením hlavy spojeným se častým dávením a následkem toho celé noci nespě. S blížícím se jarem nemoc ta se podala, tak že se při lepší povětrnosti úplně skoro uzdravil, poněvadž, jak sám praví, nic na jeho slabé tělo nepůsobilo nebezpečněji než zima, a naopak nic prospěšněji než teplo; proto se také v zimě neustále doma držel nejda ani přes práh, a tak lepší se měl. Avšak s jara (406) sotva se byl poněkud zotavil nastala mu druhá skoro větší nesnáze, loupeživé totiž útoky divých Isaurů, kteří se na všechny strany se svých pohorských skrýší vyřítili, cesty nebezpečné činili, muže vraždili, ženy a děti jímali a odváděli, všecko co mohli loupili a co se odnésti nedalo pálili. I hrozilo městu Kokusu, jelikož slabě opevněnému, veliké nebezpečství. Když proto mnozí obyvatelé příbytků svých opustíce, útočiště sobě v lesích a horách hledali, byl i Jan

*) Město a pevnost v nezdravém kraji nižšího Egyptu na východním břehu Nílu, kteří od něho i Pelusiackým slova.

nucen podobně učiniti, tak že někdy v chýžkách horských se zdržovati, někdy i v skalních slujích a to za nepříznivé povětrnosti se kryti musil. Vida takto, že v Kokusu neopevněném nemá ni žádné bezpečnosti, umínal si přestěhovati se do Arabisu, vzdáleného asi pět mil zeměpisných od Kokusu na východ, které bylo sice ještě menší, ale opatřeno bylo pevným hradem, kdež bezpečněji ale i nepohodlněji bydliti mohl. Proto si také stěžuje, že tu bydlí hůře nežli v žaláři. K tomu se přidružily následky zimní jeho nemoci, tak že se v požívání pokrmů velmi střídmě a opatrně zachovati nucen byl.

§. 21. Jan zále vypověsen do Pityuntu.

Ale i odtud, jakmile mu zdraví tělesné dovolilo, mnohé listy psal a rozesílal na vše strany, tak že sláva moudrosti a svatosti jeho co jasně slunce ve vše končiny země zářila. To jeho protivníkům nedalo pokoje. „Až mocí a bohatstvím a panstvím oplývající boji se kněze samojedina, vyhnanec, nemocna, polomrtva — celí ulekáni, ustrašení, poděšení,“ tak dí o nich velezhodně Palladiny. Byloť jim dopuštěno, aby svou zlost provedli do konce. Vymohli si totiž na Arkadiovi, té nehodné třtině císařské, nový úkaz, aby Jan, jenž byl v Arabisu sotva jeden rok a tím časem trochu okřál, odtud opět odveden byl a sice až do Pityuntu, města pomořního na nejvýchodnějším zákoutí černého moře v krajině Sannů. Cesta tam vedla z Arabisu na sever přes mohutné hory a pusté krajiny Pontské, rovnou čarou nejméně 75 mil zeměp.*)

Tam tedy svatý vyhnanec nastoupiti musil poslední svou cestu za velikého vedra letního a v jakém průvodu! Provázeli ho či vlastně vedli jako zločince dva císařští vojáci,

*) Palladius udává při tom, že cesta sv. Zlatoustu trvala tři měsíce. Ale to není možná, míní-li pouze cestu z Arabisu do Komán t. j. slatých, vzdálených pouze 10 sp. mil od Arabisu a to při tak urychleném ve dne v noci cestování. Dáme-li však tomu, že se míní Komany v Pontu, ty leží příliš daleko z cesty na západ, vzdálí od Arabisu rovnou čarou asi 85 mil sp. Nejspíše míní Palladius, že útrapy vyhnanství Janova, tou tříměsíční cestou vlekly ty cesty od Nicaeje do Caesareje Kapadocké a odtud do Kokusu a Arabisu a konečně do Komán slatých v Kapadocku, kdež náš světec umřel. Srov. též svrchu §. 18. poz. *)

ženouce ho bez ustání, bez odpočinku ve dne v noci, pravice, že tak jest příkaz, tím na jevo dávajice, že vlastně taková píle a trýzeň ten účel má, aby svatý arcibiskup na cestě té zamřel. Jeden z obou vojínů, jsa lidštější, někdy pokradmu skrovné úlevy svatému vyhostěnci poskytl; ale druhý, jsa na setkání od lidí prošen, aby s ním tak ukrutně nenakládal, hrubostí je odbýval, k svému příkazu se odvolávaje. A tak dalo-li se do deště, promokl Jan celý, až s něho voda potokem hrčela; pakli slunce pálo, tu opět, jsa lisý jako prorok Elisej, horkem náramně trpěl, až pak byl ve tváři osmahlý jako jablko na nejvyšší větvičce stromu vislo. Nikdež ani v městě, ani ve více nedovoleno mu žádné zástavy, aby koupel se ob-
čerstviti, nebo spánkem se zotaviti mohl. — Takové týrání bylo by nejstatnějšího muže o život připravilo, tím více tak se nutně státi musilo Janovi Zlatoustu, an byl těla jemného a k tomu mnohými posty a jiným utrpením utýraného.

§. 22. *U divámu sv. Basiliska m. umřel a tam pohřben byl.*

Tak ho dovlékli vojáci až do městečka Komána, ale ne-
zastavili se tam, nýbrž hnali umdleného a nemocného svého
zajátce asi mili cesty dále k malému chrámu sv. mučenníka
Basiliska, kterýž býval biskupem Kománským a v Nikomedii
smrtí mučennickou umřel, jehož tělo pak v chrámci tom po-
chováno bylo. Tu přenocovali. V té noci se zjevil týž svatý
Basilisk svatému Zlatoustu a potěšil ho řka: „Doufej, bratře
Jene; zejtra zajisté pospolu budeme.“ I jinému knězi tam
bytujícímu prý se týž svatý zjevil příkazuje mu: „Přichystej
misto bratru Janovi, neboť přichází.“

Tímto zjevením potěšen jsa Jan, prosil druhý den na
úsvitě vojáky, aby tu potrvali asi až do hodiny páté, t. j. do
poledne, ale nesvolili k tomu, nýbrž dále vlékli nemocného
kmeta asi 80 honů cesty (jeden a půl hodiny), a tu nemohouce
dále, navrátili se zpět ke chrámu, kdež byli přenocovali. Tu
žádal sv. Zlatoust své nejpěknější roucho a převlékl se, jak
jeho důstojnosti slušelo, od hlavy do paty, jiného pak šatu, co
měl, všechno rozdal těm, kteří okolo něho byli. A tak cítě, ano
mu sil ubývá, žádal vlebnou svátostí zaopatřen býti. Přijma
tělo Páně, řekl na hlas, tak že přítomní slyšeli, svou obyčejnou
modlitbu: „*Sláva Bohu za všechno!*“ a posledním „*Amen*“ to jako

spečetiv a sv. křížem se poznamenav, navrátil duši svou Božskému svému mistru, jemuž věrně sloužil, jehož stádo horlivě pásal, pro jehož svaté učení jako mučenník trpěl, a položen tu, kde skonal jako soudruh sv. mučenníka Basiliska, 14. září 407. K jeho pohřbu sešlo se nespočítelné množství lidu odevšad i duchovenstva: kněží, mnichův a Bohu zasvěcených panan i lidu ze Syrska, Kilicka, Pontu i Armenie, jakoby Božským vnuknutím byli přivoláni. Jako za živa světce toho mnozí z jeho protivníků tak potrestáni byli, že v tom nelze nespátřovati přet Božské spravedlnosti; tak i slabý a nestálý císař Arkadius, který se byl tak snadno ošemetnými rádci oklamati dal a tím tak veliké utrpení Janovi způsobil, v krátce asi po půl letě od Boha k zodpovídání se na věčnost povolán jest, maje věku svého toliko 40 let.

§. 23. So ometi oslaven a tělo jeho do Cařihradu olovni přeneseno.

Svatost Jana Zlatousta, jak již za jeho života proslula, tak i po smrti jeho po celém pravověrném křesťanstvu, jako na východě tak i na západě uznána byla. Tu zvláště se ho njal papež Innocenc I. Nemoha mu k ospravedlnění pomoci za živa, velel r. 414., aby jméno Janovo do výkazu svatých církve všeobecné zaznamenáno bylo, což nejprvé učinil Alexander patriarcha Antiošský, a potom i Attikus Cařihradský i Cyrill Alexandrijský*) a po nich všickni vesměs biskupové východní, neboť byl papež pohrozil, že se žádným v církevní jednotě nezůstane, který by Jana do výkazů světců církve nepoložil.

Svátek sv. Jana Zlatousta počal se slaviti v Cařihradě již před rokem 438. V tom roce dal císař Theodosius mladší tělo sv. Jana z chrámu sv. Basiliska blíž Komán vyzvednouti a v největší slávě do Cařihradu převešti. Když byly ostatky sv. arcibiskupa do chrámu sv. apoštolů dovezeny (97. ledna 438) přišel císař Theodosius, ulíbal tu svatou akřič, kteráš ten drahý poklad kryla, dotkna se jí čelem a očima, prosil svatého oslavence, aby orodovati ráčil za jeho rodiče, aby jim Bůh milostivě odpustil, co oni, svedeni jsouce slými rádci, proti němu byli provinili.

*) Tento Cyrill byl nástupce Theofilův a těchto bratřev.

II.

O KNEŽSTVÍ

KNIH ŠESTERO.

Úvod

k šesteru knih sv. Jana Zlatoústa „o kněžství.“

O výtečnosti spisu toho jde od vyjití jeho až podnes jedna chvála ode všech, kdo jej seznali. Dostačíž tu uvéstí dva výroky znalců nejdávnějších ale i nejvhodnějších: *Isidora Pelusioty* a *Suidy* Onen praví: „Čtení toho spisu nevniklo v srdce ničádného, zajisté ničádného, jež by nebylo spolu Božskou láskou ranilo; dokazuje totiž, že kněžství jest důstojností velebnou a těžkou k dosažení a učí, jak se řádně zastávati má. Neboť slavný onen a věhlasný vykládatel Božských tajemství, Jan, biskup Byzantský a veškeré cirkve oko, knihu tu tak jemně a pečlivě složil, že v ní všickni nalezají vylíčené i své otnosti i své proviny i ti totiž, kteří úřad kněžský řádně dle dobrolíbezné vůle Boží, i ti, kteří jej nedbale zastávají.“ Tak Isidor. Suidas pak stručně dí, že spis ten „výtečný jest jak vznešeností myšlenek a svou mluvou, tak i svou uhlazeností a výbornou řečí.“

Co se příležitosti a doby sepsání té knihy týče, podotkli jsme v nástinu života sv. spisovatele to, co se vůbec nejvíce pravdě podobá. Slušno pak tuto i námítky podotknouti, které se proti náhledům oněm uvádějí. Táhá se totiž někteří, jak prý by byl směl Jan r. 874. na kněžství požadován býti, nemaje věku svého 30 let, jak to sněm Novo-Caesarejský žádá, nýbrž jenom asi 27? Námítka ta odstraní se buď tím, když vezmeme rok narození Janova 334, jak Stilling počítá, anebo když hledíme k některým příkladům, kdežto mnozí i před 30. rokem věku k biskupské důstojnosti povýšeni byli. Sv. Remigius

zajisté měl toliko 22 let svého věku, když se stal biskupem Remešským, a papež Anicet vysvětil na biskupství jinocha 20letého a poslal jej do Illyrska. Dále se namítá: Jak prý mohla matka Janova, domlouvajíc synu, aby ji neopouštěl Hoi: „My staří nemáme k očekávání leč smrti,“ jsou v 47. nebo nejvýše 50. roce věku svého, když byla Jana porodila před 20. svého rokem věku? — Ale taková vyjádření pečlivě a úzkostí dojaté matky nelze nijak na vlas brát, jakož ani to, když sv. Jan na své a přítele Basilia stál narážející „nerozumnými chlapci“ (*ἀνοήτοις παισίν*) sebe a jeho nazývá. (O kněžství II. 7. a II. 8.) Tak i ve své první řeči po svém vysvěcení na kněze ztíve sebe sám *μυροῦμενον*, mládencečkem, ač měl věku nejméně 39 neb i přes 40 let.

Po těch námítkách jest i otázka, který byl ten Basilius, přítel Janův, na biskupství přes noc vysvěcený, s nímž Jan tuto sličnou rozmluvu o kněžství vede? Církevní dějepisec Sokrates praví, že byl slavný otec církevní, Basil Veliký, biskup Caesarejský; ale toť patrná chyba, neboť onen byl mnohem starší (nar. 329, † 379) a tudíž nemohl býti spolužákem Janovým; taktéž chybuje Fotius, vida v příteli Janově Basilia, arcib. v Salencii Isaurické, kterýž byl později. Ještě jiní se domnívají, že v osobě Basiliově v tomto spisu rozuměti sluší Maxima, též přítele Janova; ale tu by byla směšná jmen docela bezdůvodná. — Jest tedy Basil, s nímž Jan v tomto spisu rozmlouvá, biskup Rafany, města na blízku Antiochie ležícího, který r. 381. sněm Cařihradský podepsal; tak se srovnává i doba, i místo jest vhodno k slovům jiněž se spis „o kněžství“ uzavírá a Jan příteli slibuje, že mu v každou dobu přispěje, jej potěší a v ničem ho neopustí, což mu jenom tehdeš možno bylo, trval-li onen nedaleko Antiochie.

Ostatně tu podotknouti sluší, že slovem *kněžství* (*ιερωσύνη*) se míní důstojnost biskupská, jak i obsah i soustava celého spisu okazuje, ano se v něm jedná o povinnostech, důležitosti, i obtížích úřadu biskupského a semotam se přímo i jmenovitě o biskupu mluví. Za prvního věku církve často se jmenem kněze — kněžství vlastně biskup — biskupství míní, někdy se i k tomu přidává nejvyšší první kněz, což i v tomto spise několikrát se objeví.

Konečně osmělujeme se poukázati k tomu, jak o důstojnosti kněžské svatí otcové se zvláštní píli a horlivostí psali, připomínajíce ze sv. otců řeckých Řehoře Nazianského a Jana

Zlatousta; s latinských sv. *Ambrože* a *Řehoře V. papeže*. Zajímavé zajisté bylo by, spisy těchto čtyř sv. otcův o téměř tak důležitém předmětu do zevrubna porovnat. Tuším, že ovšem za základ položena jest *obránná řeč sv. Řehoře Naz.*, kterouž jsme podali v Čas. kat. duch. r. 1873. 161, 259, 362, 401. S ní alespoň co do osnovy a v mnohých myšlénkách se srovnává sv. *Zlatoust*. Sv. *Ambrože* spis „*de sacerdotio*“ jest volným zpracováním sv. *Zlatousta*, sv. *Řehoře* „*Regula pastoralis*“ jest pak více ku praktické stránce vzdělaný týž vznešený předmět.

O kněžství.

Kniha první.

1. Jak Basil vynikal nade všechny plátele Janovy.

Mně se sice dostalo mnohých přátel, pravých a věrných, zákony přátelství i znalcích i bedlivě šetřících; ale jeden z těchto mnohých je všechny předčil svou ke mně láskou a tak se přičinil je daleko za sebou zanechat, jako oni byli za sebou zanechali jiné lidi, kteří se mnou v nijakém bližším svazku nebyli. Onen byl jeden z těch, kteří po celý čas mými společníky bývali, neboť jsme i týchž předmětův učebních se uchopili i týchž učitelů používali. Měli pak jsme stejnou ochotu a snahu u vypracování svých řečí, podobně i stejnou horlivost, jaká ze stejného zaměstnání pochází. Neboť nejenom když jsme školy navštěvovali, ale i když vystoupivše z nich raditi se vespolek měli, jakou bychom nejlepší stezku života nastoupili, i tehdáž se u nás stejná mysl objevila.

2. Jak Basil i Jan jednomyslní byli a k čemuž společnému cíli směřovali.

Tato jednomyslnost naše i mimo to se utvrdila jinými okolnostmi a tím se stala nerozlučnou a pevnou. Neboť nikterý z obou neměl, proč by si na velikosti svého rodiště

něco více zakládal;*) já neoplýval velikým bohatstvím, aniž pak on nebyl sklíčen velikou ohudobou; tak se tedy i našeho jmění míra našemu úmyslu rovnala. I rod nás obou stejně čestný byl, slovem všechno u nás v jeden úmysl splývalo.

3. Jak se nestejná váha ukázala, když oba mnišský život nastoupiti chtěli.

Když pak jsme blažený život mnišský, život právě mudrokrý,**) nastoupiti měli, nestávalo již mezi námi oné rovnováhy, neboť váha jeho vysoko se vznášela, kdežto já žádostmi světskými jsa spoután, svou jsem dolů táhl a přes moc dole držel, preludy mladistvými ji obtěžuje. Ostatně však přátelství naše i dále jako prve trvalo, ale společný náš život se trhal. Nebylo totiž lze společně zaměstnávat se těm, kteří neměli snahy společné. Když pak jsem já sám dosti málo vynořil se z volnosti všedního života, ihned onen oběma rukama mne uchopiv vytrhl; ale první rovnomyšlnost ani takto nemohli jsme zachovati. Neboť i časem mne přestihna i větší statnost osvědčiv, nade mnou se opět vznášel a veliké výše dosáhl.

*) U starých pohanů náležela vlast a otčina, urozenost, tělesná síla, nosť a p. k větším přednostem, nežli jest u nás. Starým Řekům byl každý cizinec „barbar,“ a tudíž opovízen a skoro žádného společenského práva nepožíval. Křesťanství teprve všechny národy jednou páskou lásky jako v jednom rodu spojovalo. Nic však méně bylo i křesťanským řečníkům při chvalofěších hleděti k proslulému rodišti, urozenosti, bohatství a p. těch, které chváliti chtěli. Rodinné město obou přátel bylo Antiochia; o němž viz více v životě sv. Zlatoústa.

**) Odříkati se láhod a zbytečných pobodlností a přestávati na nejmenší sumě potřeb životních považovali již pohané *pravým mudrcem*, snažce se v aktech uvéstí nářadu: „secundum naturam vivere;“ tak Pythagoras se stoupenci svými, tak Sokrates, tak Diogenes. Ale dokázalo se, že přirozenost lidská na obě strany v výstřednosti ubíhá, smezchává jsouc sobě samé. Toho důkazem jsou s jedné strany stoupenci Diogenovi — Kynikové, a s druhé Epikurovci; obojí chtěli zachovati zákon onen. Ten tudíž není jistý, leč jest omezen zákonem Božím, an učí, které přirozené náklonnosti člověku a jak dalece potírati náleží, a kterým a jak daleko posbavěti lze. Toho hleděli dosáhnouti *maří křesťanští*, jak tomu učí dějiny církevní od nejstarší doby až po dnes. (Více viz naše první vydání: „O kněžství,“ Poznámky.)

4. *Basil navrhuje, aby pospolu bydlili.*

Ale ja pouhá dobrota i vysoce si vaše přátelství mého, všech jiných se trhl a mne se celý čas přidržel, jak si byl i z prvu žádal, ale překážela mu v tom moje lehkomyšlnost, jak jsem řekl. Neboť nebylo možná, aby člověk, běhající po soudnicích a zábavami divadelními se obírající, častěji se scházel s přítelem, an v knihách pohřížen ja tržísti se vyhýbá. Když mne tedy později, ač jsem ho byl prvé odstrčil, opět k témuž společnému životu způsobu si získal, ihned mi vyjevil svou již dlouho s bolestí v srdci chovanou žádost, aniž pak mne více opouštěl, byť bylo i sebe menší chvílku denní. Neustál mi domlouvati, abychom prý opustíce domova svého pospolu se ubytovali; i přesvědčil mne a již jsme se k tomu chystali.

5. *Jak matka Janova lichotivě domlouvala synu svému.*

Avšak ustavičné a takměř kouzelné domlnvy matčiny překazily mi, abych onomu tu milost prokázal, či spíše, abych sám od něho ten dar přijal. Neboť seznávši můj úmysl, uchopila mne za ruku a vedla mne do své zvlášť oddělené komnaty a posadivši si mne k sobě na loži, na kterémž mne bolestně byla porodila, potoky slz vylévajíc a nad slzy důtklivější slova připojíc, kvílela řkouc: „Já, milé dítě, neměla toho štěstí, abych byla dlouho se těšila z výtečné povahy otce tvého; tak se Bohu libilo. Neboť po bolestném narození tvém následovalo jeho úmrtí, zůstavíc tobě sirobu, mně pak vdovství předčasné a nesnáze celého vdovství těžší, jakéž úplně poznati mohou jenom ty, kteréž je byly utrpěly. Žádná zajisté mluva nedostačí vysloviti tu bouři a to vlnobití, kteréž podstoupiti jest dívka, ana nedávno z domu otcovského vytekla a v životě veřejném nezkoušena jsouc, náhle v smutku nejtrudnějším se octne a nucena jest podstoupiti starosti i věk i pohlaví její převyšující. Jest jí totiž, tuším, i lehkomyšlnost čeládky pozorovati i jich nepravosti trestati i příbuzných úklady odražeti, i úředníků hrdost a nátlaky u vymahání obecných daní trpělivě snášeti. Zanechá-li pak choť zemědělský i dítě, to, buďsi děvče, mnohou péčí mateři působí, avšak bez výloh a strachu.“)

*) Známo, že vychování dívek u starých bylo zřizováno matkám, s ni-

Ale syn ji co den obtěžuje tisíceroú bázní a starostmi nesčíslnými. Opominu náklad peněz, který vynaložiti musí, aby mu šlechtěné vychování dala. Ale ani takto mne nic nedonutilo k druhým vdavkám se odhodlati, abych druhého chotě si uvedla v dům otce tvého, nýbrž zůstala jsem v té nehodě a bouři a neutekla jsem té železné péči*) svého vdovství. V tom pak mi nejprve přispěla pomoc shůry; bylo mi pak nemalou útěchou v těch nesnázích patřiti ustavičně v tvoji tvář a v ní pozorovati živý obraz svého zvěčnělého chotě, jemu krásně podobný. Proto jsi mi mnohé potěšení učinil i ty, jsa ještě maličký a uče se mluvit, v kterém věku totiž dívky nejvíce radosti působivají rodičům. A zajisté ani to nemůžeš říci a viniti mne, že bych byla vdovství své šlechtěné sice snázejíc majetek tvůj otcovský tobě stenčila za potřebou svého vdovství, což, jak já vim, mnohým sirobou navštíveným trpěti bývá. Neboť i ten jsem ti celý nedotknutý zachovala, aniž bych byla opomínula výloh nějakých k tvému vzdělání náležitých vynakládajíc k tomu i ze svého věna, jež jsem byla při svém vyhytí z domu otcovského s sebou přinesla. Ale nemysli, že nyní o tom mluvím, jako bych ti to vytýkala; nýbrž za to všechno prosím tě o jednu milost, abys mne neuvrhl do druhé siroby, aniž pak ukojený šel na novo vzbuzoval; dočkejš skonání mého, snad se již za krátký čas odtud odeberu. Mladí lidé mají ovšem naději vysokého stáří dosáhnouti, ale my staří nemáme k očekávání leč smrtě.***) Až mne tedy zemi odevzdáš a mne ke kostem otce svého složíš, pak si ohýstej daleké cesty,

miž ve svlátním oddělení domu uzavřeny bývaly, i že se od nich nešťálo mnoho vědomostí a hledělo se více k ctnostné zachovalosti. Ta vědy až podnes jest hlavním cílem vychování ženského pohlaví; kam svobodná, ničímým zákonem omezená rozpustlost konečně vede, Bohu šel! denní zkušenost. (Viz též, co sv. Jan o strážní panen praví dále v tomto spisu III. 17.)

*) Dle V. Mojš. 4, 20. a Jer. 11, 4. místo „těžké nesnáze stavu vdovského.“

**) (Viz život a úvod . . .) To dosvědčuje sv. Zlatoúst o své matce sám, vypravuje ve spisu svém „ke vdově mladší“ řka: „Můj učitel (Libanios) byl člověk velmi poverčivý, ale matka má u něho podivení došla. Neboť když se jednou při učení vůkol sedících dle obyčeje vypytoval, kdo a či bych byl, a jeden mn odpověděl, že jsem synem jedné vdovy; a když pak se dále dotazoval mne přímo, kolik let má matka jest a jak dávno již ovdověla, a já mu řekl, že jest jí čtyřicet let a že máj otec před dvaceti lety umřel, tuť on s úžasem zvolal: „Hleďte! jaké ženy mají ti křesťané!“

pluj si mořem, jakým se ti zlíbí; tehdyž ti nebude překážeti nikdo. Ale dokavade já živa jsem, bytuj se mnou; neurťkej Boha marně a lehkomyslně, vydávaje mne tak velikým nehodám, kteráž jsem ti neublížila v ničem. Máš-li příčinu obviňovati mne, že tě ve světské péče potahuji a tě nutím, abys si své záležitosti obstarával sám; nic nedbej ani zákonů přirozených, ani svého vychování, ani společného našeho života, aniž čehosikoliv jiného, ale utíkej přede mnou jako před svůdnicí a nepřítelkyní. Pak-li se o všechno starám, abych ve všem opatřila prázdň k této tvé života pouti, drž tě u mne aspoň tato páska, byť nic jiného nebylo. Neboť bys i tisíce milých přátel čítal, nikdo tě zajisté neopatří takovou volností, poněvadž není nikoho, jemuž by aláva tvá tak na srdci ležela, jako mně.“

6. Jaké loti poučil Jan, aby byl Basil na kněze vysvěcen.

To a tomu podobného více mluvila ke mně máti moje, já pak to sdělil onomu svému upřímnému příteli. Ten však netoliko nic se těmi řečmi odvrátiti nedal, nýbrž i více na mne svými prvnějšími prosbami naléhal. Když se to mezi námi dělo, on totiž mne neustále prosil, já pak nesvoloval, tu nás oba náhlá pověst zarazila, že totiž k důstojnosti biskupské povýšení býti máme. Já tedy, jak jsem tu pověst slyšel, báni a úzkosti jsem jat byl: bázní, abych nebyl proti vůli uohvácen, úzkostí, rozvažuje často sám u sebe, jak jenom těm mužům o mně takového cosi na mysl přijíti mohlo; neboť sám k sobě hledě nic jsem do sebe nesh'edával, co by mne té důstojnosti hodno činilo.

Šlechtetný pak můj přítel, navštíviv mne soukromí a sděliv mi pověst tu, jako bych ji nevěděl, prosil, abychom i tehdyž osvědčili svou jednomyslnost i v skutku i v radě jako prvé; on že mne následovati bude na kteroukoliv cestu se dám, ať bych soudil buď utéci té důstojnosti, ať ji přijmouti. Znamenaje tedy já náklonnost jeho a za to maja, že bych náhodil veškeré církvi, kdybych o muže tak hodného a ku přednostenství lidu tak způsobilého připravil stádece Kristovo a to pro svou alabotu, nejevil jsem mu, co míním o té záležitosti, ačkoli jsem prvé nikdy nic z úmyslů svých nemohl mu zatajiti. Řekl jsem pak, abyhom poradu o tom na jiný čas odložili, že to nespíchá, a přemluvil jsem ho ihned, aby

se nic o to nestaral; co se mne týče, dodal jsem mu myslí, že se s ním shodnu, až by se nám někdy něco takového státi mělo.*) Když pak po nedlouhém čase přišel biskup, který nás vysvětití měl, a já se ukryl, bylť on nic o tom nevěda pod záminkou přiveden a přijal na se to jho, doufaje, že já, jak jsem mu byl slibil, následovati budu, či vlastně domnívaje se, že on mne následuje.**)

*) Toto jednání Jana Zlatoústa jest docela správné, ač se zdá býti proti upřímnosti přátelké, kterouž od něho Basil očekával. Ale tato nikdy nezavazuje nikoho, aby příteli všeho světl, co myslí a činiti hodlá, nýbrž dovoluje se, ba jest povinnou opatrností *satajiti* své mínění příteli, když tomuto žádná škoda z toho nevzejde, tím pak více, když by se vyjevením úmyslu svého nějaká škoda způsobila. To bylo mezi oběma přátely. Obě svědčili ale různě, že mají býti na biskupství svěcení; Basil se Janu svěřil, že bude jednati, jak u on, ať utěci, ať přijmouti umyslí. Tím dal na jevo, že jest svolen dáti se vysvětití. To přimělo Jana, aby, co sám učiniti mohl, aluálně satajil, za nehodna se považuje, a odpovídal vyhýbavě, že tu není spěchu, že se o tom ještě pospolu ušluví. I byl by snad tak učinil a mohl alespoň tak účinkti, kdyby nebyl náhle se dostavil světicí biskup a Basilovi svěcení udělil. Neměl pak Jan ani žádného zlého úmyslu, nýbrž z dobrého mínění tak jednati, aby ochotnou vůli Basilovu ku přijetí biskupského úřadu nepřerušil a církev o hodného biskupa nepřipravil, a tak prospěl pouhým *satajením* svého úmyslu, i příteli i církvi. Že pak dále zámýslaj kiam a lest zastává, to se omezuje na zvláštní okolčnosti, k. p. proti nerozumným dětem, proti nemocným, smyslů zbaveným a p. To však může platiti podnes. Kdož by pak vsilil k. p. opatrnou manželku, když by, znaje prudkost manželovu, nějakou chybu, již se některé dítě dopustilo, opatrně zamklata, a nebo na příhodnější dobu sjeviti ji odložila? Tuť by zajisté chybila, kdyby náhlým neopatrným vyjevením, opominouc lati, domácí různici nebo cosi horšího způsobila. (Viz též co jsme o té věci řekli v prvním vydání sv. Zlatoústa „o kněžství.“ Poznámky.)

**) Že se takové mimovolné uchvácení za prvních věků církve mnohdy přihodilo, dokazují dějiny církve. Tak byl svatý Augustin k žádosti lidu Hipponakého od biskupa Valeriana na kněžství vysvěcen. Svatý Ambrož byl místodržícím císařským v Miláně a ještě katechumen. Aby nad pořádkem při volbě biskupa stráž vedl, přišel do chrámu (374). Když při tom shromážděný lid k svornosti napomínal, zvolalo prý dítě náhle: „Ambrož biskup!“ To slovo bera lid za pokynutí Boží, Ambrož za biskupa si vyhládal.

Co se tu též praví: „Přijel na se jho“ jest dle slov Páně Mat. 11, 29. „Vezměte jho moje na se a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem“, a vztahuje se na ten obřad při vysvěcování biskupa, když dva příslušající biskupové nad hlavou novosvěcenecovu knihu svatého evangelia drží, „aby,“ jak sám sv. Zlatoúst praví, „novosvěcenec věděl, že sv. evangelium jest pravou okrasou hlavy jeho, a pamatoval si, byt i jiným vládl, že se to dle evangelia Kristova díti má.“

an se pro své uchvácení mrzí, sklamali ho volající, jak by prý bylo neslušné, aby ten, kterého všickni za urputnějšího považovali — mne totiž mníce — s velikou slušností se soudu otcův*) podrobil, on pak jsa mnohem povážlivějším a mírnějším, aby vzdoroval a marné chlouby se domáhal, prohaje a utíkaje a odporuje. Takových domluv uposlechna onen, když pak uslyšel, že já utekl, přišel ke mně, celý bez sebe, posadil se vedle mne a chtěl promluvit, nemoha však, úzkostí celý sklíčený, vysloviti tíseň, kterou trpěl, sotva ústa otevřel, zamlčel se žalem, tak že mu slovo na jazyku uvázlo, než je ze rtů vypustil. Já vida jej, an slzy roní a zármutkem celý jest zaražen a znaje toho příčinu, zasmál jsem se radostně a pojma pravici jeho, přes moc jsem ho líbal a Boha velebil, že se mi můj úklad podařil tak krásně, jak jsem si toho vždy žádal. Z radosti a spokojenosti mé on teprve ůil, že jest ode mne podveden a z toho pak tím více se rmoutil a mrzel.

7. Jak mluví a uplíná si Basil otlánuje.

Když pak poněkud bouře duše jeho ustála, řekl: „Byť ihned to, co mne se týče, za nic nepovažoval a mne pranic nedbal, — ať já sice nevím, proč bys tak jednal, — měl bys aspoň péči míti o své dobré jméno. Ale tak jsi nyní všem ústa otevřel a všickni povídají, že ty z pouhé marné ctižádosti tuto duchovní důstojnost zavrhl, a není nikoho, kdo by tě s nařknutí toho ospravedlnil. Já pak na veřejnosti ani se okázati nesmím; kdokoliv mne potká, každý mne co den viní. Neboť sotva mne spatří, že se někde v městě octnu, již si mne kde který lepší známý běže soukromí, a větší část viny na mne skládá řka: „Neměls ty, věda o jeho úmyslu, — neboť tobě nikdy nic netajil, — jej před námi kryti, nýbrž nám jej sděliti, a my bychom pak nížádné lsi nebyli opominuli, a bychom si ho uchránili.“

*) Těmi se rozumějí biskupové, kteří stali „papa“ (otcové), kteréž jméno se počne v slově „papež“ udrželo. Otcí alali, poněvadž odůvčovali za prvních věků církve skoro výhradně sv. křesť — duchovní ten ohled — i duchovními otcí křesťanům byli. Též jich bývalo mnohem více, když skoro každé město svého biskupa mělo. V Palestině a sousední Arabii petrejské bylo přes 40 biskupství. Nechybíme snad mnoho, když si počtema pomůžeme pomyslíme, že tehdejší biskupů bylo asi tolik, co za naší doby farářů nebo střádníků.

Já pak se stydět a rdítí musím, nechtě přiznati se jim, že jsem nic nevěděl o tvém dávno uzavřeném úmyslu, aby tak oni naše vespolečné přátelství za pouhé pokrytství nevydávali. Jest-li tak, jakož že i skutečně tak jest, ani ty sám nezapřeš dle toho, co jsi mi nyní učinil, slušelo by se, abychom ten náš zlý poměr poněkud ukryli, aspoň před těmi, kteří méně dobré smýšlení o nás ohovají. Pravdu jim tedy řici, jak jest to mezi námi oběma, ostýchám se; i vidím se nucena déle mlčeti a oči k zemi; aklopiti, potkávajícím se vyhýbati a jich se straniti. Bych totiž i prvé jich stížnosti ušel, pak mne se lži viniti musejí; neboť nebudou chtítí uvěřiti mi, žeš ty i Basilia připočetl k těm, jimž není třeba věděti o zámyslech tvých. Ale toho nedbám mnoho, když se tobě tak učiniti zlíbilo; ostatní pak zahanbení jak sneseme? Neboť někteří tě z hrdopýchy, jiní z marné vychloubavosti obviňují. Kdo však jsou z těch vinitelů méně šetrní, oboje nám vytýkají a přidávají k tomu naše uražení těch, kteří nás poctili, pravice, „že se těm dobře stalo, a byt i sebe více od nás zneuctění byli, poněvadž mužů tak vznešených a velevážných pominouce, chlapce ještě včera a především v péčích světského života se ohánějící, náhle k takové důstojnosti povznesli, o které by se jim, že jí někdy dosáhnou, ani ve snách nebylo zdálo, a to pro nic jiného, nežli že oba po krátký čas se sklopenýma očima chodili a v šedý*) oděv se oblékli. Muži, kteří od první své mladosti až do vysokého stáří v ctnostech se byli cvičili, ti prý jsou nyní mezi poddanými, panují pak nad nimi mladíci, kteří by jich syny býti mohli, ač nebyli ani slyšeli ty zákony, dle nichž by vládu tu vésti měli.“ — To a mnohem více vytýkajíce, mne si nabírají. Já pak nemohu se proti tomu ničím obrániti, prosím tě, řekni něco k tomu vhodného. Neboť neosnovals ty, tuším, tento svůj útěk tak prostě a marně, aniž pak jsi schvalně na se vzal takové nepřátelství mužů tak vznešených, ale ještě jsi na to

*) *μαύρος* vykládá „*Etymologicum magnum*“ na barvu smíšenou z černé a bílé, což jest barva šedá, a ještě k lepšímu porozumění přidává *μυρβος*, myřkové; bytž to barva pláště prostého lidu a filosofů. Zdali barva ta byla uměle připravena, či přirozeně bílá, zanedbáním však a nečistotou zatemněla-li, nelze určit. Sv. Jeronym dovedčuje, že za jeho doby plášt filosofů byl černý. Za prvních věků církve nebylo rozdílů v oděvu mezi duchovními a světskými, ani mezi křesťany a pohany; ale ve čtvrtém věku aspoň v Cařihradě nosilo se katal. duchovenstvo černé, Novatiané pak jakožto čistí (*nudapoti*) bílá.

přišel z nějakého rozumného ohledu, z čehož se domnívám, že i vhodný důvod k naší obraně máš. Nuže rei, můžeme-li pak se s nějakou spravedlivou výmlouvou proti svým vinitelům pronésti? Na to, v čem jsi uktivdil mně, nežádám žádné výmluvy, ani proč jsi mne podvedl, ani proč jsi mne zradil, ani pro to, čeho jsi byl ode mne po celý předešlý čas užil. Já zajisté téměř i tu duši svou jsem ti vzdal a v ruce tvé uložil, a tys sobě proti mně takový úskok dovolil, jakého by ti nebylo potřebí ani kdyby se odpovědných nepřátel obrániti měl.

Uznával-lis tedy věc tu býti prospěšnou, neměls nijak prospěchu toho útkem se zbaviti: pak-li škodnou, měla škody ochránit i mne, o němž jsi vždy říkával, že ho nade všechny miluješ. Ale tys naopak všecko učinil, abych v ni upadl, a nižádné ani lsi ani přetvářky nešetils proti tomu, který s tebou vždy bezelstně a upřímně ve všem i mluvil a i jednával. Ale přes to, jak jsem řekl, nic z toho všeho ti nyní nevyčítám, aniž pak se rmoutím nad tou samotou, v kterouž jsi mne uvrhl, přetna ony společné rozmluvy, z nichž jsem často i rozkoš i pomoc neobyčejnou čerpal. Všecko toto ponechávám a snáším tiše a mírně, ačkoliv jsi ty nikoliv tak mírně proti mně se neprovinil, protože jsem si to byl zákonem ustanovil od onoho dne, když jsem tvé přátelství si zamiloval, že tě totiž nikdy k nižádnému zodpovídání se nebudu potahovati, ať bys mne v čemkoliv sarmoutil. Neboť ty sám víš, žeš mi nemálo uškodil, pamatuješ-li jenom těch řečí, které se vůbec mezi lidem o nás mluvily a které jsme my sami pospolu mívali, v ten totiž smysl, že ta naše jednomyslnost bude nám velikým i prospěchem i štítem v přátelství. A jiní též říkávali, že naše jednomyslnosti druhým nemalý užitek přinese. Co mne se týče, já nedomníval se nikdy, že bych mohl některým k užitku býti, ale říkával jsem, že ten malý prospěch z onoho přátelství budeme mít, že se staneme nedotknutelnými všem, kdož by koliv nás utkati chtěli. A to jsem nikdy neustál připomínati tobě: „Zlý jest věk náš; mnoho jest úkladných nepřátel proti nám; šlechetná láska zahynula, místo ní nastoupilo zhoubné pochybnosti, u prostřed osidel kráčíme, na okraji zdí hradních se procházíme. Tu někteří hotovi jsou radovati se z nehod našich, jakékoliv by se nám přihodily, větší část pak k útoku na nás odevšad připraveni jsou; nikoho není, kdo by nás litoval anebo jen málokterý. Viz, ať trhnouce se od sebe neutřííme si posměchu, nebo posměchu horší škody. „*Bratr bratem podporován*

jest, jako okražené město, jako hrad opevněný." (Přel. 18, 19.) To a tomu podobného více mluvil jsem neustále; ničeho takového jsem se nenadál, ale vždy za to měl, že dobře se mnou smýšlíš a tak chtě zdravé srdce tvoje jako nadbytkem uzdraviti, nezdravému, jak se podobá, léků nevěda jsem podával. Ale ani tak jsem si já ubožec nic nepomohl aniž jakého prospěchu z této své přílišné pečlivosti jsem vytěžil. Tys to všechno vesměs zavrhl a nic si z toho k srdci nevezma, mne jako neopatřenou lodičku v širém vodopustu odrazil, nic nedbaje toho divokého vlnobití, které mne očekávalo. Neboť až někdy mi utrpěti bude buď pomluvu, buď potupu, buď jakoukoliv jinou urážku (neboť to se často stává, aniž pak lze se tomu vyhnouti), ke komu se uteku? komu svou tíseň svěřím? kdož mne bude chtíti ochrániti, aby jednak utiskovatele moje odvrátil, aniž komu dopustil ublížiti mně, ale i jinak mne potěšil a posilnil, abych nezbednosti jiných snesl? Není živého člověka, když ty se tohoto boje daleko straníš, tak že ani hlomoz jeho slyšeti nemůžeš. Zdali pak znamenáš, jak veliké zlo jsi stropil? Zdali pak nyní po ráně vidíš, jak smrtelně jsi mne ranil? Ale to budíž jak jest; neboť co se stalo, již odčiniti nelze aniž pak lze nemožné věci v možné obrátiti. Což však ostatnímu lidu řekneme? Čím pak se proti výtkám jich vymluvíme?

8. Jan se ospravedlňuje a přitělu svému domlouvá.

Jan. Buď dobré myslí, dím já; neboť jsem hotov nejenom z toho počet vydati, ale i v tom se ti, seč budu, ospravedlniti, v čem mi účty odponáštiš. Líbí-li se, započnu tímto. Neboť bych byl spozdilý a nevďěčný velmi, kdybych dbaje mínění světského lidu a snaže se co možná jich výtkám konec učiniti, svého nade všechno nejmilejšího přítele přesvědčiti namohl, že mu nečiním žádného bezpráví, ačkoliv on mi takovou šetrnost prokazuje, že ani nechoce mne vinit z toho, v čem mnou uražena se býti praví, nýbrž opomina, co se jeho samého týče, ještě o mne péči má: tím bych zajisté větší lehkovážností se jemu osvědčil, čím větší on mi šetrnost prokazuje. V čemž pak jsem ti tedy učinil nějaké bezpráví, poněvadž odtud myslím odraziti lodičku svou v okean ospravedlnění svého? Snad že jsem tě podakotil a svůj úmysl ti zatajil? Ale ku prospěchu i tvému, jež jsem oklamal, i těch, jimž jsem tebe klamem svým zradil.

Jest-li totiž lešť veskrze zlá, a nelze-li jí nikdy k ničádnému dobru užití, jsem ochoten podstoupiti trest, jakýkoliv chceš, spíše pak poněvadž bys ty nikdy tomu nedopustil, abys ode mne nějakou pokutu přijal, já sám si takovou uložím, jakouž ukládají soudcové vinníkům, od svých žalobců usvědčeným. Pak-li věc ta není vždycky nepravá, nýbrž dle úmyslu těch, kteří jí užívají, jest buď zlá, buď dobrá, přestaň obviňovati oklamání to a okaž, že jsem je osnoval k zlému; dokaváde pak toto nebude dokázáno, nebude ten, kdo klam provedl, výtkám a žalobám podroben, nýbrž za spravedlivého uznáván aspoň od těch, kteří by šetrně souditi chtěli. Neboť včasná a dobrým úmyslem provedená lešť mívá do sebe takový prospěch, že mnozí i trestu propadli za to, že neoklamali.

Líbí-li se, projdi památku vojevůdcův od pradávna proslavených a uznáš, že pomocí lsti si více vítězoslavných pomníků postavili a že se právě takoví více velebí nežli kteří v otevřeném poli zvítězili. Neboť tito provádějí války s větším nákladem i peněz i lidstva, tak že z vítězství ničádného prospěchu nemívají, jelikož i přemožení i vítězové stejnou škodu trpívají, i ztrátou lidstva i vyprázdněním pokladnic. K tomu pak ještě přichází, že nepřítel jim ani úplné slávy z jich vítězství použití nenechá; neboť velikou z ní částku těživají přemožení, poněvadž duchem zvítězivše, toliko těly podlehli; kdyby totiž, ať poražení jsouce, nebyli zahynuli a nebyla je smrt přepadla, nebyli by nikdy v udatnosti npustili. Kdo však lstí zvítěziti dovedl, nepřítel v záhubu i v posměch uvrhl. Neboť nedostává se onde i tuto rovné pochvaly, onde ovšem oběma stranám pro udatnost, ale tuto i větší ještě pro důmyslnost, tak že tuto výhra celá vítězům náleží a, co není o nic menší výhodou, že také obci radost z vítězství nestenčenou zachovají. Neboť není důmysl ducha v rovném poměru s počtem peněz a s počtem lidstva; neboť tyto jsouce ve válkách stále upotřebeny, bývají vyčerpány a kdo je měl, přicházejí o ně, ale onen, čím více ho cvičíš, tím více se přirozeně zmáhá a roste. — Ale netoliko ve válkách, nýbrž i v době míru lze posnati veliký prospěch lsti, a to nejenom v záležitostech obecných, ale i v domácnosti, muži proti ženě, ženě proti muži, otcí proti synu, přáteli proti přáteli, ba i dětem proti otcí. Saulova dcera zajisté nebyla jinak s to, aby z rukou Saulových svého manžela vyprostila, leč tím, že otce oklamala. (I. Král. 19 n.) A bratr její, chtě téhož jejího vysvobození z nebezpečí zachovati, týchž zbraní použil. (Tamž. 20. 8.)

Bastl. Nic toho se nehodí na mne; nejsemť já žádný nepřítel, ani protivník, aniž jítak ukřivditě někomu služuji, ale choval jsem se tomu veskrze naopak, neboť tvému mínění jsem všechny své záležitosti svěřil a poslouchal jsem tě ve všem, jakkoliv jsi velel.

9. Jak velkého prospěchu jest klam vhodně provedený.

Jen. Ale, rozmilý drahoušku, proto jsem právě řekl, že netoliko ve válce a proti nepřítelům, ale i v době míru a proti milým přátelům lze poukíti radno bývá. Že pak to netoliko těm, kteří klamou, ale i kteří oklamáni bývají, velmi prospěšno bývá, jdi a zeptej se některého lékaře, jak oni mnohdy nemocné nemoci sprostují, a uslyšíš, že jim nedostačuje vždycky umění jejich, nýbrž že jsou případy, kdež i klamu používají, aby spolu s pomocí jeho nemocné k prvnímu zdraví opět přivedli. Kdy totiž netrpělivost nemocných a nemoci samé těžkost užívání prostředků lékařských nedopouští, tu bývá nutno i lesné přetvářky poukíti, aby se jako na divadle, co právě se děje, zakryti mohlo. Líbí-li se, i já ti mohu jeden klam z mnohých vyprávěti, o němž jsem slyšel, že ho lékaři vyvedli. Člověka jednoho napadla hlavnička velmi mocně, tak že páliivosti vždy přibývalo. Co by bylo bývalo vhodno vnitřní plamen uhasiti, nemocný savrhl, žádal pak si co nejsnažněji, prose všechny kdo ho navštíviti přicházeli, aby mu pouhého vína hodně mnoho podali a tu jeho shoubnou choutku ukojiti pomohli. Kdyby mu byl kdokoli v tom po vůli učinil, byl by zajisté nejenom jeho páliivost roznítil, ale i způsobil, že by se byl nešťastník onen i smysly pomínul. Tak když se umění v nemázi octlo, sniž si rady vědělo, jeouc veskrze zavrženo, tu nastoupila leť a osvědčila se velemocnou, jak ihned ode mne uslyšíš. Neboť lékař vezma nádobu hrnčnou, právě vypálenou a potopiv ji nejprve celou ve víně a pak ji opět vytáhne a naplniv vodou, šásl siš, kde nemocný ležal, mnohými oponami zastříti, aby světlo klam jeho nevyzradilo, a dal tak vodu nemocnému vypiti. Ten pak jsa vůni dorážející zklamán prvé, nežli díši do rukou vzal, nezkoumal dlouho, co se mu dává, nýbrž díchu důvěře a temností jsa sveden, šádostivě a velmi chutně vypil, co se mu podalo, tím pak nasycen jsa, uhasil si hned svou žízeň a s hroziícího nebezpečí vyvážl. Vidíš-li pak prospěch lti? A kdyby člověk všechny klamy

lékařů vyčisti chtěl, do nekonečna by se řeč jeho prodloužila. — Avšak snadno lze dokázati, že netoliko lékařové tělesní, ale i duchovní, kteří totiž neduhy duše léčívali, ustavičně tohoto léku užívají. Takto mnoho tisíců židů získal sv. Pavel (Sk. 21, 26.); týmě úmyslem obřezal Timothea, (t. 16, 3.) ať sám byl Galatům hroza, že Kristus nebude ku prospěchu těm, kteří se obřezávají (Gal. 5, 2.). Proto se podrobil pod zákon, ať za to máje, že po víře v Krista ke škodě jest spravedlnost podle zákona (Fil. 3, 7.). Veliká zajisté jest tedy moc klamu, jen se neprováděj ve zlém úmyslu; či spíše se to ani klamem sváti nemá, ale prozíratelnou moudrostí a uměním vhodným k vynalezení mnohé pomoci v záhadných věcech a napraviti poklesky duševní. Tak bych já ani Fincea vrahem nenazval, ať jednou ranou dvě osoby zabil (IV. Mojš. 25, 7. a d.); aniž Eliáše, ať byl sto vojínův i s vůdci jich a modloslužebnými knězi pobil a všecko téměř krví zaplavil (IV. Král. 1, 12. a III. Král. 18, 34.). Neboť, kdybychom tomu tak dopustili a skutky lidské bez ohledu na úmysl těch, kdo je vykonali, posuzovali, pak by mnohý i Abrahama ze synovraždy vinit směl (I. Mojš. 22.), jakož i vnuka a pravnuka jeho s loupeže a podvodu pohnati (t. 27, 19. a II. Mojš. a d.). Neboť si onen přednost prvorozenství získal, tento pak poklady Agyptanů v tábor Israelitův přeneal. Ale není tak, není; odstup taková odvážlivost. Neboť my je netoliko vši viny sprostujeme, ale je i velebíme, když i Bůh je za to pochválil. Podvodníkem nazývej se spravedlivě ten, který lsti nespravedlivým úmyslem užívá, nikoliv pak to dobrým ohledem činí. I jest často nutno přelstiti, čímž pak se mnohdy největšího prospěchu dosáhne; kdo však vždy přímo jedná, veliké zlo někdy působí tomu, kterého neoklamal.

Kniha druhá.

Že tedy k dobrému účelu lsti použití lze, ba že se pomoc taková spíše ani lsti nazývati nemá, nýbrž raději podivuhodnou opatrností, dalo by se ještě více důvody dotvrditi; když však co posud řečeno dostačuje k dokázání toho, nevhodno a zbytečno bylo by déle o tom řeči rozprádati. Dále by pak na

tobě bylo dokázati, že jsem já té věci nepoužil právě ku prospěchu tvému.

Basil. I jakého prospěchu se mi dostalo z této tvé opatrnosti, nebo moudrosti nebo — jakkoliv to nazývati ráčíš, abys mne přemluvil, žeš mne nepodvedl?

1. *Že kněžství jest velikým důkazem lásky ke Kristu.*

Jan. I což by bylo, dim já, větším prospěchem nad to, nežli když svou činnost osvědčíme v tom, co Kristus sám za důkaz lásky naší k němu vyhlásil: Neboť ke knížeti apoštolův mluvě dí: „*Petr, miluješ-li pak mne?*“ (Jan 21, 18.) A když tento přisvědčil, dokládá řka: „*Miluješ-li mne, pasíž ovce moje.*“ Táže se učeníka mistr, zdali by od něho milován byl, nikoliv pak aby to sám zvěděl; (neboť jak by toho bylo potřeba tomu, který srdce všech proniká?) nýbrž aby nás poučil, jak velmi mnoho mu záleží na správě nad tímto jeho stádem. To když jest patrné, bude dále z toho též zjevno, že veliká a nevyalovitelná odměna uschována jest tomu, kdo své síly věnuje těm, jichž si Kristus draze váží. Neboť, jestliže my, vidouce některé služby své, ani buď o naši čeleď, nebo o naše stáda pilně pečují, tuto jejich oněm věnovanou péči za důkaz lásky jejich k nám pokládáme, ačkoliv ono všecko za peníze koupiti lze; jak velikou odplatou odměni se pastýřům svého stáda onen, kterýž si je ani panězi ani čím koliv jiným, ale svou vlastní smrtí vykoupil a v cenu za ovce své dal vlastní krev svou? Protož i když učeník odpověděl: „*Pane, ty dobře víš, že tě miluji,*“ a tak se co svědka své lásky dovolával samého milovaného mistra svého, nespokojil se tím Spasitel náš, ale uložil mu též důkaz té lásky. Neboť nechtěl tehdež dokázati, jak velmi by jej Petr miloval; jelikož nám to bylo již z mnohých případů zjevno, ale jak velmi on sám svou církev miluje, a chtěl i Petra i nás všechny napomenouti, abychom i my velikou péči jí věnovali. Neboť proč pak byl svého jednorozeného syna neukřtěl Bůh, ale vydal jej, svého jediného? (Řím. 8, 32. — Jan 3, 16. 17.) Aby ty, kteří nepřátelsky se k němu chovali, s sebou smířil a způsobil si lid vyvolený. Proč pak i krev svou vylil?

Aby ovce si vykoupil, jež by Petrovi i nástupcům jeho světil (Tit. 2, 14.). Právem tedy pravil Kristus: „*Kdož pak jest služebníkem věrným a opatrným, kteréhož ustanovil Pán jeho nad*

čeledi syne ?“ (Mat. 24, 45.) Opět slova tázajícího se, kdo je však proneal, neměl potřebl se tázati; ale jako se Petra tázaje, sdali by jej miloval, netázal se, jakoby svědčeti ohtěl lásku učenníkovu, nýbrž aby ukázal své vlastní lásky nesmírnost; tak i nyní pravě: „*Kdož pak jest služebníkem věrným a opatrným*, napravil tak, jakoby znal služebníka věrného a opatrného, nýbrž aby na jevo postavil věci té Fidkost a vlády té velikost. Viz již jak veliké jest tu zápisní odměna: „*Nade vším státkem svým ustanoví jej.*“ — Budeš-li pak ještě se přiti se mnou, jako bych tě nehl k tvému prospěchu podskočil, když máš býti představen veškerému domu Božímu a ovědčiti činnost, za kterouž i Petr k své moci povznesen a všem druhým apoštolům představen jest? Neboť dí Pán: „*Petře, miluješ-li pak mne více nežli tiše ?*“ — „*Pasíž ovce moje !*“ *)

2. Jak kněžský úřad předci nad jiné.

Mohlť mu ovšem říci: „Miluješ-li mne, oviď se v postu, v lehání na holé zemi, v stálém bdění, zastávej se utiakovaných, buď otcem sirotkům a místo manžela materi jejich.“ Ale tu všeho jiného pomina, co praví? „*Pasíž ovce moje !*“ Neboť všecko to, co jsem právě řekl, mohli by též mnozí z poddaných snadno konati, netoliko muži, ale i ženy. Avšak jde-li o to, představenu býti církvi a správu duší tak mnohých světenu míti, ustup tu veškeré pohlaví ženské i větší část mužů velikosti toho úřadu; uvedení pak buďte na toto zápisné muž, jižto v duševní výtečnosti u veliké míře nade všecky vynikají a převyšují jiné tak, jako velikostí těla převyšoval Saul všecken národ hebrejský, (1. Král. 10, 23.) ba raději mnohem více. Nehleď se mi tu nijak na výšku těla, nýbrž jako veliký jest rozdíl mezi nerozumnými zvířaty a rozumnými lidmi, tak veliký buď rozdíl mezi pastýřem duchovním a mezi stádcem jemu světenu, ať nedím větši; neboť jde tu také o věci mnohem větši. Neboť kdo ztratí ovce, buď že je vloi rozsápali, nebo loupežníci přepadli, nebo že nějaký mor neb i jiná nehoda je zahubila, mohl by snad i odpuštění dosáhnouti u pána toho stáda; a byť se

*) „Příčina trojího toho otázení se Páně k Petrovi nemá základ v nevědomosti, v tom se nikdo nemýlí; nýbrž oasen učeník napravil to, že třikrát Pána zapřel tím, že i třikrát svou lásku k Pánu ovědčil.“ (Isidor. Pelus. list 102.)

od něho i náhrady žádalo, byla by tu jenom ztráta peněz. Komu se však svěřují lidé, toto rozumné stáde Kristovo, ten nejprve při záhubě ovci netrpí škody na penězích, ale na své vlastní duši. Potom má půtku mnohem větší a nebezpečnější. Neboť boj jeho není proti vlkům, aniž se má báti loupežníkův aniž starati se, aby mor od stáda svého zapudil, ale proti komu má bojovati? s kým zápasiti? Slyš sv. Pavla, an dí: „*Není bojovní náše proti krvi a tlu, ale proti křizmatstvu, proti mocnostem proti panovníkům světa tohoto, proti duchovním zlostem v povětrí*“ (Ef. 6. 12. sr. 2, 2.). Vidíš-li pak tu hrozné množství nepřátel a divé zástupy, neoděné v železo, ale takové, kterýmž přirozená síla dostačí. Chceš-li pak i druhý tábor spatřiti, drzý a krutý, toto stádo obléhající? I ten z též hlídky spatříš. Ten totiž, který nám onen zjevil i tyto nepřátele nám okazuje takto řka: „*Zjevíť jsou skutkové těl, jež jsou: smilstvo, cizoložnictvo, nečistota, nestydllost, modloslužba, travičství, nepřátelstva, svádrové, neniviti, hněvové, vady, nactiutrhání, pomluvy, nadýmání, vášnice a jiných více*“ (Gal. 5, 19—21. — II. Kor. 12, 10.), aniž pak je všechny vyčetl, ale dle těchto ponechává poznati ostatní.

U pastýře bezrozumných zvířat stává se, že ti, kteří chtějí zahubiti stádo, vidouce pastýře an utíká, od útoku naň ustanou a spokojí se s polapením stáda; ale tuto (u pastýře duchovního) byť nepřátelé uchvátili celé stádo, ani takto neustávají, ale tím více a drzeji, aniž pak se upokojí prvé, nežli by buď jej samého porazili anebo sami byli přemoženi. K tomu pak všemu jsou neduhy zvířat patrný, buď si hlad, buď si mor, buď rána nebo jakákoliv jiná bolest, a to nemálo napomáhá k odstranění toho zla. Jest pak i ještě něco jiného, co k brzkému vyléčení takové nemoci přispívá. A co jest to? S úplnou volností donucují pastýři ovce své podrobiti se léčení, když dobrovolně strpěti ho nechtějí. Neboť mohou je snadno svázati, má-li se něco páliti nebo řezati, i dlouhý čas je doma držeti, kdežto prospěje, pokrmem střidati, od vody je zdržeti a všeho jiného svobodně používati, co by se jim k uzdravení oněch nápomocno býti zdálo.

3. *Že úřad kněžský velikého a podivuhodného ducha žádá.*

Ale co se nemocí lidských týče, ty nejprve nelze člověku tak snadno poznati, neboť „*žádají neví, co jest v člověku — leč*

duch člověka, který jest vněm“ (I. Kor. 2, 11.). Jak by tedy člověk byl s to, aby nějakého léku užil proti nemoci, jíž povahu by ani neznal, ba mnohdy ani nepozoroval, zdali kdo právě nemocen jest? Potom i když se nemoc objeví, tehdeš mu i větší nesnázi působí. Neboť nelze duchovnímu pastýři s takovou libovolností všechny lidi léčiti, s jakou to činí pastýř ve svém stádu. Ovšem jest i onomu vázati a stravy odjímati, i páliť a protínati; ale léčení se podrobiti nezáleží v moci toho, který léků podává, ale toho, který nemocen jest. A toto věda onen slavný apoštol ku Korintanům pravil: „*Nepasujeme nad vaši věrou, ale jsme spomocníci vaší radosti*“ (II. Kor. 1, 23.). A křesťanům zvláště nedovoluje se poklesky hřešicích násilně napravovati. Světští soudcové ovšem proti zloπάšníkům, kteří zákonům propadli, velikou moci jednají, donucujíce je i proti jich vůli ustáti od dřívějšího života; ale tuto, ve správě duchovní totiž, nesmí se, kdo poklesl, napravovati násilím, ale přesvědčením. Nám totiž nepovoluje zákon takové libovůle, abychom přestupkům násilně bránili, aniž pak, byť se i povolila, směli bychom takové moci poukíti, poněvadž Bůh neodměňuje těch, kteří se z donucení, ale ty, kteří se z přesvědčení od zlého zdržují*) Protož velmi potřebí jest veliké opatrnosti, aby duševně nemocní z přesvědčení a rádi se podrobili lékům duchovních lékařů svých, ba nejenom to, ale jim za to léčení

*) Vyloučení z církve nemohlo působiti vyloučením za prvních věků církve nížejších zléch následků pro život občanský, leč že většim se zapo- vídalo s takovými blížšho obočování míti, nebyli-li zvláštními svazky k nim vázáni, jako bylo mezi manžely a mezi dítkami a rodiči. Ale již císař Konstantin počal podporovati církev ramenem světakým. Vyhostil z říše Aria i přátele jeho, rozkázal spisy jeho páliť, hrozil smrtí všem, kdožby je tajili. Ale trvalo to ještě dlouho, nežli biskupové sami světakou moc vyrývati počali ku potlačení kacířů, skoro až do věku sv. Jana Zlatoústa, jak toho v životě jeho o Theodotovi a spojenců příklad máme; sv. Jan vždy se řídil dle zákona lásky evangelické, kterou i zastával i hlásal. Theodosius I. dal se jedním biskupem přemluvití, že kruté zákony proti kacířům vydal, udu- vače jich hájil, i na smrt odsuzoval navědčené bloudáče. Na západě první příklad krutého pronásledování kacířů dali španělští biskupové Idacius a Ithacius. Když provinciální sněm v Saragosse (380) Priscilianisty z církve vyloučil, nedostálo to prudké horlivosti oněch dvou biskupů; přes napomí- nání sv. Martina k lazkavé mírnosti neustáli, až je na sed císařský dostali, kdež byli k smrti odsouzeni a odpraveni. Ale všeobecné opovržení a vyboč- vání z církve dostalo se oběma nemilodárným biskupům.

i vděční byli. Neboť jestliže tu některý, jenž spoután byl, uprchne, což jest mu svobodno, tím si své zlo zhorší; zavrhne-li slova napominajícího, ona mu co můž do živého zasahují,^{*)} zasadil si povržením svým ránu druhou a z příležitosti léčení rodí se příčina nemoci těžší; neboť nikdo není s to, aby někoho násilně a proti vůli jeho vyléčil.

4. *Že správa duchovní mnoho má do sebe obliče a nebezpečí.*

Co si tu má člověk počítí? Jednáš-li choulostivěji s tím, u něhož velikého tnutí potřebí, a neučiníš-li hlubokou ránu, která by mu prospěla, z části toliko jai hlízu jeho odstranil, z části pak zanechal; pakli bezohledně potřebné protnutí mu zasadíš,^{**)} stává se často, že nemocný náramnými bolestmi myali pozbývá a všechno vesměs zahodiv, i masti i obvazy, střemhlav se v záhubu vrhne, když byl jho svrhnul a pouta zrušil. I mohl bych o mnohých vypravovati, jak v nejhorší zlo vybočili, protože k hodnému trestu za svá provinění odsouzeni byli. Neboť nesmí se prostě dle poměru pokleskův i tresty ukládati, ale i chybných povahy šetřiti sluší, abys chtě rostržek zašiti, neučinils jej větším a snaže se kleslého posveďnouti, neuvrhli jej v pád hlubší. Neboť duše slabé a rozmařilé a více nádhře světaké oddané, mohou-li si ještě nad to na vznešeném rodu a panství něco zakládati, ty lze jenom sponenáhla a pomalu od poklesků jich odvrátiti a tak

*) Takových do živého zasahujících slov příklad dal mimo jiné udaté si počínající velepastýř sv. Ambrož, biskup Milánský, proti císaři Theodosiovi. Když tento byl pro vzpouru v Soluni 7000 měšťanů povražditi dal a potom do Milána přijda do chrámu Páně vkročiti chtěl, postavil se proti němu sv. biskup řka: „Zpátky! Neodvažuj se po spáchané ukrutnosti k stoliu druhému! Podrob se vazbě, kterou tě slovo Páně s nebes váže, kterouž se nedbhy dříve hojí a jí ke zdraví přededlému dopomáhají.“ A když se Theodosius vymlouval, že také David byl i cizoložníkem i vraždníkem, řekl sv. Ambrož: „Jehož jai následoval křičem, následuj i pokáním.“

**) Co tuto i jinde sv. otec obrazně o léčbě ran praví, rozuměj se na rozličné kající skutky, které se kajícím i veřejným i tajným ukládávaly. Všeobecně byly v postech, dleších — kratších, v udělování almužny dle možnosti jednotlivců, udělování se lásky a též manželského obcování, ačkoli svédoctví o tomto posledním nejsou jistá, aniž mohla zobecniti, jelikož by se bylo tím druhé bezvinné straně křivdilo.

je, ne-li úplna, aspoň z části odvrátiti od nepravostí, v nichž pohřbeni jsou; kdo by pak přímo na ně kázní udeřil, ten by je připravil o napravení i sebe menší. Duše zajisté, která náhle a násilně o stud přišla, klesne v necitelnost a pak ani jemných slov nedbá, ani hrozbami se nepohne, aniž k dobrodiním ohled má, nýbrž bývá horší onoho města, o němž prorok káravě praví: „*Čelo žny nevěstky jest tobé; nestoudně jsi se chovala ke všem*“ (Jer. 3, 8.). Tudíž jest pastýři duchovnímu potřebí veliké opatrnosti a tisícerych očí, aby se všech stran pozoroval povahu každé duše. Nebo jako jsou mnozí, ježto hrdopýchou se vynášejíce v zoufalství nad svým spasením klesávají, poněvadž nejsou s to, aby hořkého léku snesli; tak jsou i jiní, kteří odeprouce poměrné svých hříchů pokání ve zmalátnělost upadnou a dále mnohem horšími bývají, větších nepravostí se dopouštějíce. Nesmí tedy správce duchovní ničehož bez ohledu opominouti, nýbrž má všecko zevrubna vyšetřiti a co se v každém případě od něho žádá, srovnávati, aby péče jeho nebyla marná.

Ale netoliko v této věci, nýbrž i co se odloučených od církve oudův a jich opětného získání týče, každý patřiti může, jak veliké nesnáze pastýř duchovní mívá.*) Neboť obyčejného ovci pastýře následuje celé stádo, kamkoliv je vede; a byť i některá ovce od přímé stezky se uchýlila a dobré pastvy zanechajíc na vyprahlých a srázných stráních se pásala, dostačí mu silněji zavolati, aby odloučenou zpět obrátil a k stádu shromáždil. Ale když člověk od pravé víry zbloudí, tu má duchovní pastýř velikou práci spojenou s vytrvalostí a trpělivostí. Neboť tu nelze zbloudilého přes moc přitáhnouti, ani strachem donutiti, nýbrž přesvědčením má jej opět k pravdě

*) Ondy od církve odloučenými má sv. otec na myslí kacíře a udává, jak těžko jest takové zpět obrátiti a s církví smířiti. A jisto jest, že prvo-církev byla ke kacířům velmi přímá a v přijímání jich ve společenství velmi opatrná. Tak sv. Cyprian velmi proti nim horlí a pokládá provinu jich větší nežli kleslých (lapid), a že tudíž tyto snadněji do Církve opět přijati lze, nežli dny (Viz sv. Cypr., o jednotě církve. XIX. Blahověst. r. 1870. str. 463.). Tak bylo většicím zakázáno bohoslužbu kacířů navštěvovati; tímto pak dovoleno toliko do kázání (missa catechumenorum) bohoslužbě katolíkův obcovati. Nikdo nesměl býti ani za jáhna vysvěcen, dokavade některý člen jeho rodiny v kacířství trval. Pokání pro odpadlíky k církvi se navrácující bylo rozdílné dle rosičných dob a míst. Sněm Elvirský (313) určuje dobu 10 let; sněm Alexandrinský (363) dovoluje přijímatí Ariance ve společnost církve, když byli Nicaejské vyznání víry podepsali.

přivést, od níž byl prve odpadl. Tu jest tedy ducha šlechtěného potřebl, jenž by ani neochábl, ani nezoufal na spasení pobloudilců, nýbrž stále myslil si i mluvil: „*Aby jim pak Bůh dal ducha pokání ku poznání pravdy, aby vyvázli z ovid'a ďáblova.*“ (II. Tim. 2, 25, 26.)^{*)} Protož i Pán k učeníkům svým mluvě dí: „*Kdo jest služebníkem věrným a opatrným?*“ (Mat. 24, 45.) Neboť kdo sám sebe cvičí, na svém prospěchu přestává; ale prospěch správy pastýřské na veškeren lid přechází. I kdo bohatství rozdává potřebným nebo jinakkoli bezpráví trpících se ujímá, pomáhá poněkud svým bližním, ale ta pomoc tím poměrem jest menší, jaký rozdíl jest mezi tělem a duší. Právem tedy Pán za znamení lásky k němu pokládá péči pastýřskou o ovce jeho.

Basil pak se táže: Což pak ty nemiluješ Krista?

Jan odpovídá řka: Miluji ovšem a milovati ho nikdy nepřestanu; ale toho se bojím, abych nerozhněval na sebe právě toho, jehož miluji.

Basil pak opět dí: Která pohádka může býti záhadnější? Jestliže Kristus přikazuje tomu, který ho miluje, aby pásal ovce jeho, jak ty medle pravíš, že právě proto jich nepaseš, poněvadž miluješ toho, který tak přikazuje?

Jan pak odpovídá: Má řeč není žádná pohádka, ale jest velmi jasná a prostá. Kdybych totiž, schopen jsa úřad ten pastýřský zastati, jak toho Kristus žádá, a jeho se přece stranil a utíkal, pak bys směl ovšem mou řeč v pochybnost bráti; když pak mne k zastání služby takové má duševní nestatečnost neschopným činí, jak v mé řeči něco záhadného vyhledáváš? Neboť se bojím, abych stádce Kristovo přijma zdravé a silné, potom svou neopatrností v záhubu je nepohřbil a tím proti sobě nevzbudil hněv Boha svého, an je tak miloval, že sebe samého za cenu vydal na spasení jeho.

Basil na to dí: To žertem pravíš; neboť kdybys to myslil opravdu, pak bych nevěděl, jak bys jinak mohl lépe dokázati,

^{*)} Jak láskavě sv. otec proti kacířům se choval, podotkli jsme svrchu v nástinu jeho života. Že pak mimo důkladné poučení a láskavé a pobloudilými obcování jest hlavní pomocí této modlitba za ně, na kterouž ta sv. otec naráží, toho dojemné příklady máme v životech světců. Když Albigeští bludaři nemohli se ani mečem vyhubiti ani přesvědčivými řečmi obrátiti, zřákal jich celé zástupy sv. Dominik — ráfencem. — Tak i sv. František Saleský na 72.000 kacířů svým láskavým působením s církví smířil,

že já se právem rmoutím, nežli těmito tvými slovy, kterými jsi zármutek můj utišiti hodlal. Já zajisté i prve věděl, žeš mne podakočil a zradil, nyní, pak když ty tak se snažíš stílnosti moje odstraniti, tím více to poznávám a zřejmě vidím, v jaké neznámo jsi mne uvrhl. Neboť jestliže tys se takového úřadu odstranil, poněvadž jsi seznával, že duše tvá nedostačí nésti břímě té služby, pak jsi měl téhož uchovati nejprve mne, bych byl i sebe větší žádost po něm jevil, tím pak více, když jsem v té věci svou vůli v ruce tvé byl uložil; ale tys nyní, k sobě toliko hledě, na mne nic nedbal. A bys mne byl jenom zanedbal; i s tím bych se byl milerád spokojil; ale tys to tak nastrojil, abych se těm, kteří mne uchvátiti chtěli, do rukou dostal. Aniž pak za tu výmluvu se utěci smíš, že tě mínění lidu sklamalo a tě k tomu přimělo, abys se do mne nějakých velikých a slavných vlastností domýšlel. Já totiž ani do počtu mužů velikých a slavných nenáležím, a bych i k nim počítán byl, nic neměla dbáti žádného mínění lidu, ale jediné pravdy. Neboť kdybych ti nikdy nebyl dal žádné příležitosti mne seznati, mohla by se ti ovšem slušnou zdáti ta výmluva, žeš dle pověsti lidu svůj úsudek řídil; pakli není ani jednoho, anž by mne tak veskrze znal jako ty, ba i lépe v duši mou nahlédl, nežli sami rodiče a vychovatelé moji, kterouž řečí budeš moci přesvědčiti posluchače své, žeš mne v takové nebezpečí neuvrhl schvalně? Ale toho nyní pomejme, nechci zajisté pro to tě odsuzovati; ale pověz, jak se žalobníkům svým obhájíme?

Jas na to odpovídá: Na to já se nijak nespustím, dokavde se neospravedlním tobě z toho, co mně za vinu pokládáš, bys mi tisíckrát obranu moji v těch věcech odpouštěl. Ty tedy praviš, že by nevědomost mi zřekala odpouštění a že bych byl prost vši viny, kdybych byl tvých vlastností nic neznaje, tebe v nynější tvůj stav uvedl; ale poněvadž jsem tě, nejsem neznám s tebou, nýbrž všech tvých vlastností dobře jsa vědom, přece zradil, proto prý se mi všechna slušná výmluva a spravedlivá obrana odjímá. Já pak právě opak trvám, neboť věc ta žádá důkladné zkoušky. Kdo totiž někoho důstojnosti kněžské za hodna uznati a k ní přivést chce, nesmí se spokojiti toliko s pověstí lidu o něm, nýbrž má mimo tu i svůj úsudek v pořadu vzíti a především zkoumati vlastností onoho. Sv. Pavel totiž praví: „*Musíš pak mít vysvědčení dobré i od těch, kteří jsou u ně*“ (I. Tim. 3, 7.); ale tím neodstraňuje zavržnou a dů-

kladnou zkoušku, aniž pak ono předpokládá jako nějaké zvláštní svědectví k jeho uznání. Neboť když byl před tím mnoho o té věci rozmlouval, přidal konečně i toto, okazuje, že se nemá přestávati na úsudku jeho samého při takových volbách, nýbrž že se to spolu s jinými vykonati má. Stává se totiž často, že pověst lidu klame; když pak ji přimá zkouška předejde, není se potom nížádného nebezpečí obávati. Protož i vyčta mnohé jiné věci, po nich teprve i vysvědčení lidu klade. Nedí totiž prostě: „*Mám pak míti vysvědčení dobré*“ a připojuje k tomu: „*i od těch, kteří jsou vně,*“) aby okázal, že před pověstí lidu předcházetí má důkladná zkouška volence. Když jsem tedy, jak sám přiznáváš, tvé vlastnosti lépe znal nežli vlastní rodiče tvoji, proto by též spravedlivé bylo, abys mne vši viny sprostil.

Basil pak na to dí: Proto právě bys se neubráníl, kdyby tě někdo obžalovati chtěl. Či se nepamatuješ, ať jsi to byl ode mne samého slychal a z mého jednání často znamenal, jak velmi nestatného ducha jsem já? Či jsi mne nenabírával na-

*) Těmi „*kterí jsou vně*“ míní svatý otec světský lid oproti duchovním vůbec, zvláště pak biskupům. Jisto jest, že dle příkladu sv. apoštolů, kteříž dali volice sv. Matěje do svého sboru, bylo na prvních věků církve právem biskupů voliti jiné biskupy, kde jich potřeba bylo. Naž dle slova sv. ap. Pavla, jež tu sv. otec Zlatoust uvádí, a dle dájin církevních i lid mívá veliký vliv při takových volbách, máje vydati svědectví o mravích toho, který zvolen ma měl býti velepastýřem. Sv. Cyprian dává v jednom svém listu španělským biskupům zprávu, jak se volba biskupa díti má, že se totiž biskupové té krajiny sejdou v tom místě, pro které se voliti má, a že se to děje u přítomnosti lidu, který mravy jednoho každého zná. Má se to pak státi v souhlasu (suffragio) všech bratří dle úsudku (iudicio) biskupů. Sněm Nicejský určuje, aby aspoň tři biskupové toho okresu (provincia) přítomni byli, druzí pak písemně svůj souhlas osvědčili. Znameníá změna ve volbách biskupů stala se ve 4. století na Východě. Metropolitě obvolali biskupy pořízené k sobě do své metropole a volivše zde potřebné biskupy posílali je do obcí venkovských. Tak si třeba vysvětliti, jak Basil a Jan měli býti v Antiochii biskupy zvoleni a vysvěceni. Že však tímto volebním způsobem mnohé spory povstaly, když obec poslaného biskupa přijati nechťels, snadno lze se domyslíti. — Na Západě zavládl jiný způsob. Tu metropolitě ponechali volbu biskupa kněžstvu toho kterého uprázdněného stolce biskupského a vymínili si potvrditi volence. Tu však kudrnení pořádku brali na volbách účastenství i králové, kteří pak si posdžji i cinný vliv na volby biskupů, až konečně i přímé právo k libovolnému jich dosazování osvojovali.

pořád s malomyslností, když jsem i při sebe menších starostech smalátněl, rady si nevěda?

Jan. Pamatuji se, že jsem taková slova od tebe často slyšel, toho nezapírám; jestliže pak jsem tě nabíral, žertem se to stalo, nic opravdu. Ale o to se nyní nebudu s tebou hádati. Avšak prosím, abys i ty mi podobnou šetrnost prokázal, když ti některé z tvých ctností připomenu. Neboť odvážíš-li se mi co lháti odporovati, nešetřím tě, ale okáži ti, že více s pokory nežli dle pravdy tak mluvíš, a to ničím jiným než vlastními slovy, ba činy tvými co svědky provedu pravdu toho, co pravím.

5. Že Jan a lásky ku Kristu Janu vyvození svému se vyhnul.

Nejprve tedy se tě zeptám: Víš-li, jak veliká jest moc lásky? Kristus zajisté pomina všechny divy, jež měli budoucně apoštolé vykonati, řekl: „*Z toho posnají lidé, že učenníci moji jste, budete-li se milovati vzájemně*“ (Jan 13, 35.). A sv. Pavel jmenuje lásku plností zákona a že kde lásky není, milosti nic neprospějí (Řím 13, 10.). Tuto výbornou ctnost, tento znak učeníků Kristových, tuto nade všechny milosti vznešenou vlastnost, viděl jsem já v tvé duši vstípanou a vydávající bohatého ovoce hojnost.

Basil. Že já o tuto ctnost velikou snažnost mám a s největší pílí se přičiňuji k plnění toho příkazu Páně, sám se přiznávám: že pak jsem k tomu ani s polu nedospěl, sám mi dosvědčuji, budeš-li chtíti, ponechaje chvalořečí, pravdě přednost dáti.

Jan. Nuže tedy k důvodům přejdu a čím jsem ti pohrozil nyní provedu a dokážu, že ty více pokory nežli pravdy si hledíš. Povím pak věc, která se udála nedávno, aby se nikdo nedomníval, že bych rád, uváděje dávné události, pravdu zastíral délkou času, kdežto pravda ani nedovoľuje, abychom k tomu, co k libosti něčím mluvíme, cosi přiléhali.

6. Stikladi Basiliovy ctnosti a veliké lásky.

Neboť když nedávno jeden náš přítel utrhačně s pychu a násilím udán byl a již mu o život šlo, tehdy jsi se ty sám

v největší nebezpečí pustil, aniž by tě kdo byl k tomu vyzval, ani ten, o něž se jednalo, za zastání tvé byl prosil. Ten byl tvůj čin. Ale přesvědčím tě i z tvých slov, připomena ti, co jsi tehdaž řekl, když někteří šlechtňosť tvoji neuznávali, jiní pak ji chválili a velebili; tehdaž jsi pravil k těm, kteří ten čin tvůj kárali: „Což jsem měl učiniti? neumím jinak milovati, nežli tak, až bych i duši svou na to vydal, když o to jde, abych některého přítele z nebezpečí vysvobodil.“ Tak jsi jinými sice slovy, ale tímž smyslem vyslovil, co Kristus k učeníkům svým pravil, určuje jim meze lásky. Řka: „*Větší lásky nikdo nemá, leč kdoby i duši svou položil za přátele své*“ (Jan 15, 13.). Není-li tedy možná větší lásky naléztí, ty jsi zajisté k dokonalosti její dospěl, slovem i skutkem vynikl jsi na vrchol její. Proto jsem tě zradil, proto jsem tu svou loď rosoval. Nuže zdali pak jsem tě přesvědčil, že jsem tě v toto závoděště neuvedl ani ze zlomyslnosti, ani ze zlé vůle, abych tě totiž v nebezpečí uvrhl, nýbrž z přesvědčení, že ti tak ku prospěchu bude?

Basil. Zdali pak myslíš, že k napravení bližních mocnosť lásky dostačí?

Jan. Ovšemž že z větší části může k tomu dostačiti láska. Líbí-li se však, abych též důkazy moudrosti tvé uvedl, i v toto se pustím a ukážu ti, že moudrostí neméně nežli láskou vynikáš. —

Basil pak na to celý zardělý a zapálený dí: Co se mne týče, toho ponechajme nyní, neboť o tom jsem od tebe hned z počátku ani slova nežádal; můžeš-li pak něco důvodného k ospravedlnění mému proti nářkům jiných lidí říci, to rád bych slyšel. Prožež ponech toho zápasu se stínem*) a rei čím se uhájíme proti světským lidem, i proti těm, kteří nás tak poctili, i těm, kteří se pro domnělé uražení mrzi.

7. Že Jan neodstranil se vysvětlení svého, aby urasil ty, kteří ho svoliti chtěli.

Jan. I sám k tomu již spěchám. Neboť když jsem se proti

*) Obyčej se školy šermířské, když náčové tupými nástroji rozličné svihy v povětrí prováděli, jak by je pak v skutečném boji ostroem zbraní proti soupeřům vyvést i měli. — Zastydě se Basil nad chvalnými příklady o sobě uvedenými poukazuje Janovi, že by se, jeho ponechav, proti lidu brániti měl.

tobě ospravedlnil, snadno mohu tuto částku své obrany nastoupiti. Co si tedy na nás stěžují? co nám vytýkají? — Že prý jsme jimi pohrdli a je velmi urazili, nepřijmouce důstojnosti, kterouž nás počtíti chtěli. Já pak přede vším trvám toto, že nic nealůži dbáti urážky, někomu z lidí učiněné, když bychom počtou jim prokázanou měli uraziti Boha. Ba řekl bych, že ani oněm, kteří nám to za zlé mají, jejich nad tím mrzutost není bez nebespečí, ale že se tím i velmi škodi. Neboť tuším, že kdo se Bohu věnovali a k němu jedinému hledí, tak zbožně spořádání býti mají, aby nic takového za urážku sobě nepokládali, a byť tisíckrát takto zneužití byli. Že pak mně nic toho a tomu podobného ani na mysl nepřišlo, vidno buď z toho, co nyní řeknu. Neboť kdybych byl, jak se mi dle tvých slov zhusta vytýká, z hrdé otižálosti k svému úmyslu byl přišel, pak bych mojim žalobcům sám přisvědčiti musil, a byl bych opravdu největším nevděčníkem, poněvadž bych byl musil veleslavnými a nad to i svými velikými dobrodinci hanebně povrhl. Jestliže totiž trestu jest hodno učiniti bezprávi těm, kteří nižádného bezprávi neučinili nám, jakou čest budeme povinni prokázati těm, kteří nás samovolně počtíti hodlali? To zajisté nikdo se neodváží říci, že by oni mužové za nějaké buď malé buď velké dobrodíní ode mě obdržené, mně se byli chtěli na vzájem odměniti. Jakého pak by to tedy trestu zaslouhovalo, odměniti se naopak? Když mi tedy nic takového ani na mysl nepřišlo, nýbrž když jsem já touhu těžkému břemeni z jiného úmyslu se vyhnul; proč medle oni, nechtějíce mé jednání chváliti, aspoň mi odpuštění nedávají, ale spíše mne obviňují, a z toho, že jsem duše své ušetřiti hleděl? Já zajisté tak dalek jsem toho, abych muži oněmi pohrdal, až bych spíše i říci směl, že jsem jim svým odepřením čest prokázal. Nic se nečiv, že se má slova protimyslná býti zdají, brzyčko i tato vysvětlím.

8. *Že Jan svým útlkem voliče uchoval mnohého pokárání.*

Kdybych byl skutečně biskupem se stal, byli by zajisté ne-li všickni, alespoň kteří rádi sle mluví, lecos měli vytýkati i mně i těm, kteří by si mne byli zvolili, jako: že oni k bohatství hledí, že slavný rod veleblí, že mne za mé lichoty k té důstojnosti povznesli; zdali by pak někdo se i to domníval,

že to za úplatky učinili, nemohu říci. A řeklo by se: „Kristus Pán povolal k té důstojnosti rybáře, stanaře, publikány; ale tito prý zamítají muže, jižto se prací rukou svých živí, volí pak si a velebí toho, který se světskými řečmi obíral a v zahálce život trávil. Proč pak k službě církevní přehlédli muže, kteří byli tisícové nesnáze v potu tváří své přestáli, a místo těch s nenadání k tak vysoké důstojnosti potahují toho, který s oněch nesnází nic neokusil, nýbrž své celé mládí v marném světském řednictví strávil?“ To a toho mnohem více mluvilo by se, kdybych byl onu důstojnost přijal. Ale nyní to nelze; všechnen důvod k pomluvám jest jim přetržen; nemohou ani mně lichoty, aniž oněm úplatky vytýkati, leč by někteří přímo blázniti chtěli. Neboť jak by ten, který by k dosažení nějaké důstojnosti lichot a úplatků použil, mohl jít skoro již dosáhnouti, ji druhým ponechal? Toť by bylo, jako kdyby někdo mnohé práce vynaložil na statek svůj, aby pole jeho vlnily se obilím a lisy přetýkaly vínem, ale po tisícových potných nesnázích a vynaložení velikých peněz, právě když by měl žati a sbírat, jiným všechnen užitek ponechal by. Vidiš tedy, byť takové řeči daleko se pravdy minuly, byly by přece protivníkům záminu poskytlý k pomluvám oněch, jako by se volba má nebyla dle pravé rozvahy stala. Ale nyní nesmějí ani hlesnouti aniž na prosto ústa otevřítí.

To a tomu podobného více by se bylo při mém nastoupení toho úřadu mluvilo. Když pak bych se byl té služby ujal, nebyl bych ani dostačil obhájeti se žalobníkům každodenním, bych byl všechno bezvadně konal, ať nedím, že bych byl v mnohém pochybiti musil, dílem pro svou nevědomost, dílem pro svou mladost. Nyní jsem je i této viny sprostil, ale tehdy bych byl tisícové úkory na ně uvalil. Kdož pak by nebyl tehdy řekl: Nerozumným chlapcům se svěřily záležitosti tak velebné — veliké; stádo Boží jest zhubeno; obec křesťanská vydána jest v hříčku a posměch. Ale nyní „*veliká nepravost zape ústa svá*“ (Žalm 106, 42). Kdyby však o tobě se takové věci říci odvážili, brzo je skutky svými přesvědčíš, že se nemá posuzovati rozum dle věku, ani zkoušeti stařec dle šedin, tudíž že nelze naprosto mladíka odlučovati od toho úřadu, nýbrž jenom nováčka u víře.*) Ale mezi oběma veliký jest rozdíl.

*) Tak praví dle I. Tim. 3, 6. Tim se mluví o prvocírku hlavně ti, jejich rodiče byli pohané, pak i ti, kteří nedávno teprva pokřtěni byli, aniž
St. Jan Křtítel.

Kniha třetí.

Co se tedy týče hrubého uražení těch, kteří mne počítali ohtáli a mého ospravedlnění, že jsem je nijak zahanbiti nechtěl, uhnase té pocty, dostačilo by, co jsem posud řekl; že pak jsem to neučinil ani ze žádné pýchy a nadutosti, také to ti nyní, seč budu, vysvětliti hodlám. Neboť kdyby se mi na vůli neobhávalo voliti si buď vojenské vůdcovství nebo království a já se téhož úmyslu držel a i tím i tím pohrdl, směl by se ovšem někdo takového co si do mne domýšleti, ba z pýchy by mne nikdo nevinil, ale z bláznovství vinili by mne všickni. Když pak se jedná o kněžství, kteréž nad království tak vznešené jest, jako duše nad tělo, zdali pak se tu smí kdo osměliti, aby mne z hrdopýchy vinil?

1. *Že ti, kteří si Jana v podzetení vsali, jakoby se byl s pýchy vyvolčení svému uhnul, sami povstali své uškodili.*

Jaká pošetilost obviňovati z pomatenosti myslí ty, kteří málem pohrdli, a těm, kteří tak učinili s věcmi daleko vznešenějšími, nikoliv pomatenost ale hrdopýchu za vinu klásti. Byloť by nápodobně, jako kdyby někdo člověka, kterýby, stádem skotu pohrdaje, skotákem býti nechtěl, nevinil z hrdosti ale z třeštivosti; týž pak o jiném, který by nepřijal království nad veškerou zemí a vůdcovství nade všemi všudy vojsky, neřekl by, že jest blázen, ale hrdopýšek. Ale není tak, není; aniž pak mne obviňují, kdo tak mluví, nýbrž spíše sami seba. Neboť jenom pomyslití, že by mohl pouhý člověk onou důstojností pohrdnouti, jest důkazem, jaký pojem o slávě toho úřadu mají; neboť kdyby se nedomnívali, že jest toliko věcí obyčejnou, na niž nezáleží mnoho, ani by jim nenapadlo takového co si sobě jenom pomyslití. Proč pak mnedle nikdo se neodvážil o andělské důstojnosti takového co si souditi anebo říci, že by totiž některé duše lidské bylo, která by nechtěla vznešeného onoho řádu dosáhnouti? Velikých totiž vlastností domýšlíme se o mocnostech oněch, což nám brání domnívati se, že by který člověk mohl si co si většího nad onu důstojnost pomyslití. A

měli příležitosti svou pevnou víru a křesťanské mravy osvědčiti. Ať podnes se církev té zásady drží, novoobrácence jen s dispensí k vyšším svěcením připouštějí.

tak by právem výtky šlenosti zasluhovali spíše moji vinitelé nežli já. Nebyli by totiž nikdy takové věci domýšleli se do jiných, kdyby sami dříve nebyli pokládali důstojnost tu jako za nic.

2. *Že Jan se nevdálil s ctižádostí.*

Praví-li pak, že já po oti baže tak jednal, patrně, že sami si odporují a proti sobě brojí; neboť nevím ani jaké lepší řeči by nvesti mohli, kdyby mne chtěli právě proti nářkům ctižádosti obhájit. Neboť byla-li by kdy ctižádost v mé srdce vstoupila, byl bych důstojnost tu přijmouti musil, a nikoliv se jí vyhýbati. Proč? Protože by se mi přijatím veliké slávy bylo dostalo. Neboť kdybych byl za tak mladistvého věku a nedávno světských péčí se vzdáliv tak slavného mínění u všech došel, že by mi byli přednost dali před muži, jižto celý svůj věk byli v duchovním životě strávili, a mne před nimi většinou hlasů si zvolili; to by bylo zajisté každého přimělo, do mne se podivuhodných a velikých věcí domýšleti a bylo by mne učinilo mužem veleslavným a znamenitým. Nyní pak větší církve část, vyjma málokterých, ani dle jména mne neznají, tak že nikoli všem nýbrž jen některým bude známo, že jsem se té důstojnosti vyhnul, a tuším že ani ti nebudou všickni věděti, co se vlastně stalo. Pravdě pak se podobá, že i s těch mnozi budou mysliti, že jsem naprostě ani zvolen nebyl, anebo ja neschopen po volbě byl zavržen, ale nikoli že jsem schvalně utekl.

3. *Kdyby byl Jan po slávě bažil, byl by musil ten úlad přijmouti.*

Basil. Ale kdo pravdu vědí, diviti se tomu budou.

Jan. Těmi na myslí máš ty, kteří, jak jsi řekl, ctižádost a pýchn mi vytýkají. Odkud tedy lze ohvály očekávati? Snad od sprostého lidu? Ale ten nic jistého neví. — Od některých? Ale i od těch se mi právě opak toho dostalo; vždyť jsi ty sám nyní pro nic jiného sem nepřišel, leč abys zvěděl, jak bychom se proti těmto ospravedlniti měli. A proč bych měl o tom řeči šifiti? Kdyby i všickni pravdu věděli, ani tehdy by mne nezměli s pýchy a ctižádostí obviňovati. Pochověj maličko a

poznáš to jasně, a k tomu i to, že v nemalé nebespečenství upadnou netoliko ti, kteří by se takového osi trvati drze odvážili (bylo-li by totiž některého takového) člověka, čemuž bych já ani nevěřil), ale i ti, kteří by se do jiných toho domýšleli.

4. *Že kněžství jest úřad heurypelný, — a to v novém zákoně více nežli v starém.*

Kněžství vykonává se sice na zemi, ale jest řádu uebeského, a to všim právem. Neboť žádný ani člověk ani anděl, ani archanděl, ani která stvořená mocnost, ale sám Utěšitel službu tuto zřídil a přiměl bytosti v těle ještě trvající, aby úřad ten andělský zastávaly. Pročež má býti kněz tak čist, jako by na nebesích uprostřed oněch mocností stál. Hrozná i strašná toho znamení byla již před dobou milosti: *) zvonky zlaté, jablka granátová, drahokamy na náprsníku a náramcích, vínek na hlavě, mitra, dlouhá říza, zlatý náčelník, svatosvatyně, hluboké v ní ticho (II. Mojš. 28.). Ale kdo povážil to, čeho se nám zákonem milosti dostalo, jistě uzná, že ona hrozná a strašná znamení maličkostmi jsou a že pravdivým jest výrok apoštolův o zákoně (starém) pronešený: „*Nezůstává oslaveno, co*

*) Tuto se vztahuje sv. otec k tomu, jak Mojš. po rozkazu Božím pro Arona roucho velekněžské zhotoviti dal, aby jím i důstojnost jeho i důležitost bohoslužby lidu patrná byla. Přes obyčejný oděv měl nejvyšší kněz dlouhou řízu z šarlatové látky s jedním otvorem nahoře, aby se přes hlavu obvláčet mohla, a dvěma otvory po stranách ku prostrčení ramen. V dole dorahovala po kotníky a byla lemována prýmem a ozdobena zlatými zvony a modro-červeně zhotovenými kulatými třapci na způsob granátových jablek, počtem prý jich bylo 75; zvonky byly proto, aby lid upozorněn byl na příchod jeho a povinnou úctu mu vzdal. Přes tu řízu měl „efod“ (nárameník), t. j. krátkou, po ledví dosahující sukni o dvou polí, která se na ramenou a po obou stranách stýkala, tu stučkami, onde pak skvostnými sponami spojena byla. Spony na ramenou byly zlaté majíce zasazeny dos kameny onyxové po jednom na každém rameni s vyrytými jmény dvacíti pokolení izraelských, po šest na jednom. Přes „efod“ měl náprsník jako desku čtverhrannou s pídí na šíři a délku, se zasazenými ve zlatě 12 rozličnými drahokamy s vyrytými jmény 12 synův izraelských. Tak nosil nejvyšší kněz celý národ na ramenou a na srdci. Na hlavě měl čepici (*Ketnaqas*) z bílého kmentu, jako bývaly koruny královské, dosahující po uši; ta byla otočena modrým diádemem (*diadema*, *mitra*) a na té byl zlatý náčelník, na němž vyrytá byla hebrejským starým písmem: *קֹדֶשׁ לַיהוָה*, zasvěcen Hospodinu.

*v té částe slavno bývalo, pro výtečnejší s'ávu** (II. Kor. 3, 10.). Neboť když spatříš Pána, an na oltáři obětován leží, a kněze, an při té oběti stojí a se modlí, a všickni onou předrahou krví se rdí, mníš-li pak tehdež býti ještě mezi smrtelníky a na zemi dlíti, či spíše hned na nebesa se vznášíš a veškerou tělesnou mysl z duše své vyhostíš, pouhou tou duší a čistou myslí obzíráš věci nebeské! Ó toho zázraku! ó té lásky Boží k lidem! Ten, který na výsostech s Otcem trůní, jest tou dobou v ruku všech a dává sebe obejmouti a přijmouti všem, kdo si ho žádají, činí pak to všickni očima víry. Zlá-li pak se ti to všecko býti povržení hodno? nebo býti takové, že by tím někdo opovrhnutí směl?

Líbí-li se, můžeš i z jiného divu vznešenou svatost té oběti patřiti. Představ si před oči *Eliaše* (III. Král. 18.) a veškeren lid nesčíslný, an stojí vůkol něho, pak oběť na kamenném oltáři ležící, a všecko vůkol v hlubokém mlčení a tichu pohříženo, když jediný prorok se modlí. Tu náhle s nebes plamen na oběť vyšlehá; to zajisté jest vidění plné hrůzy. Očni se pak odtamtud sem k tomu, co tuto se děje a seznáš, že netoliko jest tu pouze zázrak, ale i takový, že všecken úžas převyšuje. Tu stojí kněz nenesa ohně, ale svoláváje Ducha svatého; modlitbu koná dlouho, ale nikoliv aby blesek shůry vyšlehl a strávil ležící tu oběť, nýbrž aby milost na oběť se sneala a pak duše roznitila všech a učinila je skvělejší nad stříbro předčistěné ohněm.*) Nuže, toutou zázračně hroznou

*) Co tuto o nejv. oběti máe svaté praví sv. otec, jest veledáležito. 1. Poukazuje nám, jak se tu nejv. oběť konala za jeho doby v polovici čtvrtého století. 2. Dává nám zřejmé svědectví o víře v přepodstatnění (transubstantiatio). 3. A dosvědčuje účast na velebné svátosti (sv. přijímání) veškeré obce křesťanské. O tomto zvláště toto podotknouti sluší: Když byli blakup a kněžstvo již přijímali, ohlásil jáhen dobu přijímání lidu volaje: „Sancta sanctis!“ Na to přikročili komunikanti ke mřížím, dělící oboltář od loží chrámové, první muži pak ženy. Zde nastavili stojíce každý pravici svou, muži pouhou dlaň, ženy pak přikrytou lněným rouškem, „dominicalo“ zvaným. Kněz pak jde od jednoho k druhému každému Tělo Páně na ruku podal, řka: „Corpus Christi“ a přijímající řekl: „Amen!“ a požil je. Na to podávali kněží a jáhnové přijímajícím i z kalicha Nejsvětější Krev Páně, řkajíce u každého: „Sanguis Christi, Calix salutis!“ načež opět každý: „Amen!“ odpověděl. Co se to dělo, zpívaly se některé žalmy a ukončily se po přijímání „antifonou“, která se podnes ve mši sv. „communio“ nazývá. Zevrubněji ještě to vše vysvětluje sv. Cyrill Jerusalemský (315—390), an uče, jak se k stolu Páně přistoupiti má, praví: „Nepřistupuj ani s plochou rukou

oběti kdož by pohrdnouti směl, leč by byl až příliš nesmyslný a sběsilý? Či nevíš, že by duše lidská nikdy nebyla s to, aby onen oheň té oběti snesla, kdyby jí Bůh svou milostí ku pomoci nepřispíval?

5. Že veliká jest moc a důstojnost kněžského.

Když povážíme, jak veliká jest ta věc, že člověk, v ochránce těla a krve ještě trvaje, k oné blažené a nesmrtelné bytosti se přiblížiti smí, tehdy důkladně poznáme, jak velikou důstojností obdařila kněze milost Ducha svatého. Neboť skrze ně i tato oběť se vykonává i mnohé jiné o nic menší výkony se obstarávají, směřující vesměs jak k důstojnosti tak i spáse naší. Pozemčanům totiž, na zemi ještě přebývajícím, světuje se obstarávati věci nebeské s mocí, jakéž Bůh ani andělům, ani archandělům nedal. Neníť zajisté řečeno těmto: „*Cožkoli svázáte na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvázáte na nebi, bude rozvázáno i na nebi*“ (Mat. 18, 18.). Majíť ovšem i pozemští panovníci moc vázati, ale pouze těla; avšak ona vazba týká se i duše a dosahá do nebes; co kněží vykonávají zde, to Bůh právem uznává v nebesích; úsudek svých sluh potvrzuje Hospodin. — Tak jim dal zajisté veškeru moc nebeskou, když řekl: „*Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějím se jim, a kterýmž je zadržíte, zadržány jsou*“ (Jan 20, 23.). Která moc může býti větší nad tuto? „*Všecken*

ani s roztáženými prsty, nýbrž levicí svou co trůn pod pravici podlož, která právě nejvyššího krále přijati má; potom přijmi na dlaně Tělo Kristovo a řekni: „*Amen.*“ Nyní posvětíš pečlivě oči své dotknutím se Nejsvětějšího onoho Těla a pak Je požij, dobře se na pozoruj, abys z Něho nepozorností něčehož neztratil; neb co by ti z Něho ušlo, to bys jako ze svých vlastních oudů pozbyl. Po přijetí Těla Páně přikroč i ke kalichu Jeho Nejsv. Krve, nikoli roztáženými rukama, nýbrž hluboce se pokloně řekni zbožně: „*Amen!*“ a účastenstvím Krve Kristovy se posvět. *Té vláčné částky z Oné Nejsv. Kroc, které při tom ještě na rtech tvých zůstane, rukou se dotkni a ň oči, čelo a druhé smysly posvětíš.* Potom potvrvej přes modlitbu a děkuj Bohu že tě tak převelobných tajemství hodna učinil ráčil. (Cyrillus Hieron. Catech. mystag. V. §. 18. Bitter Chryz. str. 244.)

Vyznačenými tuto slovy se vysvětluje, co sv. Jan svrchu dí, že „*Syn Boha Hledho jest v rukou všech,*“ a že se při nejsv. oběti „*všichni vůkol vtíci předahou Kroc Páně rdi.*“

soud vzdal Otec Syna“ (Jan 5, 22.); já pak vidím, že ten celý vzdán jest od Syna kněžím. Povýšení jsou zajisté k takové vládě, jako kdyby již byli do nebes povznešeni, a přirozenosti lidské sprostěni a všech našich vášní zbaveni. Kdyby některý král některému z podřízenců svých takové moci udělil, že by dle libosti mohl kohokoliv vězniti a propouštěti, zajisté by takový znamenitým a slavným byl všem.

Když však člověk od Boha dostává moci o tolik větši, ož jest nebe dražší nežli země, a duše nežli tělo, o tom by se některým zardálo, že by jenom tak skrovné počty byl obdržel, že by někomu z těch, jimž se ta moc svěřuje, možná bylo, nebo jenom napadlo darem takovým pohrdnouti. Odstup taková počítlost! Patrnáť zajisté počítlost, pohrdati tou vládou, bez níž by nám nebylo možná účastnými býti ani spásy ani kterých zaslíbených darů. Neboť nemůže-li nikdo vejíti do království nebeského, leč se obrodí z vody a Ducha svatého (Jan 3, 5.), a jestliže ten, který nejí tělo Páně a nepije krev jeho, vyloučen bude ze života věčného (t. 6, 54.), a to vše nevykonává-li se skrze nikoho jiného leč skrze ony posvěcené ruce, kněží totiž: kdož pak bude bez jich přispění s to, aby ušel ohně pekelného, neb obdržel slavného věnce v nebesích? Těm zajisté, těm se svěřují obrody duchovní, těm uloženo jest křtem rozmnožovati lid věřících.

6. Veliký jest úřad kněžský.

Skrze kněze obláčíme se v Krista, a pohřbeni jsouce se Synem Božím, stáváme se údy blahoslavené hlavy jeho, tak že nám spravedlivě netoliko nad vladaře a krále vážnějšími, ale i nad vlastní otce ctihodnějšími býti mají. Neboť tito nás z krve a z vůle těla zplodili, oni pak jsou původci našeho narození se z Boha, toho blaženého obrození se ku pravé svobodě a synovství Božímu skrze milost. Kněží židovští měli moc od malomocenství tělesného hojiti, či hojiti nikdy, nýbrž jenom vyhojené za uzdravené vyhlásiti (III. Mojš. 14.), a jaké i takto bývaly boje o kněžství tehdaž, to ty sám víš; ale kněží novozákonní mají nyní moc, neťku uzdravení od duševního malomocenství potvrzovati, nýbrž duše od něho uzdravovati úplně, tak že by lidé, kteří by jimi pohrdati chtěli, mnohem více by se provinili a většího trestu zaslouhovali nežli Datan se soudruhy

svými. Neboť ačkoliv tito sáпали se po důstojnosti jim nenáležící (IV. Mojž. 16.), nic však méně velikou k ní měli vážnost, což právě tím dokázali, že se tak velmi po ní snažili; ale naši odpůrci nyní, čím krásnější ozdoby bylo kněžství obdrželo a čím větší mocí jest opatřeno, opáčně sice ale tím zlopášněji proti němu brojí. Nenít totiž stejně těžké potupení, domáhati se důstojnosti nenáležící, a pohrleti dary tak vznešenými, nýbrž mezi tímto a onim jest rozdíl tak veliký, jaký jest mezi potupou a oslavou. Zdali pak může býti člověka tak bídného, kterýžby tak vznešenými dary pohrdl? Nikdy a nikdež, řekl bych, leč by někdo skutečně ďábelstvím byl posedlý.

Nyní pak se již navrátím, odkud jsem vyšel. Neboť netoliko k trestání ale i k dobročinění dal Bůh kněžím větší moc nežli rodičům přirozeným; rozdíl pak mezi oběma jest jako mezi přítomným a budoucím životem. Tito nás rodí k tomuto, oni pak k onomu; tito nejsou ani s to, aby své dítky tělesné smrti ubránili, ani blízcí se nemoci uchovali; ale oni netoliko nemocí uchvácenou ale i k záhubě se blízcí duši často zachovávají, tu některým levnější trest ukládajíce, tu jiné hned z počátku od pádu chráníce, netoliko naučením a napomináním, ale i modlitbou jim ku pomoci spěchajíce; majíť zajisté moc odpouštění nám hříchů netoliko když býváme obrozeni, ale i když jsme se jich po tom dopustili. Dí totiž písmo „*Stáň-li někdo z vás? zavolej kněží cirkve a nechť se modlí nad ním, mažíce jej olejem ve jménu Páně; a věrná modlitba uzdraví nemocného, a polehčej jemu Pán, a jest-li v hříchích, budou mu odpouštěni!*“ (Jak. 5, 14, 15.).

Potom urazí-li synové tělesných rodičů některého vládce a velmože nemohou jim tito nic pomoci; ale kněží usmírují lidem nedím knížata a krále, ale samého Boha. Nuže tedy, zdali pak po tomto vysvětlení odváží se ještě někdo na to, aby mno z hrdopýchy vinil? Já zajisté tuším, že s této mé řeči duše posluchačů takovou úctivostí dojaty jsou, že dále nebudou viniti z hrdopýchy toho, který se té důstojnosti vyhnul, nýbrž ty, kteří se samochťíce po ní sápu a všemožně jí dosáci se snaží. Neboť jestliže mužové, jimž se vlada nad obcemi svěřila, neosvědčice se opatrnými a velebedlivými, i ty obce pohubili i sami při tom zahynuli; jaké, zdá se ti, má potřebí síly, i své i s hůry, aby nezhrčel, ten muž, jemuž se ukládá ozdobiti choti Kristovu?

7. *Že sám sv. Pavel úřadu kněžského se hrasil.*

Nikdo nemiloval Krista Pána více nežli Pavel, nikdo mu větší horlivosti neosvědčil, nikdo větší milosti neobdržel; ale i přes to že tak velikých předností požíval, bázní trnul i před tou důstojností i pro ty, ježto vládl jeho světení byli. Pravi totiž: „*Bojím se, aby snad jako hrd chytrostí svou byl svedl Eou, nebyly také porušeny myslí také od sprostosti, kteráž jest Kristu.*“*) A opět: „*V bázni a strachu mnohém byl jsem o vás*“ (I. Kor. 2, 8.). Muž, který byl povznesen do třetího nebe a byl účasten tajemství Božích, a tolik byl trpěl smrti, kolik dnů byl po svém na víru obrácení přežil (II. Kor. 12, 2 a d.); muž, který moci od Krista obdržené použití nechtěl, aby nikdo z věřících nebyl pohoršen; muž, který příkázání Boží nadbytně plnil, a nikdež svého ale toliko věřících prospěchu vyhledával, když tedy ten vždycky tak bázliv byl, hledě k vznešenosti úřadu toho, což máme činiti my, kteří zhusta jenom svého prospěchu vyhledávajíce, příkazy Kristovy netoliko jsme nepředčili, ale mnohdy proti nim i přečinili? Dí onen: „*Kdož umdlévá, a já neumdlévám? kdož vraženi trpí, a já se (pro jeho spasení) nerozmlím?*“ (II. Kor. 11, 29.). Takovým má býti kněz, spíše pak nejenom takovým, ale ještě více dle toho, co ihned řeknu. Což jest to? „*Žádal bych si,*“ dí tentýž, „*zavržen býti od Krista, pro bratry své sourodné dle těla*“ (Řím. 9, 3.). Kdo takovým slovem se pronéstí může, jest-li či duše tak šlechetná, že k takové žádosti se vykáine, ten spravedlivě obviňován buď, strání-li se té důstojnosti.

Komu však k oné dokonalosti schází tolik, co mně, ten spravedlivě zasluhuje povržen býti, když ji přijme, nikoliv pak když se jí strání. Neboť kdyby se jednalo o volbu k důstojnosti vojevůdce, a ti, jimžby náleželo dáti ten úřad, přivedli by si nějakého kotláře, nebo ševce anebo některého jiného řemeslníka a svěřili mu vojsko, zajisté by ubožák onen nezasloužil si nižádné chvály, kdyby neutekl a nesnažil se všemožně, aby se neuvrhl střemhlav v neštěstí tak veliké.

8. *Že kněze mnohdy i v hříších upadne, nemá-li ostatnosti ducha.*

Dostačí-li tedy pouze volenu býti duchovním pastýřem a

*) II. Kor. 11, 2 dle Vulg. „*porušeny a odloučeny . . . kteráž jest v Kristu.*“ Viz Biblii Českou.

v úřad ten leda bylo se uvázati, aniž by které nebezpečností hrozilo, necht' si mne z marné tížádnosti obviňuje, kdo chce; pakli člověk, který na se tuto starost bere, potřebí má veliké opatrnosti, milosti Boží, života rozšafnosti a čistoty, vůbec otnosti nadlidské, tehdy mně neračič odepřítí svého odpuštění, jestliže jsem se nechtěl uvrhnouti nesmyslně a marně v záhubu svou. Neboť kdyby mně lodník velel, abych řídil loď nákladnou plnou lidstva a zboží rozmanitého a ke kormidlu mne posadiv, kázal mi pustiti se po moři Aigeiském nebo Tyrhenském, na první slovo bych odskočil. A tázal-li by se kde, proč? — „abych neponořil lodi,“ odpověděl bych. A tuto jest škoda toliko na zboží, a nebezpečí tělesné nejde dále lež k smrti, a přece nikdo neobviňuje nikoho, kdo by tu s velikou opatrností jednal; ale kde plujícím po strokotání lodí nehrozí pád do moře, nýbrž do propasti pekelného ohně, aniž pouze je zachvátí smrt obyčejná, oddělení totiž duše od těla, nýbrž taková, která duši s tělem v tresty věčné uvrhne: tuť vy se mrzíte a hněváte na mne, že jsem se neuvrhl horempatem v záhubu tak hroznou?! Nečinite tak, prosím co ne snažněji. Známt' já slaboučkou a malítkou duši svou; známť i velikost služby té a mnohonásobnou obtíži toho úřadu. Neboť více nežli mořskou vodopustu rozvínují větrové bouřliví vlnobití v duši kněze.

9. Že kněz hrozí nebezpečností od marné tížádnosti.

A prvním úskalím velmi nebezpečným jest tu marná otižádnost*), nebezpečnější nežli Oohechule, o nichž básníci strašné věci vypravují,**) a kterému přece mnozí plavci vyhnouti se

*) Toho zakusil sv. otec vrchovatou měrou od Theofila patriarchy, Alexandrijského, jenž byl hlavním původcem všech jeho utrpení až k smrti, jak jsme v životě jeho nastínili hleděli. Theofil jest v dějinách církevních truchlivým důkazem, že učinnost čím větší tím i zhoubnější bývá, není-li s pravou křesťanskou láskou spojena. Theofil patriarcha Alexandrijský, (358—412) vynámecal se neobyčejnou učností a výmluvností; k roztáru císa. Theodosia I. vypočítal na 418 let, na který den měsíce neděle velikonoční připadne, kteréžto určení v 6. století Dionysiovi Malému k zavedení křesťanského létopočtu za základ sloužilo.

**) Vztahuje se k příběhu vypravovanému v Homarově Odyssei XII. 73—III. jak Odysseus, blíž se na své plavbě ostrovům Oohechul (Sikra), jež svým líbezným spěvem plavce přivábívaly a zahubily, soudruhům svým usil' vzkem zespál, sebe pak ke stálému přivázání kázal a tak hroznému nebezpečnosti ušel.

dovedli bez úhony. Mně pak jest ono tak nebezpečno, že se nemohu toho zla uchovati ani nyní, kdežto mne nižádná potřeba nenutí blížiti se té propasti. Kdyby mi tedy toto představenství vzdával, ten by mne téměř svázanýma na zad rukama těm zběsilým šelmám, na onom úskalí obývajícím, vydal k rozsápání každodennímu. Které pak jsou ony šelmy? Zlost, malomyslnost, závist, svárliвість, pomluvy, křivé nářky, lež, pokrytství, úklady, brojení proti nevinným, radování se jiných, žádost pochval, touha po vyznamenání (ta nejvíce ze všech možná duši lidskou) z nečestných poklesků soudruhů, truchlení z dobrého zdaru, naučení jenom uši lektající, nešlechtné lichocení, nehodné podlízání, pohrdavost k chudým, šetrnost k bohatým, pocty nesmyslné a škodlivé, liché zdvořilosti, nebezpečné jak vzdávajícím tak přijímajícím, otrocká bázeň, slušící se toliko nejpodlejšímu porobům, dušení svobodné řeči, pokory mnoho sice na oko, právě pak nikdež, zanedbání potřebného napominání a káraní, či požívání jeho toliko proti lidem sprostým a tu přes míru, kdežto proti mocným nikdo se neosmělí ani ústa otevřít. Takové zajisté a počtem ještě četnější šelmy na onom úskalí se živí, jimž kdo jednou vydán jest, nutně od nich v takovou porobu svržen bývá, že v mnohých věcech přecasto i ženštinám k vůli jedná, až hanba o tom se zmíniti.

Božský zákon tyto od takové služby zapuzuje (I. Kor. 14, 34. I. Tim. 2, 12.), ony pak se do ní přes moc vtírají; a poněvadž samy o sobě nic nezmohou, jinými všecko působiti hledí.*) A tak velikou moc si již získaly, že kněze dle libosti

*) Jakož v pravé církvi ženy svatek sbožností jaty jsou a přísně se jak víry tak i mravů od církve předepsaných pokornou poslušností držíce, slovy i příkladem svým vždy k velikému prospěchu církve byly; tak i na opak ženštiny, buď marnivou hrdostí jsouce puzeny, anebo přepjatým, pověřčivým pobožnostkářstvím svedeny, mnoho nepořádků natropily, ačkoliv mnohdy jich pikle tajny zůstaly. Tak k. p. *Maximilla* a *Priscilla* mužům svým utekle, *Montana* se přidržela a šťastlivými svými věštbymi mnohé pomámlivše k rozšíření bludův a nepravostí jeho mocně přispěla. (Eks. II. E. V. 16—19.). Tak byla hrdá, pověřčivá *Lucilla* akoro hlavní původkyni více nežli 100letého a zhoubného roztrásku *Donatova* v Africe, zanevřevši proti jahnovi *Cecilianovi*, an ji byl se samolibého a pověřčivého pobožnostkářství káral. Když pak byl po smrti *Mensuria*, biskupa *Kartagaského* nástupcem jeho *Cecilián* zvolen (311), podněcovala opět ona proti němu nejprve kněze *Botra* a *Celestia*, a pak hostíc u sebe biskupy *Numidské* a metropolitou jich *Severndem*, ani se mrazil, že se volení a vysvětlení *Ceciliána* mimo jich přítomnost vykonala, to

své usazují a odstraňují, a všechno horem dolem prevracejí. Tu již patrně se jeví úkaz příslavně vyjádřený, že vůdce své pohánějí poddaní (I. Tim. 2, 12.); a byť byli muži, ale tak jsou to ženštiny, jimž se ani kázati nedovoluje. A co pravím kázati, ani hlesnouti jim v církvi nedovoluje svatý Pavel (I. Kor. 14, 34.). Já pak slyšel o jednom vypravovati, že jim takové svobody v mluvení dovolil, až se osmělily předníky církevní kárati a vyjeti si na ně trpčeji, nežli to činí panstvo svým otrokům.

Ale nikdo nemni, že bych všechny biskupy z těch chyb obviňoval. Neboť jsou mnozí, jsouť, kteří nedali se v takové sítě lapiti, a těch jest počet daleko větší.

10. *Těchto neřestí vinu nenese kněžská důstojnost ale naše neobalost.*

Ale neviním já důstojnost kněžskou z těch neřestí, nikoliv; dalek jsem takové nesmyšlnosti. Neboť by nikdo nevinil ani meč z vraždy, ani vino z opilství, ani sílu z násilí, ani mužnou udatnost z nesmyslné odvahlivosti; ale všickni, kdo rozum mají, přisvědčí, že toho všeho vinni a trestu hodní jsou ti, kteří těch od Boha udělených darů nepravě užívají. Ba, spravedlivé kněžství z toho všeho vinití smí nás, řádně-li je nezastáváme. Není ono zajisté neřestí řečených příčinou, ale my jsme je, seč jsme byli, takovými a tak četnými skvrnami zne-

zásti svojí způsobila, že se toto za neplatno prohlásilo, a na místo jeho zvolen byl důvěrný domácí přítel její Majorin, jen ještě jenom lektorem. Tím se trhaly obce křesťanské severní Afriky, zvláště když se po brzkém úmrtí Majorinovu na jeho místo dosadil *Donat*, přijímám Veliký (315), po němž i roztržek tou v církvi své jméno vzal. (Berthea Geich. d. ch. K. I. B. S. 308.) — Taktéž dobrá ale lehkověrná *Konstancie*, Konstantinova sestra, přemluviti se dala knězem Ariánským, že se Ariovi hřivda stala, a poručivši před smrtí svou toho kněze do milosti bratrovy, tím to způsobila, že Arius z vyhnanství povolán byl (Rok. h. e. I. 28.). — Hlře brájlá *Justina*, Valentinova a pak Gratianova manželka. Tajivši se očemnatě s kacifikým smýšlením svým, pustila mu usdu po smrti manželově. Nakazivši jedem Ariánského bluda mladého syna svého, tak daleko to svým sočením přivedla, že tento sv. Ambrože v chrámu vojakem přepadnouti a vyvléci kázal, až věrný lid pastýře svého sotva smrti zachránil. (Kocín h. trip. st. 382.) Jaké příkoří vrkává a slovná *Eudoria*, císařovna, sv. Zlatoústu působila, v životn jeho jsme ukázati hleděli. (Vis tti Irenaeus I. 25. 6. pozn.).

svařili, svěřice je lidem, jací se nám nahodili. Lidé, kteří prve ani své duše naseznali, ani se tíže té důstojnosti nevšímali, přijímají ochotně, co se jim podává; když pak k tomu přijde, že jednati mají, tu nevědomostí osli jsouce osnuli, tisícerymi nehodami pohubl lid jim svěřený. Toto zajisté, ba toto by se málem stalo i skrze mne, kdyby mne nebyl Bůh záhy z toho nebezpečenství vytrhl, ušetřa milostivě i své církve i mé duše.

Potom rei mi, odkud myslíš že tak veliké bouře v církvích pocházejí? Já bych alespoň řekl, že odnikud lež z toho, že se volby a dosazování přednostů církevních nepředložena a náhodně dějí.^{*)} Neboť hlava má býti velesilná, aby z té výpary, z ostatních částek tělesných vzhůru vstupující, rozlišovati a prospěšně rozdělití mohla. Jest-li sama o sobě slaba, nemohouc nedukivé ony částky odraziti, bude pak sama tím slabší, nežli jest, a pak s sebou i tělo zhubí. Aby se tedy nyní totéž nestalo, Bůh mne v nízkosti nohou^{**)} ochránil, které se mi původně dostalo. Mnoho, mnoho jest vlastností, milý Basile, mimo řečené, jež má míti kněz, já však nemám; především pak to, že duši svou má veskrze čistu chovati, aby po té důstojnosti nic nebažil. Neboť bude-li té důstojnosti příliš žádostiv, vzjeme se pak, až jí dosáhne, zápal pro ni tím silněji, a on mocí jeho jsa uchvácen a chtěje se v ní upevniti, tisícové ne-libosti bude musiti trpěti, ať jest mu lichotiti, ať nešlechternostem dopouštěti, ať silu peněz vynakládati. Že pak někteří bojující o tu důstojnost vraždami církve zaplavili a celé obce vzbouřili, toho pomínou, aby se nezdálo některým, že věci k neuvěření mluvím.^{***)} Má pak každý takovou úctu k té důstojnosti chovati, aby jednak tíži její útekem se uchránil, jednak i když by se mu jí dostalo a on se dopustil nějaké

*) Viz svrchu II. kap. 4. pozn.

**) totiž: „Uchránil mne, že jsem se v těle církve nestal hlavou, nýbrž stál nejnížeji, jako jsem u těla noby,“ naráží na I. Kor. 12, 14–26.

***) Tak se stalo za věku sv. Zlatoústa v Římě. V r. 366. byli po smrti Liberie papeže zvoleni nástupci jeho Damasus kněz a Ursicinus jáhen a vysvěcení oba. Toto dvojí obsazení jednoho stolce působilo rozbroj v lidu, v němž i sbrání použito bylo a který jenom násilným vypuzením Ursicina se skončil, když bylo, Bohužel i v chrámě bojováno, při čemž 137 osob strany Ursicinovy o život přišlo. — Sv. Řeh. Naz. vychvaluje sv. Athanasia, „že se nedostal násilím a vraždami na stolec sv. Marka, nýbrž se souhlasem voňkavého lidu tím právě duchovním, apoštolským způsobem.“ (Sv. Řeh. Naz. orat. de laudib. Sct. Athan.).

nepravosti, sesazení hodné, neočekával rozsudku jiných, ale sám tomu předešel a s důstojností té sestoupil.^{*)} Tak by totiž milosrdenství Božího tím spíše dosáhnouti mohl; neboť kdyby se nealukně vzpěchoval, netoliko by se nehodna všeho odpuštění prokázal, ale i hněv Boží tím více by roznítil, připojiv k prvnímu hříchu druhý ještě větší.

Ale toho se nikdo nikdy neodváží. Hrozná, opravdu vele-hrozná věc jest bažiti po té důstojnosti. To pak nepravím, jakobych sv. Pavlu odporoval, ale veskrze se s jeho slovy shoduji. Nuže co praví onen? „*Žádá-li kdo biskupství, hodná práce žádá.*“ (I. Tim. 3, 1.)

11. *Že má hnila vládychtivost a duše své vymýtliti.*

Já pak nepravím, že by bylo nebezpečno žádati si práce, ale vážnosti a pravomoci. A takové bažení trvám, že se má vši silou z duše vymýtliti, ba hned z počátku nesmí se mu ani dopouštěti, aby se v duši ujalo, aby pak člověk všechno s úplnou svobodou řídit mohl. Neboť, kdo nebaží po tom, aby se v té důstojnosti stkvěl, nebude se ani báti, aby o ni přišel, a ničeho se neboje, bude pak s to, aby ve všem jednal svobodně, jak křesťanům sluší. Kdo však se bojí a strachují, aby s vroholu toho složení nebyli, jak trpké otroctví zakoušejí, zaplaveni jsouce odevšad všelikými nehodami! jak často bývají nuceni urážeti i lidi i Boha!

V takovém stavu nesmí býti duše naše; nýbrž jako vidáme v bojích statné vojíny i horlivě bojovati i mužně padnouti; tak má i mužům dostavěm se k té správě jedno býti, buď kněžský úřad zastávati, nebo s výše jeho sestoupiti, jak to mužům křesťanům sluší, vědoucím, že takové složení stejně slavný věnec získá, jako přednostensství samo. Neboť když někdo takového cosi utrpí pro to, že nechce ničemuš dopustiti

^{*)} Toho příklady jsou v církevních dějinách velmi řídké; spíše se naleznou muži, kteří hodni jsouce své důstojnosti, pro pokoj církve raději odstoupili, nežli aby se v ní rozbíjeli udrželi. Tak vypravuje Eusebius (H. E. VI. 10.) o Narcissovi, biskupu Jeruzalemském na počátku 3. stol., že se ač jsa nevinný a nábožný velmi stolce svého vzdal a v samotu odešel, vída že odpůrci proti němu povstávají. Jak se zachoval svatý Řehoř Naz., když se jeho volbě odporovalo, jest známo. (Viz iť jeho „*na rozloučenou.*“ Časop: kat. duch. 1878. 109. 198.)

co by té důstojnosti neslužno a nehodno bylo, přivede k potrestání i ty, kteří ho nespravedlivě složili, sobě pak tím větší odměny zaslouží. „*Blahoslaveni jste,*“ dí totiž Pán, „*když vám slovečtí a vás pronásledovati budou a mluviti proti vám všelikou špatnou řeč pro mne, lhouce: radujte se a plesajte, poněvadž veliká jest odplata vaše v nebesích* (Mat. 5, 11. 12.). A to platí když kdo od soudruhů buď ze závisti, buď k vůli jiným, buď ze zášti, buď z jakéhokoliv jiného nepravého důvodu osazen bývá. Utrpí-li to však od protivníků, tuť není tuším ani slova potřeby k důkazu, k jak veliké odplatě mu oni nepřátelé dopomáhají svým bezprávím. K tomu sluší tedy všestranně zřetel míti a se bedlivě skoumati, aby nikdež ani jiskřička takové žádosti doutnajíce se neskrývala. Žádoucno jest totiž, aby i ti, kteří z počátku čisti byli té žádosti, i později, když byli k té důstojnosti povýšeni, té své čistoty si zachovali. Jestliže pak někdo před dosažením té vlády tuto hroznou a krutou šelmu (otížádsti) v sobě žije, tuť ani vysloviti nelze, v jakou výheň se uvrhuje, když jí byl dosáhl. Já pak též (ale nemni, že bych snad, snižuje se, v něčem tobě lháti volil) velikou žádost té důstojnosti chovám, což mne též mimo vše jiné velmi polekalo a mne pohnulo, abych se tak odstranil, jak se stalo. Neboť jak milovníci tělesní těžší skoušku své vášně mívají, dokavade sobě přítomni jsou, když pak se co nejdáleji od sebe odloučí, i prudkost její udusí; tak i ti, kteří si té důstojnosti žádají, dokavade jí na blízku jsou, nesnesitelnou touhu po ní cítivají, když pak se naděje k ní vzdali, s očekáváním i svou žádost odstraní. — Ta jest tedy jedna a sice nemalá příčina, která by již sama o sobě dostačila mne od té důstojnosti odstraniti. Ale nyní se k tomu přidružuje i jiná neméně vážná.

12. *) *Že kněz má býti velemoudrý.*

A která jest ta? Kněz má býti střídmy, bystrý, jako tisíceryma očima na vše strany hledě, poněvadž nežije sám sobě, ale i lidu tak četnému; já pak že jsem mladý a nedbalý, sotva svému spasení dostatečen, to bys sám uznal, ačkoliv pro svou lásku nejvíce se snažíš, abys moje vady zakrýval. Nemluv mi tu ani o postu ani bdění, ani léhání na prosté

*) Tyto náčisy (od 12. až 17.) nečtem se nyní v řeckém textu, ale první latinský překlad je zachoval.

zemi, aniž o jiných příkrostech, neboť víš, kolik mi i v těchto schází. A bych i důkladně v nich byl vyvoštěn, ani to by mi nic k dosažení onoho důstojenství přispěti nemohlo při mé osvědčené nedbalosti. Člověku v nějaké chýžce uzavřenému a o sebe sama pečujícímu, tomu by ovšem řečená ovičení velmi prospívala; ale představenému, jehož péče lidí tak četnému náleží, tak že skoro každý ze všech světcův i zvláštního ohledu od něho vyžaduje, jak může ten z toho něčím důkladným přispěti ku prospěchu jejich, nemá-li sám ducha statného a silného velmi.

13. *Že má kněz kromě otištěnosti i jinými ctnostmi se otkoiti.*

A nediv se, jestliže k této přisnosti i jinou zkoušku přidružíme, o statnosti duševní totiž. Neboť zdržení se pokrmů a nápojů a pohrdání ložem měkkým, jak vidíme, velesnadno jest mnohým, zvláště těm, kteří jsou hrubší povahy a již od mladosti k tomu ohováni, jakož i mnohým jiným, jimž buď soustava tělesná buď svyk takové těžší ovičení usnadňuje. Ale hrdé bezpráví a nactiutrhání, hrubé pomluvy, úsměšky od lidí nižšího stavu, i neopatrně i na veřejnosti pronesené, výtky i marně a neprozřetelně jak od představených, tak od poddaných činěné, to všecko nelze mnohým, ale toliko jednomu nebo druhému snést. I lze viděti, že muži v oněch přisnostech dosti utuženi, při těchto případnostech téměř jako závrátem uchváteni jsou, nic jinak nežli jako divé šelmy soplývají. Takové muže co nejpráhěji od stupňů ku kněžství odloučiti hledme.

Neboť že se biskup krmí nezdržuje, nebo že nechodí bos*), to nic neškodí obci církevní; ale zlostná hněvivost i jemu i bližním veliké nehody působí. K tomu pak těm, kteří ony přisnosti nekonají, Bůh ničím nehrozí, ale těm kteří bez příčiny hněvem zahoří, hrozí se peklem a pekelným ohněm (Mat. 5, 22.). Jako tedy ten, který marnou otištěností plane, dosáhne-li vlády nad lidem, tím většího podpalu své vášni dodává; tak i sám u sebe a v rozmluvách s nemnohými nemůže hněvivost

*) Mníši a poustevníci, uvykle ve svých samotách také přisnosti, zachovávali ji, i když k biskupské důstojnosti povýšeni byli, jak v pokrmu tak i šatstvu, jakož činil sv. Řehoř Naz. Epifanius a j.

svou na uždě zdržeti, nýbrž snadno v ní vypukne; když pak vládu nad celým lidem obdrží, bývá jako divoká šelma, se všech stran tisícerými šípy drážděna, a nemůže ani sám v pokoji trvati, i svěřencům svým neočištné působí nesnáze.

14. *Že se ničím neotupí bystrost rozumu tak jako hněvivost.*

Nic zajisté nekali čistou mysl a jasný rozum více, nežli nezřízený hněv, který u veliké prchlivosti se jeví. Proto dří písmo: „*Hněv i mudrce hubí*“ (Přisl. 15, 1.). Oko duševní člověka rozhněvaného bývá jako v noční bitvě zatemněno; nemoha rozeznati přátele od nepřátel, důstojníky od sprostých, proti všem stejně zuří; a byť i bylo nějakou ránu utrpěti, všemu volně se podrobí, by jenom duši rozkoší zuřivou nasýtil. *) Rozkoš zajisté jakousi má do sebe plamenný hněv, a více nežli kterákoli vašeň porobuje si duši, všecken její poklid horem dolem zvracuje. Hněv snadno nadýmá duši pýchou nesmyslnou, působí nevčasné sváry, bezdůvodné nenávisti, a zbytečné urážky, jimiž marně a stále jiné stíhá, a tak přivádí člověka násilně k tomu, aby mnohé podobné věci činil a mluvil. Duše totiž mocnou bouří té vášně semo tamo zmitána jsouc, nemá kdeby pevně ustála a mocně se útoku jejímu opřela.

Basil. Nedopustím, abys dále svou přetvářivou řeč vedl; neboť kdožby nevěděl, jak právě ty jai takového neduhu prost?

Jan. A ty bys mne tedy, můj rozmilý! rád k této výhni blíže pohnal a tuto umlčenou šelmu na mne poštal? Což pak nevíš, že jsem se já k této pravosti nedostal svou přirozenou povahou, nýbrž láskou k tichému životu? nevíš, že kdo se takto spořádal, může sice toho hrozícího požáru uniknouti, trváje v své zamilované samotě a obcuje toliko s jedním nebo druhým přítelem, nikoliv pak uvrhne se v prohlubeň tak velikých a přemnohých starostí? Neboť tehdaž netoliko sebe sama ale i jiné přemnohé s sebou na smrtný sráz přivede, učině je hrubostí neschopny, aby tichost pěstovali. Stává se totiž přirozeně, že všecko množství podřizených k mravům svých představených pohlédá, jako k nějakému vzornému obrazu, a se dle nich pří-

*) K tomuto místu a mnohým jiným též spisu jest, jakoby sv. otec svého úhlavního protivníka Theofila Alexandrinského povahu a jednání líčil, aspoň utrpení života jeho dotvrzuje pravdu jeho slov. Jadrné též líčí hněv sv. Basil ve své homilii proti hněvu. Viz. Blahověst, r. 1865. str. 389.

způsobiti vynasnažuje. Jak možná jich nadutost krotiti tomu, kdo sám se nadouvá? Který sprosták z lidu podvolí se mírnosti vida svého představeného, an zlostí zuřivá? Nelze — ba nelze poklesky kněží krýti; i sebe menší, co nevidět, zjevný bývají.

Zápasník ovšem, dokavade doma trvá a s nikým se nepotýká, může neznám zůstatí, buď si sebe slabší; ale jak se k zápasu svede, brzo se jakovým jest okáže. Tak i lidé, kteří o samotě a prázdni svůj život tráví, mívají své soukromí za pláštík svých nepravostí, ale když na veřejné zápasiště stoupí, svou samotu opustiti a jako plášť svléci musejí a tak svou duši zevnějšími dojmy téměř obnaženou okáží. Jakož tedy jich osobní ctnosti mnohým přispívají, k podobné horlivosti je povzbuzující, nápodobně i pro jich poklesky mnozí v konání ctnosti ochabují, až i v dobrých skutecích lenivými se stávají. Pročež se má krása duševní u kněze tak stkvěti, aby duše všech k němu hledících i potěšila i osvitila. Neboť nepravosti lidí sprostých, páchané jako v nočním temnu, bývají na záhubu toliko jim samým; ale hřích muže slavného a mnohým známého, škodu obecnou přináší všem, jednak lenivce k podnikání potných prací pro ctnost lenivějšími čině, jinak ty, kteří by nad sebou bdíti měli, k hrdopýše povzbuzuje. Mimo to poklesky prostých, byť i přišly na veřejnost, nezasazují rány tak znamenité; ale muži na vrcholu té vlády stojící jsou nejprve všem zjevní a tudíž i sebe menší jich poklesky jiným velikými hříchy se býti okazují; všickni tu měřivají hřích dle důstojnosti hřešícího, nikoliv dle velikosti skutku. Má tedy kněz téměř diamantovým brněním býti opatřen, všestrannou totiž bedlivostí a stálou života střídmostí, odevšad se na pozoru maje, aby nikdo u něho nenalezl místa neostřeženého, kde by pak mu smrtelnou ránu zasadil. Neboť všickni vůkol naň dotírají hotovi jsouce jej i raniti i poraziti, a to nikoliv jenom protivníci a nepřátelé, ale mnozí i z těch, jižto mu přátelstvím lichotí.

Takové tedy duše mají se zvoliti, jakými se byla dávno těla oněch tří mláďenců v ohnivě peci babylonské milostí Boží objevila. Tu zajisté oheň ten, který kněze zžírá, neživí se kletí a smůlou a koudelí, nýbrž mnohem horšími věcmi. An totiž nepálí kněze citelný onen oheň, ale obkličuje ho všeszírající plamen závisti; na všech stranách vzhůru šlehaje a přisněji celý život jeho zkoumaje, nežli onen oheň dotíral na těla mláďencův oněch. A nalezne-li kde jenom stébla slámy, ihned se chytne a co slabého jest, spálí a ostatní stavbu a byť se nad sluneční záři stkvěleji třeptila, kouřem začadí a zatemní celou.

Neboť dokavade život kněze se všech stran jest dobře spořádán, dotud bývá úkladníkům nepřístupen; stane-li pak se, že cosi sebe menšího přehlédne, což se mu snadno přihodí jakožto člověku, jemuž tuto nebezpečí plnou života vezdejšího vodopustu přeplouti jest, nic mu nespomohou všelici ostatní jeho dobří skutkové, aby zločajícím ústům ušel; sebe menší poklesnutí celý jeho život zšeředí. Všickni zajisté ohtí posuzovati kněze co anděla, prosta lidské slabosti, nikoliv pak co člověka tělem oděna a celou přirozeností lidskou obklíčena. A jako se ukrutníka, dokavade panuje, všickni strachují a jemu lichotí, nemohouce jej svrhnouti: když pak znamenají, že záležitost jeho k pádu se uchylují, ihned všickni, kdož se nedávno přáteli jeho býti zdáli. náhle v nepřátele a protivníky se mění, a vyslidivše veškeré slabé jeho stránky, vší silou o bezvládní jeho ukládají; tak se děje i knězi: kdož před nedávnem, když vládl, jej otili a jemu sloužili, pak malou vadu naleznouce, hned se k tomu hotoví, aby ho, neřku jako tyрана, ale ještě hůře s důstojností ssadili. A jako onen svých vlastních stráží se strachuje, tak i tento chvěje se před svými nejbližšími spoludůstojníky. Neboť nikdo tak po jeho vládě nebaží, nikdo tak celý jeho život zevrubně nezná, jako právě oni. Neboť na blízku u něho jsou, stane-li se cosi nevhodného, přede všemi to znamenají, a snadno, byť i nepravda byla, svým slovům pravdu získají a z maličkostí velikých nepravostí nadělajíce, pomluveného svrhnouti dovedou. Tak bývá slovo apoštoloovo v opak převráceno, tak že zní: *Trpí-li jeden úd, radují se druzí údové, a jest-li oslaven jeden úd, trpí i druzí údové;*^{*)} leč by kněz měl takovou zbožnost, že by všecko snesl a strpěl. K takovému boji ty mne posíláš? A v takové nejisté a bouřlivé bitvě myslíš, že ostojí duše má? Kdy pak a od koho jsi to seznal? Zjevil-li ti to Bůh, dokaž tu zvěst a já poslechnu; pakli to nemůžeš, nýbrž dle lidského mínění soudíš-li, sprost se již takového klamu. Neboť v těch věcech, které se mne týkají, sluší, abys více věřil mně, nežli komukoliv jinému, poněvadž „*věci, které jsou v člověku, neví leč duch, který jest v něm*“ (I. Kor. 2, 11.). Že bych byl tedy i sebe i voliče své v posměch uvrhl, kdybych byl tu důstojnost přijal, a že bych se pak byl s nemalou škodou navrátil v tento svůj stav, v kterémž nyní se vynacházím, o tom jsem tě, ne-li prvé, zajisté pak nyní svou řečí přesvědčil.

^{*)} I. Kor. 12, 26. Tam jest: „Trpí-li úd jeden, trpí i jiní údové s ním; pakli jeden úd oslaven jest, radují se spolu i jiní údové.“

Neboť netoliko závist, ale cosi zavisti horšího — žádost té důstojnosti ozbrojivá mnohé proti těm, kteříž jsou právě v držení jejím. Neboť jako vládychtivi synové pro dlouhý věk svých otcův se mrzívali, tak i tuto mnozí, vidouce že kněz již dlouhý čas v svém důstojenství trvá a nemohouce jej usmrtiti, o sesazení jeho ukládají, neboť všickni po jeho místě baží, a jeden každý očekává, že jemu jedinému se dostane.

15. *Ukazuje dále, jaké jiné a nebezpečné ováry pti volbě biskupův bývaly.*

Líbí-li se, ještě jiný druh toho nebezpečného boje ti okáží. Jdi tedy a nahlédni k těm hlavnostem lidu, v kterýchž obyčejně církevní hodnostáři zvoleni bývají, a uziš, že se tu knězi tolik výdětek činívá, kolik skoro hlav celý zástup čítá. Všickni, jimž náleží důstojnost tu zadati, v mnohé strany se dělí, a tu lze viděti, že ani shromáždění kněží mezi sebou ani s ustanoveným (k volbě) biskupem se nesrovnávají; každý stojí na svém; ten chce toho, ten toho. Důvod toho jednání jest, že nehledí všickni k jednomu cíli, k němuž hlavně hleděti mají, k duševní totiž šlechetnosti, nýbrž jest tu i mnoho jiných ohledů, z nichž se té důstojnosti mnohemu dostává. Tak se ku př. řekne: „Ten buď zvolen, že jest ze vznešeného rodu; ten opět, že má veliké bohatství a neměl by prý potřebí výživu bráti z důchodů církevních;“, jiný opět, že od nepřátel

*) Z toho místa jest viděti, že za doby sv. Zlatoústa biskupové, měli-li vlastní jmění, ze svého živi bývali, buď úplně nebo z části. O biskupu svém Flavianovi praví též sv. otec, že měl dům v Antiochii a tak pohostinář byl, že pořád v tom svém domě cizince přechovával, tak že se zdálo, jako by ani nepatřil jemu, nýbrž těmtu. Ostatně měl biskup svou výživu z důchodů svého chrámu, jichž správa k němu náležela. Ve výchoďních církvích zavládl ten obyčej, že důchody všech chrámů splývaly k chrámu biskupskému, odkudž pak opět jednotlivým potřebná částka udělována bývala. Avšak již r. 460. za patriarchy Genadia ustanovil hospodář jeho, aby co se u každého chrámu sejde, a též i zůstalo. Na západě určil papež Gelasius v 5. století 492—496, aby důchody a dary obětované na čtyři díly rozvrženy byly, jeden biskupu, jeden duchovenstvu, jeden chudým a jeden k potřebám chrámovým. Důchody záležely: 1. v dobrovolné oběti přírodních a peněz (jména dárců se veřejně prohlašovala), 2. v prvotínách, 3. ve výnosu majetku té které církve od doby Konstantinovy. Církev měla právo přijímati odkazy, k ní spadávala

k nám utekl; a tak jeden každý se přičiňuje přede všemi povznést ten svého známého, ten svého příbuzného, ten opět toho, který mu nejlépe lichotiti umí; hodnosti nehledí nikdo, povahu duševní nikdo v potaz nebéře. Ale já dalek jsem toho, abych takové důvody za dostatečné k duchovnímu úřadu uznával, nýbrž i trvám, že bych se neodvážil voliti ani toho, který by velikou zbožností osvědčil, ať nás ta ctnost nemálo k důstojnosti takové přizpůsobuje, leč by se zbožností také velikou opatrností spojoval. Známeť já sám mnohé, kteří po dráhný čas o samotě žili, posty se mrtvili, Bohu milými byli a ooden v tomto svém moudrém životě dále prospívali, dokavade totiž sami pro sebe býti a o sebe toliko pečovati mohli; ale dostavše se mezi lid a vezmouce na se povinnost neumělé poněbovati, tu někteří hned z počátku k tomu úřadu nedostatečnými se osvědčili, jiní pak přes moc vytrvavše, prvnější přímnost zavrhlí, a tak sobě velice uškodili, jiným pak pranic neprospěli. Ale ani toho, který by byl po celý věk v nejnižší církevní službě byl vytrval a vysokého při tom stáří dosáhl, ani toho bych pouze pro ten jeho věk k vyšší důstojnosti nepovzněl. Což kdyby i při tom svém vysokém stáří neschopen byl? To však nepravím nyní, jako bych k ředínám slušné úcty nechoval, aniž choi slovy svými jako zákonem stanoviti, aby muži ze sborů mnišských přicházející od takové důstojnosti veskrze odloučení byli (neboť zkušenost učí, že mnozí z oněch sborů pošli v této důstojnosti slavnými se osvědčili);*) ale to dokázati míním, že

(nebylo-li dědiců přirozených) zboží po mučenicích a vynavačích i pro víru vyhostěných. 4. V darech císařských, znamenitých někdy. Tak určil Konstantin, aby se pro potřeby církve Africké biskupu Kartagenskému Cecilianovi vyplátilo 3000 měšců peněz (měšec o 50 sl.) 5. V bojných přápevních v obilí a jiných plodinách, jež námořní věřci duchovenstvu pro vdovy a chudé dávali. I desátek se již počal dávat za doby sv. Augustina.

*) Mniši byli původně laikové, kteří buď soukromí každý zvlášť (pomstevníci, eremitae), nebo v společnostech mniši v širším smyslu bydlíce (coenobitae), přičiňovali se křesťanský život přináš, netoliko co se přikazův ale i rad evangelických týče, zachovávat. Tudíž z počátku žádného svěcení nepřijímali, majíce pro duchovní své potřeby svého zvláštního kněze, který posdají teprva ze středu jich zvolen a vysvěc en býval. Představení tomu ani rádi nedopouštěli, aby z podřízenců jejich některý vysvěcen byl, i mnozí z pokory nehodnými sv. svěcení se považující, všemožné se mu vyhýbali, (Viz příklad sv. Františka Serafského.) — Sv. Athanasius počal mnichy pro jich pravověrnost v duchovenstvo přijímat i na kněze i biskupy vysvěcovati, aby

když ani zbožnost, ani vysoké stáří nedodávají samy o sobě dostatečné hodnosti k důstojnosti biskupské, tím méně mohou k tomu dostačiti ohledy svrchu dotčené. Jiní pak ještě jiné oněch nesmyslnější ohledy uvádějí. Neboť někteří své muže v úřady kněžské voliti usilují, aby prý se neuchýlili v řady protivníků, jiní opět pro jejich zlomyslnost, aby prý jsouce zanedbání nestropili veliké neřesti. Zdali pak může býti cosi neřádnějšího? Hle! mužové špatní a tisícerymi nepravostmi zohavení právě proto oti nalezají, proč by vlastně tresty stíhání býti měli; a proč by se jim právě brániti mělo, aby ani přes práh církve nepřekročili, ti právě proto i k biskupské důstojnosti povýšení bývají!*) Zdali pak máme — rei mi — ještě jiné příčiny hněvu Božího vyhledávati, když záležitosti tak vznešené a svatou hrůzu působící znešvařovati dopouštěme tu mužům osvědčeně špatným, tu jiným patrně nehodným? Neboť když se jedni uzavazují ve správu záležitostí, jimž nerozumějí, jiným pak se svěruje vláda daleko jich síly převyšující, ti pak působí, že se církev Boží rovná veskrze bouřlivému Euripu.**)

Já jsem se prve smával světským knížatům, že důstojnosti neudělují dle šlechetnosti duševní, nýbrž dle bohatství, dle mnoholetého věku a dle přízně lidské; když pak jsem slyšel, že podobná nesmyslnost i v naše záležitosti přenesena jest, tu již jsem nepokládal onu chybu za tak těžkou. Neboť ký div, že lidé světští, jenom po slávě lidské bažící a za penize ke všemu schopni tak chybují, když muži, toho všeho prostými býti se tváříce, o nic lépe si nepočínají nežli oni,

jich horlivostí mocnější blud Ariův mohl potírati. — Na západě Eusebius, biskup Vercelaký, první co mnich na biskupství povýšen byl (370). Dálší pak dějiny církve jsou důkazem, že pravdivá jsou slova sv. Zlatoustá, „že mnozí z oněch sborů posílí v důstojnosti biskupské se proslavili.“

*) I sv. Řehoř Naz. podobně řekl ksa: „Obávati se jest, aby se nejv. úřad nestal posměchem, poněvadž se přednostností neuděluje odměnou za ctnost, ale i za zloplácnost; nedostává se nejhodnějšímu, ale nejmocnějšímu.“ A Palladius uvádí jmenovitě Theofila Alexandrijského, že nejraději neschopné na biskupství vysvěcoval, aby v nich volné nástroje měl ke všem svým ošemetnostem. I příklad toho, že i do Cařihradu chtěl svého Isidora vtlačit. Viz život sv. Jana Zlat.

**) Velmi těsná u města Obalkis jen 6 ráhů široká úžina mezi ostrovem Enboie (syni Negroponte) a Řeckem, byla obrazem neustálosti, poněvadž po 24 hodin se proud její 7krát měnil. Viz Platonův Faidon.

nýbrž tu, kde se jedná o věci nebeské, ohovají se, jako by šlo o jítro role nebo některou jinou tomu podobnou věc, a vezmouce si maním sprostáky ze zástupu, stavějí je nad záležitostmi, pro něž jednorozený Syn Boží nezpěchoval se zmařiti slávu svou a vtěliti se a podobu sluby na se vzíti (Fil. 2, 7.), a býti uplván a bičován, a zemřítí smrtí nejohavnější dle těla? (Mat. 26, 67.)

Ale ani při tom neustávají, připojujíce k tomu věci ještě nevhodnější. Neboť nevyvolnají toliko nehodných, ale vyhánějí též hodné.*) Jakoby totiž musilo se s obojí strany škoditi bezpečnosti církve, nebo jako by nedostačila prvéjší příčina k roznění hněvu Božího, tak i druhou k oné přičiňují, o nic menší. Rovněž zajisté škodno jest tu, i muže hodné vylučovati i nehodné vtírati. A tím se pak stává, že stádce Kristovo nikdež nižádné útěchy nenalezá ba ani si oddechnouti nemůže. Nezasluhuje-li pak to tisícerych blesek? není-li pak to hodno horoucnějšího pekla, nežli kterým nám sv. písmo vyhrožují? Ale i tak shovívá a snáší ty převeliké neřesti onen Hospodin, kterýž „*vzdá smrti hříšníkovi, nýbrž aby se obrátil a živ byl*“ (Ezech. 18, 23. a 33, 11.). Kdožby se dosti nadivil lásky jeho k lidem? kdož by se neužásl nad jeho milosrdenstvím? Sluhové Kristovi stádce Kristovo hubí hůře nežli osvědčení jeho protivníci a nepřátelé, a On v dobrotě své laskavě shovívá a k napravení se volá! Sláva ti, Hospodine, sláva ti! Jak hluboká jest láska tvá k lidem! jak nesmírné milosrdenství tvoje! Lidé, kteří skrze jméno tvé z neslavných slavnými a znamenitými se stali, té cti nadužívají proti tomu, kterýž je poctil, a odvažují se věci nejodvážlivějších, a násilí tropí ve svatyních, muže důstojné svrhující a vymítající, aby nestvůry jich v úplném bezpečí a beze všeho strachu všecko převrátiti směly, jak se jim zlíbí. A tohoto neštěstí chceš-li příčiny poznati, nalezněš, že jsou podobny oněm prve řečeným, kořen zajisté a tak říká matka všech jedna jest — závist.

Avšak ty příčiny nejsou jednoho způsobu, nýbrž liší se mezi sebou. Tu se praví: „Ten buď svržen, že jest mlad; ten

*) Tak činili hlavně Ariánci, vypusajíce kde a jak mohli biskupy katolické, aby své nestvůry na jich místa dosadili. Tak učinili nejprv Eustathiovi, biskupu Antiošskému, křivě se smilova jej viníce. Tím povstal rozrůk v Antiošské církvi, trvající 80 let. A kolikrát způsobili tíž vypuštění sv. Anastasia!

pak, že neumí lichotiti; opět jiný, že některého urazil; a ten zase, aby některý se nemrzal, patře že zvolen byl jiný, kdežto navržený od něho volence zamítnut jest; jiný opět že dobrý a povolný jest, a jiný že na přestupníky přísným bude“ a tak každý, z nějaké jiné podobné příčiny bývá odstraněn. Nemají totiž nouzi o příčiny, kdo takového cosi v úmyslu ohovají; neboť i veliký majetek některého bývá jim důvodem k obviňování, nemají-li nic jiného. Ale i to namítají, že prý se nemá k takové důstojnosti nikdo povznášeti, nýbrž pomalu a postupně, a tak si vymýšlejí jiné a jiné příčiny dle libosti.

Já pak bych se tu rád zeptal, co by měl biskup činiti, jsa tolikerou bouří zmítán? Jak v tak velikém vlnobití obstojí? jak se tu všem těm úskalím vyhne? Neboť jestliže přímým úmyslem svou věc vede, má všechny co nepřátele a protivníky jak proti sobě tak i proti voličům svým; všichni mu všechno na vyzdory činí, bouře mu každodenní tropí, úsměšky tisícerymi voliče jeho stíhají, až buď ony vystřadí, buď své milence vetrou. I jest jeho postavení podobno tomu, jako kdyby některý lodní správce soudruhy svými měl na své lodi námořní loupežníky, kteří by i jemu i lodníkům i spoluhlujícím každého dne úklady strojili. Dá-li jich přizní přednost před svým vlastním spasením, přijma k důstojnosti kněžské lidi, které by přijmouti neměl, bude mít místo nich nepřitelem Boha samého; můž-li pak býti většího neštěstí nad to? S nimi pak samými bude mít stav horší nežli prve, poněvadž oni budou vždy sobě vespolek pomáhati a tak se vždy mocnějšími stanou. Neboť jako tiché moře divými větry proti sobě bouřícími náhle též se rozruží a rozvlní a plavce pohubí; tak i církev klidná, pojmono ve své lůno osoby zhoubné, bouří a nehod mnoho trpívá.

16. *Že velostatným býti musí, kdo takovým bouřím odolati má.*

Poznej tedy, jakého muže se k tomu žádá, aby takové hrozící bouři odolal a proti tak velikým překážkám vše k obecnému prospěchu dobře řídil. Máť býti zajisté i důstojný a skromný, strašný a vlídný, přísný a přívětivý, nestranný a úslužný, pokorný bez podlosti, horlivý a mírný, aby proti tomu všemu zručně bojovati mohl. Kdo k nějakému úřadu se hodí, toho má vši mocí dosaditi, byť i všickni odporovali, k tomu jedinému hledě, k církevnímu vzdělání totiž a nic nedbaje ani nenávisti

ani přízně. Uznáváš-li pak, že jsem slušně tohoto úřadu se odstranil? A přece jsem ti ještě všechno neprošel; mám totiž ještě jiné věci koi. Ale neustaň vyslyšeti přítel neřimného, an by se ti rád ospravedlnil, v čemž ho viníš. Neboť nemá ti to všechno jenom prospěti k mojí obraně, ale přinese i tobě brzy nemalý prospěch k dobrému zastání toho úřadu. Kdo tedy takovou steskou života se bráti hodlá, ten musí nutně prve to všechno dobře prozkoumati, a tak tento úřad nastoupiti. A proč? Byť nebylo pro nic jiného, bude mu to prospěchem nemalým, že jest toho všeho dobře vědom, ničím nebude překvapen, staň se co staň.

Nuže tedy, co se líbí? Máme-li nejprve přistoupiti k péči o vdovy, nebo k obstarávání panen, anebo k obtížem úřadu soudního?*) Neboť v každém tomto oboru jest zvláštní starost a starosti větší strach. Předně tedy učiníme počátek s tím, co se nejnadhřejším býti zdá, s péčí o vdovy; ta správcům duchovním, jak se za to má, mimo výlohu peněz, nižádné péče nepůsobí; ale není tak. Jest tu sáisté mnoho bedlivosti potřebí, když volba jich nastane; děje-li se sepsání jich bez vyšetření jen tak maním, i to již příčinou bývá tisícerych nehod. Neboť stalo se již, že některé nehodnice toho stavu celé rodiny na zmar přivedly i manželstva rozloučily; některé pak i v krádežích, v hospodách a při jiných hanebnostech dostiženy byly. Takové však s důhodou církevních životů i trest Boží, i u lidí výčitky největší vyvolává i dobrodinců štědrou vůli odvrací. Neboť kdož by to rád viděl, že ty peníze, jež Kristu obětovati si umíní, dostávají se osobám, jmeno Kristovo hanobícím? Pročež jest tu mnohé a zevrubné zkoušky potřebí, aby ani takové, jakéž jsme právě naznačili, ale ani ty, jimž vlastní majetek dostačí, nestenčovaly výživu potřebným.

Mimo to vyšetřování nastává tu jiná o nic menší péče, aby jim totiž všechno, co k stravě náleží, jako ze zřídla vždy dostatečně plynulo aniž kdy ustalo. Neboť nevolná chudoba

*) Těmi slovy udává rozvrh svého dalšího pojednání, neboť o všech třech mluví v následujících §§. až na konec knihy této. — Co se nejprve vlov týče, ty jsi za doby sv. apoštolů si vzala církev na svou péči (Sk. 6, 1.), později to náleželo k úřadu biskupskému vyvoliti spůsobilé k službě církevní a starati se o ně. Sv. Zlatouš sám dovědčuje, že v Antiochii, ač město nepřilís bohatém, církev šví 8000 vdov a panen. — V Římě jich bylo r. 252., jak papež Kornel praví, 1500 vdov a chorých, „jež milost a láska Hospodimova zaopatřuje.“

jest zlo nenasytné a reptavé a nevděčné. I žádá se tu mnohé opatrnosti a péče, abys jim ústa zatknul, každou příčinu k stíženosti jim odejma. Lid zajisté jakmile vidí některého, an majetnějším jest, ihned jej za způsobilého k takové správě považuje. Ale já nikdy nemyslím, že by mu taková štědrost samotná dostačovala, jest mu ji sice především jiným potřebí, neboť bez ní by byl spíše škůdcem nežli dobrodincem, vlkem spíše nežli pastýřem. Avšak mimo to buď i vyšetřeno, zdali ještě jinou dobrou vlastnost má. A ta jest — matka všeho dobra mezi lidem — trpělivost, ta duši uvádí a provází jako v tichý, klidný přístav. Neboť vdovský stav dílem pro chudobu, dílem pro věk, dílem i přirozenou povahou oddává se nesmírné svobodě řeči, abychom tak to nejlépe vyjádřili; tu bývají nevděčné křiky a bezdůvodné stesky; kvílí, kde by děkovati a žalují, kdeby chváliti měly. Tu jest správci duchovnímu vše to šlechtně snášeti a nehněvati se ani pro nevděčné jich sváry, ani pro nerozumné výčitky; nešťastný stav jejich zasluguje totiž spíše útrpnosti, nežli přísnosti; poskívati se jich nehodám a k zármutku nad chudobou přidávati urážek, bylo by důkazem surovosti nejpodlejší.

Protož i jeden znamenitý mudrlec, hledě k ziskné a hrdé přirozenosti lidské a znamenaje, jak chudoba tak těžká jest, že i sebe šlechtnější duši skličuje, až ji často i k hanebným činům přivádí, napomíná přívětivým a přístupným se propůjčiti proslícimu, řka: „*Naklon laskavě chudému ucha svého, a odpověz mu pokojně věci v tichosti*“ (Sir. 4, 8.). Tímto napomenutím chce, aby nikdo jsa od chudých prošen, nehněval se, aniž pak ustavičnou dotíravostí jejich dopálen jsa, stal se jim nepřitelem, ač jim pomoci měl. A pomina toho, který prosbou svou k hněvu popuzuje, (neboť což by člověk zarmoucené duši kázal?) mluví k tomu, který slabost onoho snésti může, napomínaje, aby libým pohledem a laskavou řečí ještě před darem jej pozvednouti hleděl. Byť si i představený z toho, co vdovám náleží, nic nepřivlastnil, ale tisícovými nadávkami je stíhal a tupil a proti nim sopil, ten by ani sebe větší štědrostí jejich chudobou skličnému srdci nic neulehčil, nýbrž svými úkory zármutek jejich ztrpčil. Ačkoliv je totiž hladový žaludek k mnohé nestoudnosti donucuje, nic však méně pro takové urážky velmi citlivy bývají. Když tedy bojíte se hladu, nuceny jsou žebraři, žebráním pak nestoudnosti zvykají, pro nestoudnost pak opět kárány bývají, tehdaž mnohonásobná a mocná

těškomyslnost jako hustou mráкотou duši jejich zastírá. Kdo tedy o ně péči má, buď tak velikomyslným a varuj se, aby jejich zármutek ani svou hněvivostí nevzbuzoval, nýbrž kdyby se někdy objevil, hleď jej ihned útěchami utlumiti. Neboť jako ten, kdo urážky utrpěl, při hojném obdarování peněžité pomoci pro ránu sasazenou ani nedbá; tak i kdo laskavé slovo uslyšel a s darem i útěchu přijal, tím více se raduje a těší, a udělená almužna zdvojnásobí se mu mírností dárcovou. A to nepravím sám od sebe, nýbrž opět dle slov onoho mudroce, jenž nám svrchu uvedeně napomenutí dal; neboť dí: „*Syn, k dobrodiním nepřidávej domluvy, aniž ke velikému daru zarmucujících slov. Zda-li horkost neochlazuje rosa? Tak lepi bývá řeč nad dar. Hle! slovo jest nad dar dobý; obě pak bývá u člověka milostivého*“ (Sir. 18, 15.—17.).

Správce vdov má pak býti netoliko mírným a trpělivým, ale také hospodářským; neboť nebude-li takovým, pak opět chudých majetek rovněž škodu utrpí. Nedávno totiž správce jeden, jemůž se ten úřad svěřil, mnoho peněz sice nashromáždil, ale ani sám jich nespotořeboval ani nerozdal potřebným, vyjma některé, větší pak jich částku schoval a zahrabal, až pak při nastalé nepřátelské bouři celý poklad v ruce nepřátel se dostal. Veliké tedy opatrnosti jest potřebl, aby jmění církevní ani příliš se nevzmohlo, aniž pak se ho nedostávalo: co se shledá, buď ihned všecko potřebným rozděleno, a v zbožné mysli věřících spočívajetž poklady církve.

Co se pak pohostění cizích a ošetřování nemocných týče, jak veliké výlohy peněžité jsou tu představeným činiti, jak veliké jest tu bedlivosti, jaké opatrnosti potřebl! Tyto výlohy nebývají o nic menší, než svrchu řečené, ba někdy mnohem větší. I musí se tu správce duchovní výborně znáti v laskavém a opatrném se chování, by i zámožné dobrodince naklonil, aby horlivě a rádi ze svého majetku mu přispívali, hledě přitom, aby jednak staraje se o čílovu trpícím, neurasil srdce dobrodincův. Tu však musí i bedlivost i horlivost tím větší osvědčiti, neboť nemocní bývají mnohdy promrzeli a netrpěliví, a nevěnuje-li se jim veliká a všestranná pilnost a péče, dostačí i sebe menší přehlednutí, aby jim veliké neštězí působilo.

17. *Že o velikým strachem spojena jest píce o panny.*)*

Co se píce o panny týká, jest se strachem tím větším spojena, čím dražší ten poklad církve, čím královětší toto stádce nade všechny jiné jest. Neboť již i v tento sbor svatých duší tisíce nehodnic tisícerymi nepravostmi obtížených vetřiti se dovedly, což převeliký zármutek způsobilo. A jako není stejné neštěstí, prohřeší-li se panna urozená nebo služka její, tak jest též u panny a vdovy. Neboť u těchto nebývá nic divno, když všeliké klepy si dovolují a s sebou se vadí, lichoty a neslušnosti provozují a všudy se svítají a veřejně na trhu se procházejí, ale panna k vznešenějšímu boji přistoupila a nebeskému mudrcví se oddala; andělskému životu se zaslibuje a jsou ještě v těle, povinna jest obočováním netělesných bytostí se prokázati. Ji se nedovoluje ani mnoho a často vycházeti, ani marné a liché řeči vésti; vady však a lichoty nesmí ani dle jména znáti. Proto má i bedlivější stráž a moonější podpory potřebl. Neboť jednak jest jim nebezpečen všeobecný protivník vši svatosti, an proti nim povstává a jim úklady strojí, hotov pohltiti každou, která by pobloudila a klesla; jinak i mnozí lidé jim nástrahy kladou, a mimo to vše i vlastní jich žádostivost; slovem k dvojímu boji jest jim se postaviti, jednak zevně dotírajícímu, jednak uvnitř bouřícímu. Pročež tu nastává představenému veliký strach a větší ještě hrozí ne-

*) Panny, o nichž tuto sv. otec jedná, byly takové, kteréž se zbožnému životu oddaly, aniž se byly k stálému panenství zaslibily aniž pospolitě žily, nýbrž po různu u rodičů nebo přátel bytajíce. Tím se lišily od mníšek, u kterých to obé místo mělo. Staly pannami církevními (virgines ecclesiasticae.) Jeouce zvláštním žehnáním od biskupa Bohu zasvěceny, pod duchovní jeho správou náležely a proto nejen ve zvláštní knihy (matriculae ecclesiae) zapsány byly, ale i — byly-li chudé, — výživu z důchodů církve měly.

Na mravy jich dohlížela zvláštní představená.

Učiněný jich slib panenství nevázal je na první doby doživotně, neboť sv. Cyprian radí těm, které by se nestatečnými cítily alibu svému dostáti, aby se raději vdaly, nežli aby se hříchy svými v oheň věčný uvrhly (Cypr. de habitu virg.); ale sv. Zlatoúst považuje slib jejich nerozsvětlivým, jelikož se jim choti účinnému byly vzdaly.

Původ jich sahá do časův apoštolských (I. Kor. 7.) a bývalo jich valně u každého chrámu. Vyznamenávaly se zvláštním závojem (mitrella), při službách Božích měvaly zvláštní místo, zvlášť obětovaly a k sv. přijímání přistupovaly. Které alibu svému věrný jeouce na vyšší stupeň dokonalosti se

bezpečí a zármutek, aby se nic nelibého — uchovejš Bůh! nepříhodilo. Neboť když „*dcera uzavřená otci působí bdení*“ (Eccl. 42, 9.) a pečlivost o ni zapuzuje mu spánek zo strachu, aby nebyla neplodnou nebo nepřestála anebo (někdy manžela) neomrzela; čehož bude trpěti otcí duchovnímu, který sice toho nic, ale za to mnohem horších věcí obávati se má? Tu zajisté není manžel, proti němuž se nevěrnost páše, ale sám Kristus Pán; na neplodnost (dobrých skutků) tu není trestem potupa, ale věčná záhuba duše; neboť dí písmo: „*Každý strom, který nenese ovoce dobrého, vyřadí a na oheň vržen bude*“ (Mat. 3, 10.). Která choť tu upadne v nemilost chotě svého, té nedostačí odbytu býti listem zapuzujícím a odejiti, ale propadne i následkům té nemilosti -- trestu věčnému. Tělesný pak otec má mnoho prostředků, jež mu v stráži nad dcerou ulehčují; neboť i matka i pěstounka i zástup služebník i pevnost domu pomáhají tu otcí k ostražení dcery.

Neboť ten jí nedovolí vždy procházeti se na náměstí, aniž pak vyjde-li si, není nucena každému na potkání se ukazovati, jelikož ji šero večerní neméně nežli stěny domova ukrývají, nechce-li sama se objeviti. Mimo to nemá nižádné přičiny, proč by očím mužů se okázati nucena byla, neboť k takové potřebě nepřivede ji ani péče o potřeby domácí, ani zastání se proti škůdcům, aniž jaká podobná případnost; v tom všem jest ji

vynesly, pokívaly veliké vášnosti. Sv. Cyprian je podobnými slovy jako sv. Zlatoúst velebí.

Utěšený obraz duchovníčky takové právě z věku sv. Zlatoústa zůstavil nám Sosomenus (VIII. 23) na Nikaretě, která, jak jméno její praví, ctností zvlétla. Urozená ta Nikomedčanka hrdá z mládí se Bohu svému zaslíbila a slib svůj do smrti zachovala. Nespravedlivě byvá o znamenitou část svého dědictví ořízena, netoliko tuto nehodu trpělivě snesla, nýbrž i akrovný zbytek svého jmění tak spravovala, že nejen sama se svou čeledí dosti měla, nýbrž i chudým bojnou almužnu dávala. Zraje se v připravování léků, nemocným pomohla, jimž lékařové nic neprospěli, tak že dobrý pdar všeho, co podnikla, svláští milostí Boží se přičítal. Při tom všem byla tak skromná, že v tiché samotě k dokonalosti kráčíc, nijak se nedala pohnouti, by úřad představené nebo diakonisky na se vzala. Ať tak skvělých příkladů svaté dokonalosti nepochybně více stávalo, přece byl, jak sv. otec dále si stýká, ve sboru oněch duchovních i nemalý počet nehodnic, které svým nepanenským se chováním i sobě haubu i církvi a duchovním otcům svým žalost působily. (Viz život sv. Jana o t. ř. „spolu uvedených, spoludružkách, *συνεργιστριών*.)

zastancem — otec. Ona má tu jedinou péči, aby nic ani nedělala ani nemluvila, co by nehodno bylo náležité jí slušnosti.

Ale tu jsou mnohé věci, jež duchovnímu otci stráž nad duchovní dcerou činí veleobtěžnou, ba nemožnou. Neboť nelze mu, aby ji u sebe měl; takové spolubytování nebyloby ani slušné ani bezpečné. Byť totiž ušádné škody duševní nentrpěli, nýbrž svatost svou veskrze neporušenou zachovali, neměli by zajisté menší odpovídání za ty duše, které by tak pohoršili, nežli kdyby se byli s sebou prohřešili.

Když tedy ano spolubytování nemožno jest, není otcí duchovnímu tak snadno, aby vnitřní hnutí své dcery seznal, nepořádná přetal, řádná a mírná ovičil a k lepšímu pěstoval. I vyohásky její nelze tak šetrně střeziti. Neboť i ohudoba její a opuštěnost nedovolují jamu, aby bedlivě zkoumal, zdali se veskrze slušně a počestně chová. Jeouc totiž nucena všecky služby si sama obstarávati, nalezne vždy mnohé příčiny k vycházkám, nechce-li sama opatrná býti. Kdo jí prikazuje, aby stále doma byla, sprost ji nejprve těch příčin k vycházkám, opatří ji všemi potřebami, a dej ji služebníci, která by jí v tom všem ku pomoci byla. Ba ani na pohřební průvody a jiné noční pobožnosti nebuď jí dovoleno.* Vít zajisté, vít onen ošemetný had i v dobré skutky svůj jed vypouštěti. Duchovní taková panna buď jako hradbou uzavřena a málokdy po celý rok vycházej ze svého domu, když toho neodkladné a nevyhnutelné příčiny žádají.

Řekne-li někdo, že to není povinností biskupovou, aby se tím obíral, dobře věz, že ze všeho, co se děje, na něho i péče i odpovídání vychází. Mnohem prospěšněji jest, aby všechno zastáváje, obviňování ušel, které by mu jinak pro chyby jiných trpěti bylo, nežli aby služby se sprostě, obávati se měl účtů za to, co zpáchali jiní. Mimo to když sám svou povinnost koná, velesnadno všechno přehlédne; kdo však nucen jest přemlouváním jiných jednati, nezíská si takového oddechu opomenutím svého přičinění, nýbrž více nesází a závad od těch, kteří mu odporují, s náhledy jeho se nesrovnávajíce. Ale všechny

*) Pohřby se za prvních věků církve konávaly za poledního večera; nočními pak pobožnostmi rozumí tu sv. otec svatvečery (vigilie) před velikými svátky Páně a svatých mučedníků, kteří buď po celou noc nebo dlouho do noci trvaly. — Ženskému pohlaví již svěťm Eliberský v španělských sakazuje na takových nočních pobožnostech podíliti bráti.

péče a starosti o panny ani vyčísti nelze; neboť již při zápisu jich působí tomu, který to vede, neobyčejné obtíže.

18. *Že Úřad soudní^{*)} velmi obtížný jest.*

Úřad soudní působí tisícové obtíže, mnohé zaneprázdnění a nesnázi tolik, co jich ani světským soudcům snášení není. Neboť již i vyšetřiti, co po právu jest, bývá prací nesnadnou, když pak to člověk vyšetřil, jest druhá nesnáze, aby proti němu nesoudil, při čemž se potkává netoliko s prací a obtíží, ale i nemalým nebezpečím. Neboť již se stalo, že někteří slabšího ducha lidé v rozepře upadnouce, na víře škodu utrpěli proto, že se jim žádné přízné nedostalo. Mnozí zajisté, kteří bezpráví trpí, berou si v nenávisť ty, kteří jim pomoci nepřispívají, rovněž jako ty, kteří jim bezpráví učinili, nechtíce nic uvážiti ani zmatenost své pře, ani obtíže rozličné doby, ani ztenčené právomoci kněžské, aniž cokoliv tomu podobného; nýbrž jsou neuprositelnými soudci, nevědouce ničádného důvodu k obraně své, leč aby sprostěni byli zla, které je tísní. Kdo jim to získati nemůže, neujde odsouzení jejich, byť se i tisícerymi důvody hájil.

Když pak jsem se již o přízni zmínil, dovol, abych ti ještě jednu příčinu k stížnostem zjevil. Neobcházi-li biskup každodenně ob dům více nežli tuláci,^{**)} utřel si za to výžitek nesčíslných. Neboť netoliko nemocní ale i zdraví navštívení

^{*)} Soudní úřad, o němž tv sv. otec mluví, byl biskupům od císařů, Konstantincm počínaje, v právních toliko, nikoliv pak v hrdečných přech světem. Dle toho si sporné strany biskupy za soudce zvolili, buď pomínouce světských soudů docela, anebo od rozsudku světských soudců k biskupům se odvolávající. Výrok biskupů měl pak takovou platnost, jakoby byl od císaře samého vyšel; vládať zemí císařských jakož i vlnicki úřadaři měli nařizeno, aby neprodleně vykonali, co byl biskup za dobré uznal a rozhodil. (Boz. I. 9.) Toho častého ale i obtížného práva dostalo se biskupům z dvojí příčiny, jednak že pohanští soudcové proti křesťanům mnohých nespravedlností se dopouštěli, jednak i že se od nich dle vznešeného jich úřadu a svatosti života nejspíše spravedlnosti doufati dalo. Sv. Augustin dovodí právo to a povinnost křesťanů k němu se odvolávati se slov sv. Pavla I. Kor. 6, 4.

^{**)} Řecké slovo *ἀγοραῖος* jest širého významu: 1. hlavně ten, kdo na veřejném náměstí bývá; že pak se na náměstí také soudy konaly, může se tím rozuměti veřejný středník, písař v dobrém smyslu; 2. nebo kramář, který

býti chtějí, a větší jich část si toho žádají nikoliv ze zbožnosti, ale více bažíce po cti a vyznamenání. Stane-li se, že některého ze zámožnějších a mocnějších z potřeby a k obecnému prospěchu církve častěji navštíví, hned má z toho slávu lichometného patolízala. A co mluvím o přízních a návštěvách? Již pouhá jeho oslovení zavdávají příčinu k přemnohým stížnostem, že často jejich tíži podlehá a v málomyslnost upadá. Již pak i samý pohled jeho bývá posuzován. Neboť přemnozí i nejmenší jeho hnuti zevrubně přetřásají, jakož i způsob hlasu, pohled očí, míru úsměchu. „Na toho“, dí, „jemně se usmál, libým pohledem a jasným hlasem jej oslovil, mne pak jenom málo a mimochodem.“ A když ve společnosti mnohých sedě, nehledí na vše strany a uosloví-li každého, hned to mnozí hrdopýchou nazývají. Kdež bude kdo tak statné povahy, aby tolikým žalobcům odolal, buď jim ani příčiny k žalobám nedaje, buď jsa obviněn, se jim ubránil? Neboť povinností jest, aby žalobce neměl žádného; to-li jest nemožno, alespoň se žalob se očistiti, pak-li i toho docíliti nelze, jelikož někteří v marném a ničamném obviňování si libují, tuť nelze leč tyto neblahé úkony statně přestáti. Kdo totiž spravedlivě obviněn jest, snadně svého žalobce snese, poněvadž má trpělivějšího ve svém vlastním svědomí; když tedy od tohoto nejpřísnějšího překonání budeme, zevnější snadněji sneseme, jelikož mírnější jsou. Kdo si však nic zlého vědom není a bezdůvodně obviněn bývá, brzy se hněvem roznití a pak snadno v málomyslnost klesá, jestliže prve duši svou neuvykl, aby trpělivě snášela početilosti lidské. Neboť křivě obžalovanému a nevinně odsouzenému nelze nijak, aby nebyl takovou zlomyslností bolestně dojat a skličěn.

A kdož vysloví zármutek, kterýž trpí biskupové, když nastane potřeba, aby někoho ze sboru církve vyloučili? A káž by to neštěstí na zármutku toliko přestalo; ale tak jest při tom nebezpečí nemalé. Tuť zajisté jest se obávati toho, aby přílišně jsa někdo trestán, neutrpěl to, co již sv. Pavel řekl: „*přílišným žalem aby nebyl shlícen.*“ (II. Kor. 2, 7.) Tu jest nej-

adř, jelikož i ti na náměstí bývají; 3. nebo i ve smyslu špatném, na kterýž smysl toho místa ukazuje, *sahaleč*, *talák*, *pošuda*, který obchází na náměstí, aby si nějaké posvání ulovil a za to se i k velikým šprýmám propůjčuje. Proto i sv. Řehoř s tím slovem spojuje *ερωμεύλος*, mluvka, tláčka, *αυλαεσώτης*, šprýmař, šalek, šutkář.

větší bedlivosti potřebí, aby nestalo se vyobcování příčinou větší záhuby, co mu mělo býti prospěšno. Neboť jestliže duchovní lékař ránu hříšnickovu náležitě nevytne, bere účastenství na všech hříších, jichž se onen po takovém nedokonalém léčení dopustí, jakož i na hněvu božím pro ně. Jak mnoho trestů jest tedy očekávati tomu, od něhož netoliko za to, čím sám se prohřešil, bude se počít žádati, nýbrž který i za všechno, co zhřešili jeho svěřenci, v největší nebezpečí přijde? Neboť hrůzou-li trneme, majíce vydati účty za své vlastní hříchy, jako bychom onomu ohni ujíti nijak nemohli, což má k očekávání, komu za tak veliké množství odpovídati bude? Že pak toto pravda jest, slyš co praví sv. Pavel, či vlastně Kristus Pán ústy jeho: „*Poslouchejte představených svých a poddáni buďte jim; neboť oni bdi nad dušemi vašimi, jako majíce z nich počet vydati.*“ Zdali pak jest malý strach při takové pohružce? To ani vysloviti nelze! — Avšak to dostačíž ku přesvědčení i sebe vzdornějších a tvrdosijnějších odpůrců, že mne ani hrdopýcha ani marná ctižádost v útěk nepohnaly, nýbrž strach o sebe a uvážení tíže té důstojnosti.

Kniha čtvrtá.

1. Že netoliko ti, kteří se důstojnosti kněžské domáhají, ale i kteří k ní přes moc donuceni bývají, těžkým trestům a hříchy podléhají, jichž se pak v tom stavu dopustí.

To slyše Basil a poněkud pomlče řekl: Ovšem kdybys se byl té důstojnosti dosáti domáhal, měla by tato bázeň tvá nějakou příčinu; neboť kdo se přičiněním svým, aby nějakého úřadu dosáhl, přiznal, že se za schopna k němu považuje, tomu pak když se mu svěří, není lze v událé některé chybě ntéci se za svou nezkušenost. Předkem si zajisté ten a takový všelikou vlivu odhal svým totiž snažením se po úřadu tom a uchvácením si jej; rád a ochotně se v něj uvázav nesmí pak říci: V tom a v tom jsem nerad pochybil, tomu a tomu nerad jsem uškodil. Na to mu pak řekne, který ho ustanovil: Jsa ty sobě takové své nezkušenosti vědom a nejse dosti schopen, abys tu službu bezvadně zastal, proč jsi medle

se odvážil a snažil dosáhnouti věci tvoji způsobilost převyšujících? Kdož tě nutil? kdož by tě byl přes moc k tomu potahoval? — Ale nic takového ty se své strany o sobě nikdy neanalyšil, neboť ani sám si nic takového nemůžeš za vinu pokládati, a druhým všem též jest zjevno, že ani málo ani moc se té důstojnosti nedomáhal, nýbrž že se to stalo přičiněním druhých. A tak ta okoličnost, která jim pro hříchy, jež by se snad byly udály, všecku výmluvu odnímá a tobě k velikému ospravedlnění by sloužila.

Jan. Na to já zavrtě hlavou a tiše se usmívaje divím se té jeho prostotě a dím k němu: Přál bych ovšem i já, aby to tak bylo, jako pravíš ty, můj rozmilý, ale nikoli proto, abych snad dosáhl, čemu jsem nyní unikl. Byť mi totiž žádný trest nehrozil za to, když bych nezkušeně a jenom leda bylo Kristovo stádce obstarával, považoval bych to nicméně za větší zlo nežli by veliký trest mi býti mohl, kdybych se maje tak veliké věci sobě svěřené, tak nevděčným prokázal tomu, kterýž mi je svěřil. Za jakou tedy příčinou bych žádal, aby tvé mínění pravdivé bylo? Aby těm bídným nešťastníkům (tak totiž sluší jmenovati ty, ježto se proti všemu řádu na stupně toho představenství dostávají, bys ty tisíckrát trval, že přes moc k tomu dohnání byli a nevědomky se prohřešili), aby těm pravím lze bylo ujíti ohni nehasitelnému a temnotě nejtemnější a červu nehynoucímu a odstátu býti a počtenu ku pokrytoům (Mat. 24, 51. — 25, 30. — 8, 12. — Mar. 9, 43. 45. 47.). Avšak co mám ti říci? Není tak, není! Líbí-li se, dám ti toho nejprve důvod od království vzatý, kteráž přece u Boha není v takové vážnosti, jako kněžství. Saul (I. Král. 9.), Kisúv syn, nic se nedomáhal toho království, jehož se mu pak dostalo, nýbrž šel toliko za příčinou hledat oslic a přišel k proroku jenom, aby se o nich doptal, ten však s ním o království smlouval. Ale onen nijak do toho naskočil, ale slyše ten návrh od proroka, zdráhal a vymlouval se řka: „*Kdož jsem já a co jest dům otce mého?*“ Což dále? Když byl špatně zastával důstojnost sobě svěřenou, zdali pak byla ona slova s to, aby ho uchovala hněvu toho, kterýž jej králem byl ustanovil? Mohl on ovšem na výtky Samuelovy odpovědět: „Zdali pak jsem se já ucházel o to království? zdali pak jsem sám tu důstojnost sobě urval? Ohtál jsem žíti životem muže sprostého, životem bezstarostným a klidným, ty však jsi mne k té důstojnosti potáhl. Trváje ve své nízkosti, snadno bych se byl těmto

přestupkům uhnul. Neboť náležeje k sprostému a obyčejnému lidu, nebyl bych býval vyslán k takovému dílu; Bůh by mi nebyl zajisté uložil válku proti Amalekitům, a nemaje toho úkolu, nebyl bych zhřešil takovým hříchem.“ Ale to všechno nedostačí k výmluvě, ba netoliko nedostačí, nýbrž jest i nebezpečno, jelikož to hněv Boží tím více podněcuje. Neboť kdo přes své zasloužení počtěn bývá, nesmí používatí velikost té počty na výmluvu hříchů svých, ale té veliké lásky Boží, již se mu dostává, má použití k většímu ještě pokroku ve své dokonalosti. Kdo však míní, že se mu větší volnosti k hřešení propůjčuje svěřením vyšší důstojnosti, nic jiného tím nečiní, nežli že se snaží laskavost Boží vyhlazovati příčinou svých hříchů; tak mluvívají lidé bezhošní a takoví, kteří život svůj v lenivé nedbalosti tráví. Ale my si nesmíme takto počínati, aniž v takovou neamyslnost zablouditi, nýbrž přičiniti se máme, abychom seč síly naše stačí, vždy a všude zbožně a svatě mluvili i smýšleli.

Aniž pak Heli (ať již ponechaje řeči o království, přejdu ke kněžství, o němž vlastně rozmlouváme.) ani Heli nedomáhal se dosáhnouti své důstojnosti; ale což pak mu to pomohlo, když byl zhřešil? (I. Král. 4, 18.) Ale co pak pravím, že se nedomáhal? Vždyť mu ani nebylo dovoleno se jí vyhnouti, byť byl i chtěl, ano zákon mu ji ukládal; byť totiž z pokolení Levi a tak byl povinen přijmouti důstojnost tu, ana od předků naň přešla. Ale nicméně i takto za nezvedenost synů svých podlehl trestu a to nemalému (I. Král. 2, 4.). — A jak se dělo prvnímu židovskému knězi, o němž Bůh s Mojžíšem tak mnoho byl rozmlouval, když nedostačil sám odolati neamyslnosti přečetného lidu? málo již scházelo, že by byl zahynul, kdyby nebyla přimluva bratrova hněv Boží ukrotila (II. Mojž. 32, 10.).

Když pak jsem se již o Mojžíšovi zmínil, dobře bude i z jeho příběhův okázati pravdu své řeči. Ten blahoslavený Mojžíš tak dalek byl toho, aby si uchvátil přednostenství nad národem židovským, že je i zamítl, když se mu dávalo, a když Bůh prikazoval, zdráhal se tak, že ho rozhněval. A nejen tehdy tak učinil, ale i později, když mu vůdcovství nad lidem svěřeno bylo, žádal si raději umřítí, jen aby ho zproštěn byl. Neboť dí: „Zabí mne, jestliže mi takto dělati chceš“ (IV. Mojž. 11, 15. a 20, 12.). A když pak zhřešil u vody (sváru), zdali pak byly jeho stále odpory s to, aby ho u Boha obhájily a

od něho mu odpuštění získaly? I proč jiného bylo mu zabráněno vejíti v onu zemi zaslíbenou? Pro nic jiného, jak všichni víme, lež pro jeho hřích, pro který tomu hlavněmu muži nebylo dopřáno toho, co se dopřalo poddaným jeho. Po tak mnohých letech a strastech, po té nevyslovitelné bludné pouti, po tak mnohých bojích a vítězstvích, vůč té země zemřel, pro niž byl tak strádal; přemoha nehody mořské vodopusty, nepoužil blaha klidného přístavu. Vidiš jak netoliko těm, kteří si nějakou důstojnost urvali, ale ani těm, kteří se k ní pomocí jiných dostali, nižádné výmluvy z jich hříchů se nedovoluje. Neboť když oni muži, jež si Bůh sám po mnohém jich odporu vyvolil, často tak velikému trestu podlehli a nic jich nemohlo vybavit z toho nebezpečí, ani Arona, ani Heli, ani blahoslaveného muže onoho, svatého a slavného proroka, nejtiššího ze všech pozemčanů, kterýž s Bohem mluvil jako s přítelem, pak sotva nám, jimž tak mnoho k dokonalosti jeho schází, bude moci k výmluvě dostačiti to sebevědomí, že jsme se nic nedomáhali té důstojnosti, zvláště když se daleko větší část těch voleb neděje milostí Boží, nýbrž přičiněním lidským.

Jidáše si Bůh vyvolil a ve svatý onen sbor pojal i apoštolské důstojnosti jej s druhými účastna učinil; dal pak mu i přednost před jinými, správu peněz totiž (Jan 12, 6.). Což dále? Když obojí úřad zastával právě na opak, nešli byl povinen, toho zradil, jehož hlásati měl, a co spravedlivě vynakládati náleželo, špatně vydal, zdali pak užel náležitého trestu? Ba právě proto i těžšímu podlehl. A spravedlivě velmi. Neboť nikdo nemá darův od Boha obdrženy nadužívati k tomu, aby ho urážel, nýbrž aby se mu tím více zalíbil. Kdo by však žádal proto, že byl vyšší důstojností poctěn, aby též trestu užel za to, v čem se byl provinil, skoro podobně by jednal, jako kdyby některý z nevěřících židů, slyše slova Kristova: *„Kdybych nebyl přišel a nebyl mluvil jim, hřichu by neměli“*; a *„kdybych nebyl činil mezi nimi divy, jichžto nebyl nikdo jiný činil, hřichu by neměli“*, (Jan 15, 22. 24.) jal se Spasitele a Dobrodince kárati řka: *„Nač jsi přišel a mluvil jsi? nač činil jsi divy? abys snad nás tím více trestal?“* To by byla slova rouhavá a zběsilá. Neboť lékař nepřichází, aby tě odsoudil, nýbrž aby tě uzdravil; nepřichází, aby nemocným pohrdl, nýbrž aby jej nemoci úplně sprostil; ty však sám se a schválně odtrhna jeho rukou, podlehni těžšímu trestu. Jako kdybys se byl léčení lékařovu podrobil, byl bys se prvnějších neduhů

sprostil; tak když jsi vida ho přicházeti, unikl, nebudeš již moci jich zbýti se a to nemoha, i za to trest utrpíš, i poněvadž jsi péči jeho, aspoň co jsi mohl, zmařil. Tudíž nebude ani sám stejný trest trpěti po obdržení od Boha počtě, jaký bychom byli trpěli před ní, nýbrž v onom případě mnohem těžší; kdo totiž dobrodiním se nepolepší, spravedlivě trpčeji trestání býti zasluhuje. — Když se nám tedy tato výmluva nedostatečnou býti okazala, tak že netoliko neospravedlní ty, kteří k ní útočiště své berou, nýbrž více je obviňuje, po jiné bezpečnější bude se nám obrátiti.

Basil. A po jaké? ani sám se nemohu nyní vzpamatovati; tak jai mne touto řečí svou polekal a zastrašil.

Jm. Nebuď tak sklíčen, prosím snažně, neboť máme my, slabší, máme v tom bezpečnost svou, že nikdy do toho nepůjdeme; vy pak, siláci, v tom, abyste naději spásy své po milosti Boží v ničemž jiném neskládali, leč v svědomité snaze nic nečiniti, co by nehodno bylo ani toho vám uděleného daru, aniž pak dárce jeho Boha. Největšího zajisté trestu by zaluhovali, kteří by dosáhnouce svým přičiněním té důstojnosti, potom buď ze slabosti, buď zlomyslnosti anebo z ne zkušenosti své úřad ten špatně zastávali; ale ani těm, kteří beze svého přičinění té hodnosti dosáhli, nijaká nezůstává v tom případě výmluva, nýbrž i oni postrádají všelikého ospravedlnění. Já totiž trvám, byť bylo tisíc těch, kteří by nás zvali a nutili, že nikdy nesmíme těchto dbáti, nýbrž nejprvé v duši svou nahlédnouti a ji bedlivě prozkoumati, a tak jenom nutitelům povolit. Vždyť nikdo neodvážil se slibovati, že vystaví dům, nejza stavitelem, aniž pak se osmělí nezalec umění lékařského tělesně nemocných léčiti, nýbrž byť bylo sebe více těch, jichžto by ho k tomu nutili, opře se tomu, nic se neestyděl za svou neumělost. Správu pak duchovní máje převzít člověk nad dušemi tolikými, zdali pak by neměl nejprvé zkoumati sebe samého, či jsa všeho veakrže nezkušen směl by tu službu na se vzíti, že ten a ten tak přikazuje, ten a ten ho nutí, nebo aby toho a toho neurazil? I jak by pak neuvrhl v propast střemhlav i sebe i ty, kteří ho k tomu nutí? Byloť mu na vůli zachovati sebe a on nyní k tomu ještě v záhubu uvrhuje s sebou i druhé. Odkud lze se mu nadíti spásy? odkud očekávati nějakého odpuštění? Kdo pak se nás potom zastanou? Ti snad, kteří nás nutili a přes moc k tomu potahovali? Ale je samy kdož pak uchová trestu v onen čas? Neboť i jim bude potřeba orodovníkův, aby ušli ohně věčného.

Že pak já nyní nepravím toto k tvému zastrašení, ale jak se dle pravdy ty věci mají, slyš co praví sv. Pavel k Timotheovi, svému učeníku a pravému a milovanému synu: „*Nevzkládej rukou rychle na žádného, aniž obcuješ hříchům cizím*“ (I. Tim. 5, 22.). Vidiš-li pak, jak jsem se všemožně přičinil, abych i sebe i ty, kteří mne k té důstojnosti dohnati hodlali, netoliko pokáráni ale i trestu uchoval?

2. Že tímtož trestu propadají, kdo nehodně vyvolávají, byl se toho dočinili a té příčiny, že je nesoují.

Jako tedy vyvolaným nedostačí k ospravedlnění se výmluva: „Nevstoupil jsem do toho stavu dobrovolně“; — „Byl bych utekl, kdybych se toho byl nadál“; tak ani těm, kteří takové muže zvolili, nic nepomůže. Hci, že zvoleného neznali. Ale právě proto i větší bude vina jejich, že volili toho, kterého neznali; co se jim zdálo býti výmluvou, zvětší jich provinění. Neboť kdož otroka koupiti chtějí, okazují ho lékařům, rukojmí koupě žádají, sousedů se vyptávají, a pak přes to všecko ještě si nedůvěřují, ale na dlouhý čas si ho berou na zkoušku; zdali pak by proti tomu nebylo jednáno velmi pošetile, když se má někdo k takovému úřadu voliti, učiniti to maně a nehodně, jak se tomu a tomu zlíbí, buď k libosti jiných nebo nelibosti hned dosvědčovati, hned posuzovati a na nic jiného nehleděti? Kdož pak se nás někdy zastane, když i těm bude zastanců potřebl, kteří by se nás zastati měli? — Dále pak má i ten, který někoho vysvětliti hodlá, bedlivou zkoušku učiniti, ale i větší ještě ten, který se vysvětliti dává. Neboť ačkoliv bude míti své voliče soudruhy svého trestu za všecko, v čem se prohřešil, sám přece proto trestu neujde, ale většího se mu dostane, leč by ti, kteří ho zvolili, byli tak učinili z některého lidského ohledu proti svému přesvědčení. Neboť byli-li by na tom postiženi, že vědomě nehodného pouze z nějakého ohledu dosadili, bude jim stejné muky trpěti, ba snad i většímu trestu podlehnou, kdo neschopného ustanoví. Kdo totiž dá právomoc někomu, který vědomě církev poškoditi chce, ten by sám byl původcem škod od onoho spáchaných. A byť osobně nic takového nezavinil a se vymlouval, že mlněním obecného lidu sklamán byl, ani tak nebude bez trestu, ale menší poněkud pokuta jej zastihne, nežli vysvěcence. Proč

to? Poněvadž voličové pravděpodobně řici mohou, že nepravým míněním lidu jsouce klamáni, na tu volbu připadli, ale kdo byl zvolen, nemůže se vymlouvat, že sebe neznal, jako druzí řici mohou, že oni neznali jeho. Kdo tedy tužšímu trestu někdy podlehne, nežli ti, kteří ho dosadili, má i bedlivěji než oni sebe prozkoumati. A když by ho oni neznajíce k tomu potahovali, má jíti k nim a poučiti je upřímně o příčinách, pro něž by klamu svého vzdáti se měli, a dokázati jim, že nehoden jest té důstojnosti, a tak břemene toho úřadu ujde. Proč pak když jest porada o vůdcovství vojenské, o plavbu, o rolnictví a jiném obyčejného života zaměstnání, nikdy by si nevolil rolník plavbu, ani voják rolnictví, ani lodník vojenství a byť mu kdo i tisícero smrtí hrozil? Či není to tím, že každý z nich předvidá nebezpečí, které z jeho nevědomosti nastane? Nuže tedy kde se jedná o škodu v mále, tu budeme tak veliké opatrnosti používati, a nijak nepovolíme nátlaku nutících; kde však věčný trest hrozí těm, kteří úřad kněžský odevzdávají lidem, jichž neznají, tu se maním a náhodně podvolíme tak velikému nebezpečí, násili jiných předstírajíce? Ale to nám nepromine někdy soudce náš. Služelo by ovšem, abyhom mnohem větší bedlivost osvědčili v záležitostech duchovních, nežli tělesných: ale nyní patrně ani stejnou jim neobětujeme. Neboť řci mi, kdybychom domnívajíce se, že někdo jest stavitelem, který jim není, a povolali si ho k stavbě a on by šel; uchopiv se pak zásob k stavbě přichystaných, napořád by mařil tu dříví, tu kamení a konečně vyvedl by dům tak, že by za krátko se sřítl; zdali pak tomu k ospravedlnění dostačí řici, že byl od jiných k tomu donucen a že sám dobrovolně do toho se nedal? Nikolivěk, a to vším právem. Měloť zajisté i když jini ho volali utéci. Tak tedy kdo dříví a kamení zmaří, nebude moci nijak ujíti svému trestu; kdo však na smar přivedl a špatně vzdělával duše, ten snad směl by se domnívati, že násili, kterým k tomu byl donucen, dostačí mu, aby trestu unikl? I jak by nebylo velmi pošetilé, takového coci se domnívati? — Avšak ještě nepodotýkám, že nikdo není s to, aby donutil k něčemu toho, kdo by nechtěl. Ale budiž, že někdo mnohé násilí i mnohé úklady utrpěl, tak že mu nebylo možno se uchovati; zdali pak ho ten případ trestu sprostí? Nikoliv; nevzdávejme se, prosím, takovému klamu a nedělejme se nevědy věcí, jež sami pacholci dobře znají. Tehdáž totiž ať nám bude účet vydati, nic nám nebude moci prospěti ni žádná strojená

nevědomost. Nedomáhal jsi se té důstojnosti, věda se býti slabým? Krásně a dobře! Tu bylo při takovém vědění povinností utéci, a byť druzí volali. Či jenom když nikdo nevolal, byls slab a neschopen; když pak se našli lidé ochotní k odevzdání tobě té důstojnosti, stal jsi se ihned staten? To jsou šibřinky až k smíchu, ale nicméně trestu hodny. Proto i Pán napomíná toho, kdo věž vystavěti chce, aby prve nežli základ položí, spočítal výlohy na to potřebné, sio že dá mimojdoucím tisíceroiu příčinu k smíchu (Luk. 14, 28.). Avšak tu se celý trest omezuje výsměchy; ale tamto bude trestem oheň neuhasitelný, červ nezhybnulý, skřípění zubů, temnosti nejčernější, a roztrhání těla a počtenu býti k pokrytcům (Mat. 3, 12. — Isai. 66, 24. — Mat. 25, 30.). Ale nic toho nechtějí povážiti obžalobci naši, sic by zajisté ustáli kárati toho, který se marně v záhubu uvrhnouti nechtěl. Nejde tu nyní o to, zdali někdo hospodařiti dovede s pšenici a ječmenem, a se skotem, a bravem i s věcmi těm podobnými, ale zdali kdo umí říditi tělo Ježíše Krista. Neboť církev Kristova jest dle sv. Pavla tělo Kristvo (Koloa. 1, 18.); komu tedy to se svěřuje, má všemožně k tomu hleděti, aby blahobyť jeho a krásu co nejlépe zachoval, všestranně o to pečuje, aby nižádná ani skvrna ani vráska (Efes. 5, 27.) aniž jakákoliv potupná známka sličnost její a ušlechtilost nekazila. I což jiného jest mu činiti, leč aby toto duchovní tělo vznešené své nesmrtelné a nejsvětější hlavy, seč moc lidská stačí, hodno se býti ukázalo? Neboť kdy muži, o způsobilost zápasníkův pečující, mají potřebi lékařův a šermířů a opatrnosti v jídle a pití i stálého cviku a jiných tisíceroých opatrností (neboť může tu i maličkost zanedbána jsouc, všecku snahu zmařiti), jak budou moci ti, kteří ve svou správu vzali toto duchovní tělo, jemuž není zápasiti proti tělesným ale proti neviditelným mocnostem, neporušené a zdravé je uchovati, nepovznou-li se daleko nad obyčejnou dokonalost lidskou a neznají-li se úplně v tom umění lékařském, které duši prospívá?

3. *Že kněs má býti hbitým lečníkem.*

Nevíš-li pak, že ono duchovní tělo církve více nežli toto naše smrtelné rozličným nemocem a neduhům podléhá, jimiž hubeno bývá, a tiže opět ozdravuje? Lékařům pak, toto

tělo obstarávajícím, slouží všelijaké vynalezené léky, rozličné nástroje a přístroje, a krmě nemocným příhodné, ba mnohdy i pouhá změna vzduchu samotná dostačuje k uzdravení nemocných; ba jsou případy, že spánek, když vhodně se dostaví, všecku snahu lékařovu zbytečnou činí. Ale při léčení duchovním nic podobného nelze vymyslet, nýbrž jedna jest tu k uzdravení cesta vedle příkladu dobrých skutkův učení totiž slovem. To jest tu nástrojem, to jest krmí, to jest nejlepší soustavou vzduchu; to nahradí všeliké lékařství i oheň i železo, tak že kde pálení a tnouti náleží, toto dostačuje, a to-li nic nevzpomůže, vše ostatní jest marné.

Slovem duši sklíčenou povzbuzujeme a nadutou skrocujeme: co zbytečným se ukáže, odtínáme, co schází nahraňujeme a vše jiné činíme, co se nám ke zdraví vhodno býti zdá. Neboť k nejlepšímu zřízení života, život druhého k rovné horlivosti přivzbuzuje; když však duše bludy u víře nakažena jest, tuť bývá potřebí mnohého ústního poučení, a to ne jenom k ochranění pravověrných, nýbrž i proti útokům zevnějších nepřátel. Neboť kdyby správce duchovní ozbrojen byl mečem duchovním a štítem víry tak, že by mohl i divy činiti i zázraky bosbožná ústa protivníkům zatknouti, pak by ovšem neměl potřebí pomoci slova, či spíše ani tehdaž by nebyla zbytečná síla řeči, nýbrž veleprospěšná. Neboť té použil i sv. Pavel, ať nad divy jeho všecko všude žaslo. A jiný ze sboru apoštolského napomíná ku použití moci slova řka: „*Hotovi buďte vydati počet vše'ikému, kdožby od vás požádal zprávy z naděje, kterou chováte*“ (Petr. 3, 15.). A ze žádné jiné příčiny neodevzdali všicki apoštolé Štěpánovi obstarávání vdov, leč proto, aby sami mohli tím pánějšími býti v hlášení slova (Sk. 6, 2.). Ovšemť bychom nikoliv té moci slova si nežádali, kdybychom měli moci divotvorné;* poněvadž pak této ani stopy se u nás nenachází, a nad to se všech stran na nás ustavičně nepřátelé dotírají, nezbývá nám nic jiného, nežli abychom se mocnou hradbou slova ohradili, aniž pak byli šípy oněch poraněni, nýbrž raději sami je porazili. Pročež hledíme všemožně se přičinit k tomu, aby slovo Kristovo hojně přebývalo v nás (Kol. 3, 16.).

*) Moc divotvorná bývala zjevna dle slov Páně Mat. 17, 19. a Luk. 17, 6. i u prvních věřících, jak dosvědčuje sv. Irenej II. 31. a 32.

4. *Še kněz hotov býti má hájiti víru proti všelikým
útokům i židův, i pohanův, i kacířův.*

Není nám zajisté proti jednomu toliko druhu toho boje přípravu svou učiniti, ale rozličná bitva nám hrozí a od rozličných nepřátel. Neboť neužívají všickni jedné zbraní proti nám, aniž jeden jediný útok na nás si umyslili. Kdo tedy proti všem pútku podstoupiti chce, musí ovšem úklady všech znáti a býti i střelcem i prakovníkem i setníkem i závodčím i sprostým i vůdcem i pěším i jezdcem i lodníkem i bořitelem hradeb. V obyčejných totiž válkách má každý odraziti útok nepřátel tou zbraní, k jakéž se dal; ale v duchovním boji tak není. Kdo tu zvítěziti chce a nezná všelikých způsobů válečných, tomu dovede ďábel na jednom neostraženém místě se svou loupeživou sběří vniknouti a celé stádo rozsěpati; ale nikdy to nedokáže, znamenaje že duchovní pastýř všim uměním opatřen jest a v úkladech jeho dobře se zná. Pročež budme se všech stran pevně opatřeni. I město zajisté dokaváde odevšad ohraženo jest, všem útokům nepřátel se vysmívá, zůstávají veskrze bezpečno; pakli nepřítel jen s prostor dvéří hradbu prolomí, nic mu dále ostatní vůkol hradba neprospívá, byť i celá pevná byla: tak též i když pastýř duchovní město Boží se všech stran svou bedlivostí a moudrostí jako hradbou opatří, utrhá si nepřátelé všemi umělými útoky jen výsměchu, měšťané pak zůstávají v městě bez úhony; pakli se některému z nepřátel podaří jen s částky hradbu proraziti, byť i celé město nevyvrátil, po částkách, jak říkáme, vše ostatní pohubi. Neboť což prospěje uměti dobře odrážeti pohany, když tě židé hubí? nebo když nad oběma jsi z vítězil, Manicheům *) v loupež přicházíš? a přemohl-lis i tyto, když ti pak i mudrcové svým slepým osudem ovečky v ovčinci zabíjejí? I nač všechna ďábelská kacířstva vyčítati? A přec nezná-li dobře pastýř duchovní odraziti všechna, může vlk i jedním jediným větší část oveček pohltni. Dále pak se dá buď vítězství buď porážka očekávati v bitvě od vojinů stojících a bojujících; ale v duchovním boji bývá mnohdy na opak. Neboť často působí útok proti jiným, že vítězi se stanou ti, kteří s počátku ani nebojovali a nic se nepřičinili, nýbrž tiše seděli.

*) O Manicheích jakož i dále o Valentincích a Sabellianech viz co jsme řekli ve spisu „o panictví. Úvod,“ jakož i co o těchto druhých dvou praví sv. Irenej.

Kdo zde velikou zručnost neosvědčil, může se i na vlastní meč nabodnouti a tak ku posměchu býti i nepřátelům. I pokusím se ti též příkladem okázati, že pravda jest, co pravím. Tak k. p. stoupenci nesmyslného bláznovství Valentinova a Markionova a co jich bludy podobnými nakaženo jest, zákon od Boha Mojžíšovi daný z počtu svatých písem vymítají; židé pak jej v tak veliké úctě chovají, že jej celý urputně proti vůli Boží zachovávatí chtějí i nyní, když doba jeho přešla; ale církev Boží běže se mezi výstřednostmi obou cestou prostřední, ani nepřikazuje jhu jeho se podrobiti, ani nedopouští jej tupiti, nýbrž i po zrušení jej chválí, poněvadž na čas prospěšným byl. Tuto střední cestu má věděti, kdo se proti oběma v boj postaviti chce. Neboť hodlaje poučiti židy, že přešla již doba k držení se starého zákona, počne-li nešetrně tupiti, zavdá kacířům, kteří jej rádi v opovržení vydávají, nemalou k tomu záminku; pak-li těmto ústa zatknouti chtěje, nad míru jej vynáší a velebí, jako by ho i nyní potřeby bylo, opět by židům ústa otevřel. Tak zase ti, kteří Sabeliovou počtetilostí třeští nebo Ariovou zběsilostí nakaženi jsou, jedni i druzí náramně — od pravé víry zbloudili, ačkoliv těm i těm jméno křesťanů se dává. Kdo by však učení jejich skoumal, seznal by, že jedni ničím se neliší od židů, leč jmenem, druzí pak mnoho podobnosti mají s kacířstvím Pavla Samosatského, ale jedni i druzí pravdy daleci jsou. Mnohé jest tu nebezpečí a stezka úzká a těsná, z obou stran srázy omezená, a tudíž nemalý strach, aby člověk chtě toho poraziti, od druhého nebyl raněn. Neboť jestliže učiti budeš, že jedno jest Božství, hned to slovo ke svojí počtetilosti potahovati bude Sabellius, pakli rozdíl učiníš, řka, že jiný jest Otec, jiný též Syn i jiný Duch svatý, povstane Arius a potahovati bude rozdílnost osobnosti na rozličnost bytnosti. Máme se odvrátiti a varovati jak rouhavého směřování Sabeliova, tak i třeštivého rozlišování Ariova, vyznávajíce jedno Božství Otce i Syna i Ducha svatého, i připouštějíce tři osoby. Tak zajisté budeme moci uchovati se výstřednosti jednoho i druhého. A tak bych ti mohl i jiné toho druhu půtky pověděti, v nichžto neumí-li duchovní pastýř statně a bedlivě bojovati, nevyjde z nich leč s mnohými ranami.

5. *Že se kněz dobitě znáti má v dialektice.*

A což by měl člověk říci o dráždivých hádkách lidí domácích? Ty nejsou zajisté menší útoku zevnějších protivníků, nýbrž mnohdy i více působí potné práce učitelů křesťanskému. Neboť jsou mnozí, kteří z pouhé zvědavosti marně všechno vyzkoumati chtějí, i to, z čehož jim nijaký prospěch nevychází, by to i poznali, i to co naprosto vyzkoumati nelze. Jiní opět na Bohu účty ze soudů jeho vyžadují, usilujíce o to, aby propast tu hroznou vyměřili; neboť dle písmo: „*Soudové tvoji propast veliká!*“ (Žalm 35, 7) O víru pak a spořádání života pečujících málo bys našel; větší část všetečně zkoumá a vyhledává, co ani zkoumati nelze, i co zkoumati spíše Boha k hněvu popouzí. Neboť když usilujeme vyzkoumati to, co nechce On, abychom věděli, netoliko ničehož nezvíme (jak by to zajisté bylo možné proti Boží vůli?), nýbrž nevyzískáme svým zkoumáním nic leč nebezpečí. Nic však méně když to tak jest, a kněz právomocí svou takovým všetečným hloubáčkům ústa zatknouti chce, výtku hrdoosti a neumělosti si utrhá. I jest tu použití veliké opatrnosti, aby duchovní správce věděl jak od všetečných takových otázek odvrátil, tak též jim podobné výtky zamezil. K tomu pak všemu není nikdež nižádné jiné pomoci, leč jediné v mocném slovu; toho-li postrádá kněz, budou jemu podřízené duše nio jinak nežli jako lodičky v bouři neustále se zmitati, zvláště pak duše slabší a úzkostlivější. Pročež má kněz všechnu snahu vynaložiti na to, aby mocným slovem vládl.

Basíl pak na to dle: Proč pak medle sv. *Pavel* nepřičinil se o dosažení té výtečnosti; neboť se nic netají svou skrovnou výmluvností, nýbrž veřejně vyznává, že jest „nedospělcem v řeči,“ a to píše *Korintánům*, kteří slaveni byli svým řečnictvím, a sami na tom hrdě si zakládali (Kor. 11, 5.).

Jan na to odpovídá: To právě jest to, co mnohé sklamalo a k nedbalosti v pravém učení svedlo.

6. *Že sv. Pavel výtečným řečníkem byl.*

Nemohouce totiž důkladně dosáhnouti hlubokou důmyslností apoštolovu, aniž rozuměli slovům jeho, prodřívají a propalují mnozí celý svůj věk, libujíce si v takové své neumělosti, kterouž ani nemíní sv. *Pavel*, když se jmenuje „nedospělcem,

v řeči,“ nýbrž již byl tak vzdálen, jako který člověk pod nebem. Ale o tom pojednati ponechám si na jiný čas; uyni pak to pravím: „Dejme tomu, že by onen byl nedospělcem v tom smyslu, jak oni chtějí, což pak z toho následuje pro muže našeho věku? Onen zajisté měl moc všeliké řeči silnější, kterouž mnohem větší věci dokázati mohl; neboť sotva se objevil i mlče, již hrozny byl ďáblům; nynější pak lidé všickni, kdyby se v jedno sešli a tisícové modlitby s pláčem řkali, nic by nepůsobili toho, co působily dávno pásy Pavlovy (Sk. 19, 11.) A Pavel svou modlitbou i mrtvé vzkřísil a jiné zázraky činil, tak že od pohanů i bohem jmín byl (t. 14, 11.); a nežli z tohoto života se odebral, za hodna uznán byl povznesenu býti až do třetího nebe a slyšeti slova, jichž nelze slyšeti smrtelníkům (II. Kor. 12, 2.). Ale vrstevníci naši (nechci však nic říci ani potupného ani odporného; co řeknu nepravím tak, abych je urážel, nýbrž z obdivení); vrstevníci naši, jak se nehrozí přirovnávati se k takovému muži? Ponechajíce zajisté jeho zázraků, přejdeme k životu toho světce, a zkoumejme obcování jeho andělské, a poznáme, jak v tomto více nežli svými divy vítězem se osvědčil onen bojovník Kristův. Neboť kdož by tu vypověděl horlivost jeho a mírnost a neustálé nebezpečství, ustavičné péče, zármutek nad zármutek pro blaho církve, útrpnost jeho se slabými, úzkosti mnohé, vždy nové a nové pronásledování, smrtě každodenní? (II. Kor. 11, 26. a I. Kor. 9, 22.) Které místo na zemi, který díl světa, které moře nevědělo by o zápasích spravedlivce tohoto? Jeho zná i lidu prázdna poně, poskytnouc mu útočiště v nebezpečí. Seznal on úklady všeho druhu a v každém způsobu zvítězil; nikdy nebyl bez boje, nikdy bez vítězoslávy. Ale nevím ani, jak mi to napadlo toho muže zlehčovati? Výtečné skutky jeho všelikou chválu převyšují, mou však o tolik, jako nade mnou předčí znamenití řečníci. Nic však méně ani tak neustanu (jelikož mne onen oslavenec nebude posuzovati podle výsledků mé řeči, ale podle dobré vůle), až povím i to, co řečenou chválu tak převyšuje, jakož onen jest nade všechny smrtelníky. A co jest to? Po činech tak slavných, po tisícovém vítězství, žádal si do pekel přijíti a věčnému trestu propadnouti pro spasení těch, kteří ho často i kamenovati i usmrtni chtěli, Židů totiž, aby je Kristu získal (Řím. 9, 3.). Kdož pak ke Kristu takovou lásku choval? smí-li se to pouze láskou nazývati, či nějakou lásky větší ctností. — Zdali pak se budeme ještě rovnati

k němu po takové milosti shůry obdržené, po takové dokonalosti, vlastním přičiněním osvědčené? Což by bylo té pošetilosti pošetilejšího? Že pak nebyl takovým neumělcem, jako oni praví, i to dále provéstí se pokusím. Oni zajisté neumělým řečníkem nazývají toho, který netoliko není prohnán v mami-vých kejklich řečnících pohanských, nýbrž ani neumí hájiti dostatečně články pravé víry, a tak dobře soudí. Sv. Pavel pak nepraví, že by byl v obojím dospělcem, nýbrž jenom v jednom z obou; a na potvrzení toho určitě rozdl činí řka se býti „nedospělcem toliko v řeči“ (II. Kor. 11, 6), ale nikoliv u vědě. Kdybych ovšem žádal Isokratovu uhlazenost a Demosthenovu ráznost a Thukydidovu vážnost a Platonovu vznešenost, pak bych arci toho svědectví Pavlova dovolávati se nucen byl. Ale nyní to vše mimo pouštím, nic nedbaje ani přílišné leposti pohanské, ani krásomluvy, ani výřečnosti, nýbrž buď dovoleno užívati výrazů prostých, a slohu jednoduchého a neličeného, jenom nebuď nikdo nedospělcem u vědě a neznalcem pravého učení, a neodpirej světci onomu jeho největší přednosti a hlavní slávy, abys tak svou vlastní lenost ukryl.

7. *Že se sv. Pavel nevyznamenal pouze zázraky ale i výmluvností.*

Neboť čím, rei mi, překonal židy v Damašku obývající, nepočna ještě divy činiti? (Sk. 9, 22. a 29. 30.) čím přemohl Hellenisty?*), proč byl vyslán do Tarsu? Zdali pak pro něco jiného, lež že byl mocen v řeči a k tomu je až dohnal, že se k zabiti jeho roznítili, nemohouce snéstí své porážky. Tehdáž ještě nijak nepočal divy činiti. Ani to nemůže nikdo říci, že ho lid pro slávu jeho zázraků obdivoval, a že by byli odpůrci jeho byli přemoženi pouze proslavenou pověstí jeho; neboť až do té doby pouze svou výmluvností vítězil. Proti těm Antiocheňanům, kteří se klonili k obřadům židovským, jak pak bojoval a jak se s nimi hádal? (Gal. 2, 11.) Areopagita onen města nejbohabojnějšího, zdali pak ho nenásledoval i s manželkou pouze pro jeho kázání? (Sk. 17, 34.) Onen pak Eutychose proč pak padl s okna, ne-li protože až hluboko do

*) Totiž židy, mezi Řeky bydlící a řecky mluvící, kteří i sv. písmo čítali řecky překládem sedmdesátníků.

nocí pilen byl poslouchati naučení jeho? (t. 20, 9.) Což pak činil v Soluni a Korintu? což pak v Efesu a v samém Římě? Zdali pak nevynaložil celé i dny i noci na vykládání písem? Což by pak řekl člověk o jeho rozmluvách s Epikurovci a Stoiky? (t. 17, 18.) Kdybychom všechno vyčísti chtěli, prodloužila by se nám až příliš řeč naše.

Když tedy na bíledni jest, že i než zázraky činil i při nich mocně svým slovem působil, jak smějí někteří nedospělcem nazývati muže, veleproslaveného u všech pro jeho učené hádky i veřejné řeči? Proč pak se domnívali Lykaonští o něm, že by byl Hermem? (t. 14, 11.) Neboť že je za bohy měli, toho byly příčinou jejich divy; že pak Pavla považovali býti Hermem, nepůsobily jeho divy, ale to působila jeho výmluvnost. Čím pak se vyznamenal blahoslavenec ten před jinými apoštoly? a proč pak jest po celém světě tak slaven ústy všech národů? Proč netoliko u nás, ale i u židův a Hellenů nade všechny se velebí? Zdali pak to není výtečností jeho listů, kterýmiž k velikému prospěchu byl netoliko věřícím tehdejšími ale i potomkům doby pozdější až po dnes, i prospěšným bude pokolením budoucím až do posledního přístí Kristova, a neustane blahodárně působiti, dokavade plémě lidské potrvá? Neboť listy opavňují všechny všude na světě církve jako hradba z diamantů vystavená. On pak i nyní stojí uprostřed závoďiště co velemoocný zápasník, jímaje všeliký rozum v poslušnost Krista Pána a zrušuje všechnu výsost vynášející se nad umění Boží (II. Kor. 10, 5.).

To všechno působí zřítavenými nám listy svými, podivuhodnými a přetýkajícími Božskou moudrostí. Avšak tyto listy nealouží nám toliko k vyvrácení bludných domněnek a k hájení pravého učení, nýbrž podávají nám i nemalé pomoci k zařízení dobrého života. Pomocí těchto listů řídí a vzdělávají až podnes přednostové církevní tu čistou choti, kterouž onen zasnoubil Kristu (II. Kor. 11, 2.), přivádějíce ji k aličnosti duchovní; pomocí těch zadržují jednak neduhy té choti hrozící — jinak ji zachovávají při dosažené zdravotě. Takové léky nám nedospělec onen zřítavil, léky mocné, jak toho zkusí všickni, kteří jich dobře a stále užívají. Z toho tedy jest patrné, jak velikou horlivost osvědčil onen v tomto oboru svého úřadu.

8. Že sv. Pavel žádá, abychom i my tak činili.

Avšak slyš i co k učenníku svému píše, dí: „*Přičiňuj se v čítání, napominání, učení*“ (I. Tim. 4, 13.) a poukazuje na ovoce z toho dokládá, řka: „*Nebo to čině i sebe spásíš i ty, kteří tě slyší.*“ A opět: „*Nestůjš pak se na služelníka Páně, radíš se, ale býti přívětivým ke všem, způsobilým v učení trpělivým*“ (II. Tim. 2, 24.) A pokračuje dále praví: „*Ale ty zůstávej v tom čemu jsi se naučil, a což ti jest svěřeno, věř ať kohos se naučil, a že od dětinství svatá pisma znáš, která tě mohou mnohým učiniti k spasení*“ (II. Tim. 3, 14, 15). A opět: „*Kždé písmo Bohem radečně užitečno též jest k učení, k trestání, k napravování, k vyučování v spravednosti, aby dokonalým byl člověk Boží*“ (t. 3, 16.). Slyš také, co k Titovi praví rozmlouvaje o ustanovení biskupů: „*Má se biskup pilně přidržeti věrné řeči, k vyučování dostatečně, aby mohl přemáhati odpůrce*“ (Tit. 1, 9.). Jak tedy bude moci nějaký neumělec, jakéhož oni si myslí, přemáhati odpůrce a umlčovati? Naš se přičiňovati v čtení a písmech, když si máme v nevědomost jich libovati? Pozorujet-li pak, že jsou to jenom omluvy a pokličky vlastní lehkovážnosti a lenosti? Ale, dí se, to prikazuje se toliko biskupům, neboť o biskupích vlastně jednáme nyní; že však to i podřízeným platí, slyš jak i jiné v jiném listu napomíná řka: „*Slovo Kristovo přebývejž ve vás hojně ve vši moudrosti*“ (Kolosa 3. 16. a 4, 6.). A opět: „*Řeč vaša budiž vždy příjemná, koteněná solí, abyste věděli, jak se každému odpověděti má*“ (Kolosa 3, 16. a 4, 6.). A to jest řečeno všem, aby schopni byli zodpovídati se z víry své každému *) (I. Petr. 3, 15.), a k Soluňanům praví: „*Vzhlávejte se vespolek, jnkaž i činíte*“ (I. Thea. 5, 11.).

*) Snad žádný ze sv. otců prvotírkve nepoužíval tak anaistické čtení sv. písem jako sv. Zlatouš. Jest tedy důkazem, že církev svatá nikdy nezařazovala věřícím čísti písem svatých, jako téměř stereotypně se jí od novověkých bludařův a neverců vyčítá. K dotvrzení, že taková výtka lživá jest, stojíž tu dvě místa z homilií jmenovaného sv. učitele. „K tomu neustávám napominati vás, abyste netoliko co se zde mluví na paměti chovali, ale i doma jsouce vždy čtení sv. písem pilní byli.“ (Hom. III. o Lazaru) Praví se: Já nejsem žádný mnich: mám ženu a děti; musím si hleděti hospodářství svého. Ale právě to jest příčinou všeho zla, že se domníváte, jakoby povinností bylo pouze mnichům čísti svatá písmena. Jsout více potřebná vám nežli oněm. Neboť kdo se uprostřed boje nachází a denně raněn bývá, potřebuje lékův ustavičně. Nečísti písem není tak zlé, jako domnívati se, že by to bylo co si zbytečného; neboť taková řeč jest řeč ďáblova. (Hom. 2. na ev. Mat.).

Ale o kněžích mluvě vece: „*Kterí kněží dobře správu duchovní rodou, dvojí cti hodní jméni budtež, zvláště kteří pracují v slovu a učení*“ (I. Tím. 5, 17.). Toť zajisté jest nejdokonalejší oíl všeho učení, když i skutky, jež činí i slovy, jež mluví, učence své uvádějí v blažený život, který přikázal sám Kristus. Aniž pak skutkové dostateční jsou sami o sobě k vyučování. A to není má řeč, ale Krista Pána, an pravi: „*Kdo bude činiti a učití, ten velikým slouží bude*“ (Mat. 5, 19.). Kdyby tedy v činění již celé učení záleželo, zbytečno by pak tu bylo i druhé přidávati; dostačovalo by pouze říci: „*kdo bude činiti.*“ Stavě však rozdíl mezi obojím, okazuje tím, že učení jednak v činech jednak v řeči se zakládá, a že obě vespolečně působiti má k dokonalému vzdělání.*) Či neslyšíš, co pravi kněžím ona vyvolená nádoba Kristova? „*Pročež bděte na paměti majíce, že jsem po tři léta neustál daem i noci s plícem napomínati jednoho každého z vás*“ (Skut 20, 31.). Neboť nač by bylo potřebí slz a napominání ústního když život jeho apoštolský tak jasně se stkvěl? Tentoť ovšem může nám mnoho prospívati k plnění příkazů Božích, ale nikdy bych neřekl, že by v tom všechno působil.

9. *Že neumělost kněze velmi na škodu býti vřelcím.*

Když však povstane spor o články víry a všechna pŭtka slovy písem se vede, jakou pak silou bude se moci pouhý život prokázati? Což prospějí mnohé potné práce, když přes ty vše nesnáze pro osvědčenou nevědomost správce duchovního v kacířství upadne a od těla církve se odtrhne některý oud? Víím, že se tak s mnohými stalo. Což pak knězi pomůže tehdaž trpělivost? Nic, jakož nápodobně ani pravověrnost při špatném životě. Proto má především zkušený býti v takových pŭtkách každý, jehož povinností jest vyučovati jiné. Byť totiž sám pevně stál a od protivníků svých žádné škody neutrpěl, stane se, že zástup podřizenců vidí-li, an představený jich poražen jest, nic odpárcům Hoi nemoha, nebude sváděti vinu té porážky na neumělost jeho, nýbrž na slabost článků víry; a tak neschopností

*) Dobře se o témž vyjadřuje sv. Řehoř Naz. řka: „Kdo si toliko bud život neb umění dobře zřídili, ale jedno nebo druhé s obem zanedbávají, podobají se dle mého náhledu lidem jedrookým, trpícím velikou škodu ale i potupu, at jest jim viděti nebo viděnnu býti.“

jednoho velicek lid v nejhorší záhubu upadnouti může. A byť se nedali mnozí z úplně věřících k protivníkům, nic však méně v pochybnost uvrženi bývají u věcech, v nichž jindy pevně stáli, aniž pak se s touž pevností mohou držeti toho, čehož jindy s nezvratnou věrou sledovali: nýbrž v duši jejich následkem porážky učitelovy takové vlnobití povstane, že pak nehoda ta i s úplnou zkázou lodí skoučí. Jak veliká záhuba a jak veliký oheň se na ubohou hlavu takového duchovního správce pro každou tak ztracenou ovečku shrne, nemáš potřebi ode mne zvěděti; to sám dobře víš. — Tak tedy by to bylo hrdopýchou, tak by to bylo marnou otíždostí, že jsem nechtěl býti původcem záhuby tolikým duším a nezasloužiti si mnohem většího trestu, nežli mne tam nyní očekává? Kdož by tak soudil? Nikdo zajisté, leč by marně viniti si liboval a o cizí nehody si rád rozum brousil.

Kniha pátá.

1. *Že házení pro lid mnoho práce a pilnosti vyžadují.*

Jaké hbitosti učitel duchovní potřebuje v půtkách k házení viry, to jsem dostatečně okázal. Jest mi však mimo to ještě mluvit o něčem, co s přemnohým nebezpečím spojeno jest; či spíše bych řekl, že nikoliv to samo ta nebezpečí nepůsobí, nýbrž ti, kteří úkol tento náležitě zastávají neumějí, poněvadž on sám původcem bývá mnohých a spásitelných prospěchů, když horliví a zbožní muži se mu věnují. Co jest to tedy? *Kedřicé a pilné pracování řeči, jež se veřejně k obecnému lidu činiti mají.*

Nejprvé tedy tu připomenouti jest, že přemnozí z podřízených věřících nechtějí považovati své kazatele svými učiteli, nýbrž poměr učenníků přestoupice, počínají si jako diváci při zápasích ve světských divadlech. A jako tam se obecný lid v strany rozhází, ano ti k tomu, ti k onomu herci se přidávají; tak i tuto obec církevní se dělí, ano jedni s tím, druhí s druhým kazatelem drží, jak s libostí nebo nelibostí řeči jich poslouchávají. A to nebývá jedinou nesnází, ale druhý se k tomu ještě jiná o nic menší. Udá-li se totiž, že některý

kazatel nějakou částku z řeči jinými vypracovaných ve svoji vetká, tomu se dostane více potupy, nežli skutečnému zloději peněz. Často pak i bývá, že některý, jenž od nikoho nic se nevypůjčil, z pouhého podezření totéž utrpí, jako by byl v patrné krádeži polapen. A co mluvím pouzo o tom, čeho byl z prací jiných pojal? Sám svých vlastních myšlének nesmí stále používat. Lid zajisté již uvykl poslouchati nikoliv k svému prospěchu, nýbrž k své libůstce, jakoby tu seděl k posuzování nějakých herců neb hudebníkův. A umělé výmluvnosti, kterou jsme svrchu zamítli,*) tak se nyní žádá, jakož jindy ani nebývalo u sofistů, s sebou ve spolek řečnický zápasících.**)

2. *Že kazatel má i býti mocným řečníkem i vši chvalou pochudati.*

Šlechtné tu tedy duše potřebí, takové totiž, která by skromnost mou daleko převyšovala, aby ustanovený kazatel i nezřízenou a neprospěšnou libůstku obecného množství káral, i své posluchačstvo k prospěšnějšímu předmětu obrátil, tak aby lid následoval jeho a jeho se držel, nikoliv pak, aby on se libůstkami lidu pobáněti dával. Toho však nelze dosáti lež tímto dvojím: pohrdáním všemi pochvalami a mocnou výmluv-

*) Potahuje se k tomu, co byl svrchu IV. 6. ke konci řekl.

**) Řekové byli od dob pohaných v řečnictví velmi vycvičení, jelikož se i obecní záležitosti i osobní soudy veřejně u nich na náměstích konaly. Jak při obojím závislý býval výsledek od umění přednášejícího řečníka, jest na bíle dni a tak není divu, že mnohdy v pouhé přemluvení a klam přecházelo. Tím povstali t. ř. *sofisté*; nejprve byli tak jmenováni *madrci* (filosofové) vůbec, později pak znatili se tím slovem *učitelé řečnictví*, kteří za peníze bož samí osobní záležitosti zastávali, nebo jiné tomu vyučovali, jak by *slabé* věci k vítězství nad *silnější* pomohli nazývajíce to: *τόν ἡγεῖον λόγον παῖρα πρὸς τὸν*, bezprávi právem učiniti. Tak potom jméno „sofist“ úplně v příhanu přešlo. Ale prospěšné jich až klamné umění zachovalo se i do dob křesťanských a kvetlo zvláště za věku sv. Zlatoústa v Alexandrii, ale tak, že i každé znamenitější město své sofisty mělo. Hlavní věci u nich bylo, aby každou věc z pátra i zastávali i zavrhovali dovedli. Někdy, zvláště když se o nějaké učitelské místo ucházeli, úplně o závod řečnili, který kterého překoná. Takovým sofistou byl Libanius v Antiochii, učitel sv. Zlatoústa v řečnictví. Jako když některý nějak slabým se prokázal, od posluchačů posměchů a hany

ností; schází-li jedno z obou, druhé samo o sobě nic neprospěje. Jestliže totiž kazatel, nic nedbaje pochval, nedovede svá kázání kořeniti láskou a solí, povržlivým se stane obecnému lidu, a velkodušné zamítání chvály nic mu neprospěje; pakli tou druhou částkou dobře bude ozbrojen, ale poraziti se nechá potlesky veřejného mínění, na touž škodu to bude i jemu i lidu, když totiž z touhy po chvále snažiti se bude, aby raději mluvil, co uši posluchačů lechtá, nežli co jim prospívá. A jako ten, který nic nebaží po chvalné pověsti, ale taktéž neumí řečniti, nemůže ani sloužiti libůstkám lidu, aniž pak mu nějakého značného prospěchu podati, pro svou v řečnění nedostatečnost: tak i ten, který touží po slávě, ač by mohl lid k lepšímu vésti, podává mu raději místo toho jenom to, co by jej těšilo, aby si od něho hlomoz potlesků pochvalných získal.

3. *Nemá-li kněz obě vlastnosti, neprospěšný jest lidu.*

Má tedy obojí vlastností silně býti opatřen, kdo chce býti dokonalým duchovním představeným, aby jedna bez druhé nebyla na zmar. Nebo když veřejně vystoupě, *) vytasí se s něčím, co by nepořádného života některých trpce se dotknouti mohlo, a pak hned v řeči se zajíká a zadrhává a nemoha z místa rdíti se musí, všecken účinek slov jeho jest ten tam. A tak kdož byli jeho slovy pokáráni, rozmrzívají se, a nemohouce se jinak pomstíti, z neumělosti jeho si výsměšky tropí,

pokáním a bouřením projevené si utrápil, tak byl i jiný, když se obecnstvu zalíbil, pochvalami nadšeně veleben, kterýž nešvar i v křesťanské sbory přelšel a při prudké povaze východanů vášnivě se projevoval, což přání kazatelů káráti neopomínulí, marniví pak si toho žádali. Tak nehodný Pavel Samosatařský sám si v řečech svých vášnivě počínal i bouřlivých pochval si žádal. Eusebius (VII. 20) o něm praví: „Bíje se pěstma do stehů a dupá nohama jako na jevíti a když mu posluchači na pochvalu svých látky nad hlavami nemávali, nepokřikují a neposkakují, jako v divadlech se děje, láje jím a nadává.“ — Ten nemrav trval až do věku sv. Bernarda.

*) Biskup obyčejně kázával s stupně oltářních a sedě; avšak někdy vystoupil na „ambo“ (kazatelnu) vyvýšené místo před presbytářem, kdež obyčejně jáhen sv. evangelium lidu čítával. Sv. Jan Zlatoúst zvláště s „ambona“ kázával, aby ho věřící lépe slyšeli. Mimo to bývalo před „ambonem“ též místo pro veřejné kajícníky, a tudíž se jím také rozjímání s „ambon“ činvalo.

domnívající se, že takto svou hanbu zakryjí. Pročež má se kněz, jako výtečný povozník se drží kolejí, tak též držeti se obou těch otností, aby oběma prospěšně působiti mohl. Neboť když se sám všem bezúhonným prokáže, pak bude s to, aby úplně moci ponžíval proti všem svým podřízencům i s přisností i shovívavostí; kromě toho nebude mu to nijak možno. Nedostatek však pohrdati toliko velkodušně všemi pochvalami, ale má pokročiti i dále, aby prospěch jeho byl úplným.

4. Má-li kněz závistníky, sluší jimi pohrdati.

Čím pak má kněz dále pohrdati? Nepřítel a závistí. Nevčasných obviňování nesmí se slušně duchovní pastýř (neboť bezúhonným prorokům vyhnouti se mu skoro ani nelze), ani přílišně obávati a hroziti, ani jich naprosto přehlížeti; nýbrž jest povinen všemožně je ihned dusiti, a byť i lživá byla a od sprostáků pocházela. Neboť nic nerozhlásí nějakou pověst, ať dobrou, ať zlou, tak velmi jako sprostý, nevzdělaný lid. Jsa zvyklý bez uvážení všechno i poslouchati i vypravovati, mluví co se mu nahodí, nic nedbaje, zdali pravda jest čili nic. Tudíž nesmíme lidem sprostým povrhovati, nýbrž hned z prvopočátku vyskytující se zlá podezření odrážeti a své žaloby o lepším přesvědčiti, buďtež si jich výtky sebe nesmyslnější, vůbec nic nezanedbati, co by pověst nedobrou zahladiti mohlo; teprva až bychom vše zkusili a nedali se o lepším přesvědčiti, sluší tím povrhati. Kdyby však takovými případy hned myslí pozbyl, nikdy nebude s to, aby něco znamenitého vyvedl; malomyslnost totiž a neustálé úzkosti skličují sílu duševní, uvrhující ji v největší slabost. Kněz tedy chovej se k podřízencům svým, jako se otec k svým nedospělým dítkám chová. Jako nic toho nedbáme, ať nás dítky urážejí, nebo nás bijí, nebo pláčí, a taktéž nebýváme hrdi na to, když se na nás usmívají a nám lichotí; tak nesmíme ani pochvalami lidu se vynášeti, ani malomyslniti pro jeho výtky, když nám je nepravě činí.

Toť těžká věc, můj milý, ba skoro bych řekl nemožná. Neboť neradovati se z chvály, sotva tuším, že který člověk dovede; z čeho pak člověk radost má, toho si přirozeně žádá i užiti chce, kdo však něčeho užiti chce a toho nedosáhne, nutně se pak rmoutí a souží a trápí a hryze. Jako tedy lidé potěšení své majíce v bohatství, v chudobu-li upadnou, velmi

si stýskají; a kdo labužným hodům uvykli, nezvyknou sprostě stravě; tak i slavomilové jako hladem soužení bývají v duši své, netoliko když bývají káráni, ale i když se jim ustavičných pochval nedostává, zvláště jsou-li na ně od vychování uvyklí anebo když jest jim slyšeti, že druzí chváleni jsou. Vstoupí-li tedy kuž s takovou touhou v kazatelský úřad svůj, co myslíš, jakých nesnází, jakých úzkostí zakusí? Jako zřídka moře bývá bez vlnobití, tak i duše jeho nebývá nikdy prázdna úzkostí a zármutku.

5. *Že kněz učený více má potřebi pilnosti, nežli neučený.*

A byť i kněz byl v slově velemocen (což se však po řídku nalezá), ani tak nesmí se nikdy náležitěho se přičinění vzdáti. Neboť když není výmluvnost darem přirozeným, ale výsledek pilného se učení,^{*)} opustí člověka, a byť si ji byl vrchovatě osvojil, jestliže tuto svou moc nepěstuje stálým a bedlivým sebe cvičením; a tak učenější spíše mají potřebi většího přičinění, nežli neučení. Nehrozíť zajisté stejná škoda jednomu i druhému, zanedbají-li se, ale ta tím větší bývá, čím větší jest mezi schopnosti obou rozdíl. Neboť tímto, neučeným totiž, nebude nikdo nic vytýkati, jestliže nic výtečného nepřednesli; oni však, učení totiž, neprokáží-li se vždy výplody stkvělejšími nad pověst, kterou všechno o nich chová, utrhá si výčitek ode všech. Neučení i za skrovné výtvořky velikých pochval dosahují; práce však učených nejsou-li veleslavné a uchvacující, netoliko pochval postrádají, ale i mnohého karatole nalezou. Posluchači tu zajisté zasedávají co soudci, a to nikoliv tak nad tím, co se praví, jako nad tím, kdo co praví. Tak tedy kdo jest v každém oboru mistrným řečníkem, má potřebi nejvíce a co nejbedlivější práce; neboť obyčejný los přirozenosti lidské, že totiž nelze jí ve všem výtečnosti dosáhnouti, ten neplatí výtečnému kazateli; nýbrž jestliže řeči jeho nedostihnou vždycky slavné jeho pověsti, s potupnými nároky lidu se potká. Tu nikdo k jeho se zastání nepováží, že úzkost, leknutí, strach, ba někdy i náhlý hněv jasnou mysl jeho zastíňuje, tak že své

^{*)} Pořet nascimur, oratores efficitur. Příklad: Demosthenes. — I Cícero radí k ustavičnému cvičení říka: „Mám-li jakési hbitost řečnickou, ta by byla dávno vypráhla, kdybych se nebyl pilným cvičením věnoval.“ (Ep. ad div. IX. 19.)

myšlenky číře čistě vyvinouti nemůže, vůbec že člověkem jsa, nemůže býti v každém případě tentýž a při všem v stejné míře trvati; nýbrž že chybě jsa přirozeně podroben, někdy se vykazati musí i skrovnějšími pracemi než obyčejně. Toho všeho, jak pravím, nikdo nižádný ohled nemá, nýbrž co anděla ho považujice, tak ho úkory svými stihají. Vůbec jest člověk té povahy, že dobré vlastnosti bližního, a buďtež si sebe větší a čestnější, rád přehlídá; ale ukáže-li se na něm nějaká sebe menší slabost, a byť se i před časem byla udála, takovou rychle pochyti, pevně drží a pamatuje si na vždy. A podobné malé a nepatrné pochybení často již mnohých znamenitých mužů slávu podvrátilo.

G. Še ani soudem lidu neumělého kněz pohřzati nemá.

Vidíš tedy, milý příteli, jak veliké pilnosti jest potřebí i tomu, kdo v slově mluven jest! Ale mimo tuto pilnost má potřebí i trpělivosti větší nežli všickni, o nichž jsem se již svrohu zmínil. Neboť mnozí naň dotírají ustavičně, bez důvodu a bez příčiny, a nemajice proti němu jiné výtky, leč že jest ode všech slaven, v nenávisť si ho berou. I žádá se k tomu skutečně povaha šlechtetná, aby kněz takovou závist snesl. Neboť nemožnoce ukryti tuto zlořečencu nenávisť, kterou byli pojali, haní a tupí a pomlouvají ho tajně, ba i vystupují proti němu veřejně. Duše pak, která tím vším se rmoutiti a hrýzti počne, nevydrží v takovém zármutku. Neboť nemají dosti na tom, aby se sami mstili, ale i jiné k témuž navádějí, a často si vyhlídnou některého sprostého mluvku, pochvalami svými ho vynášejí a zvelebují nad míru; a tu někteří to činí s třetivostí, jiní pak z nerozumu a závisti, aby jenom pověst onoho snížili, nikoliv pak aby proslavili toho, který slavným neú.

Ale šlechtetný kazatel nemívá pŕátku toliko proti některým, nýbrž často proti veškerému nerozumnému lidu. Neboť sbor posluchačů se neskládá ze samých vzdělanců, nýbrž větší část církevní obce obyčejně i nevzdělance obsahuje; a byť oni lepší znalost měli, přec se těch, kteří by veřejná kázání posouditi dovedli, počtem skrovněji nalezá, nežli jsou všickni ostatní proti nim; sotva jest tu jeden nebo druhý, který tu schopnost má, aby řeč náležitě pojál; a tak to bývá, že i sebe lepší řečník s malým potleskem se pŕáá, aneb i beze vši pochvaly

odstoupí.^{*)} Proti takovémuto nerovnosti buď kazatel statnosti ozbrojen; odpouštěj těm, kteří tak z nerozumu činí, těch však, kteří se ze závisťi tak chovají, žel a oplakávej je jako bídňáky politování hodné a buď ostatek toho přesvědčení, že ani jedni ani druhí nižádné ujiny jeho výtečnosti nepůsobí. Neboť ani malíř dokonalý a svým uměním nade všechny vynikající, kdyby viděl, že se jeho se vši pilností vyvedenému obrazu neznalci umění malířského posmívají, nesměl by klesnouti myslí a následkem posuzování nezkušených těchto své dílo za špatné považovati, jakož by naopak ani obraz v skutku špatný obdivováním neumělou nijak slavným a stkvostným nebyl.

7. *Že má kněz své házení tak zliditi, aby se jimi toliho Bohu líbil.*

Dokonalý tedy umělec buď sám soudcem svých výtvorův a díla svá považuj buď za zdařená buď za špatná podle toho, jak sám tvůrčí jeho duch o nich svůj výrok vydává, bludného pak a nepovážlivého mínění jiných nic nedbej. Tak tedy ani kněz, který úřad kazatelský na se vzal, nedbej pochval lidí světakých, aniž myslí pozbývej, když se mu jich nedostane; nýbrž pracuj své řeči tak, aby se zalíbil Bohu (to mu buď jediným pravidlem a cílem jeho co nejbedlivější práce, nikoliv pak potlesky a pochvaly jiných); dostane-li se mu slávy u lidu, nezavrhuj ji, pak-li mu posluchačstvo nižádné nevzdá, nevyhledávej si ji aniž se proto rmuť.

Dostatečná ba největší nade všechno jiné buď mu ta útěcha v jeho pracech, když si svědomitě řící může, že své kázání tak skládal a řídil, aby se Bohu líbil.

8. *Kdo chvalou lidskou nepohrdá, toho mnozí neznáos potkají.*

Neboť dá-li se pochvalami nerozumného lidu uchvátiti, nic mu jeho ani snažné práce, ani schopnost řečnická nezpo-

^{*)} „Nic není snadnějšího, než prostý lid a neucené posluchačstvo hbitostí jazyka okouzlit, neboť takový lid obyčejně čím méně něčemu rozumí, tím více se tomu obdivuje.“ (Sv. Jeron. ad Nepot. ep. II.)

mohou. Kazatel zajisté nemohoucí výčitky neumělého lidu snést, zmalátní a vzdá se pak pilnosti u vypracování řeči svých. Protož potřebí hlavně jest, aby zvykl pohrdati vši pochvalou; neboť nedostačí schopným býti v řeči, abys si tu schopnost zachoval, nepřipojiš-li i pohrdání chvalou. Kdo by však vše tu důkladně zkoumati chtěl, nalezne, že i ten, jemuž schopnosti řečnické schází, toho pohrdání pochvalami lidrkými neméně potřebí má nežli hbitý řečník. Neboť dá-li se přemoci žádostí chvály lidské, dopustí se tím nutně všelikých chyb. Nemoha se totiž vyrovnati slavným a schopným řečníkům, nebude se nic ostýhati je úkladně vyzvídati, jim záviděti, je pomlouvati, a podobných neslušností, proti nim se odvážiti; ba mnohý všecko nssadí, a byť i spásu duše to stálo, aby jenom slávu jejich k své bídné chatrnosti snížil. Mimo to pozbude i chuť k namáhavé práci, jakoby mdloba nějaká duši jeho zastřela.

Neboť při veliké pili své skrovných pochval stěžiti, to dostačí, aby v hluboký spánek přivedlo toho, kdo pochvalami lidu pohrdati neumí. Vždyť pak i rolník, má-li vzdělávati neúrodné role a téměř v samém kameni orati, brzo práce zanechá, lečby velikou horlivost k rolnictví choval, anebo bázeň hladu ho doháněla. Neboť když i ti, kteří s velikou snadností řečniti dovedou, takového cvičení potřebí mají, aby si tu schopnost zachovali; jakou těžkosť, jakou bouři, jakou úzkosť utrpí neschopný kazatel, když nic si neshledal, ale mezi přednášením rozmyšletí se mu-i, aby s velikým namáháním něco málo sehnati mohl? Stane-li se pak, že některý nižšího řádu a důstojnosti v tomto oboru svého povolání sebe méně se nad svého představeného vyznamená, tuť jest tomuto božské téměř duše potřebí, aby se nepodal závisti neb i v malomyslnost neklesl. Neboť od nižších býti v slávě předstiženu a šlechetně to snášeti žádá na tom, který k vyšší důstojnosti se nachází, nikoliv obyčejné, ale téměř diamantové duševní povahy*); jaká jest

*) Nic nepřeháním tímto líčením závisti duchovní; neboť, Bohu žel! i dějiny církevní i také mnohá zkušenost to potvrzují. Tak i za nejlepšího věku církve, v třetím století, takto záviděl chvalný jinak patriarcha Alexandrijský Demetrius učenému Origenovi, vida an ve všem nad něho vyniká a slávy u lidu dosáhá. Nemoha ničeho se dopátrati, co by mu za vinu klásti směl, rozhlížel a hanobil, co nejvíce mohl, krutý čin, kterýmž se byl v nepředložené své horlivosti za svého mládí zohavil. (Euseb. VI. 7.)

má, taková nedostačí. Bude-li ten, kterému se větší slávy dostává, sic dosti mírným a skromným, bude poměr ten ku představenému poněkud k snešení; pakli se onen drzým, hrdým a marnivým prokáže, tehdaž si může tento každodenně smrti žádati; tak mu onen celý život ztrpčí, veřejně se vypínaje, tajně posmívaje, jeho vážnosť všelijak ztenčuje, sám všim býti usiluje.

A v tom všem nalezá největší podpory v řečnické své svobodě, v horlivé oddanosti lidu, v lásce všech podřízených. Či nevíš, jak si již i křesťané krásorečnictví zamilovali, a že tudíž kdo v tom dobře vycvičení jsou, největší slávy pociťují, netoliko u pohanů ale i u věřících? Jak medle lze takové zahanbení snést, když při kázání jednoho všickni mlčí a se nudí a konec řeči jako nějakého od těžké práce odpočinku očekávají; když pak druhý sebe více svou řeč prodlouží, trpělivě poslouchají, když přestati hodlá nerádi jsou, když skončiti chce, se rozhušvají? Snad se ti to všecko nyní pohrdlivou maličkostí býti zdá, jelikož jsi toho nezkušil; avšak dostačí to všelikou horlivost nudit a duševní sílu umdlit, leč by se člověk všelikých lidských citů vyzul a nutil si chovati se tak, jak ony beztělesné bytosti, ježto ani závistí, ani láskou, aniž jinou podobnou vášní jíti se nedají. Jestli člověka tak spořádaného, kterýby tuto vzpurnou, nepřemohitelnou, divou šelmu, mínění lidu totiž, potlačiti a jí všechny její hlavy sraziti, či spíše vznik jejich překaziti dovedl, ten by pak i s to byl, aby přemnohé ty útoky odrazil a život svůj jako v tichém přístavu trávil. Pakli oně prost a svobodní nebude, sám duši svou vydá mnohostrannému boji a stále bouři a všeliké úzkosti a celému hejnu ostatních vášní. Což třeba vyčisti i ostatní obtíže, které ani vypověděti ani poznati nelze leč tomu, kdo takovému úřadu se podvolil?

*) V tom ohledu doporučení a chvály zasluhují kazatelé, zvláště u venkovských obcí, kteří ne tak učení ale přesvědčivě a srdečně k lidu mluviti dovedou. Tak praví sv. Řehoř Nazianský: „Byl čas, když naše záležitosti v nejlepším rozkvětu a zdaru byly, tehdaž míním, když ještě nezavládli v církevních sborech ten nezpůsob, svaté učení zhytečnou a přetvárnou křesťanství zneuctívati.“ — Zvláště pozoruhodná jsou slova papeže Benedikta XIV. an dī: „Credimus, non perpolitam et elaboratam concionem, a parochis esse habendam, sed familiari facillique dicendi genere ipsos uti debere, ad populi intelligentiam accommodato.“

Kniha šestá.

1. Že knězi tās podléhají trestům za hříchy jiných.

Tak jest tedy zde, jakož jsi právě slyšel; ale jak obстоjíme tamto, ať nám bude účty vydati za každého ze svěřenců našich? Neboť nebude záležitosti tamto škoda naše v zahanbení, ale věčný trest nastane. Neboť ono slovo: „*Poslouchejte představených svých a poddáni buďte jim, neboť oni bdi nad dušemi vašimi, jelikož z nich počet vydati mají*“ (Žid. 13, 7.); ačkoliv jsem je byl svrchu uvedl, nemohu tuto zamlčeti; bázeň zajistá z takové pohrůžky neustále duši mou smítá a skličuje. Jestliže by totiž člověku, který by jednoho a budiž i nejmenšího pohoršil, lépe bylo „*aby zavěšen byl žernov osliči na hrdlo jeho a on byl ponořen v moře*“ (Mat. 18, 6.) a když ti „*kteří vrážejí svědomí bratři, proti samému Kristu hřeší*“ (I. Kor. 8, 12.); což pak budou trpěti a jakého trestu dostane se těm, kteří neřku jednoho, dva, tři, ale zástupy lidí tak četné v záhubu uvrhují? Neboť nebude jim lze, ani nezkusitelnost svou předstíhati, ani za nevědomost se ntéci, ani nutností a násilím se vymluviti, toho by ovšem některý z podřízenců k své výmluvě ve svých osobních hříších, kdyby se mu to dovolilo, použití mohl, nikoliv pak představení v hříších lidu. A proč? Protože představený ustanoven jest, aby nevědomostí jiných napravoval, a před bližními se útokem ďábelským varoval, a tudíž nebude moci předstíci nijaké nevědomosti, aniž říci: „*Neslyšel jsem hlasu trouby, nepředádal jsem ničeho*“ (Ezech. 33, 3.) Neboť proto na místě svém usazen jest, jak dí Ezechiel, aby i jiným znamení trubou dal a je hroziícího nebezpečí varoval. A proto jest trest jeho neodvratný, a byť jeden jediný byl toliko zahynul. Neboť dí písmo „*jestliže strážný, vida meč, on přichází, nezatroubí lítu a nedá znamení, a meč přejde, uchová duši, ta sice pro svoji nešlechtnost jata bude, ale krev její z rukou strážního požádám.*“ *) Ustaň tedy poháněti mne ku po-

*) K této slovu podotýká Theodoret (I. 2.) řka: „Hrozná a strašná slova mohouce každé i sebe tvrdé srdce bázní naplniti; ale i nevylovitelná láska pohrůžkou tou prosvítá. Hrozí Hospodin strážci, že od něho požádá účty, když by nespravedlivého neupamatoval, že jej trest smrti očekává a nepočítá ho o tom, co k životu slouží a co k smrti přivádí. Tak snaží si ládat Stvořitel a Pán všehomíra polepšení hříšníků, že tomu, kdo by se večeřejícími ctinostmi stkvěl, ale svěcené sobě duše sanelbal, všechny jeho dobré

trestání tak neodolatelnému. Neboť tu se nejedná o vůdcovství vojenské, ani o království, nýbrž o úřad, který vyžaduje výtečnosti andělské.

2. Že se na kněžích žádá větší dokonalosti nežli u mnichů.

Neboť duše kněze má býti nad paprsky sluneční čistější, aby ho nikdy neopustil Duch svatý, nýbrž aby vždy řici mohl: „*Nežijí pak již já, ale žije ve mně Kristus.*“ (Gal. 2, 20.) Neboť když obyvatelé pouštin, vzdáleni jsouce hlomozu města a tržistě a všeho, co se v nich nalezá, a žijíce klidně co v nějakém přístavu nechtějí důvěřovati bezpečnosti takového života způsobu, nýbrž tisícerych jiných stráží užívají, se všech stran se jako hradbami ohražující a přičiňující se všecko s velikou bedlivostí i mluvit i činit, aby důvěrně a číře čistě, seč síla lidská stačí, k Bohu přistoupení mohli*): co myslíš, jak veliké síly a statnosti bude potřeby knězi, aby duši svou všeliké poskvrny sprostil a duchovní její krásu zachoval? Jest mu zajisté mnohem větší čistoty potřeby nežli oněm; a čím větší čistoty jest mu potřeby, tím četnějším nežli oni příležitostem podléhá, které jej poskvrniti mohou, neužívá-li neustálé bdělosti a bedlivé pozornosti, aby proti nim svou duši nepřístupnou zachoval. Neboť sličný obličej, lepá chebnost těla, křepká chůze, jemný hlas, omalované cbočí, nalíčené tváře, souměrné kadeře, barvivost vlasů, pestré roucho, lesk zlata, krása drahokamů, libovonné masti, a vše jiné, na čem si hlavně ženské pokolení zakládá,**) dostačí pobouřiti duši, není-li přisnou zdrželivostí a

činy nic neprospějí, nýbrž že pro svou nedbalost jistěm trestu propadne.“ — Tak i sv. Pavel praví: „Běda mi zajisté, nebudu-li evangelium kázat.“ (I. Kor. 9, 16)

*) Sv. Řehoř Nazianský toto spojení s Bohem zbožné duše takto líčí: „Nic nezdá se býti ku porovnání s životem člověka, který zamkna smysly své a vyhoat dává tělu a světu, ničehož pozemského se mimo nevyhnutelnou potřebu ani netkne; který jen s sebou a Bohem rozmlouvaje, nadsmýšlný život vede, stále v srdci svém chováje čistý a jasný Boha svého odlesk, nekalený pozemskými, pomíjitelnými obrazy a jsa takmět leklým zrcadlem Boha a Božských věcí, a v stavu tom dale a dále pokračuje a postupuje od světla ke světlu, od temnějšího k jasnějšímu, až pak se dostane tam k zřetlu víi jasnosti, kdežto se každý odlesk v pravdu rozplyne.“

*) Viz Velibský. Život Řekův a Římanův str. 182—189.

střízlivostí ozbrojena. Avšak těmi vnuadami jatu býti, není divu; že pak ďábel i věcmi těm opačnými duše lidské lapiti a poraziti dovede, to jest věc velmi úžasná a hrůzy plná. Jsouť zajisté někteří, jižto oněm vnuadám šťastně ušedše, jati se dali věcmi daleko rozdílnými. Neboť i zanedbaný obličej, rozčežené vlasy, nečistý šat, neohrabaná postava, sprosté způsoby, hrubá mluva, nemotorná chůze, drsný hlas, chudobný život, opovržlivost, sklíčenost, opuštěnost, to všecko nejprvé mnohého na první pohled k útrpnosti povzbudilo, potom pak v konečnou záhubu uvrhlo.

3. Snadnější jest život poustevníka nežli kněze.

Mnozí tedy, kteří oné síti ušli, záležející v zlatých ozdobách a vonných mastech a pestrém rouchu i druhých svrchu řečených věcech, upadli v osidla tato, oněch veskrze rozdílná. Když tedy i chudobou i bohatstvím, i krásou i neladnou sprostotou, ušlechtilými i nevzdělanými mravy, vůbec všemi svrchu vyčlenými věcmi boj nastává v duši toho, který na to patří, a tak úklady mu se všech stran hrozí; jak bude moci sobě oddechnouti, když tolikými léčkami obklíčen jest? Jaké útočiště lze mu nalézt, neřku, aby nebyl násilně jat (tomu ujíti není zajisté tak těžko), ale aby duši svou zachoval bezúhonnou všech nečistých myšlének?

Mlčím o počtách, jsoucích příčinami tisícerych zlob. Pocty vzdávané od žen, statnou zdrželivostí bývají neškodné, ale přeco ku pádu přivádějí často toliko, kdo neumí proti takovým úkladům stále střízlivosti užívat. Pocty však, vzdávané od mužů, nepřijímá-li kněz statnou myslí, v dvojí opáchnou vášeň jej přivádějí, buď v otrockou lichometnost, buď v pošetilou hrlost, když jednak lichotníkům svým podlízati nucen jest, jinak počtami od nich vzdávanými proti nižším se nadouvá, a tak v propašť neamyslné pýchy se uvrhuje.

Nedím nic více; ale jakou škodu to s sebou přináší, to nepozná úplně nikdo, leč to zkusí. Neboť nejenom toto všecko ale i více nehod nebezpečnějších potká kněze, který uprostřed světa obcovati musí; kdo si však samotou zamiloval, bývá toho všeho prost. — By pak mu někdy nějaká nezřízená myšlenka coby podobného nakreslila, slabá obraznost snadno jiskru zhasnouti může, když se zevna pohledem ničádného podpalu

k plameni nedostává. Mních pak nebo poustevník má péči jenom o sebe; a byť se mu někdy péče o jiné vzdala, bývá jich velmi málo, a buď jich i více, jest jich vždy méně, nežli čítají věřící v církevních obcích, a ti také svému představenému mnohem snadnější starosti působí, netoliko pro svůj skrovnější počet, ale že všech svetských péčí prosti jsou, nemajíce ani dítek, ani ženy, aniž čehož podobného na starosti. To pak působí velmi k tomu, že jsou svých představených rádi poslušni; přebývání pak v jednom domě má tu výhodu, že poklesky jich lze snadně pozorovati a napravit, což nemálo přispívá k pokroku v ctnosti, poněvadž vůdce dohled svůj stále vésti může.

4. *Že se knězi světluje duchovní správa nad celým světem a mnohé jiné velebné věci.*

Věřící, knězi podrizení, bývají z větší části životními starostmi poutáni a to je liknavějšími činí k duchovnímu životu. Tudíž nastává duchovnímu učiteli ta povinnost, aby takto každodenně símě slova rozšiřoval,^{*)} aby tak posluchači stálým slyšením zbožné učení v paměti podržeti mohli. Veliké zajisté bohatství, vznešené důstojnosti a z rozkošného života pocházející lehkomyšlnost, a mimo to i jiné příčiny udušují rozseté símě; často pak tyto husté trniny hozenému semeni ani k zemi dopadnouti nedopouští. Dále pak i přílišný zármutek i nuzná chudoba i stálé nemáze a jiné o něm opáčné řeči, přerušují horlivou zbožnost; z hříchů pak ani tisíc částka k vědomosti jeho nepřijde. Neboť jak by to bylo možno, když daleko větší část podrizenců svých sotva dle tváře zná.

Co tedy poměru k lidu se týká, má kněz tyto obtíže; jestliže by kdo poměr jeho k Bohu považil, ty všechny jako ničím nebudou; tak povinnosti jeho k Bohu převyšují nad povinnosti k lidu. Neboť kdo zastancem má býti u Boha za

*) Co toho se týče, viděli jsme v životě sv. Zlatoústa, že nejen takto přikazoval, ale i činil. Pro naše poměry svláště na venkově platí nařízení mému Tridentakého, kdež se velí: „Diebus saltem Dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas (parochi) pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo quas scire omnibus necessarium est ad salutem, annunciandoque his cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quas eos declinare, et virtutes, quas sectari oporteat, ut poenam aeternam evadere & coelestem gloriam consequi valeant.“ (Sess. V. cap. 2. de ref.)

celé město, — a co dím za celé město? — za celý svět, a uprositi Ho, aby milostiv býti ráčil nepravostem všech, i živých i zemřelých,^{*)} jaký ten má býti muž?! Já bych totiž ani Mojžíšovu, ani Eliášovu důvěru nepovažoval za dostatečnou. Kněz přistupuj k Bohu, jako by mu byl celý svět svěřen a on byl sám otcem všech, modle se: aby Bůh všecky všude války udusiti, bouře utišiti, pokoje a zlaru popřiti. všechno zlé i jednotlivcům i rodinám i obcím hrozící milostivě a rychle odvrátiti ráčil. Sluší pak, aby ve všem všecky, za něž se modlí, tak předčil, jako představený má předčítati nad své podřízenoe. Když pak Ducha svatého vzývá^{**)} a tu hrůzoplnou oběť koná a ustavičně společného všech Hospodina se dotýká, rei v jaký řád ho postavíme? Jak velikou čistotu budeme mu žádati? jak velikou zbožnost? Pomni pak, jaké mají býti ruce takovou službu konající, jaký jazyk, an taková slova vydává, a nad čež světější a čistší srdce, ano v sebe pojímá takového Ducha? Tehdáž zajisté andělé obstupují kněze a veškerý řád mocností nebeských s ním volá a celý prostor vůkol oltáře jimi naplněn jest k slávě tam ležícího. Tomu všemu lze věřiti z toho, co se tu vykonává. Já totiž slyšel jsem jednou člověka, an vypra-

^{*)} Že se již v nejprvnější době církve konaly modlitby za zemřelé, toho důkazem jsou netoliko četná místa sv. OO., nýbrž i zachovalé náh liturgie rozličných dob a míst, udávající spolu, že se při oběti mše sv. po konsekraci před modlitbou Páně tato památka konala. Již v t. ř. liturgii sv. apoštolů říká se ta slova: „*Modleme se za ty, kteří v víře zemřeli,*“ jsouce jako jádro všech ostatních toho druhu památek: věci jak rozličných. — V liturgii sv. Jakuba ap. se památka zemřelých skoro doslovně s naší katolickou srovnává, znějíc takto: „Vzpomeň, Pane! na všechny duše, jež my sobě připomínáme a za něž jsme jinak nic činiti nemohli; vzpomeň na všechny, kteří v pravé víře od Abela až do dnešního dne zemřeli; dejž ať odpočívají v krajině živých v království Tvém v radosti rajské v lůno Abrahama, Iáka a Jakoba, otců našich,“ atd. — Z armenské pak liturgie vyvstává, že se za mrtvé i mše svatá zvláště obětovala, neboť tu kněz pomodliv se za živé dále praví: „Vzpomeň, ó Pane, na duše zemřelých, račiž se nad nimi smilovati a buď jim milostiv, *voláám za které tato svatá oběť se koná*“ (pozdráv se pak maličko, až by tyto jmenovité Bohu poručil, dále praví: „*dejž jim pokoj věčný*“ atd.) — To dostačí na důkaz, že články víry o svatých obcování, tak laskavě tklivý, zakládá se v pravém učení apoštolském, vzatý z jistého zjevení Božího a srovnávající se s nejhlubšími city srdce lidského.

^{**)} Toto vzývání Ducha svatého vztahuje se buď na počátek nejv. oběti dle obřadů řeckých, když biskup (kněz) s jáhnem hluboce poklonění

voval, jak mu jeden velebný stařec, jenž míval mnohá vidění, sdělil jeden takový obraz, jehož účasten byl; viděl totiž v dobu nejsvětější oběti náhle, jak to člověku viděti lze, zástup andělů v bělostkvoucí roucha oděných, ani vůkol oltáře stojí se skloněnými hlavami, jako stávají vojska, když král přichází. A já tomu věřím. I jiný kdosi mi vypravoval, co nebyl od jiného zvěděl, nýbrž co sám viděl a slyšel, že kdo se mají z tohoto světa odebrati, čistým-li svědomím těch svatých tajemství účastni se stali, bývají potom při posledním tažení odtud anděly co strážci provázeni, pro to, co byli přijali. A ty bys se nic nehrozil k takové svaté oběti uváděti moji ubohou duši a k důstojnosti kněžské povznášeti nečistým rouchem oděného člověka, jakéhož i Kristus byl ze sboru hodovníkův vyvrhl (Mat. 22, 18.)? Neboť jako světlo nebeské svět ozářuje, tak se má stkvěti duše kněze; ale má duše takovou tmou zlého svědomí zahalena jest, že se neustále ukrývati musí a nikdy není s to, aby důvěrně pohleděla k svému Hospodinu. — Kněží jsou soli světa; moji však neumělost a všeho nezkušenost, kdož by pak asi strpěl, leč vy, kteří jste mne nad míru milovati uvykli? Neboť nemá kněz býti toliko velmi čistým, ale i rozumným a zkušeným velmi, jež by všechny k životu náležející věci znal o nic méně, nežli kdo v světě žije, ale i všech býti prost i více, nežli poustevníci na horách obývající. Máje totiž obcovati s muži ženatými, kteří i děti vychovávají i služebnictvo mají i velikým bohatstvím vládnou i obecné věci zastávají i v důstojnostech žijí, sluší se, aby byl obratným; obratným pravím, ale nikoliv potměšilým lišákem ani lichometníkem ani pokrytcem, nýbrž svobodným a přímým, znaje se mírniti, když okoličnosti toho žádají, a tak i jemným i přísným. Neboť nelze zacházeti se všemi podřízenoi jednotojně, jakož ani lékařům není dovoleno jednoho léku všem nemocným podávati, aniž pak lodnímu vůdci toliko jeden způsob znáti, jak by ná-

„*Ducha sv. vyvoří*“ (což se našemu confiteor rovná), načel pak se modlí za církev, za kněze, za velkery stavy; při každé odpovídá lid: „*Kyrie eleison*“ (Hospodi, pomiluj!) pak následuje *Trisagion* (třikrát svatý) a čte sv. písem; modlitbou za *katechumeny* se tento díl máe sv. skončí (proto i sluje „*máe katechumeny*“), kteří potom odcházejí. Anebo se tím a to pravdě podobnější miní vytržení Ducha sv. *před konsekrací*, když biskup (kněz) žehnaje chléb a víno *po třetí*, hlasitě praví: „*Proměti se mocí Ducha Tvého,*“ a jáhen rce třikrát „*Amen,*“ a kněz dokládá. „*Abý jich přijímáním duše naše očištěna byla!*“

valu větrův odolati měl. I lodičku církve zmítají neustále ode-
všad bouřící větrové, a nedotírají na ni toliko zevna, ale po-
vstávají též uvnitř; a tu potřebí mnoho i jemné shovívavosti
i bedlivosti.

5. *Že má býti kněz ke všemu spásobílý.*

Toto všecko až jest rozdílné o sobě, směřuje nic méně k
jednomu cíli, ke cti a chvále Boží a vzdělání církve. Veliký
jest boj mnichův a mnohé jich nesnáze; ale když člověk potné
práce jejich stavu s řádně zastávaným úřadem kněžským
srovná, nalezneme tak veliký rozdíl, jaký jest mezi prostým pod-
daným a králem. V životě mnišském byt i mnohá nesnáz byla,
jest přec namáhání společné i duši i tělu, ba spíše bych řekl,
že toho větší část tělo zaměstnává; není-li pak toto silné, sů-
stává dobrá vůle opuštěná a sama o sobě, nemohouc se ke
akutku vzmoci. Neboť tuhé posty, líhání na holé zemi, dlouhé
bdění, neukívání koupele, potné práce, a všechna jiná ovičení,
která k mrtvení těla slouží, to vše přestává, není-li tělo silné,
které tím trestáno býti má. Ale u kněží žádá se pouhé ovi-
čení duše, a síly tělesné není potřebí, aby se její dokonalost
osvědčila. Což pak zajisté prospěje tělesná síla k tomu, abychom
nebyli hrdí, zlostní, přenáhlení, nýbrž střísliví, zdrželiví, slušní,
a všechny ostatní ctnosti měli, jimiž nám sv. Pavel vylíčil obraz
dokonalého kněze (I. Tim, 3, 2.)? Ale o ctnosti poustevníkově
nelze tak říci. Jako totiž mechanický umělec mnohých nástrojů
potřebuje: kol, provazců, noží; mudřec pak všechno umění v
duchu savírá, jiných sevnějších nástrojů nic nemaje potřebí,
tak jest to i zde. Neboť poustevník má potřebí zdravého těla,
obydlí stavu svému přiměřeného, aby ani příliš dalek nebyl
společnosti lidské i poklidu soukromosti požíval, aniž pak
postrádal jemné povětrnosti v střídání se ročních částek; ne-
boť nic není tělu posty umrtvenému protivnějšího, jako nepo-
hodná povětrnost. Jak velmi pak se poustevníci přičiní mu-
sejí, aby si oděv a výživu prací svou opatřili, o tom nyní ani
slova nestratím.

6. *Že větší tepelivostí se žádá u opravce duchovního nežli u poustevníka.*

Ale knězi nic toho ku potřebě neslouží, nýbrž žije volně a prostě všeho užívaje, co není škodné a všechno své umění ohovává co poklad v duši své. Velebí-li někdo toho, kterýby se sám na sebe omezil a častého obcování s lidem se stranil, to bych i já za nemalý důkaz zdrželivosti vyhlásil, ale nikoliv bych v to veškerou duševní statnost nepokládal. Neboť lodník v tichém přístavu u kormidla sedě, nedává úplného důkazu svého umění; ale kdo na širé vodopustě a v divé bouři lodi zachováti dovede, toho každý za výtečného lodníka uzná. Já bych tedy neoslavoval velmi a přílišně poustevníka, anť soukromí jsm, nedalby se žádnou vášní uchvátiti aniž velkých a mnohých hříchů se dopouštěl, neboť nemá nic, co by duši jeho k tomu ponoukalo a dráždilo.

7. *Že nemají stejný obor své činnosti, kdo soukromí žije a kdo veřejným úřadem zaměstnán jest.*

Ale když se člověk celým zástupům lidu věnuje a jejich hříchy na se vzítí musí a při tom nepohnutě staten trvá, svou duši řídě v bouři té, jakoby v bezvětří bylo, ten by spravedlivě zasluhoval, aby se mu všickni obdivovali a jej slavili, anť zajisté takto dostatečný důkaz dal své mužné statnosti. Nic tedy nebuď ti divno, že já straně se veřejnosti a obcování s lidem, nemám proti sobě mnoho žalobců; neníť zajisté divu, že já spě nehřešil, nezápase nepadl jsem, nebojuje nebyl jsem raněn. Neboť, prosím tě, kdož mohl vyzraditi, kdož zjeviti ničemnost moji? Snad že toto přistřeší a tento přibyteček můj? Ale to nemůže vydati žádného hlasu. Snad máti má, která ovšem záležitosti moje úplně zná? Ale ani s ní nemám žádného obcování, aniž který svár povstal kdysi mezi námi. A byt se to bylo i přihodilo, neníť zajisté ani jedné matky tak nelaskavé a bezsrdečné k dětem svým, aby syna, jež byla bolestně porodila a pečlivě vychovala, u všech pomluvila a potupila, aniž by k tomu měla které příčiny nebo ji kdo k tomu ponoukal. Neboť kdyby chtěl někdo duši moji doevrubna zkoumati, nalezl by v ní zajisté mnohé slabé stránky, což ani tobě není neznámo, ačkoliv ty nejvíce mne u všech vychvalovati v oby-

žeji máš. A že já z nížádné skromnosti nyní tak nemluvim, pomni, jak často jsem se ti prohlásil, kdykoliv mezi námi o takovém případě rozmluva byla, že, kdyby mi někdo na vůli dal, kde bych raději se proslaviti chtěl, zdali v představenství církevním, či v životě poustevnickém, já bych tisíckrát raději si zvolil ono; neustále blahoslavil jsem tobě ty muže, kteří by onu službu řádně zastati dovedli. Že bych pak se nebyl uhnul tomu, co jsem tak blahoslavil, kdybych se byl k tomu hodil, to snad nesapře nikdo. Avšak co mi překáží? Nic zajisté není tak málo prospěšno k představenství církevnímu, jako právě ta nečinnost a neochobnost, kterou druzí nějakou slavnou mravocvičností nazývají, ale já ji nepokládám za nic jiného, nežli za jakýsi pláštík své vlastní neschopnosti, kterýmž větší část svých nedostatků zakrývám, hledě aby se neobjevily. Neboť kdo byl uvykl požívati tak veliké prázdny a pokoje úplného, tenť zajisté, a buď si duševně sebe schopnějším, pro svou nezkušenost často zmaten a pobouřen bude, a neobratnost jeho stenci z veliké části duševní jeho sílu. Když pak jest i váhavého ducha a nezkušen v zápase řečnickém (a to jest zajisté u mne), pak bude úplně kamenné soše podoběn, uváže-li se v tu správu duchovní.

To jest i příčinou, proč málokterí z onoho cvičeliště soukromého života k zápasům duchovní správy přicházející málokdy se proslaví; větší jich část ovšední a zmalátní a v nesnáze nemilé a těžké přichází. A není divu. Neboť když tu nejde o stejné práce a zaměstnání, které měli prvé, tuť se ten, kdo si je podnikne, od necvičence nic neliší. Kdo v tento zápas se dává, nejprvněji povrhuj slávou, potlačuj hněv, a buď pln opatrnosti; ale v soukromém životě nemá nikdo nížádné příležitosti, aby se v tom vycvičil. Nemá mu zajisté jednati s mnohými, jižto by ho k hněvu popouzeli, aby mohl slost krotiti, ani s takovými, kteří by ho blahoslavili a velebili, aby tak uvykl lidskými pochvalami pohrdati; opatrnosti pak v řízení církvi potřebné nedbá se u nich mnoho. A tak přijdou-li v zaměstnání, v nichž ni žádná zkušenost nenabyli, nevědi si rady, upadávají v nesnáze a mnozí mimo to, že v otnosti nic nepokročí, i často pozbývají z části i té, kterou byli s sebou přinesli.

8. Kdo soukromí žiji, snadněji se cvičiti mohou v ctnosti, nežli kdo duchovní správou zaměstnání jsou.

Basil pak na to dí: Což tedy? Máme snad povýšiti k správě církevní muže, kteří ve víru světských záležitostí se zmlítají, o věci tohoto života pečují, ve sporech a hádkách prohnáni jsou a rozkošný život vedou?

Jas odpovídá: Chraň Bůh! rosmilý příteli. Na takové nebuď ani pomyšlení, když se o kněžství jedná, nýbrž tu buďte svoleni muži, kteří s to jsou, aby při veřejném obcování a jednání se všemi zachovali svou čistotu a statnost, svou svatost a zdrželivost i střízlivost, se všemi jinými ctnostmi poustevníků obyčejnými, ba lépe ještě nežli oni. Byť i poustevník mnohé slabé stránky měl, může je ve svém soukromí zakryti a neškodnými učiniti s nikým neobcuje; ale u veřejnost vystoupě, nezištně ničehož nežli že sebe v posměch vydá a u větší nesnáze uvrhne, což by se málem i mně bylo stalo, kdyby Božská prozřetelnost nebyla téměř oheň od hlavy mé co nejrychleji odvrátila. Neboť nelze sůstati nepoznánmu, kdo v takovém stavu jest jako já, nýbrž jak veřejně vystoupí, hned se i jaký jest prozradí. Jako totiž kovy se zkoušejí ohněm, tak jest i stav kněžský zkouškou duše člověka, okazuje, zdali kdo jest hněvivým, nebo malomyslným, nebo otišádstivým nebo vychloubným, anebo cokoliv jiného — všechny poklesky se na něm rychle číře čistě objeví, a netoliko se objeví ale i těžšími a nebezpečnějšími se stávají. Neboť i rány tělesné, kdy se trou, bývají jialivější, a tak i duševní vážně čím se více popichují a dráždí, tím zutivějšími se stávají a toho kdo jim podroben jest, k mnohým hříchům přivádějí. Vzbuzují zajisté toho, kdo se na pozoru nemá, k otišádsti, k vychloubavosti, k lakotě; lákají pak i k rozkošnému životu, k nedbalosti a lenosti a pomalu i dále v horší ještě z oněch pocházející nepravosti. Neboť ve světě jsou mnohé věci s to, aby duševní horlivost zničily a snažnost po Božských věcech přetrhly, a to působí (především jiným obcování s pohlavím ženským. Neboť správce duchovní, ja pastýřem celého stáda, nesmí pečovati toliko o pohlaví mužské a ženské zanedbávati, které zvláště a více jeho bedlivosti potřebuje, za příčinou své větší náklonnosti k hřichu. Tudíž má ten, jemuž se správy duchovní dostalo, o jejich blaho ne-li větší, alespoň stejnou snahu osvědčiti; má je navštěvovati v nemoci, těšiti v zármutku, kárati lehovášné, pomáhati nuzným. Ne-

ohradí-li se tu kněz, konaje tyto své povinnosti, pevnou hradbou opatrnosti, lze snadno zlému nepříteli nalesti lestného k němu přístupu. Neboť pohled ženy, i prostopádné i počestné, raní co šíp a pobuřuje duši; lichoty její lahodí. pouty její podmaňují; a tím se pak vroucí láska, jinak jsouc středem všeho dobra, stává příčinou všeho zla těm, kteří jí zneužívají. Již pak i všelijaké starosti u duchovního pastýře všecku bystrost rozumu otupí a více nežli olověná váha jeho vzlet dolů tlačí; předruží-li pak se k tomu i hněv, ten již co černý dým celou duši člověka zatemní. I kdož by všechny ostatní nemáze vypočetl, pomluvy, nároky, od vyšších i nižších, od rozumných i nerozumných?

9. *Že se nesmí pohrdati podezřením lidu, byl i lidí a kliví bylo.*

Velmi zajisté podezřívou bývá ta třída lidí, zdravého úsudku postrádajících, aniž pak si tak snadno coci vymluviti dá. Hodný tedy pastýř duchovní nesmí ani míněním oněch pohrdati, nýbrž hled se u všech a ze všeho, co se mu vytýká, ospravedlniti ve vši alužnosti a mírnosti, více odpouštěje jim jejich nerozumné stížnosti, nežli by se pro ně mrzel a hněval. Vždyť i svatý Pavel se obával, aby neupadl u svých učenníků v podezření krádeže a proto i jiné osoby pojal k sobě při rozdávání peněz, řka: „*Aby nám nikdo neutrhoval v té hojnosti, kterouž my přistakujeme*“ (II. Kor. 8, 20.); jak pak bychom se neměli přičiniti i my, abychom odstranili všeliká zlá podezření, byť byla sebe klivější a početilejší a venkoncem protivná pověsti naší? My zajisté nejame tak daleci všelikého hříchu, jako byl sv. Pavel dalek krádeže. A nic méně i tak jsa vzdálen té šeredné nepravosti, neopominul varovati se toho podezření lidu, ač bylo velmi početilé a třeštivé: třeštivostí zajisté to bylo, domnívati se takového čehosi do té svaté a blahoslavené hlavy. Nic však méně i tomu podezření tak nerozumnému, že by toliko v hlavě třeštivce se vylíhnouti mohlo, již se vzdáli všecku příčinu přetíná. Nepohrdl početilostí lidu, řka k. p.: Komu by pak kdysi napadlo, takového čeho se do mne nadíti, když mne všickni i pro rozšafnost, po celý můj život osvědčenou, v úctě a v obdivení chováte? Ale on naopak i tužil i očekával to zlé podezření a do kořen je vyvrátil, ba ani mu povstáti nedopustil. Proč? To sám praví řka: „*Opatrujeme dobré řeči netoliko před Pánem, ale i před*

lidmi" (Řim. 12, 17.). Takovou tedy ba i mnohem větší snahou máme i my pečovati, abychoom netoliko povstalé zlé pověsti, odstranili a zarazili, ale i podezřením, z nichž se rodívají, před-
cházel, aniž čekali, až by povstaly, ústy lidákýma probíhaly. Tehdáž bývá zajisté již nesnadno ba velmi těžko, ne-li nemožno je udusiti, ale k tomu ještě i nebezpečno, aby tím mnozí škody neutrpěli.

Ale proč nečiním konec tomu vyčítání, jelikož je úplně provésti nelze? Neboť vyčisti všecky nesnáze této správy vrchnopastýřské jest jako vyměřovati nesmírné moře. Byť člověk, chtěje poklesky jiných napravit, srdce své všech vášní sprostil a očistil, co však jest naprosto nemožno, i tak by se s mnohými nesnázemi potkal; když pak má mimoto tyto i vlastní neduhy uzdravit, hle! jaká tu bezedná propast prací a péčí! a co jest podstoupiti tomu, kdo na se bere tu povinnost, i své vlastní i jiných nepravosti přemáhati a potlačovati!

10. *Že to není nic velikého, opasiti sebe sama.*

Basil pak na to dí: Zdali pak ty nyní nemáš nižádného boje, jsa sám pro sebe? Zdali pak nemáš žádných starostí?

Jan odpovídá: Ovšem; mámť je i nyní. Neboť jak by bylo lze, aby člověk v tomto strasti plném životě trvaje, bez starostí byl a bez boje? Avšak není stejná práce, naširé-li vodu-pustě se octneš, či toliko přes řeku pluješ; tak veliký zajisté jest rozdíl mezi oněmi starostmi a těmito. Já bych zajisté rád byl jiným prospěšen, i co nejsnažněji bych si toho žádal, kdybych toho dovedl; pak-li nemohu jiným pomoci, jest se mi spokojiti, abych sama sebe spasil a takovému vlnobití se ubránil.

Basil pak na to dí: Nuže, zdali pak to za velikého coci považuješ, a mníš, že sama sebe spasiš, když jsi nikomu jinému v ničem nic neprospěl?

Jan odpovídá: Dobře a krásně tak pravíš; aniž já sám toho mínění jsem, aby sebe sama kdo spasiti mohl, k spáse svého bližního nic se nepřičině. Neboť ani onomu nešťastnému aluhovi nic neprospělo, že svěcenou sobě hřivnu nestenčil (Mat. 25, 24.), nýbrž i pozbyl jí na prosto, když s ní netěžil a jí zdvojnásobněné nenavrátil. Ale já se důvěřím, že se mi levnějšího trestu dostane, až přijde na mne žaloba, proč jsem

neopasil i jiné, nežli kdybych kromě sebe i jiné byl k záhubě přivedl, a při tak vznešené důstojnosti sám horším se byl okázal. Nyní totiž, tuším, bude můj trest takový, jaký sluší na velikost mých vlastních hříchův; kdybych však byl ten úřad na se vzal, byl by zajisté mne zastihl trest dvoj- i troj- ba mnohonásobný za to, že jsem přemnohé byl pohoršil a že jsem přijatím větší důstojnosti, nežli mi náleželo, urazil Boha, který mne tím byl poctil.

11. *Že mnohem větší tresty za hříchy zastihnou kněze nežli prostý lid.*

Pročež i Bůh přísněji vyhrožuje národu Israelskému, ukazuje, že mnohem většího trestu zasluhují, poněvadž přes všechna dobrodíní, jichž se jim bylo dostalo, neustali hřešiti, řka jednou: „*Toliko vás poznal jsem ze veliké rodiny země; pročť trestati budu vás za všechny nepravosti vaše*“ (Amos. 3, 2.). A jinde dle: „*Pojal jsem ze synů vašich proroky a z mláďenců vašich muže posvátné*“ (t. 2, 11.). A před dobou prorokův ustanovuje oběti, ukázati hledí, že mnohem větší trest náleží na hříchy od kněží spáchané, přikazuje aby za kněze tak veliká oběť se vzdávala, jako za celý národ (III. Mojž. 4, 3. 14. a 21, 9.). To pak dokazuje, že rány kněze hojení většího potřebují, a sice tak velikého, jako rány celého národu vespolek; většího pak hojení by nepotřebovaly, kdyby nebyly těžší; ale těžší nejsou přirozenosti svojí, nýbrž důstojností kněze, kterýž se jimi obtížiti opovažuje. I což mluvím pouze o mužích, úřad kněžský zastávajících? Samy dcery kněží, nejsouce v ničem účastny důstojnosti kněžské, pro důstojnost otcův svých mnohem trpčímú trestu podrobany bývaly za své hříchy; nepravost jich byla stejná jako ucer obecného lidu, smilstvo totiž, ale trest zastihl mnohem těžší ony, nežli tyto.

12. *Stíhlaďy se dokazuje, že hřeš má plácinu i k báni i k žalú.*

Vidě-li, jak dostatečně Bůh dokazuje, že představeného mnohem větším trestem stíhati bude nežli poddané jeho? Neboť ten soudce, který dceru kněze přísněji nežli jiné trestá, neuvrhne nijak stejný trest na otce jejího, pro nějž se jí právě

trestu přitahuje, nýbrž mnohem většímu jej podrobí; a to všim právem. Neboť škoda neomezňuje se pouze na něho, ale rani i duše slabších, kteří hledí k němu. Tot i *Ezechiáš* ohtěje ukázati odděluje na soudu kozly od ovcí (*Ezech. 34, 17.*). Zdali pak nyní uznáváš, že má bázeň nebyla bezdůvodná? Jest mi zajisté i mimo to, co jsem posud řekl, mnoho práce potřebí, abych nebyl vášněmi duševními docela potřen; ale přes to podvoluji se té práci a neuchyluji se toho boje. Neboť dojímá mne i marnivá otižádošť, ale často se zamohu, vida že jsem byl kleal; mnohdy pak kárám duši za to, že se zotročiti dala. Nezřízené žádosti i nyní mne napadají, ale levný toliko plamen se jimi vznímá, jelikož mu oči zevna přípálu neposkytají. Zlo-lajcův káry neslychám naprosto, poněvadž s nikým nemluvim, tyto pak stěny zajisté ani nehlesnou. Avšak hněvu se úplně sprostiti nemohu, ač nikoho nemám, kdo by mne k hněvu ponoukal; neboť paměť mi na mysl přivádí zlopášníky a jich zločiny a působí, že mi srdce hněvem se dme; ale já mu překypěti nedávám, nýbrž v prvním návalu je konajším a k utišení přivádím, řka, že to nesluší, ba že velmi pošetilé jest, vlastních nepravostí zapomínati a s poklesky bližních se obírat. Kdybych se pak do víru světa pustil a v něm tisícovými starostmi zmitán byl, nebyl bych více s to, abych takového napomenutí použil a tak výstražných myšlének našel. Jako totiž lidé přes strmé srázy buď přivalem buď jiným jakýmkoliv způsobem unešení jsouce, konečnou svou záhubu sice před očima mají, ale nižádné pomoci si nevědí; tak kdybych já v mohutnou bouři svých vášní se byl uvrhl, byl bych patřiti mohl, jakýž mi každodenně větší a větší trest hrozí, ale myslí se sám u sebe sebrati, jako nyní, a zuřivé odevšad vášně své potlačiti nebylo by mi tak možno, jako bylo prve. Má duše jest jaksi slabá a malátná a tudíž snadno dostupná netoliko těmto (svrchu řečeným) vášním, nýbrž i té, která jest trpčí všech, závisť totiž, neumějíc ani urážky ani pocty mírně snášeti, oněmi nad míru bývá sklíčena, těmto taktéž nesmírně hrdá. Jako tedy divoké šelmy, když jsou dobřepti těle a bujně, snadno přemohou lovce, zvláště slabého a neakusného; když by pak je člověk hladem umoril a tak divokost jich skrotil i síly jim z části odňal, snadno by pak mohl i méně statný protivník útok a boj proti nim podstoupiti: tak jest i s vášněmi duševními; kdo je umí oslabiti, podrobí je moudrému rozmyslu; kdo je však počlivě živi, těžší půtku si proti nim

působí a učiní si je tak nebespečné, že v bídném jich otroctví po celý svůj život stráví. Jaký medle jest pokrm těchto žalem? Marná otiřádosť žíví se počtami a pochvalami, hrdopýcha velmocí a důstojnostmi, závisť vysnamentániami bližních, lakota dary dobrodinců, chlipnosť rozkošniotvím a ustavičným obočváním s ženským pohlavím a tak jiné nepravosti jinými. A tyto všelky divoké želmy osupily by se úprkem na mne, kdybych se do světa odvážil, a rozsápaly by duši mou a takovou hrůsu by mi způsobily, že by se boj můj proti nim velmi nebespečným stal; pakli zde seděti wstanu, podmaním si je, ačkoli s velikým násilím, ale podmaním si je přec s milostí Boží, tak že nebudou moci leč štěkati. Protož i střechám si tuto chýžku, ja nepřístupným a nevlídným potměšilcem, a jak tisícere podobné nadávky zní, jež slyšeti musím; rád bych je sice s sebe shladil, že to však nemohu, to mne trápí a bolí. Neboť to není možná, abyoh i v spoločnosť se pustil, i nynější bespečnosť si zachoval. A proto jsem tě prosil, abys se mnou, v takové tísní sevřeným ubožákem raději útrpností měl, nežli abys mne vinil; ale neuprosil jsem tě. I jest pak již čas, abyoh ti sdělil poslední své tajemství, které na srdci mám. To snad se uzdá mnohým k neuvěření býti; já pak ani takto nic se nebudu styděti vyjeviti to. Byť zajisté, co pravím, bylo důkasem zlého mého svědomí a tisícerych mých hříchů, jakého prospěchu by se mi dostati mohlo se zatajením před lidmi, když mne někdy souditi bude Bůh, soudce vševědoucí? Jaké tedy jest to tajemství? Od onoho dne, co jsi mi to mínění lidu (že mne chce biskupem míti) sdělil, byl jsem často v nebezpečí, že toto tělo mé mrtvici raněno bude; taková bázeň, taková úzkost mne pojala. Neboť uvažuje já jednak choti Kristovy slávu, svatost, krásu duchovní, věhlas, ozdobnosť; jednak proti tomu pamatuje svých hříchů, neustál jsem oné žaleti, a nad sebou bédovati a v ustavičném sténání nevěda si rady, často jsem si pravil: „Komu pak ta myšlénka napadla? což pak tak náramuě zhřešila církev Boží? čím pak rozhněvala tak velmi Hospodina svého, že má býti vydána mně, člověku ze všech nejnehodnějšímu, a takovou potupu utrpěti?“ To často u sebe považuje nemohl jsem na takové velmi nehodné ponížení církve ani pomysleti; tak jsem jako omráčený trval, nemoha nic ani hleděti ani slyšeti. Když mne taková mdloba opustila (přestávala totiž časem), střídal se pláč a zármutek; když pak jsem se dosti naplakal, nastoupila opět bázeň, zmítajíc, pobu-

fujíc a kormoutíc mysl mou. V takovém vlnobití strávil jsem minulý čas; ty pak o tom nic nevěda, domnívals se, že já v tišém poklidu trvám.

Ale již se pokusím vylíčiti tobě svou duševní bouři, tak mi snad potom odpustíš, ponechaje všech výčitek. Jak medle, jak mám ti ji vylíčiti? Chtěl-li bys to jasně poznati, nebylo by možná jinak, leč úplným odhalením srdce mého; když pak to není možno, pokusím se, abych ti temným kýmisi obrazem, seč budu, okázal poněkud mraky malomyslnosti své, ty pak z obrazu toho suď na skličenosť mou. Představme si, že by král nějaký a veleemocný panovník nad celou zemí pod sluncem, měl na vdání doeru, pannu krásy nedostihlé, kterážby veškeré lidské pokolení předčila a zvláště nad celé pohlaví ženaké velice vynikala; výtečností pak duchovní takovou byla, že by veškeré plémě mužské, i co se ho narodilo i budoucně se ho narodí, nesmírně za sebou ponechala; nad to pak i ušlechtilostí svých mravů nade všecken mudrotví obor se vznesla, sličnosť pak jejího obličejce zatemňovala by veškerou její lepeš tělesnou; ženich pak její plál by netoliko pro řečné výtečnosti k panně té horoucí láskou, nýbrž byl by i z jiného tajemného důvodu do ní až k smrti zamilován, tak že by i sebe třechtivější milovníky, co jich kdy bylo, tou vášní svou překonal; a dejme tomu dále, že by tento ohněm lásky planoucí ženich náhle od někud zvěděl, že tuto jeho velebenou milostenku má dostati v manželství muž sprostý a opovržený, neurozený a smračený, nade všecky, co jich kdy bylo nejšpatnější: nuže tedy, zdali pak ti poněkud tento obraz dostačí, aby ti vylíčil mou bolestnou tiseň? Ku poznání mé skličnosti tuším že to dostačí; abych ti pak i nesmírnou svou bázeň a hrůzu představil, přistoupím k jinému vyobrazení.

Nuže představme si vojsko bojovníkův i pěších i jízdných i loďních; širé moře budiž plno lodí trojpatrových, rozsáhlé planiny a vrcholy buďtež plny pěších i jízdných zástupů; v slunci necht září kovová zbraň a paprsky od něho vycházející necht se odrážejí bleskem od helmů a štítů; praskot kopí a řehot koní vznášej se k nebesům, všude jenom viděti ocel a železo, nikdež ani moře ani země; proti tomuto vojsku pak buďtež postaveni i nepřátelé, muži divocí, zuřiví. Budiž určena i doba bitvy. Tu náhle uchop si někdo mladíka vesekého v širém poli vychovaného, neznajícího leč píšťaly a hole pastýřské a oblec si ho v zbraň železnou a prováděj ho celým

táborem a okazuj mu setniny a jich setníky, lukostřelce a prakovníky, šikovatele a vůdce, oděnce a jezdce i kopiníky, lodě trojpatrové s lodními správci i se shromážděným na nich lidem a se zásobami tam naložených nástrojův; okazuj mu i rozestavené šiky vojáka nepřátel, hrozných na pohled, se zbraní veskrze neobyčejnou, množství nepřehledné, rokliny strmé a hluboké, hory nedostupné; okazuj mu pak u nepřátel koně, pomocí nějakých kouzel létající a tak těž těžkooděnce povětrím se vznášející a všelike kouzelné moci způsob; vypočítej mu i strasti válečné, kopí množství jako mrak, šípy padající jako sněžinky zimní, a následkem toho takové šero že, druh druha nevidí, tu čírou noc, způsobenou množstvím střel, tak že ani paprskům slunečním proniknouti nelze, pak prachu mračna, o nic méně nežli šípů množství oči zahalující, potoky krve, padlých úpění, bojujících ryky válečné, pobitých hromady, kola vozni krví zbrocená, koně i s jezdci střemhlav padající přes hromady mrtvých, celé bojiště jedna směs krve a lučišť i šípů, kopýta koňská a hlavy lidské pospolu ležící i ramena i hrdla i nohy i trupy probodnuté, tu mozek po meči rozteklý, brot šípů ulomený a oko na něm napichnuté; vypočti onomu mladíkovi těž hrůzy boje námořního, tu trojpatrovice v širém moři hořící, tu jiné i s mužstvem ponořené, hluk vlnobití, křiky lodníků, volání vojinů, vlny mořské krví se pění a v lodě vnikající, mrtvoly všude na palubách, jiné opět ponořené, jiné k břehu přihnané, jiné po moři zmítané, zabraňující jako hráz lodím cestu. A když by ho tak zevrubně poučil o všech truchlivých případech válečných, ukaž k tomu i nehody zajetí i porobu, všelike smrti hroznější. A po ukázání toho všeho přikaž mu, aby ruče vsedna na kůň, převzal vůdcovství celého onoho vojska. Zdali pak myslíš, že onen mladík vydrží jenom při vyličení těch hrůz, aby hned na první pohled strachem ducha nevypustil? Avšak nemysli, že já svou řeč tu věc přeháním, aniž pak to, co jsem řekl, za přílišné považuj, poněvadž my totiž v tomto těle jako ve vězení jsouce sevřeni, neviditelných věcí nic nepatříme.

13. *Úhlady ďáblovy jsou i hroznější i nebezpečnější většího jiného boje.*

Neboť jinak bys spatřil boj onoho mnohem hroznější a strašlivější, kdybys černé řeky a zběsilou pátku ďáblů na své vlastní oči viděti mohl. V té zajisté není zbraně železné a ocelové, ani koňstva ani vozů a kol ani ohně a šípů aniž cos jiného viditelného, ale jsou tu nástroje válečné mnohem nebezpečnější. Tito nepřátelé nepotřebují ani pancířů ani štítů ani mečů ani kopí, nýbrž tu dostačí pouhý pohled na toto prokleté vojsko, aby duše člověka k záhubě přivedena byla, není-li velmi statná a opatrná a nepožívá-li k vlastní statnosti i mocné Prozřetelnosti Boží. A bylo-li by možná, abys sprostě se této tělesnosti, a nebo i v tomto těle trvaje, viděti mohl číře a bezpečnou onoho pekelníka moc a jeho zuřivý boj proti nám vůdčivě, tu bys nespasil ani potoků krve ani mrtvol, nýbrž uslyšel bys porážky duševní takové, že by se ti veškerý popis onoho boje, který jsem ti svrchu nastínil, ohlasečkou hříčkou a pravým dětinstvím spíše zdál nežli bojem; tak veliký jest zajisté počet těch, kteří co den od něho poraženi bývají. Rány pak, od něho zasazené, nepůsobí stejnou smrt, jako v obyčejném boji, nýbrž mezi oběma jest takový rozdíl, jaký jest mezi tělem a duší. Nebo duše ranou zasáhnutá a kleslá neleží bezcitná jako poražené tělo, nýbrž týrána bývá a hubena svým svědomím hned, jak jest raněna, po smrti pak bývá odsouzena k trestu věčnému. Bývá-li kdo necitelným k těmto ranám ďábovým, ten pro tu svou necitelnost k větším mukám odsouzen bude; neboť koho první rána neboli, dostává i druhou a po té opět jinou. Onen bídák zajisté neustává do posledního vzdechu týrati duši, jižto kleslou nalezne a pohrdající prvními ranami.

Líbí-li se i způsob té pátky pozorovati, poznáš že jest zuřivější a mnohonásobná. Neboť nikdo nezná tolik způsobů podvodu a lsti, jak onen bídák, čímž se mu právě největší moci dostává; a nikdo neprovozuje tak neukojitelného nepřátelství k osvědčeným protivníkům svým, jako protivník ďábel provozuje proti pokolení lidskému. Kdyby pak zkoumal urputnost jeho, s kterou se onen do boje žene, až směšno by bylo ji nějak s lidskou silou porovnávat; a kdo by si nejzněvější a nejlitější šalmy obrátil a je porovnatí chtěl se zběsilostí onoho, našel by, že tyto u porovnání k onomu jsou zvířátka velakrotká a ochočená. I doba obyčejné bitvy jest jenom kratičká, a ta

ještě poskytl mnohoého oddechu; neboť i nastalá noc, i unavení v zápasu, i čas k jídlu a mnohé jiné příčiny dopřávají vojínům odpočinku, tak že lze odložití brnění a oddechnouti si poněkud a krmit a nápojem se občerstvit, a mnohým jiným požitím předešlých sil nabyti. Ale proti tomu zlému nepříteli nelze nikdy zbraně odložití, nelze spánku použiti tomu, kdo veskrze proti ranám jeho ochrániti se chce. Jedno z těchto dvou jest nutno, buď zbraně posbyti a pak padnouti a zahynouti, anebo pevně obrněnému bdíti a vytrvati. Neboť i onen vytrvale stojí s celým šikem svým, na naše nedbalosti číhaje a větší bedlivosti užívaje k naší záhubě nežli my k své vlastní spáse. A že nebývá viděn od nás a že náhle jeho úklady ani nesnameníme (což jest zvláštní příčinou nešťastných našich porážek), toť hlavně nebespečnější činí půtku proti němu, a to zvláště těm, kteří se neosvědčí veskrze bedlivými. A k takovým bojům ty jsi mne vůdcem ustanoviti chtěl bojovníkům Kristovým? Ale to by bylo vojvoditi ku prospěchu ďáblu. Neboť když vůdce máje rozestaviti a vysbrojiti vojsko, okáže se nezkuseným zbabělcem, zradí nezkuseností svou svěšený sobě lid a vojvodí spíše ku prospěchu ďábla nežli Krista. —

Ale co vzdycháš? co pláčeš? Neboť pro moji osobu, co nyní pravím, není k pláči, ale ku potěšení a radosti.

Basil pak na to dí: Ale nikoliv pro mne, nýbrž to všecko člověka pohnouti musí k tisícícerému žalu. Posud zajisté ani poznati jsem nemohl, do jakých nehod jsi mne uvrhl. Neboť já jsem k tobě přišel, abych tě poprosil poučiti mne, jak bych se tebe proti utrhačům zastal, a ty mne nyní propouštíš, úzkost nad úzkost na mne nakládaje. Nejde mi již o to, jak bych k jiným lidem zastal se tebe, nýbrž jak bych ve svých nesnásích proti Bohu ospravedlnil sebe sama. Tudíž tě prosím a zapřisahám, máš-li jiskřičku lásky ke mně, víš-li nějakou útěchu v Kristu, ohováš-li v srdci svém nějakou útrpnost (víš zajisté, že hlavně ty sám mne v toto nebespečné postavení svedl), podej mi své pomocné ruky a slovem i skutkem přispěj mi ku pomoci; neraď mne ani na okamžik opustiti, ale nyní více nežli prve zachovejmeš společné přátelství své.

Jen odpovídá usmívaje se: V čem pak bych ti já v takových těžkých záležitostech prospěšným býti mohl? Ostatně když si tak žádáš, milá dušo, buď dobré myslí! V každou zajisté dobu, kdež ti bude možná od starostí si oddechnouti, přispěju ti a potěším tě a seč budu v ničem tě neopustím. —

Po těch slovech onen tím více se rozplakav povstal; já pak jej obejmá a hlavu jeho slíbáje, provázal jsem ho, napomínáje, aby statně nešel, co se bylo přihodilo, dokládaje a řka: Důvěřím v Krista, an tě povolal a tobě své ovečky světil, že z této své služby takovou důvěru sobě získáš, že i mne, až onen hrozný den se přiblíží, u věčný svůj stánek uvedeš.

III.

**DVÉ ŘEČÍ NAPOMÍNACÍCH
K THEODOROVÍ KLESLÉMU.**

Dvě listů či řečí napomínacích k Theodorovi kleslému.

Úvod.

Kdo Theodor ten byl, jakož i proč a kdy sv. Zlatouš k němu tyto listy psal, jež my (zvlášt první) po Saviliovi pro obšírnost řeči nazýváme, řekli jsme v životě sv. otce, v čele této knihy položeném. Obšírnost listu toho sám sv. otec uznává řka na konci listu *druhého*: „Vím, že jsem míru listu překročil; ale odpust. Neučinil jsem tak rád, nýbrž donucen jsa láskou a litostí. kterými jsem se přemohl, že jsem i tento list napsal, ač mnozí mi to zrazovali řkouce: Ustaň marně se namáhati a jako na skálu rozsévati! Já pak nikoho nic nedbal jsem, řka sám sobě: Mám naději, že má psaní potkají se s nějakým prospěchem.“ Z toho pak vidno, že sv. Zlatouš více listů napomínacích k Theodorovi psal, z nichž se nám však toliko tyto *dva* zachovaly.

Přirozeno pak jest, že v prvním svém listu všechny důvody a pohnutky uvedl, které se mu vhodny býti zdály, aby zbloudilého přítele opět získal, a v druhých pak listech toliko jednotlivé připomíná a doplňuje, jak nám z *druhého* listu, který též *posledním* se považuje, souditi lze. Z toho také vysvitá, že listy mezi nima psané se nezachovaly, obsahující, jak se podobá, jednotlivé důvody v *prvním* již probrané.

O napomínacích těchto listech či řečech sv. Otce k Theodorovi kleslému svědčí Sozomenus, Hesychius a Theodorus Caesarejský. Ačkoli se pak každý o *jednom* toliko listu zmiňuje, přec jich svědectví *oběma* platí. Neb Sozomenus podotýkáje,

že sv. Otec kleslému příteli hlavně zrazuje vstoupiti v stav manželský, má na mysli zajisté list *druhý*, v kterém se právě o tom sv. Zlatouš šířeji vyslovuje a Theodor Caesarejský pak mluvě o jednom listu téhož svatého Otce nazývá jej *πολιτικός* (obširný), což jenom o *prvním* se říci může, pouševadě druhý obširným nazvati nelze. Naproti tomu Leontius Byzantský a Isidor Hispalský zřejmě připomínají *dva* napomínací listy sv. Jana Zlatousta k Theodorovi Mopsvestskému.

Učený Tillmonte uznává sice *dva* listy sv. Otce k příteli kleslému psané, ale že v *prvním obširném* nikdež se přítel ten nejmenuje, nýbrž jen v druhém několikrát, z toho soudí, že první psán jest k některému jinému, jenž se snad dle nápisu též Theodorem jmenoval. A tak soudí porovnáváje, co se podotýká v l. II., č. 4., že Theodor „ani *dvacátý* rok věku nemá,“ t. slovy v l. I., č. 9. ku konci, že by si nemohl k svému věku počítati více nežli „*sedesáté* let ještě ku požívání tohoto života“; toto prý nelze říci, dí Tillmonta, o jinochu *dvacetiletém*, ale o muži nejméně *čtyřicetiletém*. Avšak dobře se ta obě místa shodují; neboť jinochu *dvacetiletému* lze opravdu říci, že mu až bude *sedesáté* let, přejde to požívání tohoto života, po němž nyní baží; a naopak *čtyřicátému* nelze říci, že se nadíti může *devadesátí* let věku, což náleží vůbec k řídkostem. Předpokládati pak, že sv. Otec měl *dva* důvěrné přátele téhož jména a touž dobou v touž chybu kleslé, když o druhém u vrstevníků jeho ani zmínky se nenalezá, jest, ať nejméně díme, velmi odvážno; proto také se důmněnka Tillmontova vůbec zavrhuje. — Že pak se v listu prvním Theodor nikdy jmenovitě neuvádí, jest obyčej sv. Zlatousta, an v mnohých listech svých k Olympiadě, diakonisce, jména jejího nevyslovuje, což zachovává i k jiným osobám píše. Odpíratí pak z toho, že se v *prvním* listu Theodor nejmenuje, sv. Otci původství téhož, jako Valesius se domníval, toť naprosto nemožno. Nebo kdo sebe méně se sv. Otcem se seznámil, i dle myšlének i dle slohu na první pohled sezná, že oba listy k nejvýtečnějším jeho spisům všim právem přičítati sluší.

Co se pak praktického použití listů nebo řečí těch týče, můžeme důvěrně zvláštnímu uznání každého soudného čtenáře pozůstatiti.

K snadnějšímu přehledu poslouží tento

Obsah.

1. Více mám já příčinu kvileti nad tvým pádem, nežli Jeremiáš kvílil nad spustošením Jerusalema a chrámu, poněvadž duše jest vůbec a tvá zvlášt byla před pádem tvým skvostnější a dražší nežli celý národ a město i chrám. Ale ani tak, ač jest zlým nepřitelem brozně zpustošena, nesluší zoufati, nýbrž důvěrně se obrátiti k Bohu, až se smiluje nad námi.

2. Důvěra nás drží v pevném spojení s Bohem; té kdo se spustí, hloub a hloub padnouti musí, až u věčnou propast se uvrhne.

3. Toho se obávaje, mám příčinu k žalosti. Nad mrtvými truchliti nikdo za zlé nemá, ačkoliv je všecken žal nepřivede více k životu; ale s duší kleslou není tak, ta opět povstati může, jakož mnozí příkladové dokazují; počátek arci bývá těžký, ale jen počneme, dále to snadněji půjde; jenom se neoddávajme zoufalství, ježto jest osidlem ďáblovým.

4. Neboť ani sebe větší hříšník nesmí nad sebou zoufati, poněvadž Bůh není vášniv, netrestá, aby se mstil, ale aby chybujícího polepšil. Jako lékař nic nedbá hanlivých řečí nemocného, smyslem pominulého, tak i Bůh se snaží napravit hříšníka, milostivě ho přijímaje, jak mile se obrátí.

5. Důkaz toho jest král Babylonský Nabuchodonosor. Když byl přes všecku shovívavost Boží přec náramně zpyšněl, až sobě i úcty Božské požadoval, byl sice potrestán, ale na čas, až by zmoudřel.

6. Ba ani na úplné pokání nečeká Bůh, nýbrž jakmile se hříšník k němu obrátí, jde mu vstříc a přijímá jej za milost; dle upřímného úmyslu, a nikoliv dle času váží se kajicnosti. Příklady toho jsou králové Achab a Manasses, — Nini-vitané, — Iotr, — mučenici. Proto praví David (žalm 94, 8.) „Dnes,“ t. j. kdykoliv „uslyšíte-li hlasu jeho, nezatvrzujte srdcí svých.“ — Kdo padne, nebledí povstati opět, jenom leností svůj slabý úmysl zastírá. (7.)

7. Ale i kteří uvěřice v Krista v hříchy upadli, nesmějí zoufati, když se upřímně obrátí a kají; tak učí sám Pán podobnostvím *o otci ztracené* a příběhem *o synu marnotratném*.

8. Že pak Bohu obrácení hříšníkovo milé jest, dokazuje to, jak sv. Pavel jednal s prohřešilým Korintanem a se zbloudilými Galaty.

9. Neboť Bůh nás nechce zatratiti, ale spasiti; nestvořil nás

pro peklo, ale pro nebe; nyní jest nám možná při všech hříších, které jsme spáchali, pokáním věčného blaha dosáci. Proto usiluje zlý duch uvrhnouti hříšníka v zoufalost, jakož učinil Jidášovi. Byl nám i nemožno bylo dostatečně se káti, doplní, seč nejsme my, milost Boží; jenom počněme, dále se nám veliká obtíž umenší.

Odporuj tedy vnuknutí ďábelskému, nehromadě hříchů na hřích! Viz, jak všechna rozkoš světská uprchne co van, aniž má následkem lež — věčné tresty v pekle!

10. Lidění muk pekelných: jsou hroznější nežli cokoliv jiného si lze mysliti; trvají věčně, neboť jako jest duše nesmrtelná, tak bude i tělo po vzkříšení nesmrtelné a oheň pekelný nebude stírajícím ale ustavičně pálícím. Nade všechny pak bolesti bude věčné pomyšlení na ztrátu blahoslavenství nebeského.

11. Lidění blaha věčného: společnost s Bohem, s anděly a všemi celavenci; pokoj a radost neskonalá. Skrovný obraz toho jest proměnění Páně na hoře. A to všechno zdažby nestálo za to, abychom se o to přičinili?

12. Protož pošetilé jest, spokojiti se pouze s ujitím trestů pekelných a nepřičiniti se o dosažení věčné blaženosti. Odloučenou býti od dvoru krále pozemského považuje se za neštěstí, a odloučenou býti od krále nebeského nemělo by býti neštěstím? — O posledním soudu slova prorokův.

13. Sláva nebeská jest nesmírná, ale dostane se toliko těm, kteří svatým obrozením původní krásu opět si získali. Krása tělesná není sice v moci naší, ač se o ni pošetile velmi přičiňujeme; ale krásu duševní, byť i hříchem zprzněnou, pokáním opět získati možná; té sluší tedy více dbáti. Příklad jest na modloslužebném Jerusalemě, jenž Bůh dlouho shovíval; měli bychom shovívavostí Boží pohrdati, živi jsouce rozkošně? Raději poslechněme sv. Pavla, an nás napomíná: „Smiřte se s Bohem!“

14. Tebe dojímá nyní krása tělesná; ale jak nestálá jest ta a jaký šeredný konec běže. Hleď ku kráse své duše, podobné andělům. Nehroz se obtížností s pokáním spojených, hleď jednak k sv. Pavlu, jak statně všechny nesnáze snášel, a jinak k tomu, jak bude nám účty vydati z života vesdejšího. Zdáli pak by blaho věčné za krátké utrpení nestálo? Jenom se vytrhni z toho otroctví smyslné rozkoše; nepozbývej myslí. Kupci i po rozbití lodí opět a opět na moře se odvažují a ty bys

měl na vždy svržen býti s výsosti prvější? Obrát se; jak v každém boji, tak i v duchovním, záleží vítězství na statné vůli; protivník tvůj jest ďábel, nevzdávej se mu, nýbrž statně mu odporuj — pokáním. Jak to mnoho může, viz na příkladu Davida krále.

15. Lidé obyčejně neduhů tělesných i neshojitelných více si hledí nežli duševních, ač tyto nikdy neshojitelný nejsou. Pročež i já na obrácení tvém nezoufám; to jest v naší vůli položeno, možno jest tobě, jenom chceš-li. Viz příklad Ninivitanů! I pozemští pánové odpouštívají svým sluhům, ohyby se dopustivším, a přijímají je ve svou lásku a důvěru; tak i Bůh přijímá kajícího obrácence, ale zatvrzelý nekajícík vyvolává na sebe hněv Boží, jak mnohá místa sv. písem dotvrzují; obě pak okazuje příklad farisea a Marie Magdalské.

16. Proto zlý nepřítel člověka kleslého od pokání zdržuje; ale ty nevzdávej se mu, ale obrať se; tak sobě prospěješ i své přátele potěšíš i povzbuzující příklad po sobě zůstavíš.

17. Tři povzbuzující příběhy ze života se uvádějí.

18. Jak sv. Pavel doporučil kajícího Onesima, aby ho Pán opět přijal; bez naděje dobrého prospěchu není příčinnivost; toho příklad rolník, an naděje na žně se nevzdává, byť i osení některé škody utrpělo; kdo však v hříchy opět se vrací, bláznivě jedná.

19. Tak tedy i ty v naději dobrého prospěchu počni své pokání; lenost a malomyslnost si vespolek pomáhají. Skutkové naši, dobří i zlí vážení budou; podle toho, které z obou převáží, bude nám buď trest aneb odplata; co jsme dobrého a buď si sebe méně učinili, nezůstane bez odměny. Tudíž vschop se a počni!

Řeč napomínací prvá k Theodorovi kleslému.

1. „*Kdož dá hlavě mé vodu a očím můj zřídlo slz?*“ Vhodně i já mám prož nyní tak řici a mnohem více nežli onen dávný prorok. Neboť ačkoli mi není kvileti nad mnohými městy a celými národy, jest mi želeťi duše mnohem dražší a vzácnější mnohých takových národů.

Neboť jestli jeden spravedlivec, an činí vůli Boží, lepší, nežli tisíce hříšníků, byls zajisté lepším dříve i ty nežli tisíce tisícův oněch židů. Pročež nepokládej mi nyní nikdo za zlé, jestliže větším pláčem se prohlásím a silnější kvílení vydám, nežli u proroka onoho se nalézají. Neželim totiž vyvrácení města, aniž zajetí přestupníků zákona, nýbrž zpuštění duše svaté a zřícení chrámu Kristova. Neboť znal-li kdo dobře krásu ducha tvého, jak se dávno stkvěla, a kterouž nyní zničil ďábel, zdali pak by nyní nezakvěl slovy prorokovými, přijda a ulyše, jak ruce nepřátel svatosvatyni zprznili, oheň založili a spálili i cheruby i archu úmluvy i desky kamenné i nádobu zlatou? Tato záhuba ta jest zajisté trpčí nežli ona, čím stkvostnější byly i nádoby v duši tvoji uložené. Světější byl tento chrám nežli onen; neboť nestkvěl se zlatem a stříbrem, nýbrž milostí Ducha svatého; a místo archy úmluvy a cherubů bydlili v něm Kristus a Otec jeho a Utěšitel. Ale nyní nic toho není, jest (ohrám ten) pust a prázděn vši oné krásy a sličnosti, oloupen o všecku božskou a tajemnou ozdobu, prázděn vši bezpečnosti a stráže; není tu ani hrány ani závoxy, nýbrž do kořán otevřen jest dušezhoubným a hanebným myšlenkám. Ať se pokouší vniknouti veň hrdopýcha, smilství, lakota neb i horší a šerednější nepravosti, není nikoho, kdoby jim bránil.

Prve ovšem byla jim čistá mysl tvá nedostupna, jako jest jim všem nedostupno noba. I bude se snad některým k neuvěření zdáti, co pravím, vidoucím zpuštění a zřícení tvé; protož tedy želim a kvílím a nenstanu, dokavad tě nespátřím opět v prvéjší stkvělosti tvé. Neboť toto se ovšem nemožno zdá býti lidem, ale Bohu jest možno všecko. Neboť on jest ten, který ze země vzbuzuje nuzného a z mrvy pozdvihuje chudého, aby ho posadil s knížaty, s knížaty lidu svého. Onť jest ten, který ubytuje v domě vdovu a působí, aby byla matkou radující se z dětí svých (Žalm 112, 7.). Pročež nezoufej nad změnou k lepšímu. Neboť jestliže ďábel tolik dokázal, že tě s vrcholu oné dokonalosti a otnosti v prohlubeň nepravosti svrhl; mnohem mocnější jest Bůh, aby tě opět pozvedl k prvéjší svobodě; ba netoliko toto, ale jest s to, aby tě mnohem blaženějším učinil, nežli jsi prve býval. Jenom nepozbývej mysli, nevzdávej se dobré naděje, neklesej v stav bezbožníkův. Neboť nebývá to množství hříchův, co v zrufalství uvrhuje, ale mysl bezbožná.

Pročež i Šalomoun nepraví přímo, že si zoufá každý, kdo upadne v propast nepravosti, nýbrž toliko *bezbožník* (Přisl. 18, 3.). Neboť u bezbožníkův jenom to bývá, že si zoufají, upadnouce v propast nepravosti. To jest, co jim nedopouští vzhůru pohlednouti a vrátiti se tam, odkud vypadli. Neboť ta hanebná myšlénka leží jim jako nějaká těžká páka na šiji duše jejich a, skličující jich zraky dolů, nedovoluje ji pohlednouti vzhůru k Hospodinu svému. Avšak muži šlechtnému a vážnému náleží zlomiti páku onu a svrhnouti toho padoucha, který ji naň vložil, a zvolati slovy prorokovými: *„Jako oči děvky hledi na ruce paní své, tak hleď i oči naše k Hospodinu, až se smiluje nad námi. Smiluj se nad námi Hospodine, smiluj se nad námi, poněvadž jsme příliš vysyceni pohaněním“* (Žalm 122, 2.). Božská zajisté jsou ta naučení a řeči moudrosti nejvznešenější. „Naplnění jsme pohaněním,“ praví, „a tisícové nehody jsme utrpěli; ale přes to neustaneme hleděti k Bohu a neučiníme konce prosbám svým k němu, až dosáhneme, zač prosíme. To jest vlastností duše šlechtné, neklesnouti myslí, aniž zoufati si nad množstvím nehod nás skličujících, aniž po častých oslyšených prosbách odcházeti, ale vytrvati, až se smiluje nad námi, jakož i svatý David praví.

2. Pro to zajisté nás ďábel v zoufanlivé myšlénky uvrhuje, aby nám odňal důvěru v Boha, tu pevnou kotvu, ten

základ našeho života, tu vědkyni na cestu k nebesům vedoucí, tu spásu duší hynoucích. „*Nadějí totiž,*“ dí sv. Pavel, „*spasení jsme dosáhli*“ (Řím. 8, 24). Neboť naděje jest jako pevný řetěz, který s nebe visí a duše naše drží a pomalu je k oné výši táhne, ty totiž, které se ho pevně drží, a tak nás vyprošťuje z vlnobití nehod vezdejšího života. Kdo tedy zmalátně této posvátné kotvy se pustí, spadne ihned a zahyne ponořen jsa v propast nepravosti. To věda onen nešlechtník znamená-li, že svědomí naše obtíženo jest zlými skutky, přijde a přidá k tíži této myšlení zounalivá, těžší slova; a přijmeme-li je, nutně ihned tažení jsouce dolů a odtržení od onoho řetězu, upadáme v propast bídy, v které i ty nyní vězíš. Příkazův tichého a pokorného pána jsi opustil, a plníš všechna přikázání surového a nevěrného ukrutníka; jemné jho jsi zlomil a lehké břímě svrhl, a místo těchto přijal jsi pouta železná, a k tomu jsi ještě žernov osličí přivěsil na hrdlo své. Kdež medle ustaneš ponořovati dále nbohou duši svou, v takovou nutnost se uveda, že vždy hlouběji klesati musíš?

Žena ona, která jediný peníz našla, svolala si sousedky, by s ní tu radost sdíleli, řkouc: „*Spolu radujte se se mnou!*“ (Luk. 15, 8.) Já pak svolám nyní všechny přátele i svoje i tvoje naopak neřka: „*Radujte se se mnou!*“ ale „*Spolu se mnou želte a truchlete a hlasitě kvílení vydejte!*“ Škoda zajisté převeliká stala se nám; nikoli že by bylo tolik a tolik hřiven zlata nám z ruky vypadlo anebo množství veliké drahokamův, ale že ten ze všech nejdražší náš spoluplavec na tomto velikém a široším moři, nevím ani jak? klesna v zhonbnou propast upadl.

3. Jestliže se někteří pokusí mne od kvílení odvrátiti, těm se prohlásím slovy prorokovými, řka: „*Nechejte mne, hořce plakatí budu; nepousejte se těšiti mne*“ (Isai. 22, 4.). Neboť nekvílím nyní takovým kvílením, že by zasluhovalo výtku přílišnosti, nýbrž takovým, za které by nikdo, buďsi Pavel buďsi Petr, neměl proč se zastyděti, když by tak plakal a kvílel i všeliké útěchy se vzdal. Neboť těm, kteří nad touto nám všem obecnou smrtí kvílí, směl by ovšem člověk všim právem vytýkati velikou malomyslnost; ale když tu leží duše mrtva, zraněna tisícerymi ranami, a přes to i v té smrti své osvědčující svou prvější ašičnost a šlechtnost a krásu, nyní veskrze zničenou: kdož pak by tu byl tak necitelným surovcem, aby místo žalu a pláče utěšitelné řeči mluvil? Neboť jakož v onom případě (smrti tělesné) nekvíleti, tak i v tomto

(při smrti duševní) kvileti důkazem moudrosti jest. Muž, který již k nebesům se vznesl, marnostem života tohoto se vysmíval, na krásu jako kamennou sochu patřil, zlatem jako hlinou, vši rozkoši jako blátem povrhoval, ten se nám náhle ohněm nezřízené žádosti vzňal a o zdravotu svou a mužnost i slůčnosť přišel a otrokem rozkoši se stal. A toho, rei mi, nemáme oplakávati a želeťi, až bychom si ho získali opět? Zdali pak by to bylo možná srdci lidskému? Neboť z tělesné smrti vyprostiti zde nelze, a přec nikdo neusiluje o to, aby od žalu zdržoval ty, kteří ji oplakávají; ale smrt duševní možná toliko zde napravití, neboť di písmo: „*Kdož bude v pekle velebiti tebe?*“ (Žalm 6, 6.)

Zda-li pak by to nebylo velikou pošetilostí, když by lidé smrt tělesnou oplakávajíce, ten svůj zármutek tak nesmírně na jevo dávali, až dobře vědouce, že všim svým kvilením zemiřelého nikdy nevzkřísí; my pak bychom nic takového neměli osvědčiti, až přesvědčeni jsouce, že doufati smíme, že lze duši ztracenou opět k prvému životu přivést? Neboť mnozi i z vrstevníků našich i z našich předků, byvše od pravého stavu svého svráceni i s úzké stezky života střemhlav svrženi, tak opět povstali, že pozdějším životem své první poklesky tak napravili, až i zasloužené odměny dosáhli, slavného věnoe si zasloužili, a vítězi provoláni a ve sbor svatých přičtení byli. Dokaváda sice člověk v ohnivé peci rozkoši stojí, byť i tisíce podobných příkladů měl, za nemožnosť to vše pokládá: pakli jen krátký počátek k vyjití ze stavu toho učiní, každým téměř krokem žaronen dále za sebou nechává a spatří před nohama svýma cestu jemnou, rosou zvlažencu a velesnadnou. Jenom nezoufejme, aniž se návratu vzdávejme; kdo by tak činil, marně by se namáhal, a byť i sebe větší sílu a horlivost osvědčil. Neboť kdo si jednou bránu pokání zavřel a přístup do závodiště si zamezil, což bude moci, vně zůstana, učiniti dobrého, buď si mnoho nebo málo? Proto tedy zlý nepřítel na všechno se odvažuje, aby nám takové myšlení vštípil, nebo potom nějaké potné práce a nesnáze proti našemu odporu nepotřebuje; jak by toho potřeboval proti kleslým a padlým a všeho odporu neschopným? Kdo jenom z tohoto pouta. vyvážnontí dovede, i své prvější síly nabude i do posledního vzdechu neustane proti němu bojovati. Byť i v tisícere poklesky upadl, opět povstane a svého protivníka porazí; ale kdo myšlenkami zoufa-

lými spoután jest a své síly se vzdal, jak bude moci vítěziti a odporovati, když v nepřátelskou stranu utíká?

4. Ažak nemluv mi tu o lidech, kteří málo zhřešili; nýbrž dejme tomu, že by byl někdo pln všeliké nepravosti, všecko zpáchav, co jej království Božího odlučuje; a týž nebuď z počátku nevěřícím, nýbrž buď z počtu věřících a Bohu prve milým, ale staň se později smilníkem, cizoložníkem, změkčilým, zlodějem, opilcem, samcoložníkem, rouhačem, a vinen všech podobných přestupkův: ani ten nesmí na spáse své zoufati, a byť až do posledního stáří v takových nevyslovitelných nepravostech byl trval. Neboť kdyby huěv Boží vášnivý byl, právem by člověk takový zoufati musil nad možností uhasiti ten plamen, který tak mnohými jeho a velikými nepravostmi se vznal. Ale bytost Božská jest bez vášně; ať trestá, ať bije, vždy bez vášně tak činí, z prozřetelné, pečlivé lásky. Tudíž sluší velmi dobré mysli býti a v mocnost pokání důvěřiti. Neboť Bůh se nemstivá pro sebe na těch, kteří se proti němu prohřešili, vždyť jeho bytosti nižádná škoda se netkne, nýbrž hledí k našemu prospěchu, aby převrácenost naše nezhoršila se, když bychom dále jím pohrdati a jeho nedbati zamýšleli. Jako kdo se světla vzdaluje, nižádné škody nepůsobí světlu, ale sobě samému převelikou, když se totiž v temnotu pohřžuje; tak i kdo onou všemohoucí bytostí pohrdati uvykl, té sice v ničem nic neuškodí, ale sám největší škodu utrpí. A tak i Bůh nám často tresty i hrozí i nás stíhá, nikoliv aby se na nás vymstil, nýbrž aby nás k sobě přitáhl. Tak i lékař hanlivými slovy nemocných, smyslem pominulých nic nebývá ani uražen ani rozhněván, ale přes to se všemožně přičiňuje a snaží, aby jich neslušné řeči přetrhl, nic k sobě nehledě, ale jich prospěchu slouže; a jakmile sebe méně mírněji a střízlivěji si počínají, hned se raduje a veselí, a mnohem horlivěji léky přičiňuje, nikoliv proto, aby se pro jich prvéjší chování pomstil, ale aby tím více jím prospěl a je k úplnému zdraví přivedl. Tak když i my v sebe větší početilosť upadneme, Bůh všelijak i slovem i skutkem se snaží, aby nás z neduhu našeho vyléčil, nikoliv však, aby se za předešlé naše chování mstil, což dostatečně i zdravým rozumem pochopiti lze.

5. Chtěl-li by však někdo o tom pochybovati, můžeme to i slovy svatých písem dťtvrditi. Nuže rei, kdo byl nešlechetnější nad krále babylonského (Nabuchodonosora)? Ten dostal takový důkaz všemohoucnosti Božské, že se proroku Da-

nieli klaněl a přikázal, aby se mu oběti všeliké a kadidla vzdávaly (Dan. 2, 46.), a přec opět v prvější svou pýchu upadl, že spoutati a v ohnivou pec vhoditi dal ty, kteří odepřeli vzdání mu poctu jako Bohu. A přes to všechno volá Bůh toho tak krutého a bezbožného krále, který spíše divou šelmon nežli člověkem byl, ku pokání a dává mu i jiné příčiny k napravení mysli. Nejprve totiž zázrak, který se udál v ohnivé peci; potom vidění ono, jež králi zjeveno, od Daniele pak vyloženo bylo, jsou dostatečno i kamenné srdce obrátiti; a nad to i po těchto důtklivých událostech sám prorok mu radil říka: „*Pročež, ó králi, přijmi radu mou a hříchy své vykoupiti hled abmužnami a nepravosti své milosrdenstvím k chudým, snad se dostane smilování nepravostem tvým*“ (Dan. 4, 24.). Co to pravíš svatý mudrci? Možno-li pak od takového pádu obrácení? z takové nemoci uzdravení? z takové zběsilosti ještě naděje k nabytí rozumu?

Král ten se již napřed vši naděje zbavil, nejprve neuznával toho, který ho stvořil a k takové důstojnosti povýšil, ač moha vyprávěti o mnohých důkazech moci jeho a prozřetelnosti, jak jemu, tak i předkům jeho prokázaných. Potom ač byl opět zřejmé důkazy Božské moudrosti a vševědoucnosti obdržel a spatřil, jak nazmar jest umění kouzelné a hvězdoprávné se všelikými příšernými klamy ďábelskými, horších ještě přestupků se dopustil. Neboť co moudří Magové Gazarenští vysvětliti nemohli, přiznávaje se, že to všeliké lidské umění převyšuje, to vyložilo mu pachole zajaté (Daniel) a působilo tímto zázrakem naň tak mocně, že netoliko sám uvěřil, ale veškerému světu viru tuto hlásati a zvěstovati kázal. Ačkoliv ani prve, nežli tato znamení spatřil, neměl výmluvy, že neuznával Boha, tím více vinen byl později, když se mu ten zázrak stal a on jej uznal a též jiným jej hlásati kázal. Neboť kdyby nebyl právě věřil, že tento jediný jest pravý Bůh, nebyl by ani služebník jeho takové pocty vzdal, ani jiným takových příkazův ustanovil. A přec po takovém vyznání opět v modloslužbu klesl; i ten, který před služebníkem Božím na tvář padl, aby ho poctil, tentýž takovou zběsilou nesmyslností uchvácen jest, že služebníky Boží v ohnivou pec uvrhl za to, že se mu klaněti nechtěli. Což tedy? Zdali pak se Bůh na odpadlíku tak pomstil, jak to byl zasloužil? Nikoliv! Ještě větší důkazy své všemohoucnosti mu dal, po takové počestlosti ho opět k prvějšímu stavu přiveda; a co tím více obdivu hodno, aby se zázrakům pro jich přílišnosť víry neupíralo, v ničem

jiném to zázračné znamení neučinil, nežli v samé té ohnivé peci, kterou rozpálil onen sám pro ty mládence, jež svázané v ni uvrhl. Divem by to zajisté bylo nepochopitelným, kdyby byl oheň uhasil; ale laskavý Bůh, chtěje králi větší ještě bázeň působiti a více ho zaleknouti i zaslepenost jeho úplně uléčiti, učinil zázrak mnohem větší a podivuhodnější. Dopustě tedy, aby král oheň ten roznítil, jak by chtěl, tím potom svou vlastní moc okázal, nepřekaziv úklady nepřátel, ale neškodny je učinil, ač vyvésti je byl dopustil. Aby pak nikdo, vida mládence neporušeny od plamene, nedomníval se, že jest přelud, dopustil, aby shořeli sluhové, kteří mládence ony tam vhodili, dokázav tím, že opravdový oheň byl, co se vidělo, neboť by jinak nebyl smůlu a koudel a dříví i tolik těl pohltit. Ale nic není mocnějšího nad příkaz Stvořitelův; toho poslušna jest přirozenost veškerenstva; On ji vyvádí z nejsoucnosti v jsoucnost, jak se to i tehdaž okázalo. Neboť jakož byl plamen těl porušitelných zachvátit, takž se neporušitelných zdržel, a co mu bylo svěřeno, neporušeno odevzdal a nadto i u veliké stkvělosti. Neboť jako mnohdy králové ze svých paláců, tak vyšli oni mládenci z té peci ohnivé; nikdo více nehleděl ke králi, ale zraky všech obráceny byly od něho k nepochopitelnému zjevu; ani koruna, ani nachový plášť, aniž která jiná královská nádhera nevábila pohled nevěřícího zástupu tak, jako zjev oněch Bohověrných mládců, kteří byli dlouhý čas v ohni trvali a tak z něho vyšli, jako by se jim cosi takového ve snách toliko bylo přihodilo. Co z přirozených částek těla našeho nejchytlavějším jest, vlasy totiž, tehdaž mocněji nežli diamant přemohlo sílu všezhřajícího plamene. A netoliko to bylo podivuhodno, že jsouce uvrženi uprostřed ohně, nižádné škody neutrpěli, nýbrž že veskrze bez úhony zůstali, ačkoliv neustále mluvili. Vědíť totiž všickni, kteří přítomni byli, když jiní upálení bývají, že ti aspoň krátký čas v ohni vydržeti mohou, mají-li ústa zavřená; ale jakmile ústa otevrou, ihned duše od těla se odloučí.

Ale ač se tolik zázraků stalo, a užásl se i všickni přítomní diváci i ti, kteří, nejsouce přítomni, z písem se o tom dověděli, přec král ten, který jiné poučoval, sám nic se nenapravit, a opět ve svou prvější nepravost se vrátil.

Ale ani takto jej Bůh ještě netrestal, nýbrž shovával mu, varuje ho any a prorokovými jich výklady. Když však to všecko u něho ničehož nic neprospělo a on se nepolepšil, potom

teprva trestem ho navštívil, nikoliv pak aby se za minulé přestupky jeho mstil, ale aby příštím nepravostem překazil a dále v nich pokračovati mu zamezil. Ale ani toto neuvrhl naň na vždy, nýbrž potrestav jej po několik let, opět jej v první důstojnost navrátil, tak že trestem žádných škody neutrpěl, ale převeliký nade všechno dar získal, že se totiž pevnou věrou Boha držel a za první bříchy své pokání činil.

6. Takové jest zajisté milosrdenství Boží, že nikdy upřímného pokání nezavrhne. Byť člověk i nejdelšího konce nepravosti byl došel a tu úmysl pojme obrátiti se na cestu ctnosti, přijme ho na milost a jde mu vstříc a pomáhá mu vším, aby jej opět v první stav přivedl. Ba ještě dále jde jeho milosrdenství. Byť člověk někdy neučinil úplné pokání, nezamítne Bůh ani krátkého ani částečně dokázaného, ale i za to uděluje velikou odměnu. Toť jest patrné z toho, co Isaiáš prorok o lidu židovském asi takto praví: „*Pro jeho hříchy hněval jsem se naň krátký čas a bil jsem ho a odvrátil jsem obličej svůj od něho; i zarmoutil se a kroutil smuten; i uléčil jsem ho a potěšil*“ (Isai. 57, 17.).

Důkazem nám buď onen nejbezbožnější král (Achab), svedený sice manželkou svou k hříchům, ale jakmile jich želel, a žíněný oděv na se vzal a své zpáchané nepravosti si ošklivil, tak velikého milosrdenství u Boha došel, že mu všechny tresty odpustil, jimiž mu byl pohrozil. Neboť řekl Bůh k proroku Eliášovi: „*Vídeš-li pak, jak zkoušen jest Achab před tváří mou? Neseš-li ten trest za dnů jeho za to, že zplakal před tváří mou*“ (II. Paral. 33, 13.).

A po tomto jest toho důkazem Manasses; ten předčil všechny svou zbořilou pošetilostí, krutovládou svou bohoslužbu zákonitou zrušil, chrám zavřel, bludnou modloslužbu k rozkvětu přivedl a všechny předešlé krále v bezbožnosti překonal; když pak později pokání činil, mezi přátele Boží počten jest. Kdyby byl, hledě k velikosti svých hříchů, na obrácení svém a polepšení zoufal, byl by o všechno přišel, čehož později účasten se stal; avšak místo k nešáhlým svým hříchům patřil k nesmírnému milosrdenství Božímu, roztrhl okovy ďáblův, vstal a zápasil a šťastně svůj běh dokonat.

Ale netoliko příklady těchto králův, ale i slovy prorokovými přetíná Bůh všeliké zoufalé myšlenky, takto řka: „*Dnes uslyšíte-li hlasu jeho, nezavrhujte srdci svým jako dávně při onom rozhněvání*“ (Žalm. 94, 8.). Slovo „dnes“ lze tu vzíti za dobu celého života, ba líbí-li se, i za nejvyšší stáří. Neboť nikoliv

dle délky času, nýbrž dle upřímnosti úmyslu posuzovati sluší pokání. Tak *Ninivčané* nepotřebovali mnoho dní k tomu, aby shladili své nepravosti, nýbrž dostačila krátká doba denní shladiti nešlechtnost jejich. Tak ani *Isťr* nepotřeboval dlouhého času, aby dosáhl přístupu do ráje; nýbrž co by člověk k vyřčení jednoho slova času potřeboval, za tu chvílku hříchy celého svého života shladil a před apoštoly vítězné ceny obdržel. I na *ručenících* vidíme, že nikoliv za mnohá léta, ale za několik dní, často i za jeden jediný den stkvělé vítězoslavné věnoe si získali.

7. Jest nám tedy ve všem bedlivé horlivosti a pevné vůli potřebl; a jestliže takto svědomí své spořádáme, že i předešlé nepravosti v ošklivosti mítí i na pravé cestě pokračovati budeme s takovou statností, s jakou to Bůh prikazuje a od nás žádá, nijakou ujmu nám krátkost času nezpůsobí, vždyť mnozí posledními jsouce, velmi vynikli nad první. Padnutí není největším neštěstím, nýbrž když kdo padne ležeti zůstane a nehledí vstáti, nýbrž samovolně ve zlu trvá a tupě lenoší, slabý úmysl svůj zoufalými myšlenkami zakrýváje. K takovým i prorok ostře mluví řka: „*Zda-li pak kdo upadl nepovstane? a kdo se obrátil, neobráti se opět?*“ (Jer. 8, 4.)

Tážeš-li pak se mne, jak jest s těmi, kteří padli, když byli prve uvěřili, to měj, že to všecko i o těchto řečeno jest. Neboť kdo padl, byl prve z počtu stojících, nikoliv pak ležících; neboť jak by k těmto náleželo padnouti mohl? Mimo to lze o témž i mnoho jiného uvéstí, dílem podobenství, dílem i zřejmé činy a slova.

Tak ona *ovečka* odloudivší se od devadešáti devíti a pak opět k nim přivedená, nic jiného neznamená, leč odloučení se a opětný návrat věřících (Luk. 15). Bylať ovečka ta z pravého, řádného ovčince cizího, z počtu druhých a pásla se pod týmž pastýřem, potom však zbloudila a sice nemálo, nýbrž v hory a lesy, t. j. v daleké bezcesti, od pravé cesty velmi vzdálené. Zda-li pak zbloudilou opustil (dobrý pastýř)? Nikoliv, nýbrž uvedl ji zpět, a to nikoliv násilím a bitím, ale na svých ramenou ji nesa.

Jako *dobří lékaři*, nemocným dlouhotrvající nemoci stísněným zvláštní péči věnují, aby je k prvnějšímu zdraví navrátili, netoliko jim dle pravidel lékařského umění sloužíce, ale i poněkud jim co možná shovívajíce; tak jedná i Bůh, nepoháně hříšníky, hluboko v nepravost pohřbené, velikou

přisnosit k ctuosti, nýbrž veda a nesa je téměř jemně a pomalu, aby se snad (přisnosit) netrhli tím více a neodloučili se dále.

Avšak nejenom toto podobenství nám k tomu ukazuje, ale i ono, které jest o *synu marnotratném* (Luk. 15.). Neboť i ten nebyl žádným cizincem, nýbrž rodným synem a bratr syna milovaného a neklesl v malé zlo, ale ponořil se téměř až na dno nepravosti. Ten syn bohatý, svobodný, šlechtitný, ten se má hůře nežli sluhové, čeledínové a nádenníci! Ale i takto opět k prvotnímu stavu se navrátil a prvější důstojnost si získal. Kdyby byl na oživení svém zoufal, a pro to, co se mu bylo přihodilo, myslí pobuda v cizině zůstal, nebyl by došel, čeho došel, nýbrž hladem zmořen byl by zahynul smrtí nejtrudnější. Že pak nezoufal, ale se kál, nabyt po takové zhoubě opět stkvělého svého postavení a ozdoben jest šatem stkvostným a vyznamenán více nežli bratr jeho, který nebyl nikdy padl. Neboť řekl tento: „*Tolik let ti sloužím, aniž jsem kdy přikazu tvého přestoupil, a nikdy jsi mi nedal ani kozelce, abych hodoval s přáteli svými; ale když se navrátil tento syn tvůj, on přec jméni tvé prožral s nevěstkami, tomu si zabílel tele tučné*“ (Luk. 15, 29.). — Tak veliká jest moc pokání.

8. Takové tedy příklady před očima majíce, netrvejme v nepravostech aniž pak zoufejme nad obrácením svým, řekněme též: „*Fýjdu k otci svému!*“ a přiblížme se k Bohu. Onť zajisté nikdy se neodvrací od nás, ale my, my se od něho vzdalujeme. Pravit totiž sám: „*Bůh já blízký jsem a nikoli Bůh vzdálený*“ (Jer. 23, 23). A ústy téhož proroka kárá je řka: „*Zdali to nejsou hříškové vaši, co mne vzdaluje od vás?*“ (Is. 59, 2.).

Když tedy toto nás odlučuje od Boha, strhněme hradbu tuto, a pak nám nic nebude překážkou, abychom se mu přiblížili. Poslyš, jak se to i skutečně stalo. U *Korintanů* dopustil se vznešený jeden muž hříchu takového, o jakém se ani u pohanů neslyší. Bylť věřícím a křesťanem; někteří pak i trvají, že byl knězem. Což tedy? Zdali pak ho sv. Pavel naprosto z účastenství spásy odloučil? Nikoliv; neboť sám tisícovým způsobem kárá semo tamo Korintany, že ho ku pokání nepohnuli. Aby pak nám okázal, že není nižádného hříchu, jenž by se pokáním vyléčiti nedal, prohlašuje se opět o témž, který byl hůře nežli pohané zhřešil: „*Odevrzdejte takového satanu a záhubě těla, aby duch spasen byl v den Pána našeho Jesu Krista*“ (I. Kor. 5, 5.). Tak řekl sice před pokáním; když pak byl po-

kání učinil, di: „*Dostači takovému toto pokárání od mnohých učiněné*“ (II. Kor. 2, 6.). I psal jim, aby hříšníka onoho potěšili opět a přijali jeho pokání, aby neupadl v osidla ďáblova. — Těmtž pak celý národ *Galatův*, kteří byli víru přijali a divy činili a mnohá protivenství pro víru Kristovu přemohli, ale přec potom odpadli, opět pozvedl. Neboť že i divy činili, podotýká těmito slovy: „*Ten, který vám Ducha (svatého) udělil a divy mezi vámi činí*“ (Gal. 3, 5.). Že pak i mnoho pro Krista zkusili, i to naznačuje řka: „*Tolik jste utrpěli marně; a když by bylo toliko marně!*“ (t. 5, 2. 4.). A po takovém pokroku v otnosti hříchu se dopustili, který dostačiti mohl odloučiti je od Krista. On pak ne o tom prohlašuje řka: „*Hle, já Pavel prvim vám, jestliže budete se obřezávati, Kristus vám nic neprospěje;*“ a opět: „*Kterí se podle zákona ospravedlniti chcete, z lásky jste vypadli*“ (t. 5, 2. 4.). A po takovém klesnutí přec je opět na milost přijímá, řka: „*Synděkové! které opět rodím, až ve vás vytvořen bude Kristus*“ (t. 4, 19.) tím dokazuje, že i po nejhlubším pádu možná jest, aby v nás byl vytvořen Kristus; neboť „*nechce Bůh smrti hříšníka, nýbrž aby se obrátil a žil byl*“ (Ezech. 33, 11.).

9. Nuže tedy, hlavo rozmilá! obraťme se a konejme vůli Boží. Neboť proto nás stvořil a v jeoucnost přivedl, aby nás účastny učinil věčných darův, aby nás pojal v království nebeské, a nikoliv aby nás uvrhl do pekla a odevzdal ohni. Tento není učiněn pro nás, ale pro ďábla; nám pak ustanoveno jest království (nebeské) a přichystáno od dávna. A to obě naznačuje řekne k těm na pravici postaveným: „*Pojďte blaho-slavení otce mého a vládněte královstvím, přichystaným vám od stvoření světa;*“ a na levici postaveným praví: „*Odejděte ode mne, zločinci, do ohně věčného, připravného — ovšem ne vám, — ale ďáblu a stoupencům jeho.*“ A tak tedy peklo není pro nás, ale pro onoho a stoupence jeho; ale království nebeské jest přichystáno nám od stvoření světa.

Nuže nečínáme se nehodny přístupu v síň svatební. Neboť dokaváde trváme zde, a bychomť tisíckrát byli zhržili, lze nám všecko to smazati, osvědčíme-li pokání za spáchané hříchy. Až pak se tam odeběřeme, nebude nám pomoci nišádne, bychomť i sebe přianější pokání osvědčili. Bychomť potom i suby skřipěli, i v prsa se bili, i tisícových přimluvčí se dovolávali, nikdo nijakého obžerstvení nám v tom žáru neposkytne, ani co by prst omočil; nýbrž uslyšíme, co onen bohatec, že totiž „*veliká propast jest mezi námi a vámi upovněna*“ (Luk. 16, 16.). Vystrážlivěme tedy, prosím, a usnejme Hospodina Boha svého,

jak ho uznati sluší. Neboť naděje na pokání jenom tehdy se musíme vzdáti, až bychom se do pekla dostali; tam potom lék ten jest slabý a ničemný. ale dokaváde zde trváme, a bychomť ho teprve u vysokém státi užili, velmi mocným se osvědčí. Pročež i ďábel všemožně se činí, aby nám myšlénky zoufalé vštípil, víť zajisté, učiníme-li jenom skrovné pokání, že nám práce naše nebude na zmar. Neboť jako číška čerstvé vody podána (žiznícimu) má svou odměnu uschovanou, tak i kdo ze svých zpáchaných nepravostí pokání činil, byť se nebyl za ně hodně jak náleží dokál, i za to s odměnou se potká; vůbec totiž ani sebe menší dobrý skutek nepřehledne onen spravedlivý soudce.

Jestliže se hříchové s takovou zevrubností zkoumati budou, až i za slova i za myšlénky se nám trestu dostane, tím více budou nám v onen den přičtení dobří skutkové, ať velcí ať malí. A bys i nebyl s to, abys k dávné své nevinnosti opět se navrátil, odluč se, alespoň seč jsi, svého nynějšího neduhu a nepravosti, ani to ti zajisté nebude neprospěšno; jen učiň počátek toho díla a otevři si přístup v závodíště; dokaváde vně zůstaneš, dotud ovšem se ti to bude zdáti obtížno — nemožno. Všeliké věci, byť byly sebe lehčí a snazší, zdají se nám býti velmi obtížné, nežli jich zkusíme; když pak je zkusíme a směle se do nich dáme, větší část obtížná z nich mine a místo zoufalé bázně nastoupí smělá důvěra, strach bývá menší, snadnost větší a utvrzuje dobrou naději na zdar. Protož i onen zloduch Jidáš k samovraždě dohnal, aby se započatého napravení mysli nepřidržel a pokáním nedošel opět svého místa, z něhož byl vypadl. Já totiž, ač divno bude co pravím, ani onen hřích Jidášův nepokládám za tak veliký, aby se mu nebylo dostalo odpuštění pokáním nám propůjčeným.

Pročež tě co nejsnažněji prosím, abys všeliká ďábelská vnukání z duše své vymýtil k svému spasení cestu nastoupil. Kdybych ti prikazoval, abys ihned a přímo na vrchol prvéjší své dokonalosti se vyšinul, právem bys se stránil, domnívaje se, že jest to příliš obtížno; když pak tě nyní prosím jenom za to, abys k nynějším nepravostem svým nic dále nepřikládal, ale povstal z tohoto svého stavu a na jinou cestu opět nastoupil, proč medle váháš a couváš a se zpět ubíráš? Což jsi nespátlil, jak mnozí v nádherné prostopášnosti, v opilství, ve hře a jiných počestilostech z tohoto života vykročili? Kdež jsou nyní ti, kteří jindy s velikou hrdopýchou a zástupy služebnictva pro-

vázení nadutě si po městě vykračovali? Ti, kteří v hedbáví oblečení jsouce a vonnými mastmi dýšíce, množství labužníků živilí a k divadlu téměř přikováni byli? Kdež jest nyní jich hrdá okázalost? Pryč jest nádhera kvasů, pryč sborové hudebníků, pryč služby pochlebníků, smichy rozpustilé, nevázanost duševní, rozmařilost myslí, život labužný, lenivý, nádherný. Kam se to vše podělo? Co se stalo z toho těla tak bedlivě a rozkošně hlezeného? Jdi k hrobu a patři ten prach a ten popel a ty červy; pozoruj hnusné to místo a zastenej hořce. A kéž jen vřelíká škoda s tímto popelem konec měla! Ale nyní od hrobu toho a těchto červův obrať mysl svou k onomu červu nehynoucímu, k tomu ohni neshasitelnému, k tomu skřípění zubů, k těm temnostem nejčernějším, k těm mukám a té úzkosti, k příběhu o Lazaru a bohatci, který býval pánem takového bohatství a odíval se v šarlat, a nyní v tak bídném svém stavu nemá ani krapet čerstvé vody!

Tento život vezdejší nemá ni žádné přednosti přede sny. Jako lidé, kteří z trestu kovy dobývají, anebo jiný ještě větší trest trpí, octnou-li se, po těchto velikých pracích a trpkostech usnuvše, ve snách v nádheře a rozkoších, ni žádný vděk novzdávají procitnouce takovým snům; tak též onen bohatec jenom jako ve snách za dobu tohoto života bohatství svého užil, ale po svém odtud vykročení tím trpčím trestu tamto propadl. To pomni teď, a srovnávej onen oheň s tímto žárem tvých žádostí, v němž se nyní nacházíš, vybav se z oné výhně pakelné. Neboť kdo náležitě uhasí zde žár svých žádostí, nezakusí ohně onoho; pak-li kdo neudusí tento vezdejší, propadne někdy, až odtud odejde, mocnějšímu ohni onomu.

Jak dlouho myslíš, že se ti tohoto života užiti popřeje? Já bych ti zajisté neurčil více nežli padesáte let, po kterých bys k stáří velmi vysokému dospěl, či vlastně ani toto není nám zjevno; neboť když života svého ani do večera jistoty nemáme, jak bychom si tolik let prisuzovati směli? Ba nejenom to nám není zjevno, ale jest se tu obávati též převratu okoličností našich. Neboť často když se nám života v delší dobu prodlouží, neprodlouží se spolu rozkoši; ty zajisté sotva že nastaly, již i minou. Avšak dejme tomu, líbí-li se, že i žiti budeš dráhná léta, aniž bys při tom jakého převratu se dočkal, což pak jest to proti neskonale věčnosti a oněm hrozným, nesnesitelným mukám? Zde zajisté jak dobré tak zlé svůj konec

má, a to velebrzký, ale tamto obé trvá neskonale věčnost, aniž pak lze vysloviti, jak mnohem větší jsou nad nynější.

10. Neboť slyše jmenovati oheň, nemyslí, že to obyčejný oheň, ten totiž co zachvátí, spálí a stráví; ale onen, koho jednou zachytil, páli ustavičně bez přestání, pročesá i neuhasitelným slove. Neboť musí i ti, kdož byli zhřešili, neporušenost na se vzítí, ač nikoli k slávě, nýbrž aby jim byla neustálou stravou k mukám oném; hrůzu pak toho vyličiti žádná řeč nestačí nikdy.

Avšak od zkušenosti v malých věcech možná poněkud si vytvořiti skrovný pojem velikých oněch trýzní. Neboť stane-li se někdy, že se octneš v lázni nad potřebu horké, tehdyš pomni ohně pekelného; anebo jestliže tě přílišná zimniční palčivost zachvátí, obrať mysl svou k onomu plameni a můžeš poněkud rozdílnost mezi oběma poznati. Neboť jestliže nás příliš rozhrátá lázeň a palčivost zimniční tak mučí a trýzní, jak pak nám bude, až budeme ponořeni v ohnivou onu řeku, aha teče před trůnem hrozného soudce? Budeme zajisté zuby skřipěti týráni jsouce mukami a bolestmi oněmi nesnesitelnými, a nebude nikoho, kdo by nám pomohl; kvileti budeme hlasitě, když nás onen plamen mocněji šlehati bude, nespátíme pak nikoho, leč ty, kteří mučeni budou s námi, mimo to bude opuštěnost hrozná. Kdož pak vysloví hrůzy té černé temnoty, jimiž naplněny budou duše naše? Neboť onen oheň jakož nezírá, tak ani nesvíti, jinak by nebylo řeči o temnostech. Strachy, které pak nás z toho pojmon, a bázeň a mdloby a pomnutí myslí, to nám okázati může toliko doba ona. Neboť rozličné tam budou trýzně a muky se všech stran dorážeti na duši jako bouře sněhová. Řekne-li pak někdo: „I jak vydrží duše v tolikých trýzních, a jak věčně věkův bude moji v trestu trvati?“ ten pomni na to, co se děje zde, jak tu mnozí často v nemoci dlouhé a těžké vytrvají. A skonají-li, nestává se to tím, že by duše zahynula, ale že tělo nevydrželo; kdyby to nebylo zhytno, duše by nikdy trpěti nepřestala. Když pak se onomu nezrušitelnosti a nezahynulosti dostane, ni žádná není překážka, aby nebyl trest na věky prodloužen. Zde totiž nelze, aby obé spolu se nalezalo, velikost totiž a trvání trestů, ale jedno jest druhému na odpor, poněvadž tělo přirozenosti svou porušitelnou jsouc nedopouští, aby obé pospolu bylo; když pak později neporušitelnost se přidruží, jest konec tomu odporu a pak obé podlehně mukám s velikou silou a věčně. Nebudme tedy nyní

toho mínění, jakoby duše naše přílišnými mukami na zmar přišla; neboť ani tělo na onom světě nebude tomu podrobeno, nýbrž trvati bude i s duší v trestu věčném, bez konce.

Nuže jaké rozkoše a jakou délku času chtěl bys k takovým mukám a trestům přirovnati? Snad dobu sta let, nebo dvakrát tolik? Ale co jest to proti neskonale věčnosti? Jako sen jednoho dne u porovnání s životem celým, tak jest požitek věcí vezdejších proti věkům budoucím. Zdali pak jest člověka, jenž by za vidění pěkného snu volil si bez konce trestánu býti? Můž-li pak býti takový pošetilec, aby za takovou cenu se k tomu podvolil? Nic nechci nyní mluvit proti rozkoším, aniž odhalovati trpkosti v nich obtažené; nyní totiž není doba k tomu příhodná, ale až se jich spustíš. Nyní zajisté jsi vášní opanován, budeš se domnívati, že já blázním, řku-li, že rozkoš jest trpká a pak se s milostí Boží neduhu toho sprostíš, pak dobře poznáš škodlivost jeho.

Dejme tomu, že nádhera jest opravdu nádherou, a rozkoš rozkoší a že v sobě nic nechovají odporného a potupného, co řekneme o trestu uloženém? Což si počneme potom, když jich nyní jako stinnu přeludného požíváme, ale v skutku pak tamo mukami věčnými to splatíme, ačkoliv nám na vůli dáno bylo v kratičkém čase (zdržením se jich) řečených muk ujiti a darův uschovaných dosáhuonti? I to zajisté jest důkaz milosrdenství Božího, že nám boj náš neprodlužuje na dalekou lhůtu, nýbrž když jsme byli bojovali toliko chvílku a okamžik (tolik jest totiž život přítomný proti onomu), nám vítězoslavné věnce na věky uděluje.

I to bude také duše ztracené tehdaž nemálo trýzniti, když pomní, že měvše zde na vůli za několik dní vezdejšího života všecko napravit, zanedbavše toho, a věčné tresty se uvrhly. Což abychom i my neutrpěli, vstaňme, dokavade jest čas příhodný, dokavade den spásy, dokavade pokání velikou svou moc objevuje. Neboť netoliko řečené tresty nás potkají, budeme-li nedbalí, ale i jiné oněch mnohem těžší. Takové tresty ovšem zuří v pekle a ještě mnohem krutější. Ale oněch dobrých darů nebeských postrádati, to působí tak nesmírný žal a zármutek a úzkost, že by i jiný trest odsouzence tam nepotkával, to samo sebou by dostačovalo, aby duše jejich trýznilo a kormoutilo trpčeji nežli všechny ostatní muky.

11. Považ mi tedy stav onoho života, pokud jej povážiti lze; neboť dokonale jej vylíčiti nížádná mluva lidská nedo-

stačí, nýbrž dle toho, co slyšíme, učiníme si nějaký temný pojem, jako hádankou. „*Pomine*,“ dí písmo, „*bolest a zármutek a pláč*“ (Is. 51, 11.). Což tedy může býti blaženějšího nad takový život? Tam není se nic báti ani chudoby, ani nemoci; tam nespátráš ani, kdo by bezpráví činil, ani kdo by je trpěl, ani kárajícího ani káraného, tam nikdo se nehněvá, nikdo nezávidí, nikdo nezřízenou žádostí se nevzejme, nikdo nepečuje o denní potřeby, nikdo tam nebaží po vládě a panství. Všecka zajisté vášnivá bouře, v srdcích našich nyní suřící, tam se utiší a uduší, vše bude v pokoji, útěše a radosti, vše bude jasno a klidno, veskrze samý den, samá jasnost, samé světlo, a sice nikoli takové jako jest zdejší, ale jiné nad toto mnohem světlejší, jako jest slunce nad obyčejnou svítlnu. Tam totiž nebude žádné noci, aniž bude ono světlo zahaleno hustými mraky, aniž bude požíhati a pálití těla. Tam nebude ani noci, ani večera, ani mrazu, ani vedra, aniž jaké změny povětrnosti. Tam nastane stav naprosto nový, který poznají toliko ti, kteří ho za hodny uznání budou. Tam není stáří, ani nesnázi věku sešlého, nýbrž všechno jest odtud odstraněno, co k porušenosti vede, poněvadž tam všude panuje sláva nezhybnulá.

Co však jest větší toho všeho, jest nepřetržené, nekonané obcování s Kristem Pánem, s anděly a archanděly a se všemi vznešenějšími ještě mocnostmi. Viz nyní nebe a pronikni myslí, co nad nebem jest; představ si proměnu veškerého tvorstva; neboť toto nyní jest nezůstane takovým, ale bude daleko krásnějším a stkvělejším. Jak veliký jest totiž rozdíl mezi olovem a jiskrným zlatem, o tolik sličnější bude krása onoho světa, jakož i svatý Pavel dosvědčuje, že „*i tvorstvo vyprávněno bude od služebné zkaženosti*“ (Řím. 8, 21.). Neboť nyní jsouc poddáno zkaženosti, trpí mnoho, jakož přirozeno jest trpěti tělesnosti; ale potom to všechno svlékši, objeví nám sličnost neporušitelnou. Když pak tvorstvo neporušitelná těla přijme, ono tím samo v lepší se promění.

Tam nebude nikde nižádného odporu a boje, bude totiž úplný souhlas ve sboru svatých, jelikož všickni vždy jedné myslí pospolu budou. Tam nebude nižádné bázně před ďáblem, aniž před úklady zloduchův, ani hrozba pekla, ani smrti, ani této vezdejší, ani mnohem těžší a nebezpečnější. Jako syn královský z počátku sprostě bývá vychován, stojí pod bázní a pohrůžkami, aby povolností nebyl zkažen a nestal se nehoden otcovského dědictví; když pak v královskou důstojnost

nastoupiti má. hned to všechno odloží, a jsa oblečen v šarlat a ozdoben korunou i provázen zástupem vojinů s úplnou svobodou vládne, svrhne s duše své vše, co na ni bylo sprostého a nízkého, přijma na místo toho to, co jest šlechtetno a vznešeno; tak bude někdy onde všem svatým duším.

A že tato slova nejsou žádný klam, vstupme myslí tam na horu, kde se Kristus proměnil. Pozorujme, jak jasným světlem září, ačkoli nám tehdáž neukázal celou svou nebeskou jasnost. Neboť že vidění to bylo umírněné, nikoliv pak zjevení úplné slávy jeho, to jest patrné ze samých slov sv. evangelisty. Co pak praví? „*Stkveš se jako slunce*“ (Mat. 17, 2.). Sláva pak těl neporušených nevydává jenom tolik světla, jako toto porušitelné těleso slunce, aniž pak jenom takové, aby lze bylo smrtelnýma očima je zřítí. nýbrž k vidění toho potřebí očí nesmrtelných a nezhybnulých. Tehdáž pak na hoře jim ze své jasnosti tolik zjevil, coby jim viděti možno bylo, aniž by ublížilo zrakům divajících se; ale ani tak jí nesnesli, nýbrž „*padli na tváře své.*“

Kdyby tě někdo uvedl do nějakého sboru, kdež by všickni tam sedící v zlatohlav byli ořeni a na předsedu uprostřed jich ti ukázal, an i rouchy i korunu na hlavě má veskrze z třípytícih se drahokamův, a potom ti sliboval, že tě v ten sbor pojmouti hodlá, rei mi, zdali pak bys se všemožně nepřičinil, abys splnění toho slibu dosáhl? Otevři nyní duševní oči své a patři v ono divadlo, kdež nejsou shromážděni pouze takoví muži, nýbrž mnohem důstojnější a stkvělejší nad zlato a drahokamy a záři sluneční i nad veškerou viditelnou stkvělost, a netoliko lidé ale bytosti mnohem vznešenější, andělé, trůnové, panstva, knížetstva, mocnosti. O králi pak onoho sboru ani nelze vysloviti, jaký jest, tak všelikor mluvu i mysl převyšuje jeho krása, slibnost, jasnost, sláva, velebnost, vznešenost. O takové tedy dobré dary bychom se měli připraviti, rei mi, a proč? Abychom si na kratičkou chvíli od práce pohovili? Byť nám zajisté tisíckrát za den smrt podstoupiti bylo, ba peklo samé, abychom Krista Pána v slávě své přicházejícího spatřili a ve sbory svatých pojeti byli, zdali pak by to nestálo za to, abychom to vše podstoupili? Slyš, co praví sv. Petr: „*Dobré jest nám zde býti.*“ Když onen vida temný nástin budoucí slávy náhle všechno s myslí své svrhl pro nesmírnou rozkoš, která z onoho vidění duši jeho naplnila, což medle řekne člověk, až pravdivá jasnost těch věcí se okáže, až síň královská se otevře,

a viděti bude krále samého, nikoliv v podobenství, ani jako v zrcadle, ale vůdihledě, nikoliv skrze víru, ale osobně.

12. Jsouť pak lidé někteří tak nerozumní, že za dosti považují, když trestům pekelným njdou; já však považuji větším nad peklo ten trest, nestáti se účastníkem oné slávy nebeské a jí pozbyti. Slušit, tuším, želeťi více nešťastného vyloučení z nebes, nežli báti se muk pekelných; ono buď považováno za trest nejtěžší. Vidouce nyní krále, ať provázen zastupem svého komonstva do svého hradu vjíždí, blahoslaviváme ty, kteří mu po boku jsou a to štěstí mají jeho slova slyšeti a s ním mluviti i jeho slávu sdíleti; bychomť sami měli tisícera dobra, bídnými sebe pokládáme a za nic nepovažujeme prospěchu jejich ohledem na onu slávu královskou, ačkoliv vidíme, že vrtká a nestálá jest nádhera ta za příčinou válek a úkladův a závisti, i mimo to vše i sama o sobě pomiječná a marná. Ale hledíce ko králi všehomíra, an nevládne dílem země, ale veškerým okresem zemským, či spíše celou zemi drží v dlaní a nebesa měří pídí, jenž udržuje veškerenstvo mooným slovem svým, před nímž veškeri národové nejsou než pouhé nic a jako slina se považují, — ohledem na toho bychom neměli si páčiti za nejhorší trest, když bychom do jeho komonstva nebyli pojati, nýbrž měli bychom se spokojiti, když bychom toliko trestům pekelným unikli? Což by mohlo býti bidnějšího nad duši takovou?

Neboť tento král nepřijde soudit země na povozu bílými mezkami taženém, ani na voze zlatém, ani v šarlat oblečen a koranou ozdoben; nýbrž jak? Slyš, co hlásají a praví o tom proroci, pokud to lze lidské mluvě vysloviti. Jeden dí: „*Bůh zjevně přijde, Bůh náš a nebude mlčeti; oheň před tváří jeho vzplane a rákoť jeho bouře mocná; povolá nebesa a hřty i zemi k soudu lidu svého*“ (Žalm 49, 8.).

Isaiáš pak trest nám zvěstuje řka: „*Hle! den Hospodínův přichází hrozný s přehlcostí a hněvem, aby spustošil celou zemi a vyhubil z ní všechny hříšníky. Hvězdy nebeské a Orion i celá krása nebeská nedají svělla svého; slunce se ztíni na východě svém, a měsíc nevydá lesku svého. I sešlu na zemi bídu a bezbožným hříchy jejich. Zahubím pýchu nešlechetskův a hrdost nádherných ponížím; i budou pozřítati vzácnějšími nad zlato přecistěné ohněm a člověk dražší nad drahokam Safírový. Neboť nebe se pohne a země se třásti bude v základech svých, za příčinu hněvu Hospodína zstoupá v onen den, v který přijde přehlcost jeho*“ (Is. 13, 9.).

A opět: „*Příchodové s výsosti otevrou se a zutřasou se základové země. Ztroskotána, ztroskotána bude země; pottřina, pottřina bude země! Pohnuta, pohnuta bude země! Motati se bude země jako člověk opilý a opojený; odstraněna bude jako stánek štěpničný. Země podne a nebude moci povstati, nebo téžka bude dohrati na ni nepravost její. I vzdáhe Bůh na krásu nebo na výsosti ruku svou v onen den i na království pozemská; i s-ženou shromáždění její v Zaldř a seourov v pevnosti“ (Is. 24, 19.).*

A Malachiáš tomu podobně pravi: „*Aj! přichází Hospodin všeobádncuci! Kdo snese den přísti jeho? anebo kdo ostoji v pohledu jeho? Neboť přichází jak oheň přehánějící a jako bylina calchátova. I usedne přeháněje a přetistuje jako stibro a jako zlato“ (Mat. 3, 2.). — A týž opět pravi: „*Aj! přichází den Hospodinův jako pec roznícená a spálí je; i budou všickni cizáci a všickni pachatelé nepravosti strniti; i rozníjí je ten den přísti, pravi Hospodin všeobádncuci, nezbude z nich ani kořene ani anětky“ (týž 4, 1.).**

A muž onen žádostivý (Daniel) di: „*Viděl jsem, až postaveni jsou trůnové a starfec dnův usedl; roucho jeho bílé jako sníh, vlasy hlavy jeho čisté jako vlna; trůn jeho ohnivý plamen, kola téhož oheň hořící. Řeka ohnivá calila se dále a dále před ním; tisíce tisíců sloužili mu, a desetkrát stotisíců stáli před ním. Soud zavedl a knihy otevřeny jsou“ (Daniel 7, 9 a d.). — A pak o něco dále di: „*Viděl jsem v vidění nočním: aj hle! v oblacích nebeských přicházel jako syn člověka, a přiblížil se ruče až k starci dnův a obětován jest jemu. I dáno jest jemu panství a sláva a království; a jemu slouží všickni národové, pok leni a jazykové. Blos jeho — moc věčná, kte.á nepojde; království jeho nebude zrušeno. I zhrozil jsem se já Daniel v duchu mém a v celí bytosti své a vidění hlavy mé zhoroučilo mne“ (t. v. 13—15).**

Tehdáž se otevrou všecka vrata bran nebeských, ba spíše i samo nebe odestřeno bude. „*Neboť sv. n. budou nebesa jako kniha“ (Mat. 24, 29.),* jako kůže stanu a jako opona svinuta bývá a odstraněna, aby za lepší se vyměnila. Tehdáž bude všecko plno zděšení, hrůzy i strachu; tehdáž pojme i anděly bázeň, a netoliko anděly, ale i archanděly a trůny a panstva a výsosti a mocnosti. Neboť di písmo: „*Moci nebeské budou se chvěti“ (Mat. 24, 29.),* poněvadž spolualuhové jejich budou musiti účty vydati z vezdejšního života svého.

Neboť když nastane soud jednomu městu od soudců vezdejších, tehdáž všechny občany hrůza pojímá, i ty, kteří mimo nebezpečí stojí; až pak někdy nastane soud veškeré zemi od

soudce věčného, an nemá potřebi ani svědkův, ani důkazů, ale bez toho všeho na světlo postaví všech i činy i slova i myšlenky a okáže je jako v obraze nějakém i těm, kteří je zpáchali, i těm, kteří o nich nevěděli, jak tu bude možno, aby se nepohnula a neohvěla všeliká mocnost? Byť nevalila se řeka ohnivá, aniž hrozí andělé tu stáli, nýbrž jen lidé shromáždění tu byli, jedni chválice a veleblíce Boha, jiní pak s hanbou zavrženi jsouce, aby neviděli slávy Boží (dí se totiž: „*Odstroň se, bezbožníku, ať nevidíš slávy Hospodinovy!*“), a kdyby toto jediným trestem bylo; zdaž by pak to pozbytí tak velikých darů nemužilo trpčeji nežli celé peklo duše oněch zavrženců? Jak veliké jest to neštěstí, nelze ani slovy představit nyní; ale tehdaž to v skutku spatříme zjevně. Ale ty nyní k tomu připoj i ony věčné muky a představ si netoliko lidi potupené, ani si hanbou hlavy zastírají a oči sklopují, ale jak je do věčného ohně ďáblové vlekou a v mučírny odevzdávají i zuřivým mocnostem ponechávají, a to vše podstupují tehdaž, když žijí slávověnci se ozdobují, a veřejně se oslavují a k trůnn věčného krále se řadí, všickni totiž, kteří dobře činili a za své dobré skutky slávu věčného života si zasloužili.

13. A tak bude v onen den; co však potom nastane, která řeč nám vyličí? Tu rozkoš, to blaho, tu radost společnosti, Kristovy! Neboť duše, navracena jsouc své původní ušlechtilosti a schopna Hospodina svého patřiti, jaké rozkoše zakusí, jakého blaha — to ani vypověděti nelze; radovati se bude netoliko z přítomného svého štěstí, ale i tím přisvědčeuim, že tato její blaženost nikdy nižádného konce nevezme. Celou onu její radost nelze ani slovy vyjádřiti, ani myslí pochopiti. Temně jenom, jak totiž lze veliké věci malými nastiniti, pokusím se ji poněkud vysvětliti.

Pozorujme ty, kteří za tohoto života světských darů používají, bohatství totiž, panství, slávy; jak hrdě se svým štěstím vypínají, jakoby ani na této zemi nekráčeli; a tak činí, požívajíce věcí, které se vůbec ani za dobré neuznávají, ježto jim ani nevytrvají, nýbrž uprchnou čerstvěji nežli sen; a byť někdy poněkud trvaly, bývá to jenom po délku tohoto života, co se na ně usmívají, dále však jich provoditi nemohou.

Jestliže tehdy taková dobra majitele své takovou radosti povznášejí, což myslíš že pocítí ony duše, kterým se dostane tisícerych dobrých darů nebeských, jež jsou stále a pevně trvalé na věky? Neboť netoliko tím, ale i velikostí a jakostí

předčí nad všecky vezdejší dobra, tak že je srdce lidské ani pojmuti nemůže. Neboť nyní žijeme na tomto světě stísnění nic jinak, nežli jako dítě v lůně matčině, a nejsme to, abychom jasnost a svobodu onoho věku spatřili. Ale až se doba porodních bolestí dostaví a tento vezdejší život o soudném dnu vydá všecky lidi, jež byl počal, pak půjdem nedochůdčata ze tmy do tmy, z tísňe do tísňe a tísňe horší; ale urozeni, jistě byli zahy královské tvářnosti zachovali, představení budou králi a převezmou službu, kterouž andělé a archandělé vzdávají vševládnému Bohu.

Hleď se tedy, rozmilý příteli, ať tyto šlechetné znaky nezhladiš docela, nýbrž ať si je raději opět co nejdříve získáš a k lepšímu vytvoříš. Bůh zajisté tělesnou krásu v meze přirozené sevřel; a sličnost duše prosta jest takové služebné nutnosti, jelikož krásy tělesné mnohem šlechetnější jest a celá od našeho přičinění a pomoci Boží závisí. Hospodin náš totiž, jsa milosrden, i tím naše pokolení vyznamenal, že věci menší, na nichž nám nemnoho záleží, nýbrž lhostejno jest, ať tak nebo tak vypadají, ty podrobili ráčil nutnosti přirozené; ale to, co právě jest, našemu přičinění zůstavil. Neboť kdyby i tělesnou krásu našemu působení byl ponechal, byl by nám zbytečnou péčí uložil, tak že bychom na neprospěšné věci celý svůj čas věnovali, duše pak své zanedbávali. Neboť když nyní v moci své krásy tělesné nemajíce, přes moc všim se přičiňujeme, abychom si ji, když opravdu ji dosíci nemůžeme, uměle vytvořili a vymohli: ličidly, barvami, mastmi, pletením vlasů, řádným rouchem, točením očí a jinými podobnými prostředky; jakou pak bychom péči věnovali duši, kdybychom skutečně krásu těla si způsobiti mohli? Kdyby to našim dílem bylo, snadno bychom pak nic jiného nedělali, nýbrž všecken svůj čas jenom na tělo vynaložili. Děvku bychom tisícířými ozdobami krášlili; paní pak její hůře nežli nejhorší nevolnici v nealčnosti zanedbanou ležeti nechali. Proto nás Bůh této nehodné péče sprostil a nám umění šlechetnější uložil; kdo není s to, aby duši, byť i v nejhorší šerednost byla klesla, opět na vrchol sličnosti povznesl, a tak ji milou a žádoucnou učinil, aby si ji netoliko mužové šlechetní, ale i král všehomíra, Bůh sám žádal, jak i přece žalmův o takové kráse mluvě praví: „*I požádá král krásy tvé*“ (Žalm 44, 13.).

Zdali pak nevidíš, že v domech nevěstčích k těm, které jsou škaradé a nestydaté, sotva gladiatoři, uprchlí otrokové a

zápasníci s divokou zvěří se přibližují; jestliže pak některá sličná a stydlivá osoba nějakým neštěstím se do takového místa dostala, tu že by mnohý vznešený a znamenitý muž i za manželku pojmouti nic se nestyděl? Když pak jest u lidí takové smilování a takové uedbání zlé pověsti, že i takové osoby, které v hampejze často zneuctěny byly, z takové hanebné poroby vyprošťují a k důstojnosti manželek povyšují; jak mnohem větší bude to milosrdenství u Boha k těm duším, které ze své vznešené šlechtnosti krutostí ďáblovou do tohoto hampejzu života vezdejšího byly npadly.

I shledáš, že proroci jsou plni takových příkladů, když oslovují město Jeruzalem, které též v smilství bylo upadlo a to jakési zvláštní smilství, jakož mu vytýká Ezechiel řka: *„Všem nevěstkám dává se mzda, ale ty j-í samo dávalo mzdy a u tebe bylo jinak nežli u druhých“* (Ezech. 16, 33.). A jiný dí: *„Seděl as jako vránní osamotělá, očekávajíc jich“* (Jer. 3, 2.). A to město, v takové smilství pobřížené, opět k sobě volá Bůh. Neboť zajetí jeho nebylo tak na trest, jako spíše k jeho obrácení se a polepšení. Neboť kdyby se na nich pouze byl chtěl vymstít, nebyl by je opět domů přivedl, aniž pak jich město a ohrám větší a slavnější byl učinil. *„Budeť zjiste“*, tak pravi, *„poslední sláva domu tohoto větší nežli byla prve“* (Agg. 2, 1.). Jestliže tedy Bůh onomu městu, kteréž bylo tak často smilnilo, nezamezil cesty ku pokání; tím spíše obejmě duši tvoji, ana po prvé v ten pád klesla. Žádný tělesný milovník, ni žádný a buď si sebe šťastivější, nepálí tak po své milence, jako Bůh si žádá spásy duší našich. To lze patřiti z událostí každodenních, lze to poznati též ze svatých písem. Viz to, co se čte na počátku Jeremiáše proroka i u jiných na mnohých místech, jak Bůh byv od nich povržen a zanedbán, vždy opět za nimi jde a přátelství jich vyhledává, což sám pravi v svatých evangelích řka: *„Jerusaleme, Jerusaleme, jenž vraždíš své proroky a kamenuješ ty, kteří jsou vyvoláni k tobě! Kolikrát jsem si žádal shromážditi dítky tvoje, jako shromáždivi slepice kufárku svou pod perutě své; ale nechťeli j-je“* (Mat. 23, 31.). A sv. Pavel piše Korintánům řka: *„Bůh byl zajiste v Kristu smířil s sebou svět, nepočítaje jim hříchů jejich, a složil na nás slovo smíření. Proč i na místě Kristově poselstvi konáme, jakoby Bůh skrze nás napomínal; na místě Kristově tedy prosíme: Smiřte se s Bohem!“* (II. Kor. 5, 19. 20). Toto přijmi, jakoby řečeno bylo nyní i nám. Neboť netoliko nevěra, nýbrž i život nečistý dostačí způsobiti to neblahé ne-

přátelství „*Neboť moudrost tělesná*“, dí písmo, „*nepřítelkyni jest Bohu*“ (Řím. 8. 7.). — Nuže tedy strhněme, sbořme a zničme tu hradbu, ať dojdeme blaženého smíření a staneme se opět milými a libými Bohu.

14. Vímt, že se nyní obdivuješ sličnosti své Hermiony a soudíš, že nic není na světě, co by se kráse její vyrovnalo. Avšak chceš-li, milý příteli, můžeš býti krásnějším i sličnějším, nežli jest ona, a tak, jako jsou sochy zlaté nad sochy hlíněné. Neboť když krása tělesná tak mocně duše mnohých lidí dojmá a k nadšení povznáší, což pak může býti rovno té kráse a sličnosti, která v duši se zastkvěje? Neboť krásy tělesné není žádný jiný základ, leč hlen, krev, vlhkost, žluč a štáva povstala ze sežvýkaných krmí. Tím vším se zvlažují oči a líce i jiní všelici údové, a nedostane-li se jim každodenně té vláhy, od žaludku a jater vycházející, kůže řaděně se scvrkne a oči vpadnou a všechna tělesná sličnost jest ta tam. Kdybys tedy pomněl, co jest u vnitru krásných očí, co v táhlém nose, co v ústech a tvářích, přiznal bys, že veškerá leposť tělesná není, leč oblený hrob, tolik totiž uvnitř obsahuje nečistoty. Kdybys patřil onuci nějakou, na níž by bylo cosi takového nešvaru, hlenu nebo sliny, zajisté bys se jí ani přetm nedotekl, ba ani hleděti na ni nevydržel; a zásobárny a skryše takových věcí tak si vážíš! Ale tvá krása nebyla taková, nýbrž o to větší, oč jest nebe nad zemí, ba mnohem ještě nad toto porovnání stkvělejší a náležitější.

Duši zajisté prostu těla nikdo nikdy neviděl; ale i takto pokusím se, abych ti krásu její s jiné strany představil, dle vyšších totiž mocností. Slyš tedy, jak sličnost duší onoho muže žádostí dojala (Daniel 10.). Chtěje totiž krásu jejich představití a nemoha žádného k tomu vhodného těla najíti, ke kovovým látkám se utekl; a když mu ani ty nedostačily, pojem zářícího blesku si za příklad vzal. Ačkoliv pak ony (vyšší mocnosti) neobjevily svou bytnost číře čistě, ale toliko velmi temně jenom a jako v stínu, nic však méně tak zářily, jakož by pravděpodobně se byly okázaly, sprostěny jeouce všeliké záclony. Takového cosi sluší si též o duši představití. „*Bydou jako anđělé*“, dí písmo (Mat. 22, 30.). I mezi těly jsou ta, která jsou lehčí a jemnější, blíže se co nejvíce k bytostem netělesným, i krásnější i podivuhodnější. Tak jest sličnější nebe nad zemí, oheň nad vodou, hvězdy nad drahokamy, a duha daleko předčí nade všechny fialky a růže a všechny vesměs pozemské podivu-

hodné květiny. Bylo-li by vůbec možná těmto tělesným očima aličnost duše spatřiti, k smíchu by ti zajisté byly všechny tyto příklady krásy tělesné; tak slabé jsou, aby nám představily aličnost duše.

Pročež nezanedbávejme tohoto klenotu, této blaženosti, zvláště když se nám dosažení oné krásy usnadňuje blahou nadějí na budoucí věk. Di totiž písmo: „*Neboť toto soužení naše, jsouc nyní kratičké a lehké, působí v nás velikou váhu slávy věčné, jižto nepatříme na věci, které se vidí, ale na ty, které se nevidí. Nebo ty věci, kteréž se vidí, jsou časné, ale které se nevidí, jsou věčné*“ (II. Kor. 4, 17. 18.).

Jmenuje-li svatý Pavel ta soužení, která znáš, a je lehkými a skrovnými nazývá, protože nehledí k tomu, co viditelné jest, bude ti snadněji upustiti od tělesné rozkoše. Neboť nepobízíme tě k nebezpečím ouěm, ani k smrtem jeho každodenním, k ustavičným ranám a k bičování, k poutám, k opovržení od celého světa, k nenávisti, utrpené od domácích, k stálému bdění, k dalekým cestám, ku ponoření lodím, k útokům od loupežníků, k úkladům od krajanů, k bolestným starostem o přátele, k hladu, zimě, nahotě, k vedru, k úzkostem buď o tvoje neb o cizí věci. Nic toho všeho nežádáme na tobě, nýbrž za to jedno tě prosíme, abys sebe vyprostil z té proklaté poroby a vrátil se ke své prvější svobodě; pováže jednak trest, který ti za tvou nezřízenou vášeň hrozí, jinak čest, již jsi za svého prvějšího života požíval. Když lidé, kteří v budoucí vzkříšení nevěří, lehkomyšlně živi jsou a ni žádně bázně si z toho nepřipouštějí, to není nic divného; ale když my, jichž víra více k životu onomu nežli k tomuto směřuje, tak bídne a neblaze smýšlíme, ani onoho života nepomníme, nýbrž v úplné nečitelnosti trváme, toť jest počitelceť vrchovatá. Neboť když my, ač věřícími jsouce, skutky nevěřících konáme, bídnejší jest život náš nežli oněch (jsouť totiž mezi nimi někteří, jižto se přirozenou otností proslavili), nač pak budeme se moci spolehati my? jakého pak odpuštění se potom dostane nám?

Mrozí kupci, ponoření lodi nejednou utrpěvše, nepozbyli pro to myslí, ale opět nastoupili touž cestu, ačkoliv neštěstí ono nepotkalo je pro jejich nedbalost, nýbrž bouří povětrnou onu škodu byli utrpěli; a mys smějice důvěrně svému cíli vsťříc jíti a vědouce, že bez vůle naší nás ani ponoření lodi aniž jiná nehoda nepotká, neměli bychom se znova na výpravu dáti a svůj obchod znova počítí jako prve, nýbrž chťeli bychom se

lenivě váletí a ruce v klin uložití? A káž bychom je toliko složili, a nikoliv jich proti sobě samým nepozvedli, což zjevnou jest pošetilostí. Kdyby někdo v pěstním zápasu, protivníka svého nechaje, sám se rukama v hlavu ubíjel, a svůj obličej okrvavil, zdali pak bychom jej k zběsilcům nepřičetli? Když pak nám ďábel nohy podrazil a nás povalil, nuže vstaňme, a nedejme se dále vléci, aniž se sami střemhlav v záhubu uvrhujeme, a k jeho ranám i svých si přidávejme. I blahoslavený David takového pádu se dopustil jako ty nyní, ba netoliko takového, ale i druhého k tomu, vraždy totiž. Ale což? Zdali pak padna ležeti zůstal? Zdali pak nepovstal opět statně a nepostavil se svému protivníku? A tak mocně jej porazil, že i po smrti potomkům svým prospěl. Šalomounovi, kterýž se hrozné bezbožnosti dočinil a tisícero smrti zavini, pro zásluhy Davida otce Bůh praví, že mu nechá království celé, takto řka: „*Roztrhnu království tvé a dám je služebníku tvému. Ale za dnů tvých naučím toho.*“ A proč? „*Pro Davida, otce tvého; z ruky syna tvého vezmu je*“ (III. Král. 11, 11.). A když Ezechiáš v největším neštěstí se nacházel, ačkoliv sám spravedliv byl, i tomu slíbil pomoci pro onoho blahoslavence řka: „*Zašlím toto mě-to, abyš je zachoval a to pro sebe a pro Davida služebníka svého*“ (IV. Král. 19, 34.). Tak velikou moc má do sebe pokání! Kdyby byl onen takového úmyslu býval, jako jsi ty nyní, že totiž není možná, aby mu Bůh byl milostiv, řka asi takto v srdci svém: „Bůh mne tak vznešenou důstojností poctil, mezi proroky mne pojal, vládu mi nad rodáky mými světil, a tisíceroých nehod mne vysvobodil; jak si mohu opět zailoserdnenství jeho získati, když jsem po tolik dobrodiní sobě prokázaných tak velmi ho urazil a nejhorších nepravostí se dopustil?“ Kdyby byl takto smýšlel, ani pozdější dobré skutky nebyl by vykonal, nýbrž i prve vykonané zhladil.

15. Ale netoliko rány na těle byvše zanedbány smrt působí, nýbrž i rány na duši. Avšak my na takovou pošetilost jsme již dospěli, že oněch sice velmi hledíme, ale těchto nic nedbáme; a přes to že mnohdy tělo neduhem nevyhovitelným trpí, nic na jeho uzdravení nezoufáme, nýbrž proti všemu ujišťování lékařů, že nemoc tu léky odstraniti nelze, neustáváme snažně prositi, aby se nám dostalo ulehčení, byť sebe menšího. Ale neduhy duševní nejsou nezhojitelné (neboť ty nejsou přirozené nutnosti podrobeny), a těch my tak nic nedbáme, jakoby se nás ani netýkaly. Kdeby nás přirozená povaha neduhů

v zoufalství uvrhnouti měla, tu všecku péči vynakládáme, jako bychom tu nejlepší naději na uzdravení měli; kde však nijaké příčiny k nedůvěře nemáme, tu jakoby vše bylo ztraceno, myslí pozbyváme a vši péče zanecháváme. Tak dbáváme více těla nežli duše.

Pro to však ani to tělo nebudeme moci zachovati. Neboť kdo zanedbává, co důležitější jest, na sprostší všecku svou péči obrací, obě kazi a hubí; ale kdo drže se pravého řádu, toho co hlavnější jest si hledě a šetře, byť i nižší zanedbal, zachováním onoho i toto si udrží. To nám i Kristus Pán okazuje řka: „*Nebojte se těch, kteří tělo zabijejí, ale duši zabiti nemohou; ale bojte se více toho, který jest s to, aby i duši i tělo zahubil v peklo*“ (Mat. 10, 28).

Zdali pak jsem tě přesvědčil, že nikdy nesmíme neduhy duševní nezbojitelnými považovati, či mám ti ještě jiné důvody uvést? Bys zajisté ty sám nad sebou tisíckrát zoufal, já nad tebou zoufati nebudu nikdy; nesmímeť, co na jiných káráme, toho se sami dopočtět, ačkoli není to jedno, když kdo sám nad sebou, nebo jiný nad jiným zoufá. Neboť kdo nad jiným zoufá, tomu smíme miněni to snadno odpustiti; ale kdo zoufá sám nad sebou, tomu nikdy. A proč? Poněvadž onen nemá ve své moci kající pili a snahu tohoto, nýbrž tento sám jediný ji vzbuditi může. Ale ani tak nad tebou nebudu zoufati já, bys i ty tisíckrát takové myslí byl. Budeť snad, budeť nějaká cesta, po níž bys se opět k ctnosti a k prvějšímu svému životu navrátil.

Slyš i toto. Ninivítané slyšíce, an jim prorok hlásal a zjevně hrozil: „*Ještě tři dni a město Ninive bude vyvráceno!*“ (Jan 3, 4), neklesli myslí, ale ač neměli žádných příčin důvěřiti se, že si Boha usmíří, ba právě opačného se neštěstí nadějíce dle předpovědění bez výminky a zjevně řečeného, přec pokání osvědčili řkouce: „*Kdo ví, zdali se Bůh neobrátí a uprositi se nedá, tak že se odvrátí kněz jeho od nás, a bychom nezahynuli? I viděl Bůh, co činili, že se odvrátil od zlých cest svých. I zjelelo se Bohu zahynuti toho, jímž byl pohrozil, a neučinil toho.*“ Když pohané nejsouce osvíceni, toliko pouhým rozumem svým poznati mohli; tím více sluší nám tak činiti, kteří jsme v učení Božím vycvičeni a takových příkladů hojnost na očích máme jak v událostech tak v slovech. Neboť dí Bůh: „*Nejsouť zajisté úmyslové moji jako úmyslové vaše, a cesty moje jako cesty vaše; nýbrž jak*

vysoce jest nebe nad zemí, tak vysoko jsou myšlénky moje nad myšlénkami vašimi, a úmysly moje nad úmysly vašimi“ (Isai. 55, 9.).

Jestliže služebníky své, přecasto proti nám provinilé, alibují-li polepšení, přijímáme a opět v předešlé místo stavíme, ba i mnohdy větší důvěru jim propůjčujeme; čím více tak činiti bude Bůh! Kdyby nás byl stvořil, aby nás trestal, právem bys si směl zoufat a na svém spasení pochybovati; pakli nás pro nic jiného neučinil, nežli aby osvědčil svou dobrotu a my abychom někdy věčného blaha požívali, a když všecko k tomu cíli činí a řídí od prvního dne až posud; proč bychom tedy směli pochybovati? Rozhněvali jsme ho velmi, ovšem, jako snad žádný jiný člověk. Nuže proto máme nejvíce prvního života zanechat, a káti se z nepravostí zpáchaných a důkladně se napravit. Neboť nijak nemohou jej naše prvější provininy tak rozhněvati, jako nechtíti se napravit. Neboť hřešiti to jest ovšem věcí lidskou, ale v hříších zpáchaných trvati dále, to již není věcí lidskou, ale ďábelskou. Viz, jak i ústy prorokovými Bůh toto více kárá nežli ono, neboť dí: „*Řek/ jsem ji, když to vše zpáchala, obrať se ke mně! A neobrátila se!*“ (Jer. 3, 7.) A jinde opět, chtě ukázati velikou náklonnost svou, kterouž si žádá spásy naší, když alyšel, že si po mnohých nepravostech umínili nastoupiti pravou cestu, dí takto: „*Kdož to způsobí, aby bylo srdce jejich v nich tiché, aby se mně báli a plnili příkázání má po všechny dny jejich, aby jim dobře bylo i synům jejich na věky?*“ (V. Mojš. 5, 29.) A Mojšáš domlouvaje jim praví: „*A nyní Israeli, což žádá Hospodin Bůh tvůj od tebe, leč abys se bál Hospodina Boha svého a krácel po všech cestách jeho a miloval ho?*“ (t. 10, 12) Ten tedy, který si tak velmi žádá, abychom ho milovali, a všecko k tomu cíli činí, ani jednorozence svého neušetřiv z lásky k nám, za nejmilsjší věc sobě pokládaje, když se s ním smíříme; jak by ten nás nepřijal a neobjal, když bychom pokání činili?

Slyš dále, co praví ústy prorokovými: „*Vyznej prve nepravosti své ty, abys ospravedlněn byl*“ (Isai. 43, 26.). A to žádá od nás, abychom svoji lásku k němu mocněji zjevili. Neboť když ten, který miluje a od svých milenců v mnohém byl uražen, nicméně svou náklonnost k nim lepozbyvá; týž nežádá upřímného vyznání se z těch urážek pro nic jiného, leč aby mohl tím více svou náklonnost provinilým osvědčiti, a je k větší a stálejší lásce pohnouti. Když pak vyznání se z hříchů takovou útěchu s sebou přináší, tím více tak způsobí napravení jich

dobrymi skutky. Kdyby tak nebylo a Bůh jednou od pravé cesty zbloudilým bránil opět na pravou cestu se obrátiti, pak by zajisté snad nikdo, nebo málokterý a u velmi akrovném hloučku do nebeského království přišli; ale tak se nám objevují mezi nejakvělejšími svěťci ti, kteří byli dříve kleali. Neboť kdož byli prve velikou snažností v nepravostech osvědčili, dokáží ji pak opět v skutcích dobrých, vědouce, jakých provin jim napravití jest.

Toť i Kristus Pán okázal, když se Šimonem o ženě hříšnici rozmlouval řka: „*Vidíš tuto ženu? Vstoupil jsem do domu tvého, a vody na nohy mě jsi mi nedal; ona však umyla nohy mé slzami a vlasy svými je utřela. Potíbení jsi mi nedal; ona pak od té chvíle, co jsem vstoupil, neustále líbá nohy moje. Olejem hlavy mě jsi nepomazal; ale ona mastí myrřovou pomazala nohy mé. Pročť pravím ti, odpouštějí se jí hříchy mnozí, poněvadž milovala mnoho. Komu se však málo odpouští, málo miluje. I řekl pan jí: Odpouštějí se ti hříchy tvoji*“ (Luk. 7, 44. a d.).

16. Protož i ďábel, dobře věda, že kdož se byli velikých nepravostí dočinili, jakmile se dají na pokání, s velikou snažností je konají, vědomi si jeouce svých pokleskův, obává a strachuje se, aby ani počátek té věci neučinili; neboť počnouce se káti, nedají se více držeti, a žalem jako ohněm rozhořeni jeouce snaží se duše své více očistiti nad čiré zlato, svědomím a památkou svých prvnějších hříchů jeouce téměř jako prudkým větrem v přístav otností hnáni. A to jest právě, čímž předčívají ty, kteří nikdy neklesli, větší horlivost osvědčující, když jenom, jak pravím, jednou počátek učinili.

Tu jest totiž ta nesnáze a ta obtíž, přemoci se a překročiti práh a vniknouti do předsíně pokání, a tam záležo protivníka, hněvem sršícího a vzduchujícího odraziti a potíhiti. Byv on jednou přemožen a ze svého silného postavení vypuzen, neprojevuje takovou dále suřivost; a my větší horlivosti nabudeme a velesnadně krásnou svou cestou poběžíme.

Nastupme tedy hned obrácení své a spěchejme k městu nebeskému, v němž zapašáni jsme a bydlo své vykázáno máme. Neboť nad sebou zoufati nepůsobí toliko tu škodu, že nám bránu k onomu městu zavírá, ani že nás u větší nedbalosti a malomocnosti uvrhuje, nýbrž že nás k zběsilosti až ďábelské přivádí. Ďábel zajisté ničím jiným se nestal tím, kým jest, leč že nejprve zoufal, potom ze zoufalství v malomocnou zběsilost upadl.

Neboť duše vzdávši se jednou své spásky, potom ani neznamena, jak střemhlav dolů padá, odvažuje se i mluvit i činit vše, co bývá proti jejímu spasení.

Jako třeštivci, pozbyvše jednou zdravého smyslu, neznají žádné ani bázně ani stydlivosti, ale neohroženě na všechno se odvažují, ať jest říti se buď v oheň, buď v moře, buď v propast; tak i lidé zběsilým zoufalstvím uchvácení nedají se ničímž zdržeti, nýbrž ve všeliké nepravosti se pouštějí, a nezabývají-li je náhlá smrt té hrozné pomatenosti, nečíslné nehody sobě sami působí.

Pročež prosím tě, hleď vystřízlivěti, a procitnouti prve nežli se v té své opojenosti úplně ponoříš; a hleď tu ďábelskou pomínulost svrhnutí, a nemůžeš-li na jednou, učiň tak alespoň pomalu a zponenáhla. Mně se totiž mnohem snaží býti zdá na jednou přetnouti všechna všudy poutající osidla a se tak v zápasistě pokání pustiti. Jestliže pak se to těžko býti zdá tobě, nastup si cestu k lepšímu vedoucí, jakkoliv se ti líbí, jenom ji nastup a chop se dráhy k životu věčnému vedoucí. Prosím a zapřísahám tě při tvé prvější šlechetnosti, při našem důvěrném přátelství, hleď, ať tě opět spatříme na témž vrcholu tvé statečné horlivosti. Smiluj se nad těmi, kteří z tebe pohoršení vzali, kteří klesli, ochabli, odloučili se od dráhy ctnosti. Nyní zármutek akličuje společnost bratří, radosti a potěšením plesají sbory nevěrcův a mladých lehkomyšlníkův. Jestliže se navrátíš opět k přianosti prvějšího života, obrátí se všechno; naše hanba svezí se všechna na naše nepřátele, my pak zaplesáme útechou blaženou, vidouce tě stkvělejší korunou ozdobena a veřejně proslavena. Taková vítězství přinášejí větší i slávu i radost. Neboť vezmeš odměnu netoliko za vlastní dobré činy, nýbrž i za útechu a povzbuzení jiných, jsa jim za vznešený příklad vystaven, aby každý, kdoby někdy v podobné bezcesti upadl, opět povstal a se polepšil. Nepohrdej tedy tak velikým prospěchem, nedopouštěj, aby se duše naše zármutkem na onen svět odebraly, ale popřej nám oddechu a rozpláš mraky, mysl naši zateňující. Neboť my nyní svých vlastních nehod nedbajíce, tvého neštěstí želíme. Budeš-li chtíti zbystřiti a prozíti a k vojsku andělskému se přidružiti, sprostíš nás našeho žalu a velikou část provinění našich s nás sejmeš; neboť okazali jsme to, a to ze svatých písem, že, kdo se pokáním k lepšímu opět obrátili, velmi jasně se stkvějí, ba mnohdy více nežli kteří od počátku ani nebyli klesali. Tak i publikáni

i nevěstky království nebeské dědictvím obdrží; tak i mnozí z posledních mezi nejprvnějšími pojati budou.

17. Ale povím ti příklad, který se za naší doby udál a jehož snad i ty, možná, jsi pamětníkem. Znal jsi snad onoho mladíka, cyna Urbanova, Foiničana, zůstaveného v sirobě, nezletilého ještě, ale dědice velikého bohatství i čeledi i statku. Ten když byl dávno školám „s Bohem!“ dal, odložil stkvostný svůj oděv a vši světské nádhery se sřekna, sprosté roucho poustevnické na se vzal a v hornatou pustinu odejda, osvědčil takovou moudrost, která předčila netoliko nad jeho mladý věk, ale i nad horlivost mnohých velikých a slavných mužů. Když pak i svatých svátostí účasten byl, více ještě v ctnosti prospěl. I radovali se všickni a velebili Boha, že on v bohatství jsa vychován a ze slavného rodu pocházejí i v tak mladém věku ještě jsa, náhle všecku klamnou slávu světskou nohama potra, k pravé výši se vzneal. Když se mu v tomto stavu všecko divilo, přišli náhle muži svůdní, dle práva přibuzenství nad ním dohled majíce, a opět ho v proud předešlého života strhli. A tak onen všeho dosavadního pořádku se odřekna, z horské své pouště opět n vír městský se vrhl; koňmo a četným komonstvem provázen proháněl se městem, o počestnosti ani anižeti nechťš. Nádherným hodováním často roznácen jsa, v nezřízené milkování zapleten byl, tak že nebylo nikoho z těch, kteří ho zuali, aby nebyl na jeho spásu zoufal. Takový roj pochlebníkův obléтал ho, k čemuž pak napomáhala i siroba jeho i veliké bohatství. Lidé, kteří rádi všecko všudy kárají, vinili ty, kteří ho z počátku k onomu životu přivedli, řkouce, že prý nyní i duchovního stavu se zřekl, aniž pak ve světském povolání k čemusi bude, poněvadž před časem s učením sběhna, ani z toho nížádného prospěchu míti nebude. Když se takové řeči k hanebnému pohoršení mluvily, pozorovali ho bedlivě někteří svatí muži, kteří nejednou již byli takovou zvěřinku ulovili ze zkušenosti dobře vědouce, že na spásu takových zoufatí nesmějí, kdo důvěru v pomoc Boží chovají, i ti tedy pozorovali ho stále, a kdykoliv se jim objevil na náměstí, chodili mu vstříc a pozdravovali ho. Z prvu sice onen na koni sedě s nimi jej provázajícími pohrdlivě mluvíval; takovou hrdopýchou z počátku nadutý byl! Oni pak, laskaví milovníci mládeže, pro to se nic nestyděli, k tomu jedinému cíli h edíce, jak by z drápů vlčích beránka toho vyrvali, což i svou vytrvalostí dovedli. Neboť onen později jako z nějaké třeštivosti k sobě přijda a

zastyděl se pro velikou jejich snažnost, když jednou je spatřil, ani proti němu přicházejí, hned z daleka s koně sestoupiv a se pokloniv, poslouchal tiše jejich řeči a čím dále tím více jim ponížené úcty prokazoval. A tak jej pomalu s milostí Boží z oněch osidel vytrhše, prvéjšímu soukromému a duchovnímu životu navrátili. A nyní teprva zastkvěl se tak, že jeho prvéjší otnostný život s tímto po pádu jeho napravením ani porovnatí nelze. Seznav totiž dobře ze zkušenosti svůdnou vnaďu života světského, netoliko všechno své bohatství nuzným rozdal, nýbrž i všech péči se zbavil, a tak úkladníkům všelikou příležitost k opětným nástrahám odňal. Tak potom dále a dále na cestě k nebesům vedoucí kráčeje, vřeholu otnosti šťastně dostoupil.

Tento byl ještě mlad, když klesl a opět povstal; ale byl jiný, který s jedním toliko soudruhem na poušti mnoho potných prací podstoupil, andělským životem žijící a na vysoké stáří dospěl. Ten ani nevím jakým zlým úkladem ďáblovým, jemuž, nedbale si počínaje, přístupu k sobě dovolil, žádostí k ženskému pohlaví zahorel, ač byl od té doby, co se poustevnickému životu věnoval, niškádne ženy nespátril. Nejprve tedy od soudruha žádal masa a vína, broze, jestliže mu je nedá, že si sám pro ně půjde na trh. Toto pak neřekl ze žádosti masa, nýbrž aby měl nějakou záminku do města jíti. Načež onen nevěda si rady a obáváje se, kdyby mu v jeho žádosti nepovolil, aby jej v horší zlo neuvrhl, dal mu s dostatek, čeho si žádal. Vida onen, že se mu jeho chytrácký úmysl zmařil, potom zřejmě beze studu řekl, že do města naprosto jíti musí. Když pak se zdržeti nedal, propustil ho onen konečně, ale sledoval ho ze vzdálí, aby seznal, kam ta jeho cesta směřuje. I viděl ho, že šel do hampejzu a tuše, že tam s nevěstkou obooval, počkal si naň, až by tu svou ohavnou žádost ukojil; a když onen vycházel, přijal ho rozervřeným náručím, objal a zlíbal ho vroucně. O tom co se stalo neřka ani slova, napomínal ho, aby ukojiv svou žádostivost, opět se k společné jejich poustce navrátil. Onen pak zastyděl se nad takovou laskavostí svého soudruha, sarazil se v ducha a žalem dojat nad svým zločinem, následoval ho do hor. Tam přijda žádá svého soudruha, aby ho v druhé chýšce zavřel a uzamkna dvěře příbytku toho, každodenně mu jen ohleba a vody podal; kdyby se pak lidé po něm ptali, aby řekl, že zesnul. Dle této své žádosti zavřel se a dlel tam drahý čas, posty a modlitbami a pláčem snaže se skvrnu hříchů s duše své smýti. Po nedlouhém pak čase,

když veliké sucho blízkou krajinu zastihlo a obyvatelé vesměs kvileli a nařikali, bylo muži jednomu ve snách přikázáno, aby se šlo do hor vyzvat poustevníka onoho zavřeného, aby se modlil a to sucho od té krajiny odvrátil. Když pak muž ten pojma s sebou některé přátele do hor přišel, nenalezli tam po prvé nikoho lež jeho soudruha, a tážajíce se po onom, slyšeli, že prý umřel. Domnívajíce se býti sklamány, opět se k modlitbám obrátili a přikázáno jim ve snách znova co prvé. A tu obstoupivše si toho, který je byl prve aklamal, prosili, aby jim muže onoho okázal; neboť prý neumřel, ale jest živ. To slyše soudruh a nahlížeje, že smlouvu (zatajiti ho) dodržeti nelze, uvedl je k onomu muži svatému. I sbořili zeď (neb on se byl i zazditi dal) a vstoupivše k němu, padli mu k nohám a vypravujíce mu svou bídu, prosili úpěnlivě, aby od nich ten hlad odvrátil. Onen sice z prvu odporoval, pravě, že dalek jest takové důvěry v sebe; neboť tak čerstvě ještě ten svůj hřích před očima měl, jako by se ho byl právě dopustil. Když pak mu vypravovali všecko, co se jim bylo přihodilo, přemluvili ho, že se za ně modlil a svou modlitbou suchoty je osvobodil.

Co se však týče onoho mladíka, jenž byl prve učeníkem sv. apoštola Jana, syna Zebedeova, potom pak po dlouhý čas vůdcem loupežnickým, jak opět rukama téhož svatého téměř byv uloven, ze skryší a doupat loupežnických opět k prvější ctnosti se navrátil; to ti není neznámo, ba víš to tak dobře jako já. I pamatuji se, jak ty jsi o tom slyše užasl nad laskavostí svatého apoštola, který tu pravici mladíkovu, prvé přechasto krví zbrocenou, líbaje, jej objímal a tak opět k první dokonalosti ho uvedl.

18. A svatý Pavel, jak ten netoliko sám objímá Onesima, toho otroka ničemného, utečence a zloděje, když se byl obrátil, nýbrž doporučuje ho i pánu jeho (Filemonovi) prose, aby kajícího tak čestně přijal, jako samého učitele jeho řka takto: *„Prosím tě za syna svého, kteréhož jsem zplodil ve vězení, Onesima, kterýž ti byl někdy neužitečný, ale nyní jest i mně i tobě užitečný, jehož jsem zase poslal k tobě; ty pak přijmi ho jako srdce mé. Já ho sice chtěl při sobě zdržeti, aby mi posluhoval místo tebe ve vězení pro evangelium, ale bez rady tvé nechtěl jsem ničehož učiniti, aby dobré tvé nebylo jako bezděky, ale dobrovolně. Nebo snad proto byl na chvíli od tebe odešel, abys ho na věky přijal, již nikoliv jako služebníka, ale místo služebníka nejmilějšího bratra zlatě mně; a čím více tobě i podle těla i v Pánu. Protož máš-li mne za společ-*

nika, přijmiž jej jako mne" (Fil. 10. a d.) A Korintanům píše: *"Ať přijde nechtělím tak mnohých, kteří prve hřešivše, neučinili pokání."* A opět: *"Jako jsem prvě řekl, tak i nyní pravím, že ať přijdu opět, nebude šetřiti"* (II. Kor. 12, 21. a 13, 2.). Vidě-li pak, kterých želi? kterých nebude šetřiti? Nemíní vůbec ty, kteří zhřešili, ale kteří *neučinili pokání*, a ne naprosto neučinili pokání, nýbrž kteří jednon a po druhé k tomu byvše napomenuti, nechtěli uposlechnouti. Neboť slova jeho: *"Řekl jsem prve a nyní prikazuji, jako přítomen jsa i po druhé píšu,"* neznamenají nic jiného, leč čeho se nyní i my máme obávati, aby se nám taktéž nestalo. Byť totiž i nyní Pavel přítomen nebyl, který tehdeš Korintanům hrozil, přítomen jest zajisté Kristus, který i tehdeš ústy jeho mluvil. Jestliže vzdorně odporovati budeme, neušetří nás, ale trestati nás bude ranami velikými tuto i onde. *"Předstupme tedy před obličej jeho s vyznáním"* (Sir. 21, 1.), vylejme srdce naše před očima jeho. *"Zkřečils?"* dí písmo, *"nečiníš to opět, a za prvější poklesky odprošuj"* (Přisl. 18, 17.) a opět: *"Spravedlivce jest žalobníkem svým na počátku řeči."*

Nečekejme tedy jiného žalobníka, nýbrž převezměme sami úlohu jeho, a tak si soudce laskavějším učiníme. Já sice dobře vim, že ty vyznáváš hříchy své a sebe pro ně nad míru nešťastným považuješ; avšak nežádám jediné toho, ale rád bych tě ještě k tomu přesvědčení přivedl, že takto ospravedlnění dosáhneš. Neboť dokavade vyznání prospěšné neučiníš, bys se i vinil, nebudeš s to, abys se dalších hříchů varoval. Neboť nikdo nečiní nic horlivě a řádně, leč prve žně očekává (hledě si osení svého). I kdož pak by se rád marně namáhal, bez naděje něco dobrého si získati? Tak jest i tomu, kdo slova rozsévá i slzy i vyznání; nečiní li tak v blahé naději, že mu to prospěje, nebude moci hříchů se zdržeti, jsa ještě malomyslností sklíčen.

Jakož onen rolník, který se naděje na výtěžek vzdal, nic nebude činiti proti tomu, co by osení jeho škodilo; tak i kdo rozsévá slzy vyznání bez naděje, že mu prospěšny budou, nebude ani s to, aby odstranil to, co pokání škodlivě jest. Co však pokání ruší, jest oddati se opět předešlým hříchům. Tak praví písmo: *"Když jeden staví a druhý bourá, co z toho mají leč práci? A když se kdo dotkne se mrtvého, umyje, a opět se ho dotýká, jaký má prospěch své očišty?"* (Sir. 34, 30.) Tak i člověk, který se od hříchů svých postí (zdržuje se jich poněkud) a opět jde a dopouští se jich, kdož modlitbu jeho vyslyší? A

opět dí písmo: „*Kdo se od spravedlnosti vrací k hříchu, toho Bůh chystá k meči*“ (t. 56, 23.). A opět: „*Jako pes, an se vrací k svému vývratku, ohavný jest; tak i blázen, an v nepravosti své se vrátí k hříchu svému*“ (Přisl. 26, 11.).

19. Neprohlašuj tedy hřích svůj, jako bys na sebe žaloval, ale čiň to z povinnosti, máje potřebi ospravedlnění prostředkem pokání; tak budeš moci duši vyznávající se pohnouti, aby neklesla opět v hříchy předešlé. Obviňovati se nad míru a hříšníky se nazývati, jest takofka obecně i nevěroúm. Mnozí herci divadelní, muži — ženy, jsouce v hanebnostech velmi cvičeni vyhlašující hříchy své, nečiní tak ani z vnitřní skroušenosti, ani s hořkými slzami, ani s úmyslem polepšení, nýbrž mnozí tak činí, pouze aby si pochvaly posluchačů za upřímnou svou řeč ulovili. Neokazují se zajisté hříchové stejně těžkými býti, když je někdo spáchal. Mnozí příslušnou malomyslností v necitelnost upadše a cti lidskou povrhše, velmi nestoudně o svých nepravostech všem vypravují, jakoby o cizích bylo. Ale abys ty byl těm podoben, toho nikolivěk nežádám, aniž pak abys se zoufalství k vyznání se přistupoval, nýbrž abys v blahé důvěře všecku zoufalost do kořen vymýtil a opačnou snažnost osvědčil. Avšak co jest kořen a matka zoufalosti? Lenost, či vlastně uetoliko kořenem, ale i kojnou a matkou bych ji nazval. Neboť jako se ve vlně zkažeností rodívá mol a týž opět onu zvětšuje; tak i zde lenost rodívá zoufalost a touto opět ona vzrůstá, a tak si obě na vzájem přírůstu neblahého a moci nemalé dodávají. Když tedy člověk jednu přetne a vyvrátí, i tu druhou velesnadně potře. Neboť kdo si lenivě nepočíná, neklesne nikdy v zoufalost, aniž pak propadne v lůno lenosti, kdo se drží v dobré důvěře aniž na sobě zoufá.

Toto tedy spřežení mi roztrhni a zlom to jho, tvoji totiž nestálou těžkomyslnost, neboť ta, obsahující oboje řečené vlastnosti (i zoufalost i lenost), není jedné, ale rozličné mnohonásobné podoby. A jak jest to? — Stává se někdy, že kajicník mnohé a znamenité dobré skutky vykoná, ale mezi tím opět klesne v nepravost opačnou oněm dobrým skutkům; a to pak může člověka toho v zoufalost uvrci, jakoby vša, co byl vystavěl, bylo opět sbořeno a on se byl marně a na prázdno namáhal a přičinil. Tuto myšlénku sluší vymýtit i povážiti toto, že kdybychom se nebyli přičinili opatřiti se dobrými skutky v stejné míře proti hříchům, jichž se později dopouštíme, z těžka by nás cosi úplného zahynutí uchránilo. Nyní pak jest s námi

jako by nějaký pevný pancíř bránil hrotné a ostré střele, aby dle své přirozené síly neranila; pancíř sice sám se rozetne, ale od těla největší nebezpečí jest jim odvráceno. Kdo zajisté s mnohými skutky dílem dobrými dílem zlými tam se odebere, bude mítí nějakou útěchu při svém trestu a mukách onoho světa; ale kdo tam přijde dobrých skutků prázden a toliko zlými obtížen, ani nelze říci, jak veliké trápení bude trpěti odsouzen jsa na věčný trest. Neboť tam budou proti sobě odvážení zlí skutkové i kteří nejsoň takovi; převáží-li tito, poslouží velmi k spáse toho, který je učinil, a škoda spáchaných činů zlých nebude tak těžká, aby tyto z jich váhy vyzdvihla; pakli skutkové zlí převáží, strhnou do ohně pekelného, poněvadž není počet dobrých činů takový, aby proti mohutné tíži oněch coň zmohly. Ale to není můj rozum, ale výrok Boží; neboť on sám dí: „*Odplatí každému podle skutků jeho*“ (Řím. 26.). A netoliko v pekle, ale i v nebeském království jsou mnohé rozdíly, neboť dí: „*Mnozí přibytkové jsou u otce mého*“ (Jan 12, 2.); a opět: „*Jiná jest sláva slunce, jiná měsíce*“ (I. Kor. 15, 41.). A ký div, že tak zevrubný rozdíl činí, když i hvězda od hvězdy se tamto rozeznává?

To tedy všecko vědouce, nenstávejmež nikdy v činění dobrých skutkův, aniž umdlévejme, aniž pak nemohouce dosáhnouti stkvělosti slunce nebo měsíce, povrhujme třpitem hvězd. I takovou ctnost dokázavše, můžeme se do nebe dostat. Bychomť se nestali ani zlatem ani drahokamem, dosáhše ceny stříbra, zůstaneme spojeni se základem (s Kristem). Jenom neklesejme až k těm plevám, jež oheň tak čerstvě sálí; nemohouce velikých činů dokázati, nezanedbávejme proto těch nejmenších; toť by byla největší pošetilost, a té se varujme.

Jako hmotné bohatství množí se tím, když milovníci jeho ani sebe menším prospěchem nepohrdnou, tak jest i s bohatstvím duchovním. Velmi nerozumné by bylo, když soudce ani díšku čerstvé vody nenechá bez odplaty, abychom my akrovných dobrých skutkův opomijeli, nemohouce velikých vyváděti. Kdo nepohrdá s málem, dokáže i mnohou plati též ve věcech největších; kdo však onoho nic nedbá, i od těchto dalek bude.

Aby pak se to nestalo, Kristus Pán i za akrovné dobré skutky veliké odměny určil. Což jest snazší nežli navštěvovati nemocné? Avšak i za to uděluje veliké odplaty. Nuže chop se života věčného, raduj se v Pánu a vzývej ho; vezmi na se opět to sladké jho, přijmi to břímě lehké, přidruž vhodnému

začátku i takový konec; nenechej si uplynouti takové bohatství. Neustaneš-li urážeti Boha, sám sebe zahubiš, tím co činíš; pakli než se škoda vzmůže, než se celý statek zaplaví, přítoky nepravosti zarasíš, budeš moci i co ztraceno jest, získati opět, i další prospěch k tomu přidati nemalý. To všechno u sebe rozváš, setřes se sebe ten prach, povstaň ze země a budeš hrozný svému protivníku. Ten tě povalil, abys nevstal více; uvidí-li tě, že opět ruce vztahuješ, bude zjevem tím neočekávaným polekán a neosmělí se na tě k útoku druhému; ty pak budeš tím bezpečnější, abys nikdy více takovou ranou nebyl poražen. Jsou-li nehody jiných vhodné k tomu, aby nás opatrnějšími učinily; jsou tím více ty, které jsme sami utrpěli. Toho doufám se dočkati i na milé duši tvé brzo, že totiž s Boží pomocí opět ctností se zaskvěješ a takovým se osvědčíš, že i za jiné budeš moci orodovati. Jenom nezoufej, nepozbývej myli; tím slovem tě všudy pozdravím, kdekoliv tě uhlídám, i po jiných ti budu toto neustále vzkazovati; jak mile to přijmeš, žádného jiného léku potřebovati nebudeš.

Řeč napominací druhá k Theodorovi kleslému.

Obsah.

1. Vyjeviv příteli, jak jeho pádu želí, povzbuzuje ho, aby opět povstal, představuje mu příklady kleslého zápasníka i bojovníka, plavce, který ztrátu lodi utrpěl, mučovníků, kteří bolestí přemoženi jsouce někdy viru zapřeli sice, ale opět zvíťazili. — Tak i ty můžeš zvíťaziti nad zlým duchem, který tě, když jsi byl krásně počal, ze závisťi ku pádu přivedl; avšak to ti buď pobudkou, abys mu budoucně tím mocněji odporoval.

2. Jak vrtká jest přirozenost lidská, dosvědčí ti příklad Davidův; ale pomněme posledního soudu, kdežto nebude nám na plat nížeádná výmluva.

3. Pamatuj, jak marné a nestálé jsou všechny věci na světě, i panství, i sláva, i bohatství. — Řádné jest ovšem manželství, ale toliko mezi osobami svobodnými, ale ty jsi zapsán jako bojovník králi věčnému, vstoupil li bys v sňatek jiný, byloť by to cizoložstvím. Vrdej se rozkoši smyslných, které minou jako sen; varuj se vnitřních hnutí hříšných, ježto jsou zrádci duše, vydávající ji v zkázu nepříteli zlému.

4. Mnozí tebe želíce v tvé obrácení přec důvěří; zdali pak by nebylo pošetilé, abys ty sám nad sebou zoufal? Pomni, že jsi sám říkával, co by ti celý svět prospěl, kdybys život svůj zle skončil? Tu myšlénku obnov; tento život jest pln starostí, i veřejných i domácích; *nikdo není svoboden, leč křesťan věrně se držíci Krista*; ten na svět jako s vyššího hlediště patří a *to jediné za škodu si pokládá, uraziti Boha*. — Nechoš-li utonouti, utec bouřlivého moře tohoto světa; varuj se zoufalosti, nejtěžší

zbraně ďáblovy. — Odpust, že jsem v listu svém obšírný, jest to z lásky k tobě; potěš mne přátelskou odpovědí.

1. Kdyby bylo možná slzy a vzdechy písmem vyznačiti, těmi bych svůj list naplnil a tobě poslal. Slzu zajisté roním nikoliv že otcovské jmění obstaráváš, ale že jsi se se zápisu bratří vymazal, že jsi smlouvu svou s Kristem nohama poslal. Toho se hrozím, toho želim, toho se bojím, toho se strachuji, věda jak velikému trestu za takové povržení propadají, kdož prve byvše zapřáni k slavnému takovému vojsku, potom z nedbalosti svůj řad opustili. Že pak takové zastihne trest těžší, patrně z tohoto. Sprostého člověka nikdo zajisté nebude vinit, žeby byl boje unikl; kdo se však jednou vojínem stal a postižen bude jako úskok, ten v největší nebezpečnosti upadne. Není divu, milý Theodore, když zápasník padne, ale když padna ležeti zůstává; není nebezpečno bojovníku raněnu býti, ale po ráně obdržené zoufatí a rány své zanedbatí. — Žádný obchodník, byť i jednou utrpěl zátopu lodi a o náklad přišel, nezanechá plavby, nýbrž opět se vydá na moře a zkouší se na rozvlněné vodopustě a hledí dřívější bohatství opět získati. Vidíme pak i často, že mnohdy zápasníci po kolikerém pádu přec ověnčeni byli; a mnohý bojovník i po útěku statně bojoval a nad nepřátely zvítězil. I mnozí křesťané, kteří mukami přemoženi jsouce Krista zapřeli, opět svůj zápas obnovili a vítězoslavný věnec mučnický si zasloužili. Kdyby hyl každý z těchto po první ráně si zoufal, nebyl by potom žádného nového prospěchu dosáhl. Tak nyní i ty, milý Theodore, neuvrhuj se již v propast, poněvadž tě nepřítel ze stanice tvé poněkud srazil; nýbrž postav se statně a navrať se ruče tam, odkud jsi byl vyšel a nemni, že by ti po takovém poranění opětný tvůj návrat k hanbě byl. Ty zajisté nebudeš haněti vojína, vida, an poraněn z války se vrací; hanba jest zbraň zahoditi a před nepřátely utíkat. Nikdo nebude ve věcech válečných takovým nezkušeným nezalcem, aby hanil vojína, dokavade tento stojí a bojuje, byť i klesal a na krátko conval. Kdo nebojuje, ti nebývají raněni; kdo však s velikou srdnatostí proti nepřítelům kráčeji, ti bývají i raněni i někdy poraženi, jakož se i tobě přihodilo nyní; neboť přímo se chopiv hada, uštknut jsi byl.

Ale buď dobré myslí; malé střízlivosti použij, a nezůstane ti ani stopy oné rány, či spíše s milostí Boží sám potřeš hlavu

nepřítele zlého. Nelekejž tě, že jsi tak ruče a záhy od něho spoután byl. Znáš on zajisté, znáš dobře zloduch ten výtečnost duše tvé a znamenal z mnohých znamení, že takový statný bojovník velikou práci mu dá; neboť tušil, že ten, který tak velikou a mocnou horlivostí se mu postavil, vytrvá-li, snadno jej potře. Proto si přispišil, zbystřil a postavil se mocně proti tobě, či spíše proti sobě samému, kdybys ty sobě byl umylil, statně mu odpirati. Neboť bylo-li pak člověka, jenž by se nebyl ukásl nad tvým bystrým, upřímným a vroucím obratem k dobrému? Labužnými krměmi jsi pohrdal, stkvostný šat jsi nepovažoval za nic, všecku nádheru jsi nohama šlapal; všecku svou pili po světské moudrosti jsi úplně přenesl k učení Božímu; celé dny čtením, celé noci modlením jsi strávil; otcovské důstojnosti nic jsi nepomněl, na bohatství ani nepomyslíl; bratří kolena objímali, k nohám jich se prostírali bylo ti nade všecku šlechtnou slávu. To hnětlo zlého nepřítele tvého, to jej k velemocnému boji popudilo; avšak nezasadil ti rány smrtelné. Neboť kdyby tě byl po dlouhém čase, po stálém postu a léhání na holé zemi a po jiném podobném cvičení porazil, ani tehdyž bys nepotřeboval sobě zoufati; leda by se bylo mohlo říci, že jsi velikou škodu utrpěl, poražen jsa po mnohých potných pracích a nesnázích a vítězstvích. Ale když tě podrazil, co tys se mu sotva postavil, tím nedokázal nic jiného, nežli že tě k boji proti němu bedlivějším učinil. Neboť onen hrozný mořský loupežník neutkal tě tehdyž, když bys se byl z plavby vracel s lodí nákladem naplněnou, nýbrž když jsi sotva z přístavu vyplul. A jako když lovec udatného lva zabiti chtěje místo smrtelné rány jenom kůže jeho nadrápne, tím nic mu neuškodí, nýbrž více jej proti sobě rozdráždí a sílu jeho vzbudí, tak že potom tíže se přemoci dá; podobně též obecný náš všech protivník chtěje nám hlubokou ránu zasaditi, když chybí, nepůsobí tím nic jiného, leč to, abychom potom pilněji bděli a na stráži byli.

2. Jest přirozenost lidská velmi vrtká, ruče se dá klamati, ruče opět z klamu vyvésti; jako čerstvě klesá, tak i čerstvěji vstává. To zakusil i onen svatý muž, onen vyvolený král a prorok, David totiž; když byl mnohé výtečné ctnosti osvědčil, okázal se býti člověkem. Zamíloval si ženu cizí a neustál, až i žádost svou cizoložstvím ukojil a potom i pro cizoložství vraždy se dopustil. Ale raněn jsa dvěma tak těžkýma ranama, nedopustil tomu, aby i třetí utrpěl, nýbrž ihned k lékařům se

utíkal a léktův užíval: postu, slz, kvílení, ustavičných modliteb a častého vyznávání se z hříchu svého. Tím pak si milostivého Boha naklonil a prvé důstojnosti opět dosáhl, tak že, ač byl zoizoložil a vraždu zpáchal, opět svou památkou syna svého modloslužbu zastínil. Neboť syn jeho, Šalomoun jménem, týmě osidlem, kterýmž otec jat byl; ženám k vůli odstoupil od Boha svého. Vidíš, jaké jest to zlo, nekrotiti své žádosti a řád přirozený převrátiti, ač mužem jsa, býti otrokem ženám! A tomuž Šalomounovi, dříve spravedlivému a moudrému, když pro hřích v nebezpečí byl, aby o veškeré své království přišel, pro zásluhy otcovy Bůh šestinu téhož království ponechal.

Kdybys pili svoji byl věnoval světakému řehniectví a pak v ní byl ochabl, tehdež bych ti soudnice a řehniště a jich slavověnce i přesvědčivost mluvnickou na paměť uvedl a byl bych ti radou, abys se opět k onomu zaměstnání navrátil. Ale když se o nebeské věci snažíme a do pozemských nám nic není, připomeni ti jinou soudnici a jinou stolicí soudní, hroznou a strašnou. „*Nám všem totiž jest se dostaviti před soudnou stolicí Kristovu*“ (II. Kor. 5, 10.). Soudce pak, který na ni zasedne, bude tentýž, kterýmž nyní povrhuješ. Což pak řekneme tehdež, rei mi, nebo čím se omluvíme, potrváme-li při tomto povržení? Což pak řekneme? Zdali pak se vymluvíme obstaráváním vzdějího zboží? — Ale on sám již nám to přetrhl, řka: „*Co bude platno člověku, by celý svět získal, duše pak své škodu trpěl?*“ (Mat. 16, 26.). — Snad to řekneme, že jsme byli od jiných svedeni? Ale ani Adamovi nic neprospělo předstírati ženu a řci: „*Žena, kterouž jsi mi dal, by se mnou byla, ta mne svedla*“ (I. Mojj. 3, 12.). Aniž pak ženě prospělo, předstírati hada. Hrozný jest zajisté, milý Theodora, soud onen, nepotřebuje nižádných žalobníků, neočekáváje nižádných svědků. Tomu soudci jsou „*všecky věci nahé a odkryté*“ (Žid. 4, 13.); jemu netoliko z činův ale i z myšlének budeme musiti počet vydati, neboť skoumá i myšlení a úmysly srdce. — Snad slabostí přirozenou se omluvíš, že jsi jho jeho nésti nemohl? Ale jak dostačí ta výmluva, že jsi nestačil nésti jho jamné? že jsi nemohl nésti břímě lehké? Zdali pak jest to oasi těžkého a obtížného, oddechnouti si od prací? Neboť k tomu všemu nás vyzývá Kristus řka: „*Pojďte ke mně všickni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vám odpočinku popřeji. Vezměte na sebe jho mé a naučte se ode mne, poněvadž tichý jsem a pokorný srdcem. Jho mé jest zajisté jemné a břímě moje lehké*“ (Mat. 11, 28.). Neboť

roi, co jest příjemnějšího, nežli sprostěnu býti péči a prací a strastí a nesnází? zniknouti hrozného vlnobití tohoto života a dliti v tichém přistavu?

3. Což pak se ti zdá v životě tomto býti nad jiné věci blaženějším a žádoucnějším? Řekneš snad ovšem vláda a bohatství a sláva u lidu. Avšak co jest bídnějšího nad to, srovnáš-li s tím svobodou křesťanskou? Neboť vládce podléhá jednak zufivosti lidu a zběsilým útokům chatry, jinak bázni před vládci moonějšími a starostem o poddané; kdo včera byl vládcem, bývá dnes poddaným. Tento zajisté život nic se neliší od divadla nýbrž jako tam jeden krále, jeden vojvody, jeden vojina osobu představuje, když pak večer přijde není více král králem, ani vládce vladcem, ani vojvoda vojvodou; tak též někdy jeden každý vezme zaslouženou odměnu svou nikoli dle osobnosti své, nýbrž dle skutků svých. — Snad sláva do sebe má nějakou cenu, sláva, ana zvadne jako květ polní? — Snad bohatství, jehož majetníci za bídníky vyhlášeni jsou? „*Béda bohatcům*“ (Luk. 6, 24.), di písmo, a opět: „*Béda těm, jistě se důvěři v moc svou, a chvastají se množstvím bohatství svého*“ (Žalm 48, 6.). Křesťan nikdy neklesne z vládce na poddaného, ani z bohatce na chudého, ani ze slavného na neslavného; nýbrž zůstává bohat, byť i schudl, povznešen bývá, když se ponižiti snaží, a o tu moc, kterou nevládne lidem, ale vládoucím, kteří jsou pod mocným světovládným knížetem temnosti, o tu ho nikdo připraviti nemůže.

Rádné jest manželství, tak i já pravím, neboť písmo dí: „*Počestné jest manželství a lože nepostupné*“; a: „*smilníky a cizoložníky souditi bude Bůh*“ (Žid. 3, 4.). Ty však více práva manželského užívati nemůžeš. Neboť oddánu býti s ženichem nebeským a toho opustiti a ženy se přidržeti, to cizoložstvím jest, bys to tisíckrát manželstvím nazýval, ba jest to i tak horší nad cizoložství, jako Bůh vznešenější jest nad člověka. Nikdo tě neoklamávej řka: „*Ženiti se nezakazuje Bůh!*“ To i já pravím; ženiti se nezakázal, ale cizoložiti zakázal, a toho ty se dopustiti chceš (čehož tě nehovej Bůh!) hodlaje v šatek manželaký vstoupiti. I co se divíš, že ženiti se jako cizoložství se trestá, při němž se tak Bohem pohrdá? Vražda spravedlnost získala a lidskość více nežli vražda zavržena byla, poněvadž tato stala se dle vůle Boží, ona pak proti úmyslu jeho. Fineo- vi zajisté k spravedlnosti přičteno bylo, že smilnicí ženu i se smilníkem kopím prohnal; Saula pak onen muž Boží Sa-

muel celonočnímu pláči a kvílení a úpění nemohl vymoci z kletby naň vynešené od Boha, že cizího krále, kterého usmrtili měl, proti vůli Boží zachoval. Když se tedy lidskost, jsouc prokázána z neposlušnosti k Bohu, tíže odsuzuje nežli vražda, ký div, jestliže i manželství těžší kletbě propadá, když se jím zavrhuje Kristus?

Jak jsem tedy svrchu řekl, kdybys byl svobodným, nikdo by tě nevinil z toho, jako bys byl svého vojenského řadu unkl; ale nyní nejsi sám svým pánem, jsi zapeán takovému králi. Nemá-li žena moci nad tělem svým, ale muž (I. Kor. 7, 4.); tím méně, kdo Kristu žijí, jsou páni nad tělem svým. Kterým nyní pohrdáš, týž bude někdy soudcem tvým; toho stále na paměti měj, jakož i onu řeku ohnivou; dí sajisté písmo: „*Řeka ohnivá táhne se před obličejem jeho*“ (Dan. 7, 10.); kdo jednou od něho bude odevzdán ohni, tomu nelze nadíti se žádného konce trestu toho.

Nesmyslné rozkoše tohoto světa nic se neliší od stínu a snu, neboť ani se hřích ještě nedokoná, a již i rozkoš uhasla, ale muky, které za ně trpěti jest, jsou bez konce; slast okamžitá — trest věčný. Což jest stálého, řci mi, na tomto světě? Zdali bohatství, které mnohdy ani do večera netrvá? Zdali sláva? Avšak slyš, co jistý spravedlivec praví: „*Život můj mine čerstvěji nežli poslové*“ (Job 9, 25.); neboť jako tyto sotva se dostavili, již i prohnou, tak i onen sotva počne, již i odlétá. Duše nic není dražšího; to doznali i ti, kteří v početilosti vrchole dosáhli. „*K duši nic nelze přirovnati*“ praví jeden pohanský básník.

Vím, že jsi velmi oslabl k zápasu proti zlému nepříteli; vím, že ještě uprostřed žárů rozkoší stojíš. Ale řekneš-li svému protivníku: „Rozkošem tvým nechci otročiti, koření všech nepravostí tvých nebudu se klaněti!“ — povzneseš-li oči svých vzhůru, udusí Spasitel žár ten a spálí ty, kteří tě v ten plamen uvrhli, tobě pak v tuto ohnivou pec sešle zastíňující oblak a občerstvující rosu a ochlazující váněk, tak že oheň ten netkne se ani myslí tvé ani svědomí tvého; jenom sám sebe neroznécuj. Mnohá zajisté města opevněná, jež nepřátelé zevna ani zbraní ani stroji dobytí nestačili, zrada jednoho nebo dvou obyvatelů městských bez obtíže nepřátelům vydala. A tak i nyní u tebe bude. Jestliže tě žádná vnitřní myšlenka nezradí, zlý nepřítel tvůj marně namáháti se bude a byť i tisícerým násilím útoky na tebe činil.

4. Mnoho máš z milosti Boží těch mužův a sice znamenitých, kteří tebe želi, tebe napomínají, o duši tvou se obávají: svatého totiž muže Božího Valeria, jeho upřímného bratra Florentia, mudrce dle mudrotví Kristova Porfiria a jiných mnoho; každý den tě oplakávají, neustále se za tebe modlíce, a dávno by již byli cile svých proseb dosáhli, kdybys ty se sebe méně z rukou nepřítelů byl vytrhnouti chtěl. Zdali pak to není věcí spozdilou, když jiní ani teď na spásu tvé nezoufají, nýbrž důvěří se, že si tě opět úplně jako svého člana získají, ale ty jednou klesna, povstati nechceš, nýbrž ležeti zůstáváš a skoro nepřítelů svého povzbuzuješ řka: zabí, rač, nic nešetři! „*Zdali pak kdo padá, nepovstává?*“ (Jer. 8, 4.) dí božský věštec; ale ty se mu protivíš a odporuješ, neboť po pádu zoufati není nic jiného, než říci: „*Kdo padá, nepovstává.*“ Nečiň, prosím, nečiň sám sobě tak veliké křivdy; nepřisob nám takového bolu. Nepravím, abys toliko nyní, kdy ani dvacátý rok věku nemáš, nezoufal, ale ani kdybys sebe více let počítal a celý svůj život byl Kristu věnoval, a v posledním stáří takového neštěstí jako nyní utrpěl, ani tehdy neměl bys příčiny nad sebou zoufati. I tu bys měl si na paměť uvéstí lotra na kříži, an ospravedlnění došel, a dělníky, kteří až o jedenácté hodině najati byvše, přece mzdu za celý den odnesli. Avšak jako není těm dobře zoufati si, kteří na konci klesli, jenom když se napraví; tak není jisto kojiti se naději a říci: Nyní ještě tak a tak dlouho použiju slasti tohoto života, později pak krátký čas se přičině, za celou dobu odměny dojdou. Pamatuji se totiž, žeš i ty odpověděl těm, kteří ti radívali, abys učencův sbory navštěvoval: „*Což pak (se mi stane), jestliže v krátkosti zle svůj život dokonám? Jak předstoupím před toho, an řekl: Neotálej obrátiti se k Hospodinu, aniž odkládej ode dne ke dni*“ (Sir. 5, 8).

Této myšlenky se opět chop a zloděje uvaž; nebo Kristus v tom smyslu jmenuje naše vykročení odtud zlodějem, poněvadž nám nastane, aniž bychom znamenali. Uvaž starosti tohoto života, soukromé i obecné, vládařův úzkosti, občanů závisť, nebezpečí úhlavní, nesnáze, bídy, otrocké útlivosti, které se ani řádným sluhám nealují, a že těch všech prací ovoce zde již svůj konec bere; zdali pak může býti coby bídnejšího nad to všechno? Ba stává se, že mnohým ani dopřáno nebývá, aby zde ovoce svých prací ušili; neboť někteří v prvním věku nesnáze

a nebezpečí podstoupivše, když se naděli, že odměny se tam dosáhnou, odebrali se odtud s prázdnem. Jestliže mnozí z nás světského krále důvěrně ani popatřiti se neodvážejí, co by mnohé nesnáze proň podstoupil, mnohé boje podnikl; jak by se směti k nebeskému králi pohleděti člověk, který po celý čas jinému žil, jinému rytěřoval?

Mám-li pak, líbí-li se, promluvíti též o domácích starostech, jaké jsou: o ženu, o dítky, o šeládku? Nebezpečno pojmouti ženu chudou, nebezpečno pojmouti bohatou; ono jest na škodu statku mužova, toto na škodu vážnosti jeho. — Trudno mít dítky, trudno nemít jich; toto smažuje účel sňatku, ono trpké otroctví působí. Rozstáhně-li se dítka, nastává obávání nemalé; zemře-li před časem, žal bývá neukojitelný; ve všech jednotlivých dobách života dítek přicházejí rozmanité o ně péče, trudy, nesnáze. — Což mám říci o zlomyslnostech čeledi? — Tento tedy život, milý Theodore, zajisté mnohonásobně roztrhuje duši jednu, aby toliko jiným sloužila, toliko jiným žila, sobě pak nikdy.

Ale u nás nic toho není, milý příteli, na to se tebe samého za svědka dovolávám. Neboť krátkou onou dobou, co jsi z vlnobití tohoto života vynořiti se volil, seznals, jaké radosti a útechy jsi zažil. Neboť *nikdo není svobodníkem, leč kdo žije Kristu*; ten jest vznešenějším všelikého nebezpečí; jestliže sám sobě škoditi nechce, žádný jiný toho nedokáže nikdy; jej nikdo nemůže jati, nikdo si podmaniti, žádná ztráta jmění mu neubliží, poněvadž ví, že nic jsme nepřinesli na tento svět, a nic odtud odnésti nemůžeme; ni žádná ho nedojme ani otištěnost ani sláva, víť zajisté, že naše obcování jest v nebesích; nikdo ho ani potupou ani ranami nezarmoutí; *jedno toliko křesťanu bolí jest urazit Boha*. Vše jiné, jako: ztrátu jmění, posbytí vlasti, nebezpečí smrti, — nikdy za neštěstí nepokládá; čeho však jiní vůbec se bojí, vykročení totiž z tohoto života na věčnost, to jest jemu nad život sladší. Jako kdyby člověk z vysokého hlediště dívaje se na širé moře, viděl by mnohonásobné a rozličné jeho nesnáze, tu jak plavci někteří ve vlnách jeho se topí, jiní opět na skrytých pod vodou úskalích ledě strokotají, jiní onde dále se ženou, tu opět jiní bouřlivým větrem jako spoutáni se smítají; jak tu mnozí i ponoření bývají, jiní pak bez lodí a vesla rukama si pomáhají; jak i mnozí pouze na jednom prkně nebo kuse břevna lodního zachrániti

se snaží, jini pak již jen co mrtvoly na hladině vodní plovou: tak i kdo Kristu se věnoval, odloučiv se od bouřlivého vlnobití tohoto života, jako na vznešeném hledišti pokojně usedl. Neboť což můž býti bezpečnějšího a vznešenějšího, leč věnovati se té jediné péči, „*jak by se měl líbiti B. hu?*“ (I. Thesa. 4, 1.) Patřila, ó Theodore, ponoření lodí těch, kteří na této vodopustě plovou; pročez prosím, utec toho moře, utec toho vlnobití, vystup na výšinu, odkud nelze tě svrhnouti. Nastane vykřížení, nastane soud, hrozná soudnice nás očekává, jakmile se odtud odebereme. „*Všem nám jest dostiříti se před soudnou stolicí Kristovou*“ (Řím. 2, 4.) Ne nadarmo hrozí se nám peklem, ne nadarmo uchystáno jest nám blaho tak veliké. Stín, ba stínu ničemnější jsou veškeré věci tohoto života, jsouce plny strachů, plny nesnází, plny nejpodlejší poroby. Hleď, ať nepřijdeš o život i onen i tento, moha jinak, chceš-li jenom, obého dosici. Neboť sv. Pavel uří, že kdo v Kristu žiji, i ve zdejšího dobra účastni býti mohou. řka: „*Já pak vás šetřím*“; a opět: „*To pravím k vašemu prospěchu*“ (I. Kor. 7, 28. 33.) Vidiš-li pak, že i zde člověk pečující o to, co jest Kristovo, předčí nad toho, který jest v snatku manželském? Kdo jednou tam se dostane, tomu nemožno jest učiniti pokání; žádný zápasník nemůže bojovati, když byl závodisti opustil a divadlo se rozešlo. To vždy na paměti měj a zlom břitký meč nepřítelův, kterýmž tak mnohé již probodl. Ten meč pak jest zounanlivost, v kterouž kdo klesnou, o všecku naději se připraví. Ta jest ta silná zbraň nepřítelova; koho se zmůže, nic jinak v své moci ho nedrží, leč spontav jej tímto poutem, které však, jenom když choeme, s milostí Boží brzy zrušiti moci budeme.

Vím, že jsem již meze obyčejného listu překročil; avšak odpusť! Neučinil jsem tak rád, nýbrž donucen jsa láskou a litoostí, kterými jsem se přemohl, že jsem i tento list napsal, ať mi to zrazovali mnozí řkouce: „*Ustaň marně se namáhati a jako na skálu rozcívati*.“ Já pak nikoho nic jsem nedbal, řka k sobě: „*Mám naději, že se moje psaní s nějakým prospěchem potkají*.“ Kdyby pak se stalo to, čeho se obávám, získám alespoň to, že si nemohu vytýkati, že bych byl mlčel. I nebudu horším nežli plavci na moři, jižto vidouce spolunplavce, jichž loď bouří a vlnami rozbita byla a kteří na prkně se zmítají, sami hned plachty sponštějí, kotve vyharzují, v čluny vstupují, aby zachovati mohli lidi, jinak neznámé, nýbrž toliko nešťastím.

seznané. Kdyby však oni sami nebyli též ohtěli zachováni býti, nikdo by zajisté nevinil ty, kteří se o jich zachování pokoušeli.

To se strany své činíme, důvěřujíce se v milost Boží, že i ty seč budeš se strany své se přičiníš, abychom tě spatřili opět v stádcí Kristovu v kvetoucím zdraví, v zdraví úplném, a že tě, dnože rozmilá, tím spíše obdržíme pomocí modliteb svatých. Máš-li nějaký ohled ke mně a neopustil-lis mne úplně z paměti své, rač mi odpověděti; tím mne potěšíš velmi.

Obsah.

Život sv. Jana Zlatoústa.

	Str.
§. 1. Svatého Zlatoústa narození a vychování; jeho učitelé a přátelé	5
§. 2. Vyzvěcení na jáhna — na kněze; kazatelský jeho úřad v Antiochii	9
§. 3. Vzpoua Antiočtanův; blahotinná působnost biskupa Flaviána a kněze Jana	11
§. 4. Dosazení Jana Zlatoústa za arcibiskupa v Cařihradě a jeho působení na tom místě	13
§. 5. Pád Eutropia; vzpoura Gaináše; Jan Zlatoúst k tomuto vylán	17
§. 6. Jan Zlatoúst na visitační cestě v Asii	19
§. 7. Biskupové Severian a Theofil; počátek protivenství proti Janovi Zlatoústu	21
§. 8. „Dlouzí bratři“; Epifanios, biskup Cyperský	23
§. 9. Císařovna Eudoxia, nepřítelkyně Janova, volá Theofila do Cařihradu proti Janovi	25
§. 10. Theofil sněmuje se stoupenci svými „u dubu“; Jan odsouzen a vyháněn	27
§. 11. Jan zpět povolán; Theofil strachem utekl	30
§. 12. Nové nepřátelství císařovny Eudoxie	32
§. 13. Sněm proti Janovi v Cařihradě; odsouzení jeho	33
§. 14. Hrozná velikonoční svátka v Cařihradě	34
§. 15. Vražedné úklady proti Janovi; druhé odvezení do vyhnanství	36
§. 16. Pečár v chrámu stoličném	37
§. 17. Přibody na cestě do Caesareje Kapadócké — do Kokusu	38
§. 18. Pobyť a činnost Janova v Kokusu; jeho listy	40
§. 19. Úmrtí Areacia a dosazení Attika na stolec Cařihradský; papeže Innocencia snaha o všeobecný sněm	44
§. 20. Poselství papežovo do Cařihradu; zrušení Attika proti vyalancům i svému duchovenstvu	45
§. 21. Jan dále vypověsen do Plýmstu	48
§. 22. U chrámu sv. Basiliska m. umřel a tam pohřben byl	49
§. 23. Po smrti oslaven a tělo jeho do Cařihradu slavně přeneseno	50

O kněžství kníh šestero.

Úvod

<i>k šestern kníh sv. Jana Zlatoústá „o kněžství“</i>	53
---	----

O kněžství. Kniha první.

1. Jak Basíl vynikal nade všechny přátele Janovy	56
2. Jak Basíl i Jan jednomyslní byli a k témuž společnému cíli směřovali	56
3. Jak se nestejná váha ukázala, když oba mládý život nastoupiti chtěli	57
4. Basíl navrhuje, aby pospolu bydlili	58
5. Jak matka Janova lichotivě domlouvala synu svému	58
6. Jaké listi poučil Jan, aby byl Basíl na kněze vysvěcen	60
7. Jak mírně a upřímně si Basíl stěžuje	62
8. Jan se ospravedlňuje a příteli svému domlouvá	65
9. Jak velikého prospěchu jest klam vhodně provedený	67

Kniha druhá

1. Že kněžství jest velikým důkazem lásky ke Kristu	69
2. Jak kněžský úřad předčí nad jiné	70
3. Že úřad kněžský velikého a podivuhodného ducha žádá	71
4. Že správa duchovní mnoho má do sebe obtíže a nebezpečí	73
5. Že Jan z lásky ku Kristu Pánu vysvěcení svému se vyhnul	76
6. Příklad Basiliovy ctnosti a veliké lásky	78
7. Že Jan neodstranil se vysvěcení svého, aby urazil ty, kteří ho svoliti chtěli	79
8. Že Jan svým útlékem voliče uchoval mnohého pokárání	80

Kniha třetí.

1. Že ti, kteří Jana v podezření vzali, jako by se byl z pyšky vysvěcení svému uhnul, sami pověsti své uškodili	82
2. Že Jan se nevzdálil ze ctižádosti	83
3. Kdyby byl Jan po alavé basíl, byl by musil ten úřad přijmouti	83
4. Že kněžství jest úřad hrůsyplný, — a to v novém zákoně více nežli v starém	84
5. Že veliká jest moc a důstojnost kněžská	86
6. Veliký jest úřad kněžský	87
7. Že sám sv. Pavel úřadu kněžského se hrozil	89
8. Že kněz mnohdy i v hřích upadne, nemá-li statosti ducha	89
9. Že kněz hrozí nebezpečností od marné ctižádosti	90
10. Těchto neřestí vinnu nenese kněžská důstojnost, ale naše nedbalost	91
11. Že má kněz vládyčtivost z duše své vymýtit	94
12. Že kněz má býti velemondrý	96

13. Že má kněz kromě střídmosti i jinými ctnostmi se stkvěti	Mr. 96
14. Že se ničím neotupí bystrost rozumu tak jako hněvivostí	97
15. Ukazuje dále, jaké jiné a nebezpečné sváry při volbě biskupův bývají	100
16. Že veletatným býti musí, kdo takovým bouřím odolati má	104
17. Že s velikým strachem spojena jest péče o panny	108
18. Že úřad soudní velmi obtížný jest	111

Kniha čtvrtá.

1. Že netoliko ti, kteří se důstojnosti kněžské domáhají, ale i kteří k ní přes moc donuceni bývají, téžkým trestům za hříchy podléhají, jichž se pak v tom stavu dopustí	113
2. Že téměř trestu propadají, kdo neohodně vysvěcují, byť se toho dočinili z té příčiny, že jich neznaří	118
3. Že kněz má býti hbitým řečníkem	120
4. Že kněz hotov býti má hajiti víry proti všelikým útokům i židův, i pohanův, i kacířův	122
5. Že se kněz dobře znáti má v dialektice	124
6. Že sv. Pavel výtečným řečníkem byl	124
7. Že se sv. Pavel nevyznamená pouze násraky ale i výmluvností	126
8. Že sv. Pavel žádá, abychom i my tak činili	128
9. Že neumělost kněze velmi na škodu bývá věřícím	129

Kniha pátá.

1. Že kázání pro lid mnoho práce a pilnosti vyžadují	130
2. Že kazatel má i býti mocným řečníkem i vší chvalou pohládati	131
3. Nemá-li kněz obou vlastností, neprospěšný jest lidu	132
4. Má-li kněz návisťníky, sluší jimi pohládati	133
5. Že kněz učený více má potřebu pilnosti, nežli neučený	134
6. Že ani soudem lidu neumělého kněz pohládati nemá	136
7. Že má kněz své kázání tak zříditi, aby se jím toliko Bohu líbí	136
8. Kdo chvalou lidskou nepohládá, toho mnohé neznáse potkají	136

Kniha šestá.

1. Že kněží též podléhají trestům za hříchy jiných	139
2. Že se na kněžích žádá větší dokonalosti nežli u mnichů	140
3. Snadnější jest život poustevníka nežli kněze	141
4. Že se kněží světuje duchovní správa nad celým světem a mnohé jiné všeobné věci	142
5. Že má býti kněz ke všemu způsobilý	145
6. Že větší upřímnosti se žádá u správce duchovního nežli u poustevníka	146
7. Že nemají stejný obor své činnosti, kdo soukromě žije a kdo veřejným úřadem zaměstnán jest	146

	Str.
8. Kdo soukromi žijí, snadněji se cvičiti mohou v ctnosti, nežli kdo da- chovní správou zaměstnání jsou	148
9. Že se nemá pohrdati podezřením lidí, byť i liché a křivé bylo	149
10. Že to není nic velikého, spásati se sama	150
11. Že mnohem větší tresty za hříchy zasluhnou kněze nežli sprostý lid	151
12. Příklady se dokazují, že kněz má příčinu i k bázi i šalu	151
13. Úklady ďáblové jsou i hroznější i nebezpečnější velikého jiného boje	156

Dvě řeči napominacích k Theodorovi kněžímu.

Úvod	161
Řeč napominací první k Theodorovi kněžímu	166
Řeč napominací druhé k Theodorovi kněžímu	202

